

Херсонський юридичний інститут
Харківського національного університету внутрішніх справ

**Херсонський юридичний інститут
Харківського національного університету
внутрішніх справ**

Історія та сучасність

1973–2008 рр.

Херсон – 2008

ББК
ISBN

Рекомендовано Вченою радою Херсонського юридичного інституту ХНУВС від 27.05.2008 р., протокол № 10.

Редакційна колегія: М.Г. Вербенський – заступник Міністра внутрішніх справ України – начальник Головного штабу, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України; В.Я. Горбачевський – начальник Департаменту освіти та науки МВС України, кандидат юридичних наук, доцент, полковник міліції; В.О. Криволапчук – начальник Департаменту кардового забезпечення МВС України, генерал-майор міліції; Г.О. Пономаренко – ректор Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений юрист України, полковник міліції, М.П. Пихтін – начальник Херсонського юридичного інституту ХНУВС, генерал-майор міліції, М.І. Ясельський – начальник УМВС України в Херсонській області, генерал-майор міліції.

Авторський колектив: М.П. Пихтін – начальник Херсонського юридичного інституту ХНУВС, генерал-майор міліції (керівник авторського колективу); В.В. Задорожній – заступник начальника Херсонського юридичного інституту ХНУВС з наукової роботи, кандидат філософських наук (заступник керівника авторського колективу); В.М. Демченко – старший науковий співробітник інституту, кандидат філологічних наук, доцент, підполковник міліції (редактор); С.Г. Водотика – професор кафедри державно-правових дисциплін, доктор історичних наук, професор, полковник міліції (розділи 1, 2, 4); Л.А. Савенок – професор кафедри державно-правових дисциплін, кандидат історичних наук, доцент, підполковник міліції (передмова, розділ 3, висновки); Г.В. Цибуленко – завідувач кафедри історії державності України та українознавства, кандидат історичних наук, доцент (розділ 5); О.В. Шорохов – начальник інформаційно-технічного відділення навчально-методичного відділу, кандидат технічних наук, підполковник міліції (підготовка до друку).

Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ: історія та сучасність (1973–2008 рр.). – Херсон: “___”, 2008. – 344 с., іл.

У книзі аналізується процес становлення, розвитку та діяльності Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ. Основна увага приділена формуванню організаційних, навчально-методичних і науково-педагогічних традицій інституту. Нарис стане в нагоді колишнім, нинішнім і майбутнім співробітникам ОВС, курсантам і слухачам та всім тим, хто цікавиться історією правоохоронних органів України.

Зміст

Передмова.....	5
СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. Міжреспубліканська школа підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР (1973–1983 рр.).....	8
ПІДГОТОВКА ЮРИСТІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ. Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС СРСР (1983–1991 рр.).....	56
РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ. Херсонське училище міліції МВС України (1992–1996 рр.).....	149
СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. Херсонський юридичний інститут (1997–2005 рр.).....	189
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Структурні підрозділи інституту (2008 рік)	257
ЗАМІСТЬ ЗАКЛЮЧЕННЯ. На шляху до європейського правового й освітнього простору	338

Шановні читачі!

Автори – колишні та нинішні співробітники інституту – підготували цей нарис на основі відомостей з багатьох джерел, зокрема спогадів учасників подій, описаних у книзі.

Природно, що авторський колектив подолав чималі труднощі, обумовлені нестачею необхідних матеріалів внаслідок тривалого підпорядкування нашого навчального закладу МВС СРСР, обмеженою інформаційною базою, браком необхідних облікових і звітних матеріалів за певні періоди, неодноразовими структурними змінами. Саме цим пояснюються певні лакуни у з'ясуванні долі окремих керівників, викладачів і випускників.

Водночас наявні документи та матеріали дозволили чітко визначити етапи та спрямованість розвитку навчального закладу, його місце в системі ОВС, принципи та наслідки діяльності.

Ми намагалися адекватно висвітлити та оцінити діяльність керівництва, підрозділів, роботу професорсько-викладацького складу, внесок у становлення традицій перемінного складу.

Авторський колектив і редколегія висловлюють щире подяку за надані матеріали, пропозиції та зауваження, участь у підготовці цього видання О.І. Нікітенку – кандидату юридичних наук, доценту, заслуженому юристу України, полковнику міліції; С.В. Діденку – кандидату юридичних наук, полковнику міліції; В.Г. Проценку – полковнику міліції, О.М. Барановській – полковнику міліції; І.В. Ліпіній – підполковнику міліції; Т.М. Крутій – завідувачці загальної бібліотеки; С.В. Барковській – ст. інспектору Центру дозвілля, а також іншим начальникам підрозділів і працівникам інституту.

Особливу вдячність за поради та надані матеріали висловлюємо ветеранам нашого навчального закладу – О.А. Долішньому, М.А. Слюсарю, О.Д. Семенову, М.І. Шилу, О.І. Кириленку, В.О. Кашанському та нині працюючим в інституті ветеранам і випускникам закладу А.С. Морозову, Г.Д. Божку, О.Л. Жильцову, С.М. Рудю, С.П. Зубку, В.П. Луцу, І.Л. Бородіну.

Редколегія й авторський колектив цілком свідомі того, що шляхи вдосконалення нарисів історії інституту далеко не вичерпані. Тому з вдячністю будуть прийняті всі зауваження, пропозиції й уточнення до даного видання.

Передмова

Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ є продуктом тривалого та неоднозначного процесу розвитку як юридичної освіти, так і органів внутрішніх справ. Об'єктивно це було зумовлено складним характером державно-правового будівництва в Україні. Загальним вектором його є боротьба та взаємодія західних, що сягають ще часів античності у вигляді античних держав Північного Причорномор'я, та східних тенденцій. Саме модернізація української міліції, зокрема й вищої відомчої освіти, у контексті входження незалежної України в європейський правовий і освітньо-науковий простір визначає сучасний етап розвитку нашого навчального закладу як одного з найстаріших в Україні. За 35-річну його історію накопичено чимало добрих традицій підготовки юристів-спеціалістів для МВС України, на які спирається колектив ВНЗ при вирішенні нових завдань щодо входження в Болонський процес, і забезпечення ОВС професіоналами на рівні сучасних вимог.

Інститут є нащадком і продуктом тривалого розвитку юридичної освіти і науки в Україні. Так, у дорадянський час головними осередками юридичної освіти були юридичні факультети університетів – Львівського (заснований у 1661 р.), Харківського (виник у 1805 р.), Київського (1834 р.), Одеського (1865 р.), Чернівецького (1875 р.). Вони відзначалися високим рівнем навчальної, методичної та наукової діяльності професорсько-викладацького складу та широтою отримуваних студентами знань, що в цілому не поступались відповідній системі освіти зарубіжних європейських країн.

За Радянської влади було перервано процес еволюційного поступу юридичної освіти та науки. Стара система була зруйнована. Панувала думка, що юристи – професіонали з дожовтневим стажем – радянській державі не можуть прислужитися. Юридична освіта та наука опинились у кризовому стані, причому певне прозріння прийшло лише в середині 1930-х років. На кінець 30-х юридичні факультети існували у Київському національному університеті, Львівському національному університеті. У 1937 р. було організовано Харківський юридичний інститут (тепер Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого), Харківський філіал Всесоюзного юридичного заочного інституту (у 1951 р. влився до академії) та Український філіал Всесоюзної заочної

правової академії у Києві. З 1935 р. розпочали діяльність юридичні школи у Києві, Харкові, Дніпропетровську та Одесі, що надавали середню юридичну освіту.

У перші повоєнні роки були відкриті юридичні факультети у Харківському та Одеському державних університетах, організовано курси підвищення кваліфікації юристів-практиків, зокрема й слідчих у Харкові, створено Сектор держави і права АН України. Збільшився набір студентів до юридичних вузів, намітилася тенденція до більшої організованості у проведенні наукових правових досліджень і посилення зв'язків науки з практикою.

Позитивні зміни часів хрущовської відлиги порівняно добре відбилися і на юридичній освіті. Зокрема у 1956 р. було відкрито Київську Вищу школу міліції МВС України на базі середньої спеціальної школи міліції, а згодом – філіалу Вищої школи МВС СРСР. З 1960 р. це вже самостійний вищий навчальний заклад. Власне, це і було початком створення системи ВНЗ МВС України. Київська вища школа міліції стала своєрідною базою для розгортання всієї системи ВНЗ МВС України. Вона від самого початку свого існування готує науково-педагогічні кадри для системи ВНЗ МВС України. Чимало її вихованців, які успішно проявили себе на практичній роботі й виявили схильність до науково-педагогічної діяльності, закінчили ад'юнктуру, захистили дисертації та до сьогодні працюють у нашому інституті.

Наступний етап у поступі юридичної освіти та науки в Україні охоплює період з середини 1960-х років до кінця 1991 р., тобто до розпаду СРСР та утворення незалежної України. Попри неодноразові спроби керівництва КППС подолати застарілі підходи у внутрішній і зовнішній політиці, вдихнути в державу “реального соціалізму” нове життя шляхом проведення комплексних соціально-політичних та економічних реформ задля підвищення добробуту народу і збереження основ радянського ладу, жодних принципових змін не відбулося. Природно, що суперечливі суспільні явища позначилися на МВС, юридичній освіті та науці. Проте вони продовжували розвиватись відповідно до властивих їм закономірностей, завдяки самовідданій і чесній праці сотні тисяч правоохоронців. Загалом спостерігалось поступове збільшення кількості курсантів і слухачів у юридичних вищих і середніх спеціальних навчальних закладах України, вдосконалювався навчально-виховний процес.

Новий, сучасний етап у розвитку юридичної освіти та науки в системі МВС України нерозривно пов'язаний з сучасною історією незалежної України. У процесі формування правового демократичного суспільства та ринкової економіки якісно нових рис набуває і наш інститут. Зокрема йдеться про якісно новий рівень правової науки та підготовки науково-педагогічних кадрів. Кардинально оновлена українська юриспруденція має стати надійним дороговказом для практичної діяльності правоохоронців, розробляти якісно нові, дійсно сучасні підходи до правового регулювання суспільного життя, побудови правової держави.

На принципово нових засадах стала будуватися юридична освіта, зокрема в системі МВС України. В перше десятиліття йшлося про впровадження нового Закону про освіту (1991 р.), розширення мережі вищих навчальних закладів системи МВС України для повноцінної реалізації Конституції України 1996 р., Закону про міліцію України. За цей період було вирішено принципові питання відомчої вищої юридичної освіти, визначено мету та головні напрямки поступу юридичної освіти в системі МВС. Необхідно формувати у вихованців нове політико-правове мислення майбутніх юристів-правоохоронців, сенс якого полягає в пануванні закону, розбудові правової держави в умовах демократії, взаємної відповідальності особи й держави, соціальної справедливості, пріоритетності норм міжнародного права, примату прав і свобод людини, нових корпоративних цінностей.

Вища юридична освіта системи МВС України передбачає посилення уваги до підготовки кваліфікованих правоохоронців, спроможних активно сприяти успішній модернізації суспільства, перетворенню міліції з репресивно-каральної у соціально-сервісну структуру, посиленню ефективності боротьби зі злочинністю.

Ми впевнені, що усвідомлення уроків минулого, врахування досвіду, накопиченого за 35 років існування нашого навчального закладу, допоможе курсантам, слухачам, студентам, науково-педагогічному складу, всім працівникам інституту у вирішенні сучасних проблем.

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. Міжреспубліканська школа підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР (1973–1983 рр.)

У 1962 р. було прийнято нове Положення про радянську міліцію та встановлено щорічне свято – День радянської міліції. Згідно з цим Положенням міліція була визначена як адміністративно-виконавчий орган держави, покликаний охороняти громадський порядок, забезпечувати охорону державної власності, особи та її прав від злочинних посягань, своєчасно попереджувати, припиняти і розкривати кримінальні злочини. Всією своєю діяльністю міліція має служити народу, підтримувати постійний зв'язок з широкими масами населення і громадськими організаціями, спиратися на їх допомогу та підтримку. У Положенні були чітко визначені завдання, права та обов'язки міліції, наголошувалось, що працівники міліції повинні мати належну професійну підготовку, бути чесними, сміливими, дисциплінованими і пильними, самовіддано виконувати службовий обов'язок.

У рішеннях керівництва Радянської України неодноразово підкреслювалося, що запорукою успіху діяльності міліції є насамперед дисципліна й організованість, висока свідомість працівника міліції, розуміння свого обов'язку перед народом, відмінна службова підготовка, постійний зв'язок з громадськістю, а головними завданнями ОВС є своєчасне попередження кримінальних проявів. Відповідно до цих рішень було розроблено та здійснено заходи щодо поліпшення роботи міліції.

Йшлося зокрема про цілий комплекс заходів для зміцнення особового складу, підвищення кваліфікації працівників провідних служб, було запроваджено звичні для сучасних міліціонерів ритуали – урочисте прийняття Присяги, надання гарнізонам і навчальним закладам прапорів, святкування 10 листопада Дня радянської міліції.

Професійна підготовка особового складу міліції здійснювалась у найрізноманітніші способи: навчальні групи при обласних управ-

ліннях, семінари, короткочасні курси тощо. Проте дійсно професійну підготовку надавали лише спеціалізовані вищі та середні навчальні заклади. Формування системи міліцейських навчальних закладів розпочалось ще у повоєнний період. Так, у 1946 р. відновила роботу Ризька дворічна школа міліції для підготовки оперативних працівників та дільничних уповноважених, причому крім денного школа мала заочне відділення і 10-місячні курси перепідготовки начальницького складу. Зауважимо, що саме така структура навчального закладу цілком себе виправдала і була використана при створенні Херсонської школи міліції. Загалом у 1959 р. фахівців зі спеціальною юридичною освітою для МВС СРСР готували 18 шкіл міліції. Водночас постійно зростаючі вимоги до діяльності міліції вимагали спеціалістів з вищою юридичною освітою, і у 1952 р. Московська школа міліції була перетворена у спеціалізований ВНЗ – згодом Академію МВС СРСР.

У другій половині 1950-х років мережа навчальних закладів помітно зросла кількісно та набула нових якісних рис за рахунок спеціалізації – йшлося про підготовку спеціалістів для певних служб міліції (дільничних інспекторів, спеціалістів транспортної міліції, працівників карного розшуку). Такий поступ відповідав світовим і вітчизняним тенденціям підготовки правоохоронців.

У другій половині 1960-х років особливо загострилась проблема підготовки міліціонерів-професіоналів, оскільки запорукою успіху діяльності міліції були насамперед дисципліна й організованість, висока свідомість працівників міліції, розуміння свого обов'язку перед народом, відмінна службова підготовка, постійний зв'язок із громадськістю. Головними завданнями міліції вважались своєчасне попередження кримінальних процесів, рішуче посилення боротьби зі злочинністю, недопущення фактів порушення законності.

З метою посилення боротьби зі злочинністю, зміцнення законності й розширення демократичних засад кримінального судочинства союзний законодавець указом від 6 квітня 1963 р. надав органам охорони громадського порядку право проведення попереднього слідства.

Для організації та керівництва слідчою роботою у складі республіканського міністерства було створено Слідче управління, а в обласних управліннях МВС – слідчі відділення. У містах, районах, на транспортних дільницях теж створювались слідчі відділення та групи слідчих. Проведення дізнання покладалось на оперативно-начальницький склад за лініями служб, зокрема й на дільничних уповноважених.

Згідно з Положенням про організацію і діяльність слідчого апарату в міліції слідчими могли призначатися особи з вищою юридичною освітою. Лише як виняток на слідчу роботу могли бути направлені особи з середньою юридичною освітою – в тих випадках, якщо вони мали значний досвід практичної роботи з розслідування кримінальних справ. Вищу юридичну освіту працівники міліції могли отримувати у вищих школах міліції, в юридичних інститутах, на юридичних факультетах університетів. Так, у Київській Вищій школі міліції діяли денне та велике заочне відділення. Юристів середньої кваліфікації для міліції України готували Донецька, Львівська, Одеська та Івано-Франківська спеціальні середні школи міліції.

У цей час в Україні діяла порівняно розгалужена мережа обласних і міжобласних пунктів підготовки та перепідготовки міліціонерів, дільничних уповноважених, постійні курси перепідготовки слідчих, оперативних співробітників карного розшуку та інших служб міліції, школи підвищення оперативної майстерності. Метою останніх було поширення передового досвіду, підвищення службової кваліфікації слідчих та оперативних співробітників міліції. Основна форма навчання – практичні заняття зі слухачами, в ході яких вивчалися й аналізувалися найбільш вдало проведені справи, засвоювалися найважливіші правові питання та питання оперативної роботи. Набутий досвід навчально-методичної роботи та створена база стали одним із джерел створення нашого навчального закладу.

З другої половини 1960-х років почали спостерігатися відчутні ознаки поліпшення справ у міліції. Цей час позначений пошуком більш ефективних організаційних форм роботи міліції та структурних перетворень. Так, було збільшено чисельність міліції, що дозволило краще боротися зі злочинністю на належній, кардинально оновленій, нормативно-правовій базі. У 1971–1972 роках у МВС і

УМВС були створені штаби, у 1974 р. в апаратах карного розшуку – профілактичні служби. Останні включали в себе структурні підрозділи – загальної профілактики, індивідуальної профілактики, керівництва дільничними інспекторами, профілактики правопорушень неповнолітніх.

З'явилися стабілізуючі тенденції в роботі з кадрами. В міліції зросла кількість співробітників з вищою і середньою спеціальною освітою (передусім юридичною), було підвищено грошове утримання, розвинулась система власних навчальних закладів. Вжиті заходи дали можливість підняти престиж працівників міліції та досягти позитивних результатів у боротьбі зі злочинністю.

Однак особовий склад міліції далеко не повною мірою відповідав об'єктивним потребам. Скажімо, у 1966 р. лише 12,6% начальницького складу міліції СРСР мали вищу освіту, юристів з вищою освітою нараховувалось лише 9%, з середньою спеціальною – 18,5%. Серед рядового і сержантського складу середню освіту мали лише 11,7%.

Існуюча на той час мережа навчальних закладів не забезпечувала потребу в юристах-правоохоронцях як у провідних службах, так і серед керівного складу. Тому у травні 1969 р. почалось будівництво нових навчальних центрів і перебудова старих. Саме тоді виникають міжреспубліканські та міжобласні школи з підготовки молодшого й середнього начальницького складу на 300–350 навчальних місць. На відміну від старих навчальних центрів нові школи мали добре обладнані приміщення, гуртожитки, спортзали, тири, плаці для проведення стройових занять тощо. Вони стали базою сучасних університетів та інститутів системи МВС України.

Перед новоствореними навчальними міліцейськими закладами були поставлені складні завдання – забезпечити зміцнення якісних характеристик начальницького складу, надання спеціалізованої професійної підготовки відповідно до вимог провідних служб, поєднання теоретичного і практичного навчання для набуття й закріплення належних професійних навичок. Поступово формувалась ідея створення системи безперервної підготовки, що сьогодні відо-

ма як післядипломна освіта. Відповідно випускникам треба було надати навички самостійного навчання.

За п'ять років після запровадження у 1968 р. нового порядку комплектування якісний склад міліції суттєво поліпшився, кількість середніх навчальних закладів МВС СРСР зросла більше, ніж удвічі. Скажімо, у 1972 р. серед співробітників карного розшуку питома вага осіб з вищою юридичною освітою досягла 17%, з середньою – 43%. У складі підрозділів із боротьби з економічною злочинністю співробітники з вищою освітою склали 26%. Завдяки цій перебудові системи комплектування з'явився і наш навчальний заклад.

Поряд з тим постала проблема кваліфікованих кадрів викладачів для навчання спеціалістів. Відповідно зазнала змін і вища юридична освіта, яка еволюціонувала в бік подальшого поглиблення спеціалізації. Для забезпечення навчальних закладів міліції якісними викладацькими кадрами у 1973 р. на базі Вищої школи МВС СРСР було створено Академію МВС СРСР, в якій стали діяти ад'юнктура (очна і заочна), докторантура та інститут пошукувачів наукових ступенів. Академія стала провідним навчально-науковим закладом з підготовки висококваліфікованих кадрів для радянської міліції. До ВНЗ зараховували осіб з вищою освітою, досвідом керівної роботи в ОВС з числа резерву на заміщення керівних посад. Після двох (заочно – трьох) років навчання випускникам надавалась кваліфікація “юрист-організатор управління у сфері правопорядку”. Академія виконувала функції наукового центру з розробки проблем управління у сфері правопорядку, що забезпечувало належний рівень навчальної та науково-педагогічної роботи в усіх навчальних закладах системи МВС. У 1989-1992 рр. в ад'юнктурі Академії МВС СРСР навчався професор нашого інституту І.Л. Бородін, який там же у 1993 р. захистив кандидатську дисертацію за темою “Оскарження у справах про адміністративні правопорушення, підпорядковані ОВС”. Випускниками академії було чимало керівників і працівників нашого навчального закладу, зокрема Б.М. Персіанов, О.Ю. Пашенко, М.М. Дідик.

Проте проблема кадрів вищої кваліфікації залишилась. За ініціативою МВС СРСР була здійснена спеціалізація студентів юридичних факультетів цивільних вузів (в Україні це Київський і Одеський

державні університети та Харківський юридичний інститут). Отже, щорічно чимала кількість випускників-юристів цивільних вузів направлялась на роботу в міліцейські структури. Зокрема в нашому інституті довгий час працювали (дехто працює і зараз) випускники Харківського юридичного інституту (нині Національна юридична академія ім. Я. Мудрого) – викладач кафедри цивільно-правових дисциплін, підполковник міліції Л.О. Добрава, доцент кафедри загальноправових дисциплін, заслужений юрист України М.Л. Шикшина, доцент кафедри криміналістики, майор міліції К.В. Парасочкіна. У стінах Київського державного університету (нині Київський національний університет ім. Т. Шевченка) здобули вищу освіту професор Я.І. Лазаренко, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки, підполковник міліції М.І. Шерман. Найбільшу групу працівників закладу – випускників юридичних факультетів цивільних вузів становлять колишні студенти Одеського державного університету ім. І.І. Мечнікова. Це один з колишніх керівників нашого навчального закладу, кандидат педагогічних наук, доцент, полковник міліції О.Ю. Пащенко, викладач кафедри цивільно-правових дисциплін І.М. Риженко, старший викладач кафедри криміналістики, підполковник міліції Г.П. Третякова, викладачі кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності працівників ОВС, підполковники міліції С.В. Набока і В.М. Долженко, старший викладач кафедри іноземних мов Н.І. Мисник та інші. Частина висококваліфікованих спеціалістів прийшла до нашого навчального закладу з провідних вузів СРСР, зокрема Московського державного університету ім. М. Ломоносова – заступник начальника інституту з наукової роботи, кандидат філософських наук, полковник міліції В.В. Задорожній, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін А.П. Седова; з юридичного факультету Ленінградського державного університету – начальник кафедри цивільно-правових дисциплін, полковник міліції Т.Ф. Слепченко; з Ташкентського державного університету – один із фундаторів закладу, заступник начальника Херсонського училища міліції та Херсонського факультету Запорізького юридичного інституту МВС України з навчально-методичної роботи, полковник міліції М.А. Слюсар тощо.

Іншими словами, професорсько-викладацький склад нашого інституту, як і всіх інших ВНЗ системи МВС України, формувався з декількох базових складових – міліціонери-практики з вищою юридичною освітою, міліціонери-практики з вищою неюридичною, але фаховою освітою (психологи, педагоги, економісти тощо), науково-педагогічні працівники з вченими ступенями і званнями з цивільних вузів, колишні військові. Саме в органічній єдності цих складових, правильному їх підборі, розстановці та вихованні криється запорука успішної роботи інституту. Отже, внаслідок зростання мережі навчальних закладів системи МВС СРСР з метою підготовки професійних кадрів для вирішення нових завдань з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю у 1973 р. виникає наш навчальний заклад.

1 лютого 1973 р. УВС Херсонського облвиконкому за погодженням з обласною і міською владою розробило та внесло пропозицію до МВС СРСР і МВС УРСР про відкриття в Херсоні стаціонарного навчального закладу міліції. Трохи згодом, 21.05.1973 р. Управління кадрів МВС СРСР з цим погодилось і вирішило створити в Херсоні спеціалізовану міжреспубліканську школу міліції з підготовки інспекторського складу чергових частин міськ(рай)відділів. Слід відзначити велику роль у цій справі начальника УВС Херсонського облвиконкому, генерал-майора міліції Б.М. Персіанова та його заступника полковника міліції О.П. Стародубцева.

31.05.1973 р. міністр внутрішніх справ СРСР, генерал-полковник М.А. Щолоков підписав наказ № 0242 про створення Херсонської міжреспубліканської школи підготовки молодшого і середнього начальницького складу міліції з лімітом наповнення 150–180 осіб перемінного складу і 16 штатних одиниць командно-викладацького складу та обслуговуючого персоналу. Власне кажучи, саме цю дату традиційно вважають початком створення нашого навчального закладу. Наказ МВС УРСР від 11.06.1973 р. за № 089, підписаний заступником міністра внутрішніх справ УРСР, полковником внутрішньої служби В.М. Снежинським, конкретизував мету створення закладу та шляхи формування постійного й перемінного складу школи.

Практична робота з безпосереднього створення школи розпочалась восени 1973 р. Так, 26.09.1973 р. наказом № 193/ос Начальника УВС Херсонського облвиконкому були призначені перші працівники навчального закладу. Першим начальником школи став підполковник міліції Г.П. Шевченко, його заступником з навчальної роботи полковник міліції – О.А. Долішній.

Особисте втручання заступника міністра внутрішніх справ УРСР В.М. Снежинського дозволило завершити роботу зі створення матеріальної бази школи. За його наказом в грудні 1973 р. у Херсон був відряджений начальник Управління кадрів МВС УРСР, полковник внутрішньої служби П.І. Кисельов. Після ознайомлення з ситуацією він вніс пропозиції керівництву МВС УРСР щодо обладнання виділеного міськвиконкомом приміщення під школу міліції. Вони були втілені в наказ МВС УРСР за № 242 від 29.12.1973 р., в якому визначалась і дата відкриття школи – 03.06.1974 р. До цього терміну проводилась величезна підготовча робота зі створення відповідної навчальної бази школи – обладнання приміщень для адміністрації, кабінетів викладачів, гуртожитку, спортивного майданчика, тиру тощо. Значну допомогу в цій справі надавало керівництво міста й області.

Розбіжності у фактичній та юридичній даті створення навчального закладу є цілком природними. Автори вважають, що офіційною точкою відліку історії нашого навчального закладу все ж слід вважати 31.05.1973 р. – дату видання відповідного наказу МВС СРСР.

Для забезпечення навчального процесу в січні-лютому 1974 р. командно-викладацьким складом Херсонської школи міліції була розроблена перша навчальна програма для підготовки та підвищення кваліфікації інспекторів-чергових міських і районних органів ОВС. Значну допомогу зі створення навчально-методичного забезпечення (розробки програми, лекційного фонду, наочності, придбанні літератури та в багатьох інших питаннях) надавали ветерани міліції – киянин, підполковник міліції М.В. Вертепа та херсонець, полковник міліції С.А. Брандт. Наголосимо, що це дозволило від самого початку існування школи узагальнити відповідний досвід роботи всієї міліції України.

Природно, що позапланове створення школи стикнулось з численними організаційними, фінансовими і матеріальними труднощами. 06.03.1974 р. заступник міністра МВС УРСР В.М. Снежинський заслухав доповіді начальника школи, підполковника міліції Г.П. Шевченка та начальника Господарського відділу обласного управління внутрішніх справ О.О. Каленського щодо виконання наказів МВС СРСР від 31.05.1975 р. і МВС УРСР від 29.12.1973 р. про створення школи міліції. 22.03.1974 р. питання “Про підготовку школи міліції до початку навчального процесу” було обговорено на нараді при начальнику УВС Херсонського облвиконкому, результатом чого стало рішення завершити ремонтно-реконструктивні роботи навчального корпусу, їдальні та створення навчально-матеріальної бази. Через тиждень, 26.03.1974 р. школу відвідав заступник начальника фінансово-планового управління МВС УРСР, вивчив потреби щодо фінансування ремонтних робіт навчального комплексу, закупівлі технічного обладнання для їдальні, технічних засобів, твердого та м’якого інвентарю. 28.03.1974 р. перший секретар Херсонського обкому Компартії України І.О. Мозговий обговорив з керівництвом кадрового апарату МВС України й УВС Херсонського облвиконкому питання щодо фінансування школи міліції, було узгоджено з керівництвом Ради Міністрів СРСР і МВС СРСР питання про будівництво нової навчально-матеріальної бази. 08.04.1974 р. на нараді керівників міста й області було прийнято рішення щодо відведення землі для будівництва комплексу школи міліції. Відповідне юридичне рішення було прийнято 10.04.1974 р. Херсонським міськвиконкомом за № 29617 “Про відведення УВС Херсонського облвиконкому земельної ділянки під будівництво школи міліції площею 2,5 га по вул. Цюлковського”.

Створення школи перебувало під постійним контролем МВС СРСР і особисто міністра М.А. Щолокова. За його розпорядженням для контролю за створенням школи міліції в квітні 1974 р. до Херсона був відряджений заступник начальника Управління кадрів МВС СРСР генерал-майор внутрішньої служби М.М. Булгаков. Він ознайомився з процесом створення матеріальної та навчально-методичної бази, оглянув лекційний фонд, провів зустріч з керівництвом і викладачами школи, дав методичні поради. Принципове

значення мала проведена ним нарада “Про завдання командно-викладацького складу по навчанню інспекторів чергових частин міськ(рай)відділів у світлі вимог наказів МВС СРСР, регламентуючих роботу чергових частин”. Велику зацікавленість у створенні школи виявив майбутній начальник закладу, тоді начальник УВС Херсонського облвиконкому, генерал-майор міліції Б.М. Персіанов.

Будівництво першого приміщення школи здійснювалось за рахунок місцевого бюджету й Управління капітального будівництва УВС Херсонського облвиконкому, зусиллями практично всіх служб УВС (ДАІ, ХОЗО, колонії та в'язниці, позавідомча охорона), праці особового складу школи, проведення Ленінських комуністичних суботників, підприємств міста (птахофабрики, рибоколгоспу, меблевої фабрики тощо). Отже, значною мірою створення школи міліції відбувалось з ініціативи місцевої влади і за рахунок місцевих ресурсів – земельних, матеріальних, фінансових, людських.

На квітень 1974 р. утворився кістяк особового складу школи – начальник школи, підполковник міліції Г.П. Шевченко, його заступники – з навчальної роботи О.А. Долішній та з політико-виховної роботи – М.А. Слюсар, старший викладач Ю.Б. Штахель, викладачі В.А. Бондар, О.М. Топорін, А.Г. Соловей, О.Л. Симоненко і Ф.О. Васильєвих, командир взводу В.В. Бурлаков, начальник спецкабінету П.Ф. Малишева, старшина школи П.Л. Гуня, начальник канцелярії А.І. Ящук.

Урочисте відкриття Херсонської міжреспубліканської школи підготовки молодшого й середнього начальницького складу МВС СРСР відбулось 3 червня 1974 р. за адресою: м. Херсон, вул. Друга рибна, 3. На цей час до школи прибули слухачі (першими слухачами стали ст. лейтенант міліції Л.Я. Гизун з Рівненської області, капітан міліції Е.М. Бердянський з Одещини, ст. лейтенант міліції М.І. Шілов з Луганської області та інші). Першу лекцію провів викладач оперативно-службових дисциплін, капітан міліції Анатолій Григорович Соловей. У день початку занять школу відвідали та оглянули представники влади, керівництво УВС Херсонщини, кореспонденти щоденної газети Херсонщини “Наддніпряньська правда”.

Отже, школа на момент відкриття мала, за словами кореспондента газети, “чудові шкільні приміщення”, “непоганий гуртожиток”, їдальню, бібліотеку, актову залу, навчальні та наочні посібники, чергову частину, була обладнана новенькими меблями. У промові на відкритті начальник школи Г.П. Шевченко наголосив: “Ми прагнули якнайкраще підготуватися до початку роботи. Але це тільки початок. Незабаром школа розширить і зміцнить матеріальну й навчальну базу. Заплановано побудувати новий гуртожиток, а надалі – новий комплекс побутових приміщень”. Створення нової навчальної бази, що відповідає б вимогам часу, стало чи не найголовнішим завданням на найближчі роки.

На всіх етапах розвитку нашого навчального закладу організацію освітньої діяльності забезпечував навчальний відділ, який з моменту його створення у 1975 р. очолював заступник начальника з навчальної роботи М.А. Слюсар, що мав значний досвід педагогічної роботи. Певний час у навчальному відділі працювали В.В. Дубовик, М.В. Орлов, О.В. Красножон, С.М. Хильчук, О.С. Осадча, П.М. Куземський, С.П. Зубко. До роботи залучалися методики, апробовані в інших закладах освіти.

Поступово навчальний відділ почав істотно впливати на організацію навчальної роботи, поліпшення її змісту та методичної майстерності викладацького складу, зміцнення дисципліни. Постійна увага приділялася пошуку найефективніших способів навчально-виховної діяльності. Впродовж багатьох років значних зусиль від працівників відділу вимагала розробка планів навчально-виховного процесу, створення методик навчання, програм наукової організації навчального процесу, критеріїв запровадження в навчальний процес технічних засобів, системи підвищення кваліфікації викладачів тощо. Необхідно було також визначити порядок вирахування норм завантаження викладачів навчальною та іншими формами роботи.

Принципово важливим напрямком роботи навчального відділу став пошук форм і методів впливу на підвищення якості занять. При цьому враховувалося, що насамперед вона залежить від кваліфікації викладачів, рівня їхніх знань, наявності досвіду, тобто від педагогічної майстерності. Необхідно було врахувати й деякі інші чинники – напри-

клад, особливості проведення занять з окремих предметів, склад курсантів, термін проведення занять, профіль школи тощо.

З метою впровадження загальних методичних вимог у системі службової підготовки були започатковані методичні семінари й наради. На їхній розгляд виносились актуальні питання загальної методики, питання щодо проведення екзаменів; організації практичного навчання слухачів; участі викладачів у роботі навчальних кабінетів; практики підготовки й використання роздаткових матеріалів; ефективності застосування технічних засобів навчання; методики проведення лекцій та практичних занять; організації самопідготовки; педагогічного такту. Заняття проводили досвідчені викладачі та співробітники навчального відділу, для участі в семінарах запрошувались спеціалісти з педагогіки, психології, методики викладання.

Тут слід згадати випускника Московського вищого військово-командного училища, колишнього командира розвід роти, старшого викладача кафедри спеціальної тактики та фізичної підготовки, підполковника міліції В.В. Ритова, який за період багаторічної праці в інституті прищепив навички влучної стрільби з табельної зброї не одному поколінню курсантів. Довгі роки викладав бойову підготовку старший викладач цієї ж кафедри, підполковник міліції, випускник Орловського вищого військово-командного училища І.Є. Удовиченко. Уставний порядок, етику стосунків, стройовий вишкіл, розуміння офіцерської честі, сумлінне ставлення до служби прищепив курсантам заступник начальника ХЮІ ХНУВС, полковник міліції, випускник Хмельницького вищого артилерійського командного училища П.В. Філіпов. Запровадження ТЗН та сучасної комп'ютерної техніки у навчальний процес нерозривно пов'язано з сумлінною службою старшого інженера-електронника, підполковника міліції, випускника Красноярського вищого командного училища радіоелектроніки ПВО І.В. Измайлова. Функціонування курсів післядипломної освіти в нашому інституті забезпечується їх керівником, підполковником міліції, випускником Даугавпільського вищого військового авіаційного інженерного училища В.М. Марковим.

Школа діяла відповідно до “Положення про школу підготовки молодшого й середнього начальницького складу МВС союзної та ав-

тономної республіки, УВС крайоблвиконкому”, затвердженого наказом міністра внутрішніх справ СРСР за № 328 від 20.11.1973 р. 9 червня 1974 р. начальник Херсонської міжреспубліканської школи підготовки молодшого і середнього начальницького складу, підполковник міліції Г.П. Шевченко підписав наказ “Про зарахування слухачами школи міліції інспекторського складу УВС областей Української РСР” (це був перший наказ по особовому складу). У ньому йшлося про забезпечення першопочаткової підготовки та підвищення кваліфікації особового складу оперативних чергових частин ОВС Української РСР відповідно до наказу МВС СРСР за № 315 від 13.11.1973 р. і до рознарядки Управління кадрів МВС СРСР. Усього на навчання прибуло 79 осіб, зокрема 4 старших сержанти, 6 молодших лейтенантів, 36 лейтенантів і старших лейтенантів, 21 капітан і 12 майорів з 24 областей України. Згодом набраних слухачів було розподілено на три навчальні взводи. У школі забезпечувався уставний порядок. Так, у звичайний добовий наряд призначалось по три слухачі, а у посиленій – по 7–9 осіб. Навчання тривало місяць.

В організації навчально-виховного процесу значна роль належала кураторам (класним керівникам) навчальних взводів. Так, відповідним наказом від 17.07.1974 р. класними керівниками у взводи (“класи”) були призначені старший лейтенант міліції О.Л. Симоненко, капітан міліції А.Г. Соловей і старший лейтенант внутрішньої служби Ф.О. Васильєвих, причому в їх “класах” навчались літні капітани і майори міліції. Згодом зазначені посади обіймали також капітан міліції О.М. Топорін і Ю.Б. Штахель. Призначення класних керівників покращило навчання, підвищило активність у відпрацюванні практичних занять.

З осені 1974 р. на місячні курси стали зараховувати лише чергових помічників начальників міськ(рай)відділів. Така спеціалізація створювала об’єктивні передумови для підвищення ефективності, покращення навчально-методичної роботи, дозволяла викладачам краще підготуватись до занять. Втім поважний вік, службовий і життєвий досвід слухачів дозволяв мати менше постійного складу. Школа діяла успішно, зростав її авторитет, збільшувалася чисельність контингенту. Так, у листопаді 1974 р. на курси було зарахова-

но 108 слухачів, причому серед набраних були представники й оперативних чергових частин Молдови.

На навчання скеровувались усе більшою мірою тільки прийняті на службу на посади інспекторів-чергових. Так, УВС виконкому Херсонської обласної ради депутатів трудящих направило до школи в листопаді 1974 р. 17 щойно прийнятих на посади інспекторів-чергових міськ(рай)відділів ОВС. Тобто школа завжди надавала суттєву допомогу міліції Херсонщини.

У 1975 р. школа продовжувала першопочаткову підготовку та підвищення кваліфікації особового складу оперативних чергових частин ОВС України. Так, вже 05.01.1975 р. було зараховано на навчання 76 слухачів. На наступних курсах, у лютому-березні 1975 р. навчалось 88 слухачів.

Поступово вдосконалювався навчально-виховний процес, підвищувалась кваліфікація викладачів, поліпшувалась матеріально-технічна база, визначалася спеціалізація, збільшувався авторитет Херсонської школи міліції. Так, на початку 1975 р. було здійснено набір на 5-місячну програму першопочаткової підготовки дільничних інспекторів міліції, переважно старшин і сержантів. Курс навчання пройшов успішно, що дозволило в подальшому визначити підготовку дільничних інспекторів як основний профіль роботи школи.

Школа одночасно готувала оперуповноважених чергових частин і дільничних, тобто набір збільшився до 100–120 осіб.

Першим керівником нашого навчального закладу був полковник міліції, заслужений працівник МВС СРСР **Григорій Пилипович Шевченко**. На посаду начальника Херсонської міжреспубліканської школи підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР він був призначений 26 вересні 1973 р. наказом начальника УВС Херсонського облвиконкому і пропрацював тут до 9 вересня 1975 р. Доля Г.П. Шевченка була подібною до долі мільйонів наших співвітчизників, але для молодого покоління наших читачів вона є частиною історії України, міліції, нашого інституту. Григорій Пилипович народився 29 квітня 1928 р. у селянській родині на Кіровоградщині в с. Ново-Архангельське. У 1933 р. (тобто

в роки голодомору 1932–1933 рр.) родина переїхала на Київщину (Звенигородський район), батько влаштувався робітником і став отримувати хліб за картками. Сам Григорій з 10 років пішов працювати в колгосп, закінчивши шість класів школи. З серпня 1941 р. по березень 1944 р. родина опинилась на тимчасово окупованій фашистами території, ставши “без вини винуватими”. Потім весь час Г.П. Шевченко пояснював в автобіографіях і службових анкетах, що ні він, ні його батьки в німецьких установах не працювали. Після звільнення території було не до навчання, треба було заробляти на хліб і хлопець повернувся до праці в колгоспі, де пропрацював до призову в армію у 1949 р. Після демобілізації він осів у Херсоні та з 1953 р. розпочав службу в міліції. За 1953–1965 рр. пройшов шлях від рядового оперуповноваженого до начальника відділення оперативного відділу УВС Херсонського облвиконкому (на цю посаду був призначений після закінчення у 1958 р. Одеської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР). Згодом курсантський досвід і набуті теоретичні знання, зокрема й у Вищій школі МВС СРСР (закінчив у 1963 р.), стали в нагоді під час керівництва нашим навчальним закладом. У 1965–1973 рр. він послідовно обіймав посади заступника начальника Генічеського та начальника Садовського районного відділів, потім начальника відділу служби УВС Херсонського облвиконкому. З цієї посади Г.П. Шевченко прийшов керувати школою міліції. У ті часи спеціальні звання отримували важкою працею: у 1955 р. йому присвоїли звання молодшого лейтенанта, а звання підполковника – у 1970 р. За час роботи в ОВС Григорій Пилипович зарекомендував себе оперативно грамотним, вольовим й ініціативним керівником. У його службових атестаціях відзначались добра теоретична підготовка, значний досвід роботи. На посаді начальника служби УВС, не рахуючись з особистим часом, він приділяв багато уваги організації професійного навчання оперативних працівників, дільничних інспекторів та інших категорій співробітників. Це й стало однією з підстав його призначення першим начальником нашого навчального закладу.

Г.П. Шевченко зі знанням справи керував школою, більше того – особисто брав участь у розробці проектів навчальних планів і програм (остаточно їх затверджувало МВС СРСР), у створенні відповідної навчально-матеріальної бази, налагодженні статутного внут-

рішнього розпорядку. Чимало уваги він приділяв і навчально-виховному процесу.

Але головними проблемами, які вирішив за нетривалий час перший керівник школи, були дві – створення належної матеріальної бази і формування начальницько-викладацького складу школи. Власне кажучи, багато в чому саме завдяки енергії, наполегливості та принциповості, організаторському таланту Григорія Пилиповича, школа міліції успішно стартувала.

Після виходу наказу про створення школи, виділення землі для будівництва навчального приміщення реально розпочинати заняття можна було в тимчасовому одноповерховому будинку колишньої школи № 9, який вимагав капітального ремонту. Попри значні організаційні, фінансові та матеріальні труднощі Г.П. Шевченко зумів переконати керівників обласного управління внутрішніх справ, установ міста й області у наданні матеріальної допомоги для облаштування будівлі та добитися початку роботи школи у визначений термін. При цьому він спирався на дієву підтримку начальника УВС Херсонського облвиконкому Б.М. Персіанова.

Другу проблему нової установи керівник вирішував у тісній співпраці з кадровим апаратом УВС Херсонського облвиконкому. Якщо з 16 штатних одиниць командно-викладацького складу й обслуговуючого персоналу у вересні 1973 р. приступили до роботи тільки чотири офіцери (заступник начальника школи з навчальної роботи – начальник навчальної частини, підполковник міліції О.А. Долішній, викладачі – капітан міліції М.К. Кузьменко та старші лейтенанти О.Л. Симоненко й В.В. Бурлаков), то на момент проведення першої наради щодо завдань навчальної роботи школи, яка відбулась 5 квітня 1974 р. і на якій з доповіддю “Про завдання командно-викладацького складу по навчанню інспекторів чергових частин МВ (РВ) ВС у світлі вимог регламентуючих наказів МВС” виступив заступник начальника управління кадрів МВС СРСР, генерал-майор внутрішньої служби М.М. Буланов, штати школи поповнили заступник начальника з політико-виховної роботи майор міліції М.А. Слюсар, викладач – капітан міліції В.А. Бондар, начальник спецкабінету – молодший лейтенант П.Ф. Малишева і начальник канцелярії А.І. Яшук. У день, коли безпосередньо розпоча-

лись заняття, 3 червня 1974 р., у штаті було 14 осіб. Крім зазначених, прийшли працювати: старшим викладачем – майор міліції Ю.Б. Штахель, викладачами – капітани міліції А.Г. Соловей й О.М. Топорін, старший лейтенант внутрішньої служби Ф.О. Васильєвих, старшиною школи – старшина міліції П.Л. Гуня, службовцем – Н.Г.Макаренко. Отже, штат був практично укомплектований. Григорій Пилипович зумів підібрати цілком професійний, згуртований колектив, який пройшов випробування проблемами матеріального, навчального і виховного плану – всі працівники робили цю справу вперше, а першим особливо важко.

Перший керівник навчального закладу в досить непростих умовах не лише забезпечив початок практичної діяльності школи міліції, створив міцний і кваліфікований командно-викладацький склад, але й розгорнув будівництво нової навчальної бази, в якій інститут міститься й сьогодні. За спогадами ветеранів, Г.П. Шевченко на посаді начальника школи виявив риси досвідченого фахівця, організатора й педагога, чудові моральні риси небайдужої до справи людини.

Коли Григорія Пилиповича перевели на іншу ділянку служби (начальником Новокаховського міського відділу внутрішніх справ, де він прослужив шість років і звідки звільнився в запас), він написав клопотання призначити на посаду начальника школи свого заступника з навчальної роботи підполковника О.А. Долішнього, який доклав багато сил і енергії для створення та зміцнення навчально-матеріальної бази, підготував лекційний фонд за програмою підготовки інспекторів чергових частин, дільничних інспекторів профілактичної служби та міліціонерів патрульно-постової служби, провів значну роботу щодо обладнання навчальних класів. Даний факт є символічним: такий вчинок міг здійснити тільки дійсний професіонал і порядний керівник, якому розпочата справа не була байдужою.

У квітні 1975 р. виконувати обов'язки начальника школи став підполковник міліції **Олександр Арсентійович Долішний**. З червня 1975 р. по вересень 1982 р. він – керівник школи. На посаду начальника він прийшов всебічно підготовленим фахівцем, добре обізнаним з усіма справами школи. Він був витриманим і принциповим

керівником, який ґрунтовно й розважливо ставився до вирішення всіх справ. Вкрай прискіпливо ще на посаді заступника начальника школи він підходив до створення належних умов навчання та служби курсантів. За його безпосередньої участі в ході організаційного періоду було придбано необхідне навчальне обладнання, а згодом за короткий термін підготовлено 120 фондкових лекцій зі спеціальних дисциплін. З перших днів роботи школи він налагодив навчально-виховний процес з перепідготовки інспекторів-чергових відділів внутрішніх справ, з лютого 1975 р. – організацію першопочаткової підготовки прийнятих на службу міліціонерів і дільничних інспекторів міліції.

Очевидно, що за час роботи в школі О.А. Долішній зумів на новій посаді стати фахівцем-педагогом, висококваліфікованим організатором навчально-виховного процесу, заслужити високий авторитет співробітників і курсантів. Відповідь на питання щодо причин успіху слід шукати в його біографії.

Доля Олександра Арсентійовича була типовою для покоління 20-х років, яке разом з країною та народом пройшло важкий шлях колективізації, голодоморів, війни, повоєнної відбудови. Син подільського селянина-бідняка почав свій трудовий шлях 15-літнім підлітком у колгоспі, а у 17 років в листопаді 1944 р. пішов в армію, назавжди покинувши рідне село. Проте він на все життя зберіг кращі традиційні риси українського селянства – працелюбність, сумлінність, повагу до старших і жінок, поміркованість, прагнення до навчання, відданість родині тощо.

До речі, всі начальники нашого закладу є вихідцями з села, що є типовою ознакою української історії ХХ ст. і зайвий раз підкреслює нерозривний зв'язок української міліції взагалі та відомчих навчальних закладів з українським народом, його непростотою і водночас неповторною історичною долею.

О.А. Долішньому судилося носити військову форму 11 років. За ці роки йому вдалося суттєво підвищити свій загальноосвітній рівень і обрати нелегку долю охоронця закону – закінчив школу сержантського складу 81 запасного стрілецького полку 20 стрілецької дивізії, а потім – школу підготовки офіцерського складу МВС і отримав зван-

ня молодшого лейтенанта міліції. Власний досвід казарменого життя в скрутні воєнні та повоєнні роки став у нагоді під час служби в Херсонській школі міліції та пояснює його чуйне ставлення як начальника до проблем курсантів і слухачів. За одностайною думкою колишніх колег і учнів, О.А. Долішній чудово знав і розумів усі проблеми навчання та життя курсантів, відзначався толерантним, часом незвично ліберальним ставленням до курсантів і одночасно суворим і вимогливим до їх безпосередніх начальників. З 1955 р. Олександр Арсентійович назавжди пов'язав свою долю з міліцією. До призначення на посаду начальника школи він набув значного професійного досвіду, працюючи уповноваженим карного розшуку, заступником начальника і начальником Макарівського райвідділу міліції Київської області, старшим інспектором Управління карного розшуку МВС України. Не забував О.А. Долішній і про підвищення рівня своєї теоретичної та професійної підготовки: у 1963 р. закінчив перший і єдиний на той час в Україні вищий навчальний заклад системи МВС – Київську Вищу школу МВС СРСР.

З вересня 1973 р. його було переведено в УВС Херсонського облвиконкому, де працював заступником начальника відділу служби, звідки й прийшов у школу міліції. Власне кажучи, вся історія Міжреспубліканської школи підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР 1973–1982 рр. нерозривно пов'язана з діяльністю Олександра Арсентійовича. В ній важливо виділити дві головні складові – робота на перспективу з метою підвищення статусу школи (будівництво нового комплексу, виховання відповідного начальницького, стрійового й викладацького складу, нарощення навчально-методичного та виховного потенціалу тощо) і копітка робота зі щоденного забезпечення належного функціонування закладу. В реальному житті ці аспекти переплітались і взаємодіяли, причому при значній підтримці начальника обласного УВС Б.М. Персіанова. Тісна співпраця нашого навчального закладу з міліцією Херсонщини була не лише взаємовигідною, але й запорукою успіхів у боротьбі зі злочинністю. Втім ця проста та зрозуміла формула діє не автоматично, а завдяки реальним справам конкретних людей, в першу чергу керівників. Олександр Арсентійович і Борис Максимович поклали добрий зачин цієї життєдайної співпраці.

Під керівництвом О.А. Долішнього колектив школи серйозно вдосконалив матеріальну базу (спільними зусиллями постійного і перемінного складу були збудовані навчальний корпус, їдальня, гаражі, обладнані навчальні класи, створені належні побутові умови в казармених приміщеннях), накопичив досвід навчальної і методичної роботи, практичного спрямування всього навчально-виховного процесу. Опорою начальника були його заступники М.А. Слюсар, В.І. Кудінов, В.П. Стеценко, З.Б. Кухтєєв, В.І. Капустніков; стройові командири К.М. Сандурський, В.І. Крамаренко, В.О. Проволоцький, О.І. Жакомін; викладачі Ф.О. Васильєвих. Р.В. Шурманов, Є.С. Маринюк, О.Й. Савченко, І.П. Коваленко, Л.Г. Зайцев, А.І. Риндов, В.П. Ткач, О.Д. Семенов та інші. Саме вони, згуртовані в єдиний дієздатний колектив, склали кадрове ядро командно-викладацького складу практично до середини 1990-х років існування навчального закладу.

Наголосимо, що за його керівництва Міжреспубліканська школа підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР відбулась як навчальний заклад, логічно завершивши попередній організаційний період, і були створені умови для підвищення його статусу. Звільнившись на пенсію в листопаді 1983 р., Олександр Арсентійович не пориває зв'язків з інститутом – зустрічається з курсантами і викладачами, бере участь у створенні музею та нарису історії закладу. Гідним спадкоємцем міліцейських традицій його родини є онука – курсантка інституту, яка відмінно вчиться, активно займається науковою та громадською роботою.

Основний склад школи в 1974–1975 рр. нерідко виконував функції діючого резерву УВС області, беручи участь у забезпеченні правопорядку у святкові дні. Так, у квітні 1974 р. 26 курсантів, майбутніх дільничних, взяли участь у комплексній операції “Таврія” на території Цюрупинського району на чолі з викладачем школи старшим лейтенантом міліції М.Д. Баранюком.

З 31 березня 1975 р. школа розпочала ще один напрямок діяльності – першопочаткову підготовку міліціонерів для УВС Херсонського облвиконкому за тримісячною програмою. Після закінчення першопочаткової підготовки 33 дільничних інспектори профілактики і 115 міліціонерів прийняли присягу у відповідності з Указом Прези-

дії Верховної Ради СРСР від 23.10.1973 р. “Про затвердження присяги Радянської міліції та Положення про порядок прийняття присяги”, причому присяга приймалась урочисто, на території міста біля могили Невідомого солдата. Цей напрямок роботи став одним з основних у діяльності школи з жовтня 1975 р. (кожний набір становив 60–70 осіб рядового та сержантського складу).

Керівництво школи та викладацький склад дбайливо ставилися до своїх вихованців, поєднуючи статутні вимоги з людськими. Навчались переважно дорослі люди, яким важко було пристосуватись до існуючих вимог, поєднуючи навчання, побут, вирішення власних сімейних проблем. Усі ці труднощі долались шляхом проведення індивідуальних занять. Керівництво гнучко використовувало дисциплінарну практику, стимулюючи сумлінних.

Курсанти-першопочатківці підготовки проходили 10-денну навчальну практику під керівництвом викладачів школи та практичних працівників, що позитивно впливало на якість підготовки. Після закінчення навчання на їх чекали присяга, нагородження кращих грамотами тощо.

Авторитет школи зростав, що дозволяло краще забезпечувати потреби міліції у підвищенні професіоналізму співробітників різних служб. Так, у 1975–1976 рр. у школі підвищували кваліфікацію 315 начальників і працівників спецприймальників.

У 1976 р. першопочаткову тримісячну підготовку пройшли 64 особи сержантського складу. Весь навчально-виховний процес відбувався у тісній співпраці з УВС Херсонського облвиконкому, особливо при проходженні курсантами практики. Керували практикою досвідчені викладачі школи, які зробили вагомий внесок у роботу навчального закладу, у формування його традицій – це на той час ст. лейтенант міліції Р.В. Шурманов, капітан внутрішньої служби Ф.О. Васильєвих, майор міліції О.Й. Савченко, капітан міліції О.М. Топорін, майор міліції Ю.Б. Штахель, капітан міліції О.Л. Симоненко. Підсумки практики обговорювались на засіданні Педагогічної ради школи. За підсумками навчання і практики кращі курсанти заносились на Дошку пошани.

У 1976 р. школа продовжувала проводити курси підвищення кваліфікації інспекторів-чергових ОВС України – за рік курс навчання пройшли близько 650 осіб. І якщо першопочаткову підготовку переважно здійснювали для міліції Херсонщини, то на курсах підвищення кваліфікації навчались представники всієї України, Молдови та Білорусі. Зазвичай водночас підвищували кваліфікацію 85–90 осіб, переважно офіцерського складу зі спеціальними званнями від лейтенанта до майора. Зі слухачів формувались три навчальні групи, кожна мала командира зі слухачів і класного керівника з викладачів.

З вересня 1977 р. за наказом МВС СРСР розпочалась підготовка інспекторського складу спецкомендатур. Протягом вересня – грудня 1977 р. було здійснено три набори по 74–82 особи на курси підвищення кваліфікації заступників начальників спецкомендатур і начальників загонів ОВС УРСР з усіх областей України. Термін навчання становив 5 тижнів. Класними керівниками були викладачі В.П. Лопатін, О.Й. Савченко, О.Л. Симоненко, Ю.Б. Штахель. Відповідно до традицій школи, особливостей навчально-виховного процесу та вимог МВС СРСР заняття проводились у формі лекцій, семінарських і практичних занять. Позитивним було те, що навчальні групи були порівняно невеликі, що дозволяло якісно проводити всі види занять. Вже за наслідками навчання першого набору начальник школи констатував, що “навчальна програма виконана” і 10 кращих слухачів отримали подяку “за відмінне навчання, зразкову поведінку та участь у громадському житті школи”.

У 1977 р. заступником начальника школи з політико-виховної роботи було призначено В.І. Кудінова, який докладав багато зусиль для забезпечення належної дисципліни, якісної виховної роботи, роблячи при цьому наголос на індивідуальній роботі зі слухачами. Внаслідок цього абсолютна більшість слухачів добросовісно ставилась до навчання, дотримувалась розпорядку дня, надавала допомогу в охороні громадського порядку при проведенні масових заходів у місті і на випускних іспитах показувала тверді знання нормативних актів, регламентуючих службу в спецкомендатурах ОВС. Отже, головну увагу викладацький склад школи надавав досконалому вивченню й розумінню нормативних документів. Подяку за сумлінне ставлення до навчання, активну участь у громадському

житті школи, охороні громадського порядку та зразкову поведінку отримали 14% слухачів. Це був доволі високий показник якості навчально-виховного процесу.

У 1978 р. у школі продовжувалося навчання особового складу спецкомендатур, чергових частин, інспекторів інспекції виправних робіт і працевлаштування, здійснювалась підготовка молодшого начальницького складу міліції Херсонщини – всього за рік було здійснено 15 випусків. Урізноманітнення професійного складу слухачів свідчило про підвищення авторитету школи, високу якість навчально-виховної роботи, достатню кваліфікацію начальницького і викладацького складу.

Традиційно заняття проводились у формі класно-групових (лекції), семінарських і практичних занять. Значну роботу з налагодження навчально-виховного процесу проводив весь начальницько-викладацький склад, причому всі викладачі – В.П. Лопатін, О.Й. Савченко, О.Л. Симоненко, Г.В. Бабич, М.С. Юрченко, Ф.О. Васильєвих, Є.С. Маринюк, І.П. Валевахін, В.І. Куліков, Р.В. Шурманов, О.Д. Семенов – були водночас і класними керівниками.

Переважну частину курсантів – 70–80% – складали офіцери (в окремих наборах – до 93%), що вимагало від постійного складу школи неабияких знань, зумовлювало необхідність постійного підвищення своєї кваліфікації, пошуку відповідних форм навчально-виховної роботи, вміння використати форм індивідуальної роботи, застосування елементів змагальності, тісної співпраці з комплектуючими органами тощо.

Цілком виправдала себе практика закріплення за окремими категоріями слухачів відповідальних з керівництва школи. Так, за підвищення кваліфікації інспекторів інспекції виправних робіт і працевлаштування ОВС відповідав заступник начальника школи підполковник внутрішньої служби В.П. Лопатін.

За 1978 р. для забезпечення потреб міліції Херсонщини в школі пройшли підвищення кваліфікації 164 особи середнього начальницького складу. Опікувались цим напрямком навчання В.П. Ткач і М.П. Василевський.

За період навчання абсолютна більшість слухачів сумлінно ставилась до навчання, суворо дотримувалась розпорядку дня, надавала допомогу в охороні громадського порядку в ході проведення рейдів у місті, демонструвала добрі знання на випускних іспитах. На “відмінно” складала іспити до 7% слухачів, до 20% отримували подяки за успішне навчання та виконання статутних вимог.

У 1979–1982 pp. принципових змін у контингенті перемінного складу не відбулося, але постійно змінювались терміни навчання (переважно в бік підвищення). Це потребувало змін у навчальних програмах і планах, вимагало від керівництва постійної напруги в організації навчально-виховного процесу. Викладацький склад був змушений весь час переробляти і доопрацьовувати вже апробовані курси, розробляти й опановувати нові, запроваджувати нові методи тощо. Внаслідок склалась непогана традиція постійної роботи з удосконалення навчально-методичної бази.

Зміни в термінах і програмах першопочаткової підготовки були обумовлені об'єктивними змінами пріоритетів у діяльності міліції. Це вимагало переміщення контингенту правоохоронців з однієї служби в іншу. Новопризначені мали набути для повноцінного й якісного виконання нових службових і функціональних обов'язків, відповідних теоретичних знань і професійних навичок. Інакше кажучи, під час першопочаткової підготовки одна частина слухачів дійсно отримувала першопочаткову підготовку (це були переважно особи, звільнені з дійсної військової служби, як правило сержанти), друга (більша) частина проходила перепідготовку у зв'язку з новим призначенням по службі (це були переважно офіцери з солідним стажем служби в міліції). У цьому сенсі школа виконувала вкрай важливу роботу щодо забезпечення кадрового ядра ОВС. Проте таке поєднання різних категорій слухачів створювало чимало труднощів.

Скажімо, з 10.04 по 13.07.1979 р., тобто три місяці, проходила першопочаткова підготовка 17 курсантів – співробітників комендатур з 9 областей України, зокрема 11 (65%) офіцерів у званні від капітана міліції до молодшого лейтенанта міліції та 6 осіб сержантського складу. Природно, що навчання в одній групі, скажімо, молодшого сержанта міліції М.І. Ярмали (інспектор-черговий комендатури Червоноградського райвідділу Львівської області) та капітана міліції

М.Ф. Солонцевого (старшого інспектора комендатури Ленінського райвідділу м. Запоріжжя) об'єктивно створювало труднощі у навчально-виховному процесі через різницю у спеціальних званнях, віці, життєвому досвіді, рівні загальної та професійної підготовки. Тому класному керівнику О.Й. Савченку й викладачам довелося докладати чималих зусиль для забезпечення якісної підготовки.

Школа спеціалізувалась на підготовці та перепідготовці особового складу чергових частин. Для цього вона мала відповідну матеріальну базу, якісний склад викладачів (І.П. Валевахін, Є.С. Маринюк, О.В. Демченко, В.П. Ткач, Л.В. Зайцев, Р.В. Шурманов, Ф.О. Васильєвих), напрацьовані програми, навчально-методичні матеріали. Так, з 10.04 по 17.05.1979 р. для перепідготовки інспекторів-чергових міських і районних відділів було зараховано 81 особу у званні від підполковника до сержанта.

У 1981 р. у школі розгорнулась робота щодо підготовки та перепідготовки помічників чергових частин міських і районних відділів внутрішніх справ для МВС України, Молдови та Білорусі за 30-денною програмою. Цей факт сам по собі свідчив про неабияке зростання авторитету навчального закладу. За цей рік було підготовлено 279 слухача. Відповідно збільшився і контингент перемінного складу – у школі одночасно навчалось 225–230 осіб, розподілених за напрямками навчання на 8 навчальних взводів, об'єднаних у три навчальні роти. Різко зросла в організації навчально-виховного процесу, у забезпеченні належної дисципліни та порядку роль стройових командирів – мол. лейтенанта міліції В.А. Проволоцького, ст. лейтенанта міліції О.М. Холодаря, лейтенанта міліції В.І. Крамаренка. Вони працювали у тісному контакті з викладачами, передусім класними керівниками, що забезпечувало якісну підготовку цієї категорії вихованців школи.

У цей час значно покращилась взаємодія керівництва школи з комплектуючими територіальними органами, що призвело до різкого зменшення відсіву слухачів. Скажімо, 10 всесоюзних наборів помічників чергових частин дали практично 100-відсотковий випуск. Так, ювілейний, десятий навчальний збір цієї категорії слухачів з України, Білорусі та Молдови пройшов з 12 листопада по 10 грудня 1981 р. Усі 24 набрані старшини і сержанти успішно завершили

навчання. Класним керівником був Р.В. Шурманов. Взвод перебував у складі першої роти під командуванням А.М. Холодаря. Особливістю цього навчального збору була ефективна робота командира взводу помічника чергового Білоцерківського міського відділу ОВС Київської області І.С. Красного. Він зумів правильно організувати колектив, – наголошувалось в наказі начальника школи, – в якому не було допущено жодного порушення дисципліни. Це був наочний і яскравий приклад наполегливої роботи класного керівника з молодшим командиром, Отже, дійсна майстерність наставника навчального підрозділу виявляється не в кількості заходів, а в непомітній сторонній повсякденній роботі щодо забезпечення самоорганізації колективу.

У 1982 р. підвищення кваліфікації помічників оперативних чергових міських і районних відділів проходило відповідно до наказу МВС СРСР за № 299 від 15.09.1981 р. За рік відбулось 10 випусків слухачів з України, Білорусі, Молдови, Росії. З 278 набраних на навчання успішно закінчили 268 осіб, тобто 96,4%. З 10 слухачів, що не закінчили навчання, за порушення дисципліни був відрахований лише один. Цього разу особливо відзначився на посаді командира навчального взводу старшина міліції В.В. Литвиненко з Новозаводського РВС м. Чернігова.

Безумовно, підвищення якості навчання, виховного процесу й дисципліни було досягнуто завдяки комплексним зусиллям МВС СРСР (чітко і правильно, передусім стабільно регламентувало навчальний процес) і МВС УРСР (своєчасно надсило і контролювало належне виконання відповідних розрядок), сумлінній роботі кадрових апаратів територіальних органів щодо належного комплектування слухачів. Проте головна заслуга належить усьому колективу – завдяки постійно зростаючому авторитету школи її керівництво змогло забезпечити належну координацію роботи міністерств і комплектуючих органів; викладацький склад та стройові команди забезпечили якість навчально-виховного процесу та належну дисципліну. Безумовно, виняткову роль відіграли класні керівники, які щоденно безпосередньо спілкувались зі слухачами. Це Є.С. Маринюк, В.П. Ткач, Л.Г. Зайцев і Р.В. Шурманов. Отже, ли-

ше злагоджена праця всіх суб'єктів навчально-виховного процесу забезпечує високу якість підготовки і перепідготовки спеціалістів.

У 1983 р. географія підготовки помічників чергових частині міських і районних відділів значно розширилась – школа готувала кадри середнього начальницького складу для МВС України, Молдови, Білорусі, Азербайджану, Грузії, Вірменії, Росії. В ході чотирьох наборів успішно навчались і здали випускні іспити 112 осіб. Класний керівник В.П. Ткач в організації навчання спирався на самопідготовку слухачів. Це дозволяло не лише поліпшити керованість навчальним підрозділом, але й активізувати пізнавальну діяльність слухачів, покращити дисципліну, прищепити слухачам практичні навички виконання командирських функцій.

Школа продовжувала виконувати своє основне завдання – підготовку молодшого й середнього начальницького складу міліції за 4,5-місячною програмою передусім для УВС Херсонської області. Проте тут навчались представники й інших областей України. Перехід на цю програму підготовки відбувся ще в серпні 1978 р., і кожного року прибували на навчання представники Житомирської, Черкаської, Вінницької, Одеської, Миколаївської, Кіровоградської та інших областей України.

Для стимулювання навчання і підняття дисципліни керівництво школи намагалося використовувати цілий комплекс заходів. Так, за підсумками навчання, кращим курсантам оголошувалась подяка, вони заносились на Дошку пошани тощо. Між взводами проводились змагання, причому за успіхи нагороджувались (подяки, перехідні червоні вимпели, засоби морального заохочення) кращі взводи, відділення та окремі курсанти.

У школі міліції була розроблена спеціальна “Анкета прибулого на навчання”. В ній крім звичайних анкетних відомостей були питання з метою врахування особливостей кожного курсанта. Для виховання перемінного складу використовувались традиційні для тих часів методи – комсомольські та кураторські збори, запрошення на засідання кафедри і педагогічні ради, рішення товариських судів перемінного складу. Громадянська активність курсантів в цілому була на високому рівні. Так, 24.03.1979 р. курсанти П.І. Кужильний

і Ж.Д. Закарян, перебуваючи в наряді по їдальні профтехучилища № 2, надали допомогу співробітникам Суворовського райвідділу м. Херсона у викритті співробітників їдальні, які намагались продати поцуплені зі столової 106 кг м'ясного фаршу (61, Арк.96).

Лише за період з вересня 1978 р. по січень 1980 р. за програмою першопочаткової підготовки (було здійснено шість наборів) підготовлено 487 міліціонерів для проходження служби в Миколаївській, Кіровоградській, Черкаській, Вінницькій, Одеській, Житомирській, Херсонській областях УРСР та Тамбовській області РРФСР. В одному наборі навчалось від 159 до 64 осіб.

Досвідченими класними керівниками проявили себе І.П. Валівахін, Р.В. Шурманов, В.П. Ткач, Є.С. Маринюк. В.І. Куликов, а стройовими командирами – П.Л. Гуня, В.О. Проволоцький, О.М. Холодар, А.Н. Баштовий.

І в наступні, 1980–1983 рр. темпи першопочаткової підготовки були досить високими. Так, у 1980 р. було проведено п'ять наборів – 549 осіб сержантського складу з Київської, Рівненської, Вінницької, Черкаської, Чернігівської, Одеської, Кіровоградської, Житомирської, Волинської, Хмельницької, Полтавської, Миколаївської та Херсонської областей, причому переважали представники Херсонщини. Успішно закінчили навчання 475 осіб, тобто 86,5%. Стройовими командирами навчальних рот, взводів та дивізіону були П.Л. Гуня, В.А. Крамаренко, О.М. Холодар, Л.Г. Зайцев, А.І. Риндов. Крім названих вище, класними керівниками були викладачі М.С. Юрченко, О.В. Демченко, В.В. Маточкін, О.Д. Семенов, Ф.А. Квасов, А.І. Риндов.

У 1981 р. відбулось п'ять наборів за 4,5-місячною програмою першопочаткової підготовки і рознарядками МВС УРСР – з 614 осіб успішно закінчили навчання 546 осіб, або 89%. Цього року навчалися міліціонери з Житомирської, Черкаської, Київської, Чернігівської, Полтавської, Херсонської, Миколаївської, Кіровоградської, Вінницької, Хмельницької, Закарпатської, Одеської областей та м. Києва. Переважно були представники з Херсонщини і Миколаївщини. Втім були й винятки – в одному з наборів зі 125 курсантів 47 були з Полтавщини через потреби області.

Класними керівниками були мол. лейтенант Ф.А. Квасов, ст. лейтенанти В.І. Петченко, Г.В. Омельченко, С.М. Нікішин, І.М. Нікішенко, капітани міліції В.С. Дудченко, В.В. Маточкін, О.Д. Семенов, майор міліції В.П. Ткач. Стройовими командирами були лейтенанти міліції В.І. Крамаренко, В.О. Проволоцький, О.М. Холодар.

У 1981 р. було створено Раду курсантів школи міліції, яка виступала в ролі органу курсантського самоврядування – забезпечувала взаємозв'язок перемінного та постійного складу, вирішення організаційних питань налагодження ефективного навчально-виховного процесу, висловлення курсантської думки в питаннях щодо проступків окремих курсантів тощо. Рада курсантів спиралась у своїй роботі на колективи взводів (як робочий орган – загальні збори взводів).

З цього року керівництво школи стало ширше використовувати матеріальне заохочення курсантів. Так, наказом начальника школи полковника міліції О.А. Долішнього від 16.03.1981 р. було заохочено премією розміром 15 крб. мол. сержанта міліції В.М. Орлика, міліціонера Білозерського РВС УВС Херсонського облвиконкому за “відмінне навчання, зразкову поведінку й активну участь у громадському житті, виготовлення наочності”. Продовжувалась практика морального заохочення. Так, наказом від 21.05.1981 р. начальник школи оголосив подяку шести курсантам за “організацію роботи духового оркестру”, що мало позитивні наслідки.

Стройова частина школи чимало уваги приділяла якісному підбору, розстановці і вихованню молодших командирів як запоруці дієздатності курсантських колективів. Зокрема добру традицію уважного ставлення стройових командирів до навчально-виховного процесу започаткував Олексій Миколайович Харчев.

Таким чином, кількість курсантів першопочаткової підготовки, тривалість і характер навчання впритул наближали школу до переходу на підготовку спеціалістів-правоохоронців з середньою юридичною освітою.

У 1982 р. першопочаткова підготовка проходила за тримісячною програмою. Кількісно набори зросли: цього року було чотири по 275, 255, 207, 190 курсантів (усього 972 особи) з Івано-Франків-

ської, Одеської, Черкаської, Київської, Житомирської, Волинської, Полтавської, Кіровоградської, Миколаївської, Вінницької, Чернівецької, Чернігівської, Закарпатської, Луганської, Тернопільської, Хмельницької, Рівненської, Херсонської областей і м. Києва, тобто практично з усієї України. Успішно закінчили навчання 852 курсанти (90,2%). Серед курсантів з'явилися жінки.

Такі значні набори вимагали перебудови організації навчального процесу. Зазвичай з курсантів формувались три навчальні роти з 7–9 навчальних взводів. Серед стройових командирів і класних керівників крім уже знайомих нам офіцерів відзначаються також лейтенант міліції В.І. Крамаренко, підполковник міліції Н.М. Миронюк, капітан міліції П.М. Куземський.

Кількісне зростання курсантів і слухачів ставило перед навчальним закладом нові проблеми, які успішно вирішувались. Разом з тим великі набори мали й переваги – з двох сотень курсантів, які мали досвід служби в армії, легше було підібрати бригади будівельників, спеціалістів з виготовлення наочності чи комплектувати духовий оркестр з 9 осіб.

У 1983 р. за тримісячною програмою першопочаткової підготовки було проведено три набори – з січня по вересень. На навчання прибуло 378 слухачів (успішно закінчили 358, або 95%) з Одеської, Рівненської, Вінницької, Житомирської, Херсонської, Тернопільської, Волинської, Хмельницької, УВСТ Південно-західної залізниці, Сумської, Чернігівської, Київської, Миколаївської, Черкаської областей і м. Києва.

Хоча з кінця 1970-х років основна навчальна робота школи полягала у навчанні курсантів-першопочатківців, робота щодо підвищення кваліфікації не припинялась. Ця робота мала велике значення з огляду на декілька принципово важливих обставин. По-перше, це відповідало наполегливій діяльності МВС щодо підвищення кваліфікації практичних працівників. По-друге, підвищення кваліфікації мало і має принципове значення для збагачення викладачів знаннями практичної роботи “на землі” (досягнення, проблеми тощо), що дозволяло відповідним чином корегувати навчальні плани, в широ-

кому сенсі – вчитися вчителям. Нарешті, через систему підвищення кваліфікації підтримувались зв'язки з практичними органами.

Так, у грудні 1981 р. двотижневе підвищення кваліфікації пройшло 58 міліціонерів з Черкаського, Полтавського, Кіровоградського, Миколаївського і Херсонського УВС, причому херсонці склали 40%. Їх було об'єднано в одну навчальну роту під командуванням В.О. Проволоцького, а класними керівниками навчальних взводів призначили майора міліції Ф.О. Васильєвих і капітана внутрішньої служби В.І. Дністрянова. У січні-травні 1983 р. перепідготовку в семи наборах пройшло 553 міліціонери з Чернігівської, Житомирської, Одеської, Черкаської, Херсонської та Миколаївської областей при традиційному переважанні херсонців. Успішно закінчили перепідготовку 542 осіб, або 98,5%. Кращим слухачам за працелюбність, сумлінність та добру виконавчу дисципліну (близько 11–14%) було оголошено подяку. Чимало зусиль для налагодження уставного порядку серед слухачів докладав командир дивізіону, капітан міліції О.І. Жакомін.

Паралельно зі зростанням масштабів підготовки та перепідготовки міліціонерів зростали й штати школи. Командний і викладацький склад основну увагу надавав налагодженню навчального процесу, передусім методичному забезпеченню лекцій, семінарських і практичних занять. Водночас постійний склад проходив бойову і службову підготовку у відповідності з вимогами навчально-виховного процесу. Так, у 1976 р. весь атестований постійний склад у кількості 10 осіб проходив службову підготовку під керівництвом заступника начальника школи міліції, підполковника В.Б. Кухтеєва, який прослужив в ОВС понад 30 років. Він щедро передавав свій багатий службовий і життєвий досвід слухачам і командно-викладацькому складу школи.

У 1978 р. у штатах школи були введені посади начальника спеціального кабінету й інспектора навчальної частини. Загалом працювало 13 атестованих осіб, зокрема 6 викладачів. Всі вони були в квітні 1978 р. розподілені на дві предметні комісії з метою вдосконалення навчально-методичної та виховної роботи в школі.

Невдовзі, у вересні 1978 р. збільшилась кількість викладачів, зросла кількість дисциплін, що викладались. Тому “з метою систематичного підвищення рівня ідейно-політичної підготовки викладачів, – зазначалось у наказі № 14 від 13.09.1978 р. начальника школи О.А. Долішнього, – вдосконалення навчально-методичної роботи та у зв’язку зі збільшенням штатних посад командно-викладацького складу, керуючись вказівкою МВС СРСР № 195 1974 р.” було утворено три предметні комісії – суспільно-юридичних дисциплін, спеціальної підготовки та оперативно-технічних дисциплін і криміналістики. До складу предметної комісії суспільно-юридичних дисциплін увійшли старший викладач, підполковник внутрішньої служби В.П. Лопатін (голова комісії), старший викладач, капітан внутрішньої служби Ф.О. Васильєвих, викладачі капітан міліції В.І. Куліков, ст. лейтенант міліції О.Д. Семенов, ст. лейтенант міліції Н.П. Васильєвич. Предметну комісію зі спеціальної підготовки очолив викладач, капітан міліції Р.В. Шурманов, а членами комісії були призначені викладачі майори міліції В.П. Ткач, Є.С. Маринюк і капітан міліції В.С. Дудченко. Старший викладач капітан міліції О.Л. Симоненко очолив комісію оперативно-технічних дисциплін і криміналістики, а до складу комісії увійшли викладачі майор міліції О.Й. Савченко, капітан міліції І.П. Валевахін. Наказ покладав загальне керівництво роботою предметних комісій на заступника начальника школи підполковника міліції М.А. Слюсаря.

Отже, з 1978 р. внаслідок збільшення кількості викладачів, накопичення досвіду, ускладнення завдань навчально-виховного процесу відбулась якісна структурна зміна в організації роботи школи. Саме предметні комісії, які проводили засідання щомісяця, стали основною ланкою навчально-методичної та виховної роботи. Проте попервах їм бракувало ритмічності й системності, оскільки сам характер навчальної роботи школи, різнохарактерність і доволі часта зміна контингенту слухачів не дозволяла планувати роботу на тривалий термін. Скажімо, спочатку предметні комісії планували свою роботу лише на квартал.

У 1982 р. у штаті школи працювало вже 17 викладачів – поряд із уже зазначеними вище це підполковник міліції Н.М. Миронюк, майори міліції І.П. Коваленко та О.В. Пригін, капітан міліції Л.Г. Зайцев.

Для прийому випускних іспитів була створена спеціальна комісія на чолі з підполковником міліції О.А. Долішнім. До складу комісії входили заступники начальника та всі викладачі. Очевидно, що така представницька комісія сприяла підвищенню якості навчально-виховного процесу.

Наказом начальника школи № 13 від 05.09.1978 р. з метою надання практичної допомоги у засвоєнні функціональних обов'язків на підставі Положення про наставників в ОВС, затвердженого рішенням Колегії МВС УРСР № 30 від 22.09.1974 р., з досвідчених викладачів було призначено наставників для нових викладачів, що приймалися на роботу. Так, заступник начальника школи міліції з навчальної роботи М.А. Слюсар був призначений наставником над викладачами оперативно-службових дисциплін ст. лейтенантом міліції О.Д. Семеновим і Н.П. Василевським та інспектором навчальної частини, лейтенантом міліції Г.В. Омельченком. Старший викладач, капітан внутрішньої служби Ф.О. Васильєвих була призначена наставником викладача капітана міліції В.І. Кулікова. Викладач, капітан міліції Р.В. Шурманов став наставником викладачів майора міліції В.П. Ткача і капітана міліції В.С. Дудченка. За викладачем, майором міліції О.Й. Савченком були закріплені викладачі майор міліції Є.С. Маринюк і капітан міліції І.П. Валевахін. Нарешті, командир взводу мол. лейтенант П.Л. Гуня став наставником для щойно призначених командирів взводів лейтенантів міліції О.М. Холодаря і О.М. Баштового.

Вирішальне значення для організації навчально-виховного процесу мало визначення навчального навантаження – його обсягу, структури, врахування індивідуальних особливостей викладачів, специфіки дисциплін, набору курсантів тощо. При цьому керівництво школи керувалось відповідним наказом МВС СРСР. Так, у грудні 1977 р. згідно з наказом МВС СРСР № 170 від 03.07.1975 р. школа мала підготуватись до навчання нової категорії слухачів – інспекторів спеціальних комендатур. Тому аудиторне навантаження було зменшено з відповідним збільшенням навчально-методичної роботи. Практично всі викладачі були кураторами навчальних взводів – за виконання цих обов'язків навчальне навантаження знижувалось на 15%.

Значної уваги керівництво надавало нормуванню навчальної, навчально-методичної та виховної роботи викладачів. Традиційно це питання перебувало під його пильним контролем, причому навантаження визначалось індивідуально, з урахуванням роботи кожного викладача, відповідно до норм і вимог наказу МВС СРСР № 170 від 03.07.1975 р. Так, у 1980 р. середнє навантаження старшого викладача складало орієнтовно 780 годин, викладача – 840 годин на рік. Навантаження знижувалось за керівництво взводом на 5%, за час лікування, відряджень, перебування на екзаменаційних сесіях тощо. Проте фактично всі викладачі перевиконували заплановане навантаження. Скажімо, у 1982 р. середнє річне навантаження складало 864 години на викладача, що перевищувало норму на 188 годин, або на 21%. Найбільше перевантаження мав викладач, ст. лейтенант міліції І.М. Нікішенко – 419 годин.

Наголосимо на появі ще однієї доброї традиції в школі. Разом зі зростанням закладу підвищився кваліфікаційний рівень співробітників. Так, чимало викладачів заочно вчилися у вузах: у Херсонському державному педінституті – Ф.А. Квасов та І.А. Шниршов, О.М. Холодар і В.О. Проволоцький вчилися в Одеській спеціальній середній школі міліції, С.М. Нікішин та М.П. Василевський – в Київській школі міліції МВС СРСР. Л.С. Сочинська, начальник канцелярії школи, спочатку заочно отримала середню освіту, а в 1979-1981 рр. навчалась заочно в Херсонському культурно-просвітньому училищі. Старший бібліотекар школи І.П. Чермашенцева у 1980-ті роки вчилась заочно у Миколаївському інституті культури.

Дбайливе ставлення до особового складу сприяло тому, що кадри викладачів формувались з власних працівників. Так, майстер виробничого навчання В.В. Маточкін і шофер Ф.А. Квасов згодом стали викладачами.

Керівництво школи чільної уваги надавало підвищенню кваліфікації викладацького складу і забезпечення зв'язку з практикою в січні 1977 р.: шість викладачів були направлені на стажування на посади чергових – помічників начальників районних відділів. Стажування проводилося згідно зі вказівкою МВС СРСР № 195 від 10.12.1974 р. “Про організацію навчальної та методичної роботи в школах підготовки молодшого і середнього начскладу міліції”. Йшлося про “під-

вищення кваліфікації викладацького складу і забезпечення зв'язку теорії з практикою, коли кожний викладач має проходити стажування залежно від предмета, який він викладає, і категорії слухачів". Таке стажування мало тривати 10 днів кожні два роки. Керівництво та викладачі школи відповідально підійшли до організації стажування: затверджувались завдання стажування, заслуховувались звіти на педагогічній раді. В них йшлося про вивчення оперативної обстановки, ознайомлення з організацією діяльності райвідділів, передусім інформаційно-аналітичною діяльністю, узагальнення діяльності оперативних груп щодо розслідування злочинів, зокрема організацію взаємодії сил і засобів при розкритті злочинів "по гарячих слідах". Викладачі мали також вивчити дії чергового згідно з планами "Сирена", "Трім", "Хвиля" і "Блискавка".

Багато уваги підвищенню кваліфікації викладачів приділяв заступник начальника школи М.А. Слюсар, причому в цій сфері він першочергової уваги приділяв підвищенню саме педагогічної майстерності викладачів, підвищенню їх загальнокультурного рівня, психологічній стійкості та емоційній урівноваженості. Він цілком закономірно вважав навчально-виховний процес визначальним у діяльності школи.

Чимале значення для налагодження навчально-виховного процесу мало вивчення досвіду інших закладів системи МВС СРСР. Так, у 1981 р. досвід Московської та Ленінградської шкіл підготовки молодшого і середнього начальницького складу міліції вивчав викладач оперативно-службових дисциплін, капітан внутрішньої служби В.І. Дністрянов, з роботою Київської міжреспубліканської школи підготовки молодшого і середнього начальницького складу міліції ознайомився викладач оперативно-службових дисциплін, капітан міліції О.Д. Семенов. У 1982 р. до Вільнюської середньої школи міліції виїжджав В.І. Дністрянов, до Одеської – викладач А.І. Риндов, Мінської – В.С. Дудченко та І.М. Нікіщенко, Київської та Ленінградської – Л.Г. Зайцев. Ще принаймні вісім відряджень було здійснено для вивчення досвіду роботи у практичних органах УРСР і СРСР.

Значну роль у забезпеченні життєдіяльності школи відігравали цивільні працівники, переважно жінки. Так, у наказі начальника шко-

ли з нагоди 8 березня 1983 р. відзначалося “сумлінне виконання службових обов’язків” коменданта З.С. Потапової, завідувачки складом А.А. Маточкіної, бібліотекаря Л.І. Калюк, техничок Л.А. Горілої, К.О. Волос (працювала у школі понад 20 років), М.Є. Пилип, Н.І. Гонтової та інших.

Слухачі школи міліції поєднували навчання з практичною участю в охороні громадського порядку. Скажімо, 15.06.1974 р., під час проведення виборів до Верховної Ради СРСР слухачі школи брали участь в охороні громадського порядку в курортних зонах Криму і Херсонщини, причому в цих випадках поєднували виконання практичних занять з участю в охороні громадського порядку. Так, з 28.06 по 01.07.1974 р. під керівництвом заступника начальника школи з політико-виховної роботи, майора міліції М.А. Слюсаря, викладача оперативно-службових дисциплін, ст. лейтенанта міліції О.Л. Симоненка і викладача, ст. лейтенанта міліції Ф.О. Васильєвих були проведені навчання в Криму і Складовську за темою “Керівництво силами і засобами із забезпечення охорони громадського порядку в курортній зоні”. Після закінчення терміну навчання слухачі здавали іспити зі спецпідготовки комісії, причому особливу увагу приділяли вмінню використовувати набуті знання при вирішенні практичних питань.

Викладачі школи надавали практичну допомогу територіальним підрозділам, передусім Херсонщини. Так, у серпні-вересні 1981 р. старший викладач, капітан міліції В.І. Куліков на прохання заступника начальника УВС Херсонського облвиконкому був відраджений у практичні органи для “допомоги в роботі”.

Поряд із навчанням слухачі брали активну участь у проведенні республіканських і обласних рейдів з охорони громадського порядку, зокрема під час святкування 1-го Травня і Дня Перемоги. За сумлінне ставлення до навчання, активну участь у громадському житті, зразкову поведінку та вагомий внесок в охорону громадського порядку слухачам оголошували подяку, яку скеровували за місцем служби. Курсанти під час охорони громадського порядку були під командуванням викладачів. Так, у травні 1981 р. курсанти доклали чимало зусиль для охорони громадського порядку під час свят 1 Травня і 9 Травня. Наказом начальника школи було оголошено

подяку семи курсантам і викладачам школи старшому лейтенанту міліції Г.В. Омельченку й лейтенанту міліції В.В. Маточкіну. Двом курсантам було видано премії по 10 крб., а двом викладачам – капітану міліції О.Д. Семенову і мол. лейтенанту міліції Ф.А. Квасову – видано премії по 30 крб. кожному.

У жовтні 1981 р. за розпорядженням керівництва УВС Херсонського облвиконкому 15 курсантів першопочаткової підготовки були направлені в Цюрупинський район для охорони громадського порядку на дві доби.

Скажімо, 14.06.1978 р. 22 слухачі школи на чолі з викладачами В.П. Лопатиним і О.Й. Савченком забезпечували правопорядок у місті разом з працівниками Дніпровського районного відділу внутрішніх справ. Особливе значне навантаження припадало на постійний і перемінний склад у святкові дні та у ході республіканських рейдів з охорони громадського порядку.

За доброю традицією курсанти постійно відчували себе правоохоронцями. Наприклад, 17.02.1979 р. о 21 годині курсанти М.П. Буднік і М.Г. Зик затримали в районі приміського автовокзалу двох грабіжників. 23.02.1979 р. курсанти В.М. Пастушенко й І.О. Особенко, перебуваючи у звільненні, затримали “на гарячому” крадія. 22.02.1980 р. під час патрулювання курсанти сержант міліції І.П. Олійник і мол. сержант міліції О.П. Бурмістр затримали за прикметами небезпечного злочинця, сержант міліції П.П. Лоб і мол. сержант міліції І.П. Олійник затримали крадія мотоциклу, сержант міліції А.Є. Гурський і рядовий міліції О.Б. Бузгін зупинили хулігана, проявивши при затриманні високу професіоналізм. 07.11.1981 р. курсанти сержант міліції С.О. Бойко і старшина міліції Л.С. Чернявський під час звільнення затримали та доставили в чергову частину грабіжника. 10.08.1982 р. курсант старший сержант міліції М.С. Плахтій під час патрулювання зумів затримати злочинця, виявивши при цьому професіоналізм і рішучість. 02.09.1982 р. курсанти В.А. Ковтун, А.О. Зверев і В.В. Керток під час охорони громадського порядку затримали двох злочинців. 20.10.1982 р. курсанти мол. сержант міліції Я.М. Микитін і С.П. Шуміло затримали квартирного крадія по вул. Миколаївське шосе, 17. 03.02.1983 р. курсанти О.М. Нікітюк, А.О. Нечиталюк,

С.О. Кернез, В.Г. Селезньов виявили сміливість, професійну майстерність, мужність при затриманні психічного хворого, який чинив збройний опір.

У 1982 р. курсанти охороняли від грабіжників будівельний майданчик нового приміщення школи. Вночі 01.07.1982 р. грабіжник проник на майданчик і намагався поцупити лісоматеріали. Курсант, сержант міліції М.М. Михайличенко затримав злодія і доставив у чергову частину, хоча й отримав від того поранення від удару цеглиною в голову.

Поступово змінювалась навчальна та матеріальна база школи міліції. Так, у 1978 р. школа мала гуртожиток по вул. Коста Хетагурова. Проте відсутність єдиного навчального комплексу не сприяла налагодженню роботи, дотриманню статутного порядку.

Поступово вдосконалювалась навчальна база, причому найбільший навчальний і виховний ефект від використання ТЗН, наочності тощо був при наявності навчальних кабінетів. Тому створення сучасних на той час навчальних кабінетів стало одним із провідних напрямків діяльності школи. Зокрема були створені кабінети політичної підготовки, спеціальної підготовки, криміналістики, кримінального права, оперативної техніки і зв'язку, бойової підготовки, навчальна чергова частина, методичний кабінет, спортивна зала. Показово, що в обладнанні кабінетів брав участь практично весь викладацький і командний склад. Інакше кажучи, спільне, всім колективом вирішення нагальних проблем стало однією з кращих традицій нашого навчального закладу. Постійно удосконалювався спеціальний кабінет, начальником якого був мол. лейтенант міліції І.А. Шнир'єв.

З 1978 р. у нашому навчальному закладі існує методичний кабінет, який став центром науково-методичної роботи – навчання молодих викладачів, обміну досвідом, узагальнення кращих взірців методики викладання, методичної роботи нашого та інших навчальних закладів як системи МВС так і цивільних тощо. Ініціатором створення методичного кабінету став М.А. Слюсар.

Допоміжний цивільний персонал – прибиральниці, кочегари, слюсарі, сантехніки тощо отримували мінімальну заробітну платню,

що не надавало належного матеріального заохочення до якісної праці. Відповідно важко було підібрати на ці посади кваліфікованих і сумлінних працівників.

У розвиток матеріальної бази школи вагомий внесок зробили і курсанти. Так, у травні 1978 р. курсанти М.С. Семенюк і С.Г. Чернецький отримали подяку за участь в оформленні навчального кабінету кримінального права у вільний від занять час. У січні-березні 1979 р. активну участь в обладнанні кабінету оперативної техніки і зв'язку взяли курсанти В.А. Паукань, В.А. Андрійченко, В.П. Севаченов та В.В. Коновалов. У січні-травні 1981 р. курсанти В.О. Гуанін, В.В. Іванов, О.Б. Брузгін виготовили наочне приладдя з безпеки дорожнього руху, яке успішно використовувалось в навчальному процесі. У 1981 р. курсанти під керівництвом викладачів взяли участь в обладнанні нового корпусу школи, випуску наочної агітації, стіннівок. П'ять курсантів за це отримали подяку і премію у розмірі 20 крб. кожному. Влітку 1982 р. курсанти у вільний від навчання час обладнали наочністю і технічними засобами вісім навчальних класів нового навчально-лабораторного корпусу (група курсантів з 17 осіб, які мали відповідні навички), відремонтували гуртожиток (група з 12 курсантів), виготовили навчальні діафілми (курсант С.Г. Мірошник, мол. сержант міліції). У вересні 1982 р. курсанти Б.П. Друков і А.А. Тутевич відремонтували спортивну залу. Отже, традиція при будівництві та ремонті приміщень спиратись на власні сили має ще радянські корені.

Восени 1980 р. курсант, мол. сержант міліції О.І. Іщенко виконував обов'язки позаштатного кіномеханіка і радиста, забезпечуючи використання кіно- і радіоапаратури в навчальних і виховних цілях. Навесні 1981 р. його замінив курсант М.І. Гриценко. У грудні 1980 р. було оголошено подяку п'яти курсантам, які створили духовий оркестр, що обслуговував ранкові розводи, військові ритуали, стройові заняття. Курсанти брали участь в обладнанні бібліотеки. Так, влітку 1983 р. протипожежне обладнання у бібліотеці встановив сержант міліції П.В. Яковенко. Наказом начальника школи генерал-майора міліції Б.М. Персіанова від 29.07.1983 р. було заохочено 14 курсантів за участь у реконструкції гуртожитку школи.

Природно, що викладачі не лише організовували цю роботу, а й самі безпосередньо брали в ній активну участь. Влітку 1976 р. командно-викладацький склад школи, і це стало однією з традицій навчального закладу, брав участь в обладнанні та ремонті аудиторій до нового навчального року. Чимало зусиль докладала до цієї справи начальник спеціального кабінету, лейтенант міліції П.Ф. Малишева та старшина школи П.Л. Гуня. У 1979 р. викладач оперативно-службових дисциплін капітан міліції І.П. Валивахін обладнав навчальний клас оперативної техніки і зв'язку, повністю підготував його до занять. Аналогічну роботу здійснила Ф.О. Васильєвих щодо класу кримінального права. І.М. Нікішенко виявив неабияку ініціативу щодо обладнання й оформлення спортивної зали, за що наказом начальника школи від 30.06.1983 р. був відмічений премією в 50 крб.

Особливо значну роль відіграли курсанти у створенні, точніше – будівництві, комплексу школи у 1983 р. Цьому сприяла і значна організаційна робота керівництва школи, передусім начальника – генерал-майора міліції Б.М. Персіанова (пошук необхідних коштів, фондів матеріалів, меблів, механізмів тощо). У 1983 р. будівництво комплексу школи з навчальним корпусом і допоміжними приміщеннями було закінчено. Також було збудовано гуртожиток для курсантів на 500 місць. Так, наказом начальника школи від 29.03.1983 р. було нагороджено преміями у 10 і 15 крб. десять курсантів, що відзначились на спорудженні комплексу школи. Це зокрема І.В. Попов, В.Л. Кравченко, В.І. Загороднюк, А.П. Кондрацький, В.В. Загороднюк, Р.М. Крижанівський, Л.Ф. Лозинський, А.Я. Лисенко, С.Є. Швець, О.В. Семко.

Поступово новий комплекс школи наближався до завершення. Так, 5 квітня 1983 р. було завершено будівництво, оснащення і введено в дію трансформаторну підстанцію.

Керівництво школи постійно дбало не лише про надбання, але й про збереження матеріальних цінностей, навчального, спортивного та іншого обладнання. Так, наказом начальника школи № 18 від 26.04.1983 р. відповідальними за збереження матеріальних цінностей були призначені: за збереження спецтехніки, спецінвентаря і

спецматеріалів – начальник спецкабінету А.К. Марущенко, за збереження спортивентаря – викладач І.М. Нікішенко тощо.

Школа мала свій автотранспорт – машину, три мотоцикли – це було “господарство” майстра виробничого навчання Є.С. Маканіна та шофера-міліціонера Ф.А. Квасова.

Поступово збільшувалась кількість автототранспорту – у травні 1983 р. школа мала 4 мотоцикли й автобус ПАЗ.

Важливим засобом підготовки юристів-правоохоронців є виховна робота. Її зміст і спрямованість, традиції, форми та методи, організаційні засади керівництва нею впродовж усіх років існування Херсонського юридичного інституту ХНУВС незмінно підпорядковувались завданням, які поставали перед суспільством, країною та державою на різних етапах розвитку.

У перші роки існування інституту за виховний процес відповідав полковник міліції (у перші роки існування закладу – майор) М.А. Слюсар, який був заступником начальника училища з політико-виховної роботи.

Традиційно для інституту курсанти залучались до виховної роботи. Так, взимку та навесні 1980 р. курсант, сержант міліції В.І. Дондюк за власною ініціативою відремонтував кіноапарат і протягом 4 місяців “якісно демонстрував, – наголошувалось в наказі школи міліції, – спеціальні, науково-популярні та художні фільми”.

Чимало колізій виникало під час навчання дорослих, одружених курсантів першопочаткової підготовки. Курсанти, перебуваючи далеко від домівки протягом 4,5 місяців, залишали сім’ї без моральної, нерідко й матеріальної, допомоги. На жаль, тоді в штаті не було психологів і соціальних працівників, які могли б надати кваліфіковану допомогу. Внаслідок бувало, що або руйнувались сім’ї, або міліція втрачала кадри.

Втім тодішні міліціонери виявляли високу громадську свідомість, піклувалися про імідж міліції. Так, 11.07.1980 р. курсанти М.С. Руденко (старшина курсу), І.В. Власенко та О.І. Вітовський побачили, що на околиці міста загорілася пшениця. Вони виклика-

ли пожежників, а до їх приїзду самовіддано допомагали комбайнеру гасити полум'я.

З курсантів було створено колектив духового оркестру. Цей самодіяльний оркестр брав активну участь у художній самодіяльності, на стройових заняттях, під час ритуалів.

У зв'язку з постійними змінами у перемінному складі нагальними були питання налагодження статутних порядків, виховання дорослих слухачів, дотримання розпорядку дня, внутрішнього розпорядку, налагодження роботи чергової частини тощо. Особливо велика роль у цій копіткій щоденній і зовні непоказовій справі належала командирю дивізіону (фактично він виконував обов'язки заступника начальника школи зі стройової частини і начальника курсу) підполковнику міліції В.В. Шемету.

У ті часи значна роль в організації виховного процесу, покращенні всіх напрямків роботи постійного і перемінного складу належала соціалістичному змагання. У спеціально розробленому “Положенні про організацію соціалістичного змагання” визначалась мета цього заходу – покращення якості підготовки молодих співробітників ОВС на основі вдосконалення навчально-виховної, методичної, політико-виховної та адміністративно-господарської діяльності. Основними формами соціалістичного змагання було змагання за звання “відмінник навчання”, “передовик навчання”, “краще відділення”, “кращий навчальний взвод, рота, дивізіон”, “переможець соціалістичного змагання серед викладачів”, а серед неатестованого складу – “ударник комуністичної праці”.

Звання “відмінник навчання” надавалось окремим наказом по школі курсантам, що мали за підсумковими заліками і іспитами не менше 75% відмінних і 25% добрих оцінок. Звання “передовик навчання” надавалось курсантам, що мали не менше 65% відмінних оцінок (решта – добрі), не порушували дисципліни, брали активну участь у громадсько-політичному житті. Так, переможцями змагання між взводами на честь 60-ї річниці утворення СРСР виявились навчальні взводи класних керівників І.М. Нікішенка, Р.В. Шурманова, М.М. Миронюка. Кращих курсантів заносили на Дошку пошани школи.

Природно, що виховна робота стосувалась не лише перемінного, але й постійного складу. Вона була спрямована на вирішення головних завдань життя колективу школи, пов'язаних з визначними подіями в житті країни, міста, міліції. Проте ці загальні проблеми керівництво школи намагалось вдало поєднувати із завданнями колективу. Так, навесні 1983 р. головним завданням колективу було введення в експлуатацію навчально-побутового корпусу школи й реконструкція гуртожитку. За активну участь у його виконанні та з нагоди свята 1 Травня наказом начальника школи було оголошено подяку командирі дивізіону, капітану міліції О.І. Жакоміну, міліціонеру-контролеру КПП, ст. сержанту міліції В.Ф. Гуниліну та шести курсантам. Премією в розмірі 30 крб. були нагороджені командир роти ст. лейтенант міліції О.М. Холодар, міліціонер-контролер КПП, мол. сержант міліції В.П. Луц, водій Г.І. Притуляк, прибиральниця О.Н. Скорик. Окрему подяку було оголошено викладачам – майорам міліції В.С. Дудченко, Ф.О. Васильєвих і В.П. Ткачу, капітану міліції П.М. Куземському.

Значна увага надавалась стройовій виучці, стану форменого одягу й зовнішнього вигляду курсантів. Так, 22 січня 1983 р. був проведений стройовий огляд курсантів 9 навчальних взводів, за підсумками якого начальник школи, генерал-майор міліції Б.М. Персіанов видав наказ з відзначенням кращих курсантів. При цьому були відзначені кращі й гірші стройові командири, класні керівники, молодші командири з числа курсантів і слухачів. Стройові огляди проводились регулярно, з певною періодичністю залежно від стану стройової підготовки.

У школі проводилась чимала спортивна робота. Так, були регулярними змагання між навчальними взводами з футболу, волейболу, боротьби тощо, причому керівництво школи заохочувало змагання. Команда школи брала участь у першості обласної ради “Динамо”. Скажімо, у грудні 1982 р. команда школи у складі слухачів першопочаткової підготовки Ю.І. Бризгуна, В.А. Каюка, А.Г. Чернієнко, В.В. Романця, В.О. Череватого і С.М. Дудчака зайняла перше місце в першості обласної ради “Динамо” з самбо.

У грудні 1982 р. на честь 60-ї річниці утворення СРСР у школі була проведена комплексна спартакіада особового складу школи при

організаційній та фінансово-матеріальній підтримці облради “Динамо”. У межах спартакіади проводились як особисті змагання, так і змагання між навчальними взводами з волейболу, футболу, гирьового спорту, шашок, шахів, настільного тенісу, стрільби з бойової зброї (ПМ), легкої атлетики, самбо.

У школі на виконання вказівок і регламентуючих документів МВС існував чіткий і продуманий за етапами порядок проходження першопочаткової підготовки. Так, спочатку курсант мав пройти ознайомчий курс – вивчити “Положення про радянську міліцію”, статuti та інші нормативні документи щодо діяльності ОВС. Далі йшло знайомство з маршрутом патрулювання, його особливостями і насамперед з кримінально-небезпечними ділянками.

Під час навчання в школі курсанти проходили політичну, юридичну та спеціальну підготовку, вивчали основи криміналістики, оволодівали відповідною оперативною технікою і засобами зв'язку, проходили курс вогневої підготовки з використання табельної зброї. Чимало уваги приділялось стройовій, фізичній і медичній підготовці, водінню автомашини і мотоцикла, підвищенню загальноосвітнього рівня. Отримані знання закріплювались під час стажування в практичних підрозділах. Все це разом ставало основою для висновку начальника училища щодо можливостей допуску курсанта до самостійної служби.

Головна увага викладацького складу школи в царині методичної роботи була спрямована на підготовку лекційного фонду та відповідних навчально-методичних матеріалів. Це фактично означало створення навчально-методичних комплексів дисципліни в цілому та окремих тем. Ця добра традиція, звичайно на якісно новому рівні, продовжується й до сьогодні. Напрацьовані матеріали дозволяли підвищити загальний рівень викладання, допомагали молодим викладачам вникнути у навчально-виховний процес, дозволяли забезпечити безперервність навчання в разі хвороби викладача, відрадження тощо. Нарешті, лекційним фондом могли скористатись курсанти і слухачі, що не були присутні на заняттях (наряди, хвороби, звільнення).

Викладачі поєднували теоретичні знання з прищепленням практичних навичок, прагнули ознайомити курсантів з новітніми досягненнями. Так, викладач оперативно-службових дисциплін І.А. Шнир'єв тему “Тактико-технічні параметри засобів зв’язку, що використовуються в ОВС” викладав разом із начальником спецкабінету. Ця методика використовувалась при вивченні інших дисциплін.

У 1983 р. на посаду інспектора навчальної частини був призначений В.В. Дубовик, що сприяло кращій організації навчального процесу.

Традиційно в Херсонській міжреспубліканській школі підготовки молодшого і середнього начальницького складу міліції значна увага приділялась практичним заняттям. Так, 16.03.1983 р. на околиці Херсона було проведено тактичні навчання з тактико-спеціальної підготовки з теми “Тактичні прийоми затримання і доставки в міліцію злочинців та осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів”. Метою заняття було “вдосконалення практичних навичок і вмій курсантів діяти у складних умовах при затриманні злочинців”. За умовами навчання йшлося про затримання чотирьох злочинців, що втекли з виправної колонії і мали на озброєнні два автомати. Слід було блокувати злочинців двома взводами у місці їх ймовірного знаходження, вступити з ними у переговори, сформувати групи захвату тощо.

За перші 10 років свого існування навчальний заклад зробив принципово важливі кроки. Так, було створено навчальний заклад системи МВС, підібрано та сформовано колектив досвідчених фахівців, який зробив значний внесок у розвиток матеріальної та навчально-методичної бази. Перші начальники установи Г.П. Шевченко та О.А. Долішній, спираючись на успіхи колективу та дієву підтримку обласного управління внутрішніх справ, наполегливо працювали над проблемою підвищення статусу закладу освіти. Саме це слід вважати однією з провідних традицій інституту.

До формування багатьох традицій інституту чимало зусиль доклали також і інші працівники Міжреспубліканської школи підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР, які продовжували працювати і після зміни до вищого рівня її статусу, – Ф.О. Васильєвих, Р.В. Шурманов, В.П. Луц, О.М. Демченко, В.С. Дудченко, О.І. Жакомін, Л.Г. Зайцев, В.І. Куліков, Ф.А. Квасов,

М.М. Миронюк, В.В. Маточкін, С.М. Нікішин, І.М. Нікішенко, Г.В. Омельченко, А.І. Риндов, О.Д. Семенов, К.М. Сандурський, В.П. Ткач та інші.

Серед них почесне місце належить полковнику міліції **Миколі Антоновичу Слюсарю**, який 32 роки свого життя віддав нашому навчальному закладу, працюючи з 1973 р. по 2005 р. на різних посадах, зокрема з 1983 по 2000 роки заступником начальника з навчальної роботи, водночас очолюючи навчальний відділ. Людина високої освіченості та культури, він позитивно ставився до впровадження нового, пошуків досконаліших форм і методів роботи, сприяв узагальненню кращого досвіду, підтримував проведення наукового аналізу всіх складових навчально-виховного процесу, вимогливо оцінював діяльність підлеглих. Він був наділений особливим даром складати стосунки з людьми, знав багатьох керівників у міністерстві та областях, наполегливо домагався поставленої мети, майстерно планував усі види роботи.

Під його керівництвом і за безпосередньої участі сформовано провідні традиції навчально-виховної роботи. Зокрема першочергову увагу до належного методичного забезпечення навчальних дисциплін, націленість колективу на навчальну роботу і випуск професійно підготовлених юристів-правоохоронців, ретельну увагу до впровадження інноваційних технологій навчання (ТЗН, рольові ігри, підготовка і захист рефератів, навчальні гуртки тощо). За його ініціативи було створено навчально-методичний кабінет, підготовлено першу в історії закладу методичну розробку з узагальненням напрацьованого викладачами закладу досвіду. Микола Антонович був і залишається прикладом добросовісного ставлення до виконання службових обов'язків, відданості справі, неухильного дотримання статутних вимог. Його внесок у справу формування педагогічного колективу закладу є неоціненним. Утверджуючи освітянські підходи як провідні для підвищення педагогічного потенціалу М.А. Слюсар проводив цілеспрямовану, багаторічну та плідну роботу щодо плекання науково-педагогічних кадрів – запрошення на роботу досвідчених фахівців-практиків і цивільних викладачів, призначення людей на посади згідно з їх досвідом, знаннями та науково-викладацьким потенціалом, дбайливе відстеження їх

кар'єрного зростання. І до сьогодні в інституті чимало працівників, які завдяки саме М.А. Слюсарю стали вправними педагогами, – А.С. Морозов, І.П. Марчук, С.Г. Шавалда, С.П. Зубко.

У школі був напрацьований чималий досвід підготовки і перепідготовки багатьох категорій співробітників міліції. Протягом 1975–1982 рр. щорічно в школі проходили підготовку та перепідготовку в середньому 1000 осіб, отже загальна кількість випускників сягала 9,8 тис. осіб. Цифра ця вражаюча, оскільки фактично 2,5% всього атестованого складу МВС УРСР пройшли через наш заклад освіти.

Аналіз якісного складу слухачів за окремими спеціальностями (скажімо, інспекторів чергових частин) засвідчує, що поступово він ніби погіршувався: у 1974–1975 рр. серед слухачів переважали особи зі спеціальними званнями майор–капітан, у кінці 1970-х – лейтенант–мол. лейтенант при збільшенні питомої ваги старшин і сержантів. Очевидно, що на початок 1980-х років школа перепідготувала майже весь особовий склад чергових частин, тобто виконала свою місію.

Наголосимо, що Міжреспубліканська школа підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР еволюціонувала згідно з поступом МВС. Спочатку необхідно було надати мінімальну професійну підготовку наявному складу. Це робилося за рахунок переважно короткотермінових курсів. Після насичення такими спеціалістами системи постало нове завдання – надавати більш ґрунтовну підготовку провідним спеціалістам – спочатку середню спеціальну, а потім і вищу юридичну освіту.

Очевидно, що завдання підвищення кваліфікації зберігається і буде об'єктивно розширюватися в міру ускладнення завдань МВС. У найближчий час потреба в ґрунтовному підвищенні кваліфікації чи навіть зміні професійної підготовки міліціонерів буде зростати. Йдеться про необхідність усім провідним спеціалістам МВС щонайменше кожні 5 років підвищувати кваліфікацію, а при переході з однієї служби в іншу – отримувати нову професію. Але це вже має бути повноцінна післядипломна освіта. В Україні накопичено чималий відповідний досвід, яким повинно скористатись МВС для збереження кадрового ядра. Наприклад, із здобуттям Україною не-

залежності в середній школі різко зменшилась потреба у фахівцях – учителях російської мови. Держава була зацікавлена в їх збереженні, а тому виділила значні кошти на їх річну перепідготовку – більшість з них стали викладачами зарубіжної літератури. Отже, зберігся в школах кістяк досвідчених вчителів-філологів. Від такої операції була також чимала економічна вигода – за рік перенавчити вже готового вчителя легше, ніж вкладати кошти у 5-річне навчання молоді з невідомими наслідками. Очевидно, що цей досвід освітян потребує вивчення та запровадження в міліції.

Поступ нашого навчального закладу є типовим і для вітчизняної системи підготовки офіцерів збройних сил, кадрів прокуратури, державних управлінців.

ПІДГОТОВКА ЮРИСТІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ. Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС СРСР (1983–1991 рр.)

На початку 1980-х років перед суспільством постали нові проблеми. Нові конституції – СРСР 1977 р. і УРСР 1978 р. – проголошували завдання “подальшого вдосконалення розвинутого соціалізму й поступового будівництва комунізму”. Відповідно були скореговані завдання радянської міліції.

СРСР в останні роки свого існування намагався зробити наголос на дотриманні законів, охороні громадського порядку й передусім на дотриманні прав і свобод громадян у їх соціалістично-радянському розумінні. Формально у період розвинутого соціалізму були розширені права Радянської України та місцевих органів влади щодо охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, забезпеченні прав і свобод громадян.

МВС УРСР підпорядковувалось як Раді Міністрів УРСР, так і МВС СРСР. ОВС мали забезпечувати охорону громадського порядку, попередження і ліквідацію правопорушень, розслідування злочинів і розшук злочинців, перевиховання засуджених. Власне функції МВС УРСР як центрального органу державного управління полягали в організації системи МВС, здійсненні координації територіальних органів і галузевих служб, розробці й контролі за реалізацією заходів для зміцнення правопорядку, розробки відповідних методичних рекомендацій, впровадження в діяльність ОВС принципів і методів наукової організації управління.

Наголосимо, що в усій своїй діяльності управління і відділи внутрішніх справ підпорядковувались і були підзвітні відповідним Радам, їх виконкомам і МВС УРСР. Подвійне підпорядкування управлінь і відділень внутрішніх справ, з одного боку, гарантувало застосування єдиних форм і методів роботи з усіх напрямків охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю, з іншого – створювало можливість місцевим радянським органам повсякденно

скеровувати і контролювати діяльність усіх підрозділів ОВС, надавати їм належну допомогу.

Наголосимо, що такий стан речей особливо позитивно впливав на діяльність дільничних інспекторів міліції, яких тоді готував наш навчальний заклад. Так, підпорядкованість ОВС місцевим Радам дозволяла при охороні громадського порядку більш повно враховувати місцеві умови, обстановку, особливості, обумовлені специфікою економіки, побуту, етносоціального складу населення тощо.

Водночас суттєво зросли вимоги до професійної підготовки юристів-правоохоронців через низку об'єктивних і суб'єктивних чинників. Ускладнення соціально-політичної та соціально-економічної ситуації внаслідок поглиблення кризи реального соціалізму, загострення етнічної ситуації, вимирання села та прискорена урбанізація суттєво ускладнили криміногенну ситуацію, передусім у містах і приміській зоні. З іншого боку, внутрішні закономірності поступу ОВС як правоохоронного інституту та науково-технічний прогрес створив небачені можливості для вирішення проблем. Ці можливості були обумовлені в першу чергу помітним зростанням в останнє двадцятиліття існування СРСР рівня професійних знань, навичок та умінь значної частини міліціонерів, порівняно масовою підготовкою юристів-правоохоронців, запровадженням у практику ОВС досягнень науки і техніки, електронно-обчислювальної зокрема.

Проте використання цих можливостей залежало значною мірою від якості діяльності власне міліції – йшлося про інтенсифікацію роботи, підвищення ефективності, покращення підготовки міліціонерів. Особливо підвищувалась роль дільничних інспекторів міліції з огляду на те, що з середини 1970-х років цілком виправдано наголос було зроблено на профілактику правопорушень.

Боротьба зі злочинністю є комплексною, загальнонаціональною проблемою. А оскільки попереджувати злочини набагато простіше і “дешевше”, ніж розкривати і перевиховувати злочинців, тому зростає значення соціальних функцій міліції, в першу чергу найважливішої з них – соціально-профілактичної.

Соціальна профілактика правопорушень має базуватись на комплексній загальнодержавній програмі за участю центральних і місце-

вих органів влади. Йдеться про вдосконалення чинного законодавства і всього соціально-правового простору, причому на початку 1980-х років чітко визначилось три основних напрямки профілактичної діяльності. По-перше, це вирішення гострих соціально-економічних проблем, зміцнення родини й удосконалення виховної роботи в освітніх закладах, утвердження соціальної справедливості, налагодження цивілізованого (говорячи сучасною мовою) побуту і ліквідація товарного дефіциту. Другий напрямок – посилена увага і відповідні заходи щодо соціальних груп “ризик”. Нарешті, третя складова – індивідуальна оперативно-профілактична робота з конкретними особами із засуджених або з конкретними носіями антигромадської моралі.

Життя вимагало кардинального підвищення рівня професійної підготовки. Скажімо, профілактика – багатоаспектне явище і поняття, що складається з найрізноманітніших заходів. Йдеться про здійснення адміністративного нагляду, знання психології для припинення сварок у сім’ях через пияцтво, влаштування на роботу підлітка, вирішення питань позбавлення батьківських прав, залагодження побутових конфліктів між сусідами тощо. Ідеальний дільничний у радянському (а може, й сучасному) розумінні – Аніскін з телевізійного серіалу у чудовому виконанні Михайла Жарова.

Поступово перед дільничними інспекторами міліції, а відповідно і перед нашим навчальним закладом постали нові проблеми. На жаль, вони стоять і сьогодні. Передусім йдеться про профілактику злочинності серед неповнолітніх, боротьбу з пияцтвом, наркоманією та попередження рецидивної злочинності.

Зміна соціально-правових реалій потребувала відповідної перебудови в організації та тактиці боротьби зі злочинністю. Життя потребувало максимального використання надбань науки і техніки, підвищення ролі підрозділів кримінального слідства. Внаслідок збільшилась чисельність і покращився якісний склад провідних служб міліції, зокрема кримінального розшуку і слідства. Одночасно йшов пошук нових, більш ефективних засобів і прийомів розкриття злочинів – утверджувалися принципи безперервного пошуку злочинців, скорочення часу від скоєння злочину до початку слідства, максимальне використання всіх засобів і служб міліції для розк-

риття злочинів за “гарячими слідами”, кваліфіковане проведення слідчих дій, зокрема з використанням найсучасніших криміналістичних експертиз, і взагалі більш повне використання науково-технічних засобів і методів (дактилоскопічних, трасологічних, почеркознавчих тощо), так і новітніх досягнень природничих і технічних наук – використання мікрооб’єктів фонограм, кримінологічна фоноскопія, розширення меж кінології за рахунок збирання, збереження та використання слідів запахів, обладнання та використання пересувних криміналістичних лабораторій тощо. Отже, молодих слідчих слід було навчити використанню всіх цих засобів.

Наголосимо, що нові завдання потребували й нових кваліфікованих кадрів. Природно, що кінцеві результати всієї практичної роботи міліції залежать передусім від кадрів, рівня їх загальної і професійної підготовки, якості їх підбору, розстановки та виховання, оскільки діяльність працівників міліції торкається доль мільйонів людей.

У розглядуваний період було сформульовано вимоги до працівників МВС: професіоналізм, бездоганні моральні якості, громадянська мужність, непідкупність, загострене почуття справедливості. Проте провідні служби міліції відчували значну нестачу кваліфікованих спеціалістів – працівників з вищою і середньою спеціальною освітою. Спостерігалась надмірна плинність кадрів, погано закріплювались молоді спеціалісти тощо. В цей час опукло позначились проблеми недостатньо високого соціального статусу міліціонера (власне кажучи, ця проблема з’явилась з середини 1950-х років і до наших часів лише поглиблюється) та авторитету міліції. До речі, міністр МВС СРСР М.А. Щолоков розумів значущість даної проблеми і намагався її вирішити. Недарма значна частина ветеранів міліції з неабияким пієтетом його згадує. Він чимало зробив для покращення стану міліції (підвищення грошового утримання, доплати за спеціальне звання, стабільне речове забезпечення в умовах тотального дефіциту товарів, пільги з отримання житла, телефону, оплати комунальних послуг, позачергове влаштування дітей у дошкільні заклади). Життя багатьох міліціонерів було збережене завдяки наказам МВС СРСР про зобов’язання працівників міліції мати табельну вогнепальну зброю під час несення служби.

Для вирішення нових складних завдань і подолання існуючих проблем потрібні були нові кадри. Внаслідок ряду заходів з удосконалення, комплектування і закріплення спеціалістів якісний склад міліції суттєво покращився. Вищі й середні спеціальні навчальні заклади МВС систематично поповнювали всі провідні служби міліції юристами-правоохоронцями, причому порівняно з випускниками цивільних ВНЗ вони набагато краще були підготовлені саме до служби в міліції.

Скажімо, у 1979 р. 71% співробітників старшого й середнього начальницького складу мали вищу та середню спеціальну освіту. Покращився і якісний склад дільничних інспекторів та співробітників карного розшуку, в чому була й чимала заслуга нашого навчального закладу. Так, серед працівників карного розшуку питома вага спеціалістів з вищою і середньою спеціальною освітою сягала 78%, серед дільничних інспекторів – 55%.

Найважливішим джерелом комплектування міліції спеціалістами була система навчальних закладів МВС СРСР. При цьому за період 1966-1981 рр. кількість середніх спеціальних навчальних закладів системи МВС СРСР зросла більше ніж вдвічі. На 1 січня 1988 р. спеціальних середніх закладів у СРСР було 40. Україна вела перед за кількістю серед усіх союзних республік: тут працювало 6 відомчих навчальних закладів (Донецька, Одеська, Дніпропетровська, Івано-Франківська і Херсонська спеціальні середні школи міліції та Київська вища школа міліції).

Херсонська спеціалізована середня школа міліції МВС СРСР безпосередньо підпорядковувалась союзному міністерству (зокрема Управлінню навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС СРСР), але й МВС УРСР ставило перед закладом завдання щодо принципів питань. Так, на початку 1983 р. воно затвердило план “Про створення Херсонської спеціальної середньої школи міліції”, надавало допомогу у вирішенні організаційних, кадрових і матеріально-фінансових проблем, контролювало хід виконання плану, причому особливу увагу надавало питанням набору курсантів, їх розподілу, поповненню школи кваліфікованими командно-викладацькими кадрами.

Херсонська школа міліції продовжувала готувати кадри середнього начальницького складу для ОВС на посади оперуповноваженого карного розшуку і дільничного інспектора міліції, що підлягали комплектуванню спеціалістами з середньою спеціальною освітою. Курсанти оволодівали юридичними, суспільно-політичними дисциплінами, військово-фізичною підготовкою, знаннями з оперативно-розшукової діяльності, проходили навчальну практику (після першого року навчання по лінії адміністративної міліції, після другого – на посадах оперуповноваженого карного розшуку і дільничного інспектора міліції).

Ціла епоха в історії нашого навчального закладу пов'язана з ім'ям і справами заслуженого працівника МВС СРСР, генерал-майора **Бориса Максимовича Персіанова**, який очолював Міжреспубліканську школу підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР з жовтня 1982 р. по червень 1983 р., а з червня 1983 р. по жовтень 1988 р. – Херсонську спеціальну середню школу міліції МВС СРСР.

В енциклопедичній довідці внесок Б.М. Персіанова в історію інституту охарактеризовано одною фразою: “зіграв вирішальну роль у заснуванні Міжреспубліканської школи підготовки молодшого і середнього начальницького складу МВС СРСР. З 1982 р. на посаді її начальника очолив на її основі створення середнього спеціального навчального закладу по підготовці спеціалістів-юристів – Херсонської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР”. Проте в реальному житті зробити всі ці речі було неймовірно важко.

З його ім'ям передусім пов'язане інтенсивне спорудження нового навчального комплексу і до 1985 р. цілком завершене створення належної та сучасної на той час навчально-матеріальної бази. Використовуючи досвід роботи в практичних органах, Борис Максимович спрямовував зусилля педагогічного колективу на підготовку кваліфікованих фахівців. Згодом Херсонська спеціальна середня школа міліції стала одним із провідних закладів у системі підготовки кадрів для ОВС.

Б.М. Персіанову був притаманний цілий комплекс професійних, управлінських і людських рис, який дозволив йому стати знаковою

постаттю в історії закладу. Так, Борис Максимович добре знав життя і людей, швидко міг знайти потрібну тональність у спілкуванні з різними категоріями людей – від курсанта і сержанта чергової частини до чиновника обкому партії та керівника МВС, прекрасно був обізнаний з криміногенною ситуацією в області. Як справжній батько, начальник школи багато уваги приділив створенню та згуртуванню практично нового начальницького, стройового та викладацького складу, залученню до роботи випускників Київської Вищої школи міліції, забезпеченню їх житлом, творенню традицій навчально-методичної, виховної, кадрової, спортивно-масової роботи, сприяв налагодженню дієвих зв'язків з практичними органами (комплектуючими та базовими для проходження практики і стажування), аналізував наслідки служби випускників з відповідною корекцією підготовки майбутніх юристів-правоохоронців. Внаслідок його цілеспрямованої роботи щодо підбору, розстановки та виховання кадрів у школі було сформовано працездатний колектив.

Запорукою успіхів у створенні матеріально-технічної бази, покращенні навчально-виховного процесу та поліпшенні побутових умов проживання курсантів було не лише вміння організувати колектив на виконання завдань, вимогливість до себе та підлеглих, зміцнення статутних вимог, але й передусім створення належного мікроклімату. Про особистість і роль у цій справі Бориса Максимовича говорить той факт, що з його легкої руки й до сьогодні спальні приміщення курсантів (казарми) в інституті йменуються кубриками – в молодості Б.М. Персіанов був моряком, у морі отримав чоловіче загартування, навчився цінувати дружбу.

Кременчуцький підліток, який в тяжкі повоєнні роки отримав освіту в ремісничому училищі та перший досвід роботи токарем, Борис Максимович продовжив навчання у Херсонському морехідному училищі, і з тих часів назавжди пов'язав свою долю з Херсоном. Протягом 1953–1969 рр. Б.М. Персіанов працював майстром Херсонського суднобудівного заводу, в комсомольських і партійних органах. У 35 років став першим секретарем Суворовського райкому Компартії України, взявши на себе відповідальність за долі ста тисяч людей. У 1964 р. він отримав вищу політичну освіту,

рідкісну на той час, закінчив Вищі академічні курси Академії МВС СРСР. З 1969 р. Б.М. Персіанов став працювати в ОВС.

У центрі уваги самого начальника школи і всього очолюваного ним колективу був курсант, причому серед випускників авторитет генерала до сьогодні залишається непохитним. Борис Максимович добре знав умови роботи дільничних інспекторів міліції, слідчих та оперуповноважених, особливості їх нелегкої служби та професійної психіки, умови життя та праці лейтенантів міліції, труднощі практичного входження в посаду молодих спеціалістів-правоохоронців, хоча за віком і життєвим досвідом це були в своїй переважній більшості достатньо сформовані молоді люди.

Наголосимо, що Борис Максимович на посаді начальника багато сил та енергії приділяв ознайомленню з особливостями внутрішнього життя та навчально-виховного процесу у навчальному закладі, не соромився радитися зі своїми підлеглими при прийнятті рішень. Очевидно, що на його роботу вплинули не лише особисті якості, але й життєвий шлях, досвід попередньої роботи. Так, у представленні щодо призначення Б.М. Персіанова на посаду начальника школи (саме призначення було здійснено згідно з наказом МВС УРСР, і цей факт є свідченням підвищення статусу закладу, оскільки попередні начальники призначались наказом УВС Херсонського облвиконкому) відзначалось, що Борис Максимович у 1969–1970 рр. плідно працював заступником начальника УВС по особовому складу, а у 1970–1981 рр. – начальником УВС Херсонського облвиконкому. За період служби в міліції зарекомендував себе енергійним, ініціативним і здібним керівником, набув значного досвіду керівної роботи з організації взаємодії різних служб міліції.

У роки перебудови відбулась певна демократизація діяльності навчальних закладів МВС СРСР. Так, наказом МВС СРСР № 371 від 4 жовтня 1990 р. було затверджено нове “Положення про спеціальний середній навчальний заклад МВС СРСР”, відповідно до якого школи отримали право регламентувати внутрішню роботу власним статутом, зменшувалась закритість закладів, активізувалось спілкування з цивільним населенням (створювались комісії для роботи з листами, скаргами і заявами громадян). З метою підвищення ефективності та якості службової діяльності, відповідальності за дору-

чену справу, зміцнення законності і дисципліни серед працівників міліції активізували діяльність атестаційних комісій.

У 1990–1991 рр. поступово слабшав зв'язок з МВС СРСР і збільшувалась роль МВС УРСР. Так, 6 серпня 1991 р. вперше комісію з розподілу випускників очолив представник МВС УРСР, заступник начальника Головного управління по роботі з особовим складом МВС УРСР полковник міліції Г.Л. Давиденко.

На підставі постанови Верховної Ради України від 24.08.1991 р. “Про департизацію державних органів, установ та організацій” тогочасний начальник школи Л.І. Величко підписав 28.08.1991 р. наказ № 161 “Про призупинення членства в партіях і рухах”, згідно з яким особовий склад Херсонської спеціальної середньої школи міліції мав департизуватись протягом 10 днів. Особи, що не виконують наказ, звільняються з ОВС. 8 жовтня 1991 р. МВС України видав наказ № 427 про практичну передачу навчальних закладів МВС СРСР республіканському відомству.

Створення Херсонської спеціальної середньої школи міліції супроводжувалось кількісними й якісними змінами в штатах постійного складу. Саме кадровий потенціал керівного, викладацького, строївого та допоміжного складу визначав вирішальною мірою ефективність підготовки правоохоронців-юристів.

У період 1983–1988 рр. навчальним закладом керували: начальник школи, генерал-майор міліції Б.М. Персіанов та чотири його заступники: з навчальної роботи (начальник навчального відділу) – підполковник міліції М.А. Слюсар; з політико-виховної роботи – підполковник міліції О.Д. Семенов; зі строївої частини – майор міліції В.І. Куліков (у 1986 р. – підполковник В.І. Капустніков, з 1989 р. – майор міліції І.М. Нікіщенко); з господарської частини (начальник господарського відділу) – майор міліції А.Ф. Басалай.

У навчальному відділі працювали: заступник начальника навчального відділу П.М. Куземський (з 1986 р. цю посаду став обіймати майор міліції О.В. Красножон), старший інспектор і викладач-методист, капітан міліції Г.В. Омельченко, викладач-методист, капітан міліції М.В. Орлов, інспектор, ст. лейтенант міліції В.В. Дубовик, викладач-методист з ТЗН, капітан міліції В.П. Федо-

ренко, інспектор, лейтенант міліції С.П. Зубко, начальник методичного кабінету, капітан міліції О.С. Осадча.

З 1986 р. у закладі стало функціонувати заочне відділення, начальником якого призначали підполковника міліції В.С. Дудченка. В його складі були викладач-методист, лейтенант міліції В.І. Шешеня і завідуюча діловодством В.В. Задорожня. Курси першопочаткової підготовки очолював майор міліції Я.С. Бабельський.

У політичному відділі працював інструктором лейтенант міліції А.А. Крат, який згодом обійняв посаду старшого інструктора з клубної та культурно-масової роботи.

Заступником начальника господарського відділу був лейтенант міліції М.М. Мусат (у 1986 р. його замінив майор міліції М.Ф. Фролов), начальником фінансової служби відділу працював майор внутрішньої служби А.А. Богуславський, начальником квартирно-експлуатаційної частини – І.П. Притуляк, начальником продовольчої служби – І.П. Лозович, начальником речової служби – В.В. Дешевих, інженером квартирно-експлуатаційної частини – А.В. Поломарчук, техніком зі зброї – старшина В.А. Мартинов, інструктором водіння – сержант А.С. Макаров, завідуючою складом речового майна – З.С. Потапова, комірником – А.А. Маточкін, старшим бухгалтером – Л.Г. Костоусова, бухгалтерами – Т.А. Варавка і Т.М. Васичкіна.

Курсами керували: начальники курсів підполковники міліції К.М. Сандурський та О.І. Жакомін, заступник начальника курсу з політико-виховної роботи А.Д. Фирін. З 1984 р. було 4 начальники курсів (1-й «А», 1-й «Б», 2-й «А», 2-й «Б») і відповідно 4 їх заступника з політико-виховної роботи. У 1987 р. начальниками курсів, крім зазначених, працювали ще підполковники міліції В.К. Фесенко, М.Ф. Зайченко.

Посаду помічника начальника школи по кадрам обіймав капітан внутрішньої служби В.М. Командін, інспектора групи кадрів – лейтенант внутрішньої служби Ю.С. Шашков. У 1990 р. було введено посаду заступника начальника школи по роботі з особовим складом, ним був призначений В.М. Командін. На початку 1991 р. гру-

пу кадрів перейменували у відділ по роботі з особовим складом, а начальником відділу призначили підполковника міліції І.Г. Попова.

У школі функціонував медичний пункт, який очолювала Л.А. Дудорова, а фельдшером працювала Є.В. Василенко.

Завідуючою бібліотеки була Л.А. Тонких. Старшими бібліотекарями працювали Л.І. Калюк і Л.Л. Шашкевич.

У 1984 р. було створено дільницю оперативної поліграфії, що значно покращило документообіг, навчально-методичну, організаційну та всі інші види діяльності школи. Сумлінно там працювала Н.П. Бахчина – майстер дільниці.

Основною структурною ланкою навчально-методичної та навчально-виховної роботи став цикл. Протягом 1983–1996 рр. кількість циклів була стабільною та дорівнювала шести. Попри зміни назв, персонального складу та начальників їх стабільність цементувала діяльність закладу в цілому. Спочатку було створено такі цикли: юридичних дисциплін (начальник – Р.В. Шурманов, викладачі – Н.І. Нестерчук, Ф.О. Васильєвих, М.І. Шило, В.В. Вишинський), спеціальних дисциплін (начальник – А.С. Морозов, старший викладач – І.П. Коваленко, викладачі – М.М. Миронюк, Є.С. Маринюк, Б.Ф. Косатий, В.С. Мандебура), адміністративних дисциплін і адміністративної діяльності (начальник – В.І. Куліков, старший викладач – О.В. Красножен, викладачі – Г.М.Кузнецов і В.С.Дудченко), криміналістики (начальник – Ю.О. Морковкін, викладачі – В.П. Ткач, Л.Г. Зайцев, В.І. Жаріков, А.В. Єригін), військових дисциплін і фізичної підготовки (начальник – М.І. Нестерчук, старший викладач – А.І. Риндов, викладачі – І.М. Нікіщенко і С.Н. Нікішин, Ф.А. Квасов), соціально-економічних дисциплін (начальник – В.В. Задорожній, старший викладач – Н.П. Соловійов, викладачі – Н.Т. Савченко та О.М. Яшков). Згодом назви циклів уточнювалися. У документах 1985–1986 рр. згадуються цикли соціально-економічних дисциплін, кримінального права і загальноправових дисциплін, оперативно-розшукової діяльності, адміністративного права та адміністративної діяльності, кримінального процесу і криміналістики, військово-фізичних дисциплін. За окремими курсами закріп-

лювались цикли для надання допомоги у проведенні навчально-виховної роботи, а кураторами взводів призначили викладачів.

Поступово були створені повноцінні навчальні кабінети – криміналістики, спеціальних дисциплін, кримінального права, адміністративного права, соціально-економічних дисциплін, оперативно-розшукової діяльності, спеціальної техніки, військової підготовки, автопідготовки. У 1988 р. навчальних кабінетів і об'єктів було 13 – оперативно-розшукової діяльності, КПРС, партійно-політичної роботи, загальноправових дисциплін, спеціальної підготовки (у наступному році створили ще один), автопідготовки, бойової підготовки, загальнопрофільної підготовки, кримінального процесу, стрілецький тир, літній спортмайданчик, спортивна зала, зала для боротьби, навчально-тренувальний криміналістичний полігон.

На 1 листопада 1983 р. у школі працювало 47 атестованих осіб командно-викладацького складу – генерал-майор міліції, полковник, три підполковники, 12 майорів, 15 капітанів, 12 старших лейтенантів, три лейтенанти. У грудні 1983 р. було 55 атестованих осіб, з них 15 керівного складу, 30 викладачів, 10 молодшого складу.

На 1 листопада 1985 р. було 83 атестовані особи – генерал-майор міліції, полковник, 9 підполковників, 18 майорів, 21 капітан, 11 старших лейтенантів, 7 лейтенантів та 17 осіб старшинсько-сержантського складу. Серед офіцерів 6 осіб працювали начальниками циклів, 7 – старшими викладачами, 33 – викладачами. У навчальному процесі брали участь всі заступники начальника школи і заступник начальника навчального відділу.

На 1 січня 1988 р. у школі служило 98 осіб постійного атестованого складу, зокрема генерал-майор (Б.М. Персіанов), полковник (М.А. Слюсар), 19 підполковників, 22 майори, 22 капітани, 11 старших лейтенантів, 8 лейтенантів, 2 старшини, 2 старших сержанти, 9 сержантів, 2 рядових. Іншими словами, основну масу склали офіцери міліції у званні підполковник – капітан (63 особи, або 64,5%).

У школі працювали (і ще працюють) чимало осіб, які зробили значний внесок в історію школи і ОВС, – М.М. Новіков, С.П. Зубко, В.М. Маловічко, В.О. Кошанський, М.І. Ясельський, А.М. Опіхай-

ленко, О.І. Кириленко, В.В. Задорожній, І.Л. Бородин, Б.П. Кривцун, Г.Д. Божок, Ю.М. Сластенін, Г.В. Омельченко, І.М. Нікішенко, М.І. Шило, О.Ф. Богуславський, Я.С. Бабельський, О.Д. Семенов, Ю.О. Морковкін, В.І. Куліков, А.С. Морозов, В.С. Дудченко, В.І. Капустніков, В.М. Командін, Р.В. Шурманов, М.І. Нестерчук, М.А. Слюсар та багато інших.

Отже, на кінець 1980-х років сформувався кістяк офіцерського складу, який поєднав досвід і молодість, кадрове ядро складала офіцери у званні підполковник – капітан, які поєднували завзятість і амбітність. Скажімо, 02.02.1988 р. виповнилось 50 років Віктору Степановичу Мандебурі – викладачу циклу оперативно-розшукової діяльності, підполковнику міліції, який відзначався багаторічною сумлінною службою, особливою дисциплінованістю, завжди надавав значну допомогу у становленні молодих викладачів, зробив значний внесок у навчання та виховання курсантів і слухачів школи.

Наступником генерал-майора Б.М. Персіанова на посаді начальника Херсонської спеціальної середньої школи МВС СРСР протягом жовтня 1988 р. – квітня 1992 р. був полковник міліції **Леонід Іванович Величко**. Це були часи політичних потрясінь і соціально-економічних негараздів, пов'язаних з кризою радянського режиму та розпадом СРСР. Проте і в цих надзвичайно складних умовах тотального дефіциту та талонів на товари першої необхідності слід було не лише виживати (що було само по собі складною справою) чи продовжувати годувати офіцерів-правоохоронців у відповідності з новими соціально-правовими реаліями, але й думати про майбутнє.

Відразу зазначимо, що Л.І. Величко був саме тим начальником, який зумів забезпечити виконання цих надзвичайних завдань. Якщо використовувати термін з улюбленого Леонідом Івановичем волейболу, то він блискуче виконав найскладнішу роль розпасуючого у вкрай складній партії. Дійсно, в умовах перманентних суспільних потрясінь школа міліції не лише зберегла свій потенціал, але й зуміла зробити впевнений крок уперед у всіх основних ділянках своєї діяльності – навчально-методичній, виховній, кадровій, покращенні матеріально-технічного забезпечення тощо. По-друге, було чітко визначено головний напрямок руху до вищого навчального закладу системи МВС.

Формально Л.І. Величко був першим начальником – непрофесійним міліціонером, але цей перший млинець виявився добрим – принаймні всі співробітники-міліціонери одностайні в схвальній оцінці наслідків його роботи на посаді. Втім начальник лише формально не був професіоналом-правоохоронцем, оскільки за характером своєї діяльності з 1963 р. він опікувався питаннями дотримання законності, охорони громадського порядку, безпосередньої організації роботи правоохоронних структур. З 1978 р. Леонід Іванович займався вирішенням проблем діяльності школи міліції перебуваючи на посадах завідуючого відділу адміністративних органів Херсонського обкому Компартії України та першого заступника голови виконкому Херсонської обласної ради народних депутатів, зокрема підбором керівного складу, вирішенням питань матеріального забезпечення, виділення житла тощо. Отже, на момент призначення начальником школи міліції він був не лише знайомий з діяльністю правоохоронних органів взагалі та школи міліції зокрема, але й особисто не один рік знав керівників і багатьох співробітників закладу.

Леонід Іванович мав ґрунтовну гуманітарну підготовку, отриману в Новокаховському сільськогосподарському технікумі, Одеському державному університеті ім. І.І.Мечникова та Академії суспільних наук при ЦК КПРС, відповідно – економіста, викладача історії та суспільствознавства, політолога. Це давало йому можливість добре розуміти зміст суспільних процесів і передбачати їх наслідки. Для роботи у навчальному закладі принципове значення мало й те, що Леонід Іванович безпосередньо був знайомий з досвідом навчально-виховного процесу в елітних навчальних закладах СРСР.

Л.І. Величко добре знав різні сфери тодішнього життя, багато працював з людьми, очолював поважні установи та мав неабиякий досвід роботи керівником, був знайомий зі специфікою діяльності державного механізму. На момент призначення начальником школи він мав за плечима чималий життєвий досвід. Народився 26 жовтня 1938 р. у с. Іванівка Чаплинського району, працював бухгалтером Великоолександрівської ремонтно-технічної станції, в районних та обласних державних установах і партійних органах.

На посаді начальника школи Леонід Іванович зумів передусім визначити пріоритети, зосередивши головну увагу на зміцненні матеріально-технічної бази – зокрема обладнанні навчально-методичних кабінетів, навчальних класів, курсантських гуртожитку, їдальні, проявивши в цій справі свій організаторський потенціал: енергійно, в буквальному сенсі слова, добував дефіцитні будівельні матеріали, продукти, організовував виїзні пункти торгівлі промисловими товарами для постійного складу. Вніс Л.І. Величко новий струмінь у виховну роботу, активно залучаючи курсантів до зустрічей з ветеранами міліції та інших правоохоронних структур.

Сам спортивний і підтягнутий, Леонід Іванович налагодив чітку систему службової фізичної підготовки, особисто подавав приклад заняття спортом, зокрема волейболом, всіляко заохочував роботу спортивних секцій, гуртків з професійно-орієнтованих видів спорту – самбо, дзю-до, стрільби.

Для стилю його керівництва були характерні заперечення солдафонства, вміння налагодити людські стосунки з курсантами, викладачами, цивільними співробітниками. За оцінками ветеранів, суто людські якості Л.І. Величка проявилися в ході охорони громадського порядку в Баку. Начальник особисто неодноразово бував у місцях розквартирування курсантського батальйону, контролював несення служби, вирішував відповідні організаційні, матеріальні та службові питання.

Отже, Л.І.Величко своєю діяльністю вписав одну з найяскравіших сторінок в історії навчального закладу. Досвідчений фахівець, прекрасний організатор, дбайливий господар і чуйна людина – Леонід Іванович і сьогодні не пориває зв'язків з інститутом, користується повагою в колективі. Сенс його роботи був спрямований на кардинальне реформування спеціальної середньої школи міліції у повноцінний відомчий вищий навчальний заклад.

На квітень 1990 р. у школі служило 79 атестованих осіб, з них 2 полковники (Л.І. Величко і М.А. Слюсар), 20 підполковників, 25 майорів, 15 капітанів, 6 старших лейтенантів, 5 лейтенантів, 2 старшини, 4 сержанти. Збільшилась серед постійного складу кількість випускників школи (С.П. Зубко, М.М. Новіков, В.М. Стратонов, з

1991 р. – О.Л. Жильцов). З лав збройних сил і територіальних органів прийшла молодь (В.М. Чайковський, О.В. Саратовський, С.П. Мазуренко, С.Г. Статкевич, В.О. Мартинов). На 1 липня 1991 р. професійне ядро школи досягло високої якості – серед 76 осіб атестованого складу 36,8% склали полковники – майори. Полковників вже було 6 (Л.І. Величко, М.А. Слюсар, Р.В. Шурманов, А.С. Морозов, І.П. Коваленко, В.К. Фесенко), 16 підполковників, 29 майорів, 8 капітанів, 7 старших лейтенантів, 5 лейтенантів, 1 молодший лейтенант, 4 сержанти.

За документами 1991 р. чітко просліджується штатна структура – всього на 1 вересня у школі працювало 155 осіб, з них 87 атестованих і 68 вільнонайманих. Серед атестованих – 37 осіб викладацького складу (24%).

Отже, за штатним розкладом було 6 начальників циклів (полковники А.С. Морозов і Р.В. Шурманов, підполковники Ю.О. Морковкін, В.І. Куліков, М.І. Нестерчук, майор В.В. Задорожній); 9 старших викладачів (підполковники – майори І.П. Коваленко, Ф.О. Васильєвих, Г.І. Захарченко, В.Л. Виговський, Н.Т. Савченко, М.П. Соловйов, Г.Д. Божок, Б.П. Кривцун, С.М. Нікішин); 28 викладачів (майори – лейтенанти О.С. Савельєв, Б.П. Косатий, В.О. Кашанський, О.І. Кириленко, В.П. Ліхота, Т.Б. Кисельова, М.В. Орлов, Л.Г. Зайцев, М.Д. Корч, Ю.В. Вертій, В.І. Жаріков, Д.Ф. Шульга, О.М. Яшков, С.Д. Порощук, В.С. Мандебура, М.І. Шило, О.Д. Семенов, М.І. Званчук, О.М. Моргунов, С.Г. Статкевич, О.В. Саратовський, Г.В. Омельченко, В.М. Чайковський, Ф.А. Квасов, С.П. Мазуренко, М.І. Гололобов); 6 начальників навчальних кабінетів (О.М. Железняк, М.М. Новіков, С.Д. Олексєнко, Л.П. Олексєнко, О.Ф. Басалай, В.М. Стратонов); 4 начальника курсів (підполковники В.К. Фесенко, М.Ф. Зайченко, Я.С. Бабельський, О.І. Жакомін); 4 заступники начальників курсів (підполковники – капітани Ю.М. Сластенін, В.В. Кравченко, С.М. Рудь, Ю.Ф. Білан); 2 старшини курсів (В.П. Луц і А.А. Крук); 2 заступники начальників відділів (підполковники В.М. Командін і О.В. Красножон); 8 інспекторів, викладачів-методистів; 2 секретарі відділів; 1 кіномеханік; 2 контролери КПП; 3 водії атестованих і 8 вільнонайманих; 7 бібліотекарів (зокрема завідувача А.С. Гарка-

венко); на заочному відділенні працювали 3 особи (начальник В.С. Дудченко, викладач-методист В.І. Шешеня, секретар В.В. Задорожня); у фінансовому і господарському відділеннях – 28 осіб; на кухні – 12 осіб; у медпункті – 3 працівника (начальник В.П. Алексишин); у канцелярії – 5 осіб (завідуюча М.В. Кравченко, секретар Н.П. Бахчина, друкарки О.М. Видин, О.В. Кальва, В.В. Остряньська).

Структура школи неодноразово змінювалась через об'єктивні фактори, змінювався і персональний склад структурних підрозділів – це мало сприяти посиленню та покращенню навчально-виховного процесу в напрямку його стабілізації та ритмічності. Особи, що приходили з практики, не відразу могли пристосуватися та визначитися, де краще реалізувати свої знання і досвід.

У період реорганізації закладу для налагодження діяльності Херсонської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР багато зробили у вирішенні численних великих і дрібних питань, виявивши сумнінність і ініціативу, викладачі та співробітники всіх підрозділів школи. Серед них добрими словами ветерани згадують начальника циклу адміністративного права і адміністративної діяльності, підполковника міліції Віктора Івановича Кулікова, старшого викладача циклу криміналістики, підполковника міліції Віктора Петровича Ткача, викладача циклу спеціальних дисциплін, майора міліції Євгена Степановича Маринюка, викладача-методиста навчального відділу Миколу Вікторовича Орлова, викладача циклу військових дисциплін і фізичної підготовки, тоді ще ст. лейтенанта міліції Івана Матвійовича Нікішенка.

Природно, що зміна статусу навчального закладу принесла чимало проблем і нових питань, які стосувались всього особового складу. Так, новий порядок, обсяги й структура фінансування зумовили необхідність сумлінної роботи всіх служб.

У школі міліції сумлінно працювало багато жінок. Вони додавали атмосфері закладу жіночості та чуйності. Це інженер квартирно-експлуатаційного відділу Антоніна Вікторівна Пономарчук, медсестра Віра Іванівна Коваль, начальник канцелярії Марія Вікторівна Кравченко, бухгалтер Тетяна Анатоліївна Варавка, завідуюча скла-

дом Валентина Анатоліївна Попович, кухонна робітниця Олена Андріївна Бирко. Керівництво школи чимало уваги надавало гендерному фактору, причому питома вага і роль жінок у діяльності закладу постійно зростала. У 1985 р. у школі працювало 23 жінки. Зразок сумлінного ставлення до справи показували інженер господарчого відділу А.В. Пономарчук, викладач циклу соціально-економічних дисциплін капітан міліції Н.Т. Савченко, завідувач бібліотекою Л.А. Тонких, бухгалтер-казначей Т.М. Васичкіна, завідувач діловодством відділу кадрів Л.С. Нестеренко, старший бібліотекар В.М. Проців, друкарка канцелярії О.В. Кальва, повар В.М. Белова, прибиральниця К.О. Волос та інші.

Поступово зростала кількість жінок у погонах. Так, у 1987 р. серед атестованих осіб згадуються: старший викладач, підполковник міліції Фаїна Олександрівна Васильєвих (перша жінка-офіцер, викладач у закладі), викладач, майор міліції Наталія Трохимівна Савченко, начальник методичного кабінету, капітан міліції Ольга Семенівна Осадча, контролер КПП, рядовий міліції Валентина Петрівна Недашковська. У 1988 р. їх було 7 (крім названих ще рядова міліції О.В. Писаренко та капітан Р.П. Ванденко).

У 1991 р. у школі працювало 5 атестованих жінок (крім названих ще майор міліції, викладач циклу кримінального права і загальноправових дисциплін Т.Б. Кисельова) і 39 вільнонайманих (В.В. Задорожня, Л.С. Нестеренко, Л.П. Алексеєнко, А.С. Гаркавенко, В.М. Проців, М.І. Демченко, М.В. Кравченко, Н.П. Бахчина, О.В. Кальва, Т.І. Скороход, К.О. Волос, М.Є. Пелип та інші).

Значну роль у підборі кадрів для нашого навчального закладу відігравав заступник начальника з навчально-методичної роботи М.А. Слюсар. Він цілеспрямовано та дбайливо підбирав професійно підготовлених і здатних до навчальної роботи працівників ОВС. Так, у квітні 1984 р. він зумів переконати заступника начальника Комсомольського районного відділу м. Херсона А.С. Морозова в тому, що його досвід роботи в практичних органах, рівень загальної і спеціальної освіти (він на той час закінчив 4-й курс заочного відділення Київської вищої школи міліції) цілком достатній для роботи в школі міліції. Так у нашому навчальному закладі з'явився **Анатолій Семенович Морозов**, який 16 років очолював цикл (по-

тім кафедру) оперативно-розшукової діяльності, першим з ветеранів захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата наук, поклавши початок цілому напрямку науковців, що розробляли педагогічні аспекти підготовки юристів-професіоналів (О.Ю. Пашенко, М.М. Дідик, В.П. Барковський, І.П. Марчук). Здобутком Анатолія Семеновича і навчального закладу є те, що він першим отримав вчене звання доцента по кафедрі оперативно-розшукової діяльності. І сьогодні, вже пенсіонер, професор кафедри ОРД А.С. Морозов працює в інституті, передаючи свій багатющий практичний і науково-педагогічний досвід вихованцям і молодшим колегам, користується незаперечним авторитетом і повагою серед курсантів, студентів, слухачів і колег по роботі.

У вересні 1987 р. на посаду викладача циклу адміністративного права був призначений майор міліції С.Є. Бугаєв, який прибув з УВС Кримського облвиконкому. Наставником до нього було призначено старшого викладача Г.І. Кузнецова.

Справжньою кузнею кадрів для нашого навчального закладу стала Київська Вища школа міліції МВС СРСР. Так, у 1966 р. її закінчив майбутній ректор Запорізького юридичного інституту МВС України, генерал-майор міліції **Микола Валер'янович Тищенко**, за активної участі якого у 1997 р. на базі Херсонського училища міліції було створено Херсонський факультет Запорізького юридичного інституту МВС України. У 1984 р. до Херсонського училища міліції одночасно прийшли працювати вісім випускників КВШ, які на момент вступу до неї мали чималий досвід роботи в практичних органах. Для шести з них Херсон і наш навчальний заклад стали другою домівкою – вони тут отримали житло, пройшли службовий шлях до підполковників – полковників міліції, віддали установі в середньому по 22 роки життя. Їх внесок у формування традицій інституту важко переоцінити.

Так, **Микола Іванович Шило** пішов на пенсію зі стін інституту підполковником міліції, старшим викладачем кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності працівників ОВС; **Борис Петрович Кривцун**, полковник міліції, довгий час працював заступником начальника інституту по роботі з персоналом; **Олексій Ілліч Кириленко** пішов на пенсію полковником міліції з посади началь-

ника кафедри кримінального права та кримінології; **Ярослава Степановича Бабельського**, підполковника міліції, й сьогодні згадують як одного з найкращих начальників курсу, **Григорій Денисович Божок**, підполковник міліції, довгий час очолював цикл адміністративного права. Значний внесок у становлення інституту зробив перший кандидат і перший в інституті доктор юридичних наук, професор, полковник міліції **Іван Лук'янович Бородін**, який двадцять років проходив службу в нашому навчальному закладі на посадах заступника начальника навчально-методичного відділу і начальника кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності працівників ОВС. У цьому контексті варто наголосити на двох принципово важливих моментах. По-перше, діти всіх цих ветеранів інституту продовжують справу батьків, проходячи сьогодні службу в лавах міліції України. Зокрема донька Б.П. Кривцуна Олесья, підполковник міліції, працює в УМВС України в Одеській області; Сергій Шило, майор міліції, – в Київському національному університеті внутрішніх справ; Софія Волкова (донька Г.Д. Божка), майор міліції, – викладач нашого інституту тощо. По-друге, всі вищезгадані працівники після звільнення з ОВС підтримують тісні контакти з інститутом, передають молоді свій багатий професійний і життєвий досвід, а Б.П. Кривцун, Г.Д. Божок та І.Л. Бородін і зараз продовжують працювати в інституті.

У кінці 1980-х років у школі розпочався інтенсивний процес зміни поколінь і склалась добра традиція урочисто відправляти на заслужений відпочинок (на пенсію) ветеранів, що було і є не лише подякою за службу, але й уроком і виховним заходом для молоді. Так, 11.03.1988 р. було видано наказ про заохочення у зв'язку з виходом на пенсію майора міліції **Аркадія Івановича Риндова**, який 25 років прослужив у лавах Радянської Армії та міліції. З 1979 р. він працював у закладі, багато уваги приділяв вогневій і стройовій підготовці, передаючи свій досвід молоді, зокрема виховав викладача і начальника циклу, підполковника Г.В. Омельченка. За спогадами ветеранів, ним одним з перших започатковано традицію розмовляти на службі українською мовою, він як викладач був тонким психологом, вдало пояснював особливості кожного виду зброї, брав безпосередню участь у створенні й обладнанні тиру та класу військових дисциплін. Відзначався веселою вдачею, писав вірші, чудово

грав на балалайці. Виховав двох синів, що служили в органах державної безпеки.

03.11.1988 р. урочисто проводили на пенсію майора міліції, викладача кримінального права **Миколу Васильовича Рожкова**. Його постать була типовою для покоління викладачів 1974–1992 рр.: прослужив в армії та ОВС понад 25 років, у 1981–1982 рр. виконував державне завдання щодо надання інтернаціональної допомоги Демократичній республіці Афганістан, за що був нагороджений медаллю “За бойові заслуги”. Останні три роки перед пенсією працював у школі, передаючи свій досвід молоді.

Трохи пізніше, у квітні 1989 р. вийшов на пенсію заступник начальника школи зі стройової частини, підполковник міліції **Володимир Іванович Капустніков** – знакова постать в історії закладу. Прослужив в армії та міліції понад 28 років, керував особовим складом у Чорнобильській зоні, багато зусиль доклав до організації охорони громадського порядку курсантами у 1985 і 1986 рр. у Москві. У відповідному наказі начальник школи наголосив, що “рішучість і наполегливість в досягненні мети є невід’ємними рисами вдачі підполковника В.І. Капустнікова”.

У травні 1989 р. вийшов на пенсію підполковник міліції **Казимир Михайлович Сандурський**, який 26 років прослужив у збройних силах і міліції. На посаді начальника курсу проявляв ініціативу й наполегливість, добре володів комплексом командирських навичок, багато уваги приділяв навчанню молодших командирів. 24.12.1990 р. урочисто відзначили 60-річний ювілей начальника фінансового відділення, майора внутрішньої служби **Анатолія Антоновича Богуславського**, а 4 липня 1991 р., після 30 років служби в ОВС проводили на пенсію.

Цього ж року звільнились на пенсію **Іван Петрович Коваленко** (підполковник міліції, старший викладач циклу оперативно-розшукової діяльності), **Віктор Петрович Ткач** (підполковник міліції, старший викладач циклу кримінального процесу і криміналістики), **Геннадій Іванович Кузнєцов** (старший викладач циклу адміністративного права, підполковник міліції), **Володимир Федорович Гунілін** (контролер КПП, старший сержант міліції).

25.05.1992 р. урочисто провели на пенсію підполковника міліції старшого викладача циклу кримінального права і загальноправових дисциплін **Файна Олександрівна Васильєвих**, яка 26 років прослужила в ОВС і 18 років, практично з дня заснування у нашому закладі, характеризувалась виключно сумлінним і працелюбним викладачем, бажанням доводити розпочату працю до кінця, постійною роботою зі збагачення навчального процесу сучасними методами і формами навчання, вмінням формувати особу сучасного співробітника ОВС, поважним ставленням до старших і молодших за званням.

У навчальному закладі складалась добра традиція відзначати ювілеї членів колективу – 50-ліття з дня народження, 20-ліття служби в ОВС. У 1984 р. за “багаторічну плідну роботу” були премійовані начальник курсу К.М.Сандурський, начальник квартирно-експлуатаційного відділу І.П.Притуляк. У 1986 р. заступнику начальника школи з навчальної роботи полковнику М.А.Слюсарю виповнилось 50 років – відповідно був виданий наказ, в якому зазначалось, що він “проводить велику роботу щодо навчання і виховання курсантів, їх професійного становлення” і нагороджується з нагоди ювілею цінним подарунком.

У 1988–1989 рр. святкували 50-літні ювілеї В.М.Командіна і А.П. Авнабова. Заступник начальника школи по кадрах підполковник міліції **Віктор Михайлович Командін** служив у міліції з 1976 р., мав великий практичний досвід, організаторські здібності, проводив ефективну роботу з комплектування постійного й перемінного складу. З нагоди ювілею наказом начальника школи було відзначено його внесок у діяльність школи. У наказі начальника школи від 31.07.1989 р. з нагоди ювілею старшого викладача циклу кримінального процесу і криміналістики **Альберта Петровича Авнабова** зазначалось, що він служить в ОВС з 1964 р., а в школі виявив себе як “грамотний, вимогливий, принциповий педагог”. Цього ж року відзначали 50-ліття **Катерини Олександрівни Волос**, яка з дня заснування закладу добросовісно працювала прибиральницею.

У кінці 1980-х – на початку 1990-х років досить значна частина тих, хто своїми зусиллями створював наш навчальний заклад, відзнача-

ли ювілеї. Зокрема у грудні 1989 р. начальнику циклу бойової та фізичної підготовки підполковнику міліції **Миколі Івановичу Нестерчуку**, який працював у школі з 1983 р., мав загальний стаж служби в ОВС 31 рік, відзначився не тільки на викладацькій роботі, організації спортивних змагань, а й під час виконання відповідального завдання в особливому районі Баку, виповнилось 50 років. У березні 1990 р. відзначали 50-річчя старшого інспектора групи кадрів майора міліції **Раїси Павлівни Ванденко**, яка понад 20 років прослужила в ОВС, у школі міліції працювала з 1984 р., виявила себе грамотним і дисциплінованим офіцером, регулярно брала участь і перемагала у змаганнях зі стрільби. У травні 1990 р. святкували 50-літній ювілей старшого викладача циклу оперативно-розшукової діяльності підполковника міліції **Івана Петровича Коваленка**, що працював у навчальному закладі з 1982 р., прослужив в ОВС понад 30 років, мав значний теоретичний і практичний досвід, керував курсантами під час виконання особливих завдань в Баку і Чорнобильській зоні. У 1991 р. аналогічний ювілей відзначав начальник циклу кримінального права і загальноправових дисциплін полковник міліції **Рудольф Вікторович Шурманов** – глибокий теоретик і досвідчений практик, умілий організатор і добрий наставник молоді.

Восени 1984 р. було завершено створення чіткої системи наставництва та стажування молодих викладачів школи з метою надання допомоги в оволодінні професійними і практичними навичками. Особливої уваги при цьому надавалось засвоєнню молоддю змісту навчально-виховного процесу відповідно до наказів МВС СРСР (№ 313 – 1973 р. та № 63 – 1982 р.). У ролі наставників були закріплені досвідчені викладачі – на циклі адміністративного права – старший викладач В.С. Дудченко за викладачем І.Л. Бородіним, викладач Г.І. Кузнецов за викладачем Б.П. Кривцуном; на циклі кримінального права і загальноправових дисциплін – начальник циклу Р.В. Шурманов за викладачем Ю.Г. Кочубеєм, старший викладач Ф.О. Васильєвих за викладачем О.І. Кириленком; на циклі військових і фізичних дисциплін – викладач А.І. Риндов за викладачем О.М. Акішніним, викладач І.М. Нікішенко за викладачем В.В. Нікуліним. Для молодих викладачів циклу кримінального процесу і криміналістики М.Д. Корча, Г.Д. Божка, Ю.М. Колева і

В.Я. Виговського наставниками стали відповідно Ю.А. Морковкін, Л.Г. Зайцев, В.В. Вишинський і В.І. Жаріков. Цикл оперативно-розшукової діяльності закріпив І.П. Коваленка за М.І. Шило, В.С. Мандебуру за О.С. Савельєвим. Термін наставництва становив один рік. Відповідно були складені плани наставницької роботи, встановлена періодичність звітування.

У перші роки існування школи була ще одна форма наставництва – допомога викладачам, які вперше приймали іспит, через створення комісій. Для періоду 1984–1987 рр. це було дуже актуально, бо з'явилась значна кількість молодих викладачів. Так, у літню сесію 1985 р. вперше приймали іспити шість викладачів – Б.П. Кривцун, І.Л. Бородін, О.С. Савельєв та інші.

Була також запроваджена практика входження в посаду, яка тривала місяць. Молодий викладач на цей період звільнявся від навчального навантаження для засвоєння своїх функціональних обов'язків, набуття нових професійних знань, умінь і навичок. Так, 1 жовтня 1986 р. на посаду викладача циклу адміністративного права був призначений старший лейтенант міліції О.М. Моргунов. Відповідно до спеціального наказу по школі “Про організацію проходження перепідготовки призначеного на посаду викладача старшого лейтенанта міліції Моргунова А.М.” начальник циклу В.І. Куліков організував для нього місячне входження в посаду під наставництвом старшого викладача, майора міліції Г.І. Кузнецова, а потім прийняв залік з тактико-спеціальної підготовки.

Одним із кращих наставників був **Віктор Петрович Ткач**, старший викладач циклу кримінального процесу і криміналістики. Він був визнаним професіоналом і одночасно життєрадісною людиною, брав активну участь у художній самодіяльності. З роками молоді викладачі самі ставали наставниками, назавжди зберігши добру пам'ять про тих, хто їх навчав.

Зауважимо, що інститут наставництва добре зарекомендував себе як дієвий інструмент підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів. Він був поширений на всіх молодих працівників школи. Про його ефективність свідчить те, що чимало молодих працівників школи тих

часів і сьогодні служать в ОВС, зокрема працюють у нашому інституті. Традиції наставництва зберігаються до сьогодні.

Буквально з перших років школи склалась струнка система підвищення кваліфікації викладачів: інститут наставників для молодих викладачів, стажування в інших навчальних закладах, відповідні заняття в системі службової підготовки, обговорення актуальних навчально-методичних проблем на засіданнях педагогічної ради, циклів, циклових і предметних комісій. Суттєву роль у педагогічній направленості всієї системи підвищення кваліфікації відігравав навчальний відділ і особисто його начальник М.А. Слюсар. Він постійно дбав про підвищення педагогічної майстерності викладачів, які прийшли з практичних органів і не мали належної освіти, досвіду і навіть загальної теоретико-методологічної підготовки. За його ініціативи та під його керівництвом у 1985 р. було створено методичний семінар з основ педагогіки і психології та “групу молодого викладача”.

Традиційно важливого значення надавалось обміну досвідом між викладачами шкіл міліції СРСР. Так, у кінці 1983 р. викладачі нашого навчального закладу (М.П. Соловйов, Н.Т. Савченко, Б.Ф. Косатий, М.І. Нестерчук, В.С. Дудченко, Л.Г. Зайцев, В.І. Капустніков, А.І. Риндов) вивчали досвід викладання та навчально-методичної роботи спеціальних середніх шкіл міліції в Одесі, Донецьку, Івано-Франківську, Львові, Дніпропетровську. До м. Краснодар та Москви виїздив викладач циклу військових і фізичних дисциплін лейтенант міліції Ф.А. Квасов. Оскільки організація роботи циклу оперативно-розшукової діяльності розпочиналась практично з нуля, ніякого досвіду викладання відповідних дисциплін не було, то було прийнято рішення, щоб всі викладачі циклу спочатку вивчили досвід інших шкіл міліції, зокрема на стажування були направлені: А.С. Морозов – у Слабузьку школу, В.С. Мандебура – у Донецьку, І.П. Коваленко – в Ташкентську. У 1984 р. інтенсивна робота щодо підвищення професійного рівня викладачів, вивчення досвіду роботи інших навчальних закладів системи МВС продовжилась. Так, на Вищих академічних курсах при Академії МВС СРСР пройшли місячну підготовку начальник циклу спеціальних дисциплін майор міліції І.П. Коваленко та викладач цього циклу старший лейтенант

міліції О.В.Єреґін, начальник циклу юридичних дисциплін майор міліції Р.В. Шурманов – при Рязанській Вищій школі міліції МВС СРСР. Начальник циклу військових і фізичних дисциплін підполковник міліції В.І. Капустніков і викладач циклу адміністративного права майор міліції О.В. Красножон з метою вивчення останніх наукових розробок виїздили на стажування до Науково-дослідного інституту МВС СРСР. Місячне стажування пройшли викладач циклу спеціальних дисциплін майор міліції М.Ф. Зайченко у Кишинівській спеціальній середній школі міліції МВС СРСР і викладач циклу криміналістики капітан міліції В.І. Жаріков у Дніпропетровській школі міліції.

За спогадами ветеранів найбільші контакти були з Одеською та Дніпропетровською спеціальними середніми школами міліції, які реально допомагали нашому закладу підручниками, методичними рекомендаціями і порадами. Завдяки цьому колектив інституту є спадкоємцем значного досвіду, набутого системою навчальних закладів МВС СРСР і України. Проте це було не механічне, а творче засвоєння з урахуванням того об'єктивного факту, що традиції бувають не лише добрі; крім того будь-яка традиція має враховувати реалії соціального часу і соціального простору. Інакше кажучи, командно-викладацький склад творчо доопрацював попередні традиції відповідно до вимог часу, стану суспільства, складу курсантів, власних актуальних навчально-виховних проблем.

Процес вивчення досвіду інших навчальних закладів, ознайомлення з останніми досягненнями правових наук і педагогіки був практично безперервним. Скажімо, в лютому-березні 1984 р. місячну перепідготовку на Вищих академічних курсах при Академії МВС СРСР пройшов викладач циклу спеціальних дисциплін старший лейтенант міліції Б.Ф. Косатий, який прийшов у школу з практичних органів і якому потрібна була теоретична перепідготовка. У березні цього ж року п'ять викладачів циклів криміналістики, суспільних наук, спецдисциплін вивчали останні досягнення цих наук у Москві, а методичні та виховні аспекти вивчали в Одеській, Дніпропетровській, Мінській та Єлабужській спеціальних середніх школах міліції МВС СРСР. До речі, процес підвищення кваліфікації в цей час практично завжди враховував навчальні (предмет викладання) та

особисті (час, форма і місце) уподобання викладача. Цьому сприяла чітка і розгалужена система підвищення кваліфікації в Управлінні навчальних закладів МВС СРСР. На жаль, з розпадом СРСР стара система зникла, а нова не відповідає сучасним потребам навчально-виховного процесу.

У школі створювались умови для службового зростання, підвищення кваліфікації, розкриття потенціалу. Так, старшинами першого курсу під час першого набору працювали С.М. Рудь і В.П. Луц, чий долі нерозривно пов'язані з інститутом і до сьогодні.

Рудь Сергій Михайлович прийшов у заклад 19.10.1983 р. старшиною курсу, згодом 14 років (1985–1999 рр.) пропрацював заступником начальника та начальником курсу, начальником курсів з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників міліції (1999–2006 рр.), а з липня 2006 р. працює заступником з навчально-методичної роботи начальника факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, підполковник міліції. Він є хранителем традицій закладу, передає свій багатий досвід курсантам.

Інший колишній старшина – **Луц Валерій Петрович** довгий час працював начальником арттехозброєння інституту, у листопаді 2002 р. вийшов на пенсію у званні майора. Але не пориває зв'язків з колективом, працює в інституті за вільним наймом.

Дієвим заходом підвищення навчально-методичного рівня викладачів, кращого виконання функціональних обов'язків всім постійним складом школи були атестації. Так, у березні 1984 р. у школі було створено атестаційну комісію під головуванням заступника начальника школи з навчально-методичної роботи М.А. Слюсара. Вона стала дієвим важелем у прищепленні всьому постійному складу школи педагогічних навичок, утвердженні пріоритету саме навчальної роботи над всіма іншими – як запоруки підготовки якісних юристів-правоохоронців.

Керівництво школи продовжувало створювати умови для отримання офіцерами вищої освіти: у 1984 р. заочно вчилися у Київській Вищій школі міліції ім. Ф.Е. Дзержинського В.В. Маточкін, С.Н. Нікішин, А.С. Морозов.

В усі роки існування навчального закладу викладачі проходили стажування в практичних органах, зокрема у 1987/1988 н.р. стажувались В.С. Мандебура, Б.П. Косатий, І.М. Нікіщенко, С.П. Мазуренко. Значної уваги надавалось підвищенню кваліфікації начальників курсів. Так, у квітні 1987 р. тритижневі курси підвищення кваліфікації пройшов підполковник В.К. Фесенко.

Продовжувалась давня традиція морального і матеріального заохочення особового складу з нагоди державних свят. Причому складалась диференціація досягнень працівників у різних сферах діяльності – навчальній, виховній, методичній, зміцненні матеріально-технічної бази тощо. Скажімо, 05.11.1984 р. на честь 67-ої річниці Великого Жовтня було нагороджено грамотою викладача, дев'ять курсантів, премійовано 11 неатестованих працівників (атестованих, як правило, преміювали на День міліції), оголошено подяку 16 курсантам, двом атестованим і трьом цивільним працівникам). Значні нагородження відбулись у 1987 р. до свят 1 Травня і 9 Травня – 12 осіб постійного складу занесено на Дошку пошани, отримано 1 грамоту, 2 цінних подарунки, 3 премії, 4 подяки. На дошку пошани “Кращий курсант школи” були занесені 16 курсантів, зокрема старшина курсу, старшина міліції В.М. Стратонов (завершив службу в міліції першим проректором нашого інституту, полковником міліції, кандидатом юридичних наук, доцентом), командира відділення курсанта Б.М. Бидяка нагородили нагрудним знаком “Відмінник міліції”, 2 курсантам присвоєно чергові спеціальні звання молодших командирів, 7 курсантів нагороджено грамотами, подяку оголошено 13 курсантам і 3 слухачам першопочаткової підготовки, батькам 4 курсантів направлено листи-подяки.

Матеріально стимулювалась ініціатива у вирішенні нових проблем. Зокрема старшого інспектора навчального відділу Г.В. Омельченка заохотили окладом грошового утримання за особистий внесок у виготовлення стенду з розкладом навчальних занять. Разом з тим посилювалась і персональна відповідальність працівників. Так, за прорахунки у годуванні абітурієнтів 1984 р. наказом у вересні було покарано начальника продовольчої служби. Отже, керівництво школи при виникненні нових проблем по-різному реагувало й на-

магалося створювати відповідні умови для роботи, заохочувати корисну ініціативу.

У перші роки існування школи на перший план життя поставило питання про створення навчально-матеріальної бази, яка і до сьогодні забезпечує діяльність інституту. Херсонська школа міліції мала на той час одну з найкращих навчальну базу. Так, територія школи складала 3 гектари, площа начального корпусу – 4 тис. м², побутові і господарські приміщення – 2 тис. м², житлові приміщення – 2,6 тис. м².

Чимало проблем кожного року виникало у зв'язку з необхідністю переобладнання приміщень через не одночасне, а поступове будівництво складових комплексу школи. У їх вирішення включались усі – начальницький, командно-викладацький і курсантський склад, обслуговуючий персонал. Так, восени 1983 р. на повному ентузіазмі власними зусиллями збудовано другий поверх над гаражем, реконструйовано гуртожиток (колишні приміщення адмінперсоналу і викладачів, навчальні класи переобладнали у кубрики для мешкання курсантів), нове приміщення навчально-адміністративного корпусу прилаштовано до потреб навчального процесу.

У роботу щодо зміцнення матеріально-технічної бази школи були включені всі працівники, курсанти і слухачі першопочаткової підготовки. Їх спільними зусиллями були обладнані приміщення навчального корпусу і гуртожитку. Так, у 1985 р. під керівництвом начальника циклу оперативно-розшукової діяльності А.С. Морозова було обладнано наочністю навчально-методичний кабінет ОРД, викладач циклу військової і фізичної підготовки Ф.А. Квасов фактично самостійно створив кабінет автомобільної підготовки, викладач цього ж циклу І.М. Нікішенко з двома слухачами першопочаткової підготовки оформив спортивну залу, курсанти другого «А» курсу, керовані начальником курсу К.М. Сандурським, обладнали закріплену за ними лекційну аудиторію. На 1986 р. функціонували створені власними руками 13 навчальних кабінетів, спортивна зала, тир, спортивне містечко, дві фотолабораторії, автомобільний тренажер, 9 навчальних об'єктів типу “Житлова кімната”, “Житловий будинок”, “Магазин”, “Ощадна каса” тощо. В міру збільшення кількості курсантів, заочників, слухачів першопочаткової підготовки

зростала потреба в лабораторіях: у 1988 р. було вже чотири фото-лабораторії.

У школі постійно піклувались про належний стан і оновлення матеріально-технічної бази. Показовий приклад – влітку 1985 р. 4 курсанти під керівництвом заступника начальника господарчого відділу М.Ф. Фролова побудували 97 метрів забору, встановили двоє воріт і перекрили дах гаражу площею 90 м².

Традицією школи було постійне покращення умов, розширення та вдосконалення навчальної та побутової бази. Так, у 1987 р. школа отримала від міста ділянку в 2 гектари для будівництва бані на 50 місць та прального комплексу вартістю 250 тис. крб., які були здані в експлуатацію у 1991 р. У квітні 1987 р. було створено новий навчальний клас загальнофізичної підготовки, обладнаний сучасним спортивним спорядженням, у травні цього ж року бригада курсантів під проводом і безпосередній участі начальника циклу криміналістики і кримінального процесу Ю.О. Морковкіна реконструювала лекційну залу на першому поверсі навчального корпусу, кожного літа школа своїми силами ремонтувала приміщення гуртожитку: зокрема 1987 р. удосконалено душову кімнату та кімнату для збереження особистих речей і спортивного одягу. Того ж року зусиллями курсантів і слухачів першопочаткової підготовки було відремонтовано навчальний клас “Самбо”, реконструйовано актову залу, створено й обладнано навчально-методичний кабінет інформатики. У 1988 р. під керівництвом викладача циклу бойової і фізичної підготовки Г.В. Омельченка та інженера школи О.Г. Герасимової кардинально було переобладнано чергову частину.

У роки перебудови поступово змінювалась психологія і суспільно-політична ситуація в країні, а тому відповідно мінялись методи залучення курсантів до будівельних робіт. Так, у серпні 1988 р. наказом начальника школи було створено курсантську тимчасову будівельну бригаду з трьох осіб для будівництва туалету й умивальника, що було передбачено планом заходів зі створення школи ще 1983 р. З курсантами розраховувались щомісячно згідно з обсягом виконаних робіт, а господарча частина мала забезпечити проведення цієї роботи необхідними матеріалами.

Керівництво школи виховувало у курсантів дбайливе господарське ставлення до майна школи. Так, 25.10.1984 р. курсант В.Г. Корнієнко, перебуваючи у добовому наряді, попередив аварію водогону гуртожитку, а вночі з 28 на 29 листопада 1987 р. черговий курсант С.І. Іскру, виявивши факт розриву труби водогону у фотолабораторії, зумів своєчасно полагодити її й уникнути аварії, за що був заохочений премією у 30 крб.

У ході експлуатації матеріально-технічної бази виникали екстраординарні ситуації: так, напередодні травневих свят 1991 р. сталась аварія водогону, і вся школа залишилась без води. За тиждень, працюючи цілодобово, 18 курсантів, слюсар-сантехнік В.Б. Любар і газоелектрозварник А.Л. Тимчук здійснили капітальний ремонт водогону і відновили водопостачання.

Традиційно за добросовісну роботу і дбайливе ставлення до матеріально-технічної бази керівництво школи відзначало весь колектив і найбільш ініціативних його представників. Так, 29.03.1984 р. начальник школи “за виявлену ініціативу, працьовитість і якісне виконання господарських робіт” заохотив 3 курсантів і 5 слухачів першопочаткової підготовки, 23.10.1984 р. за участь у реконструкції гуртожитку, зміцненні матеріально-технічної бази 14 курсантам першого курсу було оголошено подяку, шістьом видано премію у розмірі 20 крб. кожному; у грудні 1985 р. за підготовку і здачу в експлуатацію навчального класу “Самбо” було заохочено начальника циклу військових і фізичних дисциплін М.І. Нестерчука, його викладачів І.М. Нікішенка і С.М. Нікішина, слюсаря-сантехніка І.І. Сопка, 8 курсантів; у січні 1986 р. 3 курсанти і контролер КПП за значний обсяг виконаних будівельних робіт у гуртожитку отримали премію у розмірі 60 крб. кожний. Важливим є правильне розуміння і реалізація керівництвом школи принципу моральної і матеріальної зацікавленості всього колективу та кращих його представників.

Поступово, але неухильно матеріально-технічна база школи зміцнювалась. Велика заслуга в цьому була начальника школи Б.М. Персіанова. Зокрема завдяки його зусиллям у листопаді 1983 р. школа отримала автомобіль ГАЗ-3102 і автобус ПАЗ. На кінець 1983 р. вже було 14 одиниць автотранспорту – автомобілі

ГАЗ-53, ГАЗ-24, ГАЗ-3102, два автобуси ПАЗ, 8 мотоциклів, вантажна машина ЗІЛ-130. У червні 1984 р. отримано три автобуси ВАЗ-21013. Існуючий автотранспорт використовувався як для службових потреб, так і для навчання курсантів автомобільній справі.

Зростала школа – зростав автопарк. У березні 1987 р. було 16 одиниць автотранспорту, зокрема три автобуси для оперативних потреб на 90 місць, 5 автомобілів “Жигулі” для навчання курсантів, 2 автомобілі “Волга” для службових потреб, автофургон і 3 бортові машини для господарських потреб. За станом на 1 жовтня 1991 р. у школі було 17 одиниць автотранспорту, що забезпечувало їй повну незалежність у вирішенні службових, господарських і начальних питань.

У 1989 р. колектив школи отримав у Голопристанському районі у с. Більшовик земельну ділянку для створення бази відпочинку “Феміда”. За два роки були створені умови для одночасного відпочинку 4-х родин. За літні місяці загалом відпочило 106 осіб. Проте це було замало для колективу школи, та й умови відпочинку не зовсім відповідали сучасним нормам. Тому начальник школи у листопаді 1991 р. зобов’язав визначити план розвитку бази і відповідальним призначив М.П. Соловйова. Передбачалось юридично закріпити територію за школою міліції, вирішити питання щодо коштів на будівництво будинків для відпочинку, їдальні, забезпечення питною водою, обладнання пляжу тощо.

Природно, що в школі не все йшло добре з урахуванням того, що в умовах тотального дефіциту на білизну й одяг у кінці 1980 – на початку 1990-х років траплялись випадки недобросовісного ставлення до постійного та перемінного складу. Так, завідувачка речовим складом З.С. Потапова порушувала порядок видачі речового майна, безвідповідально ставилась до виконання своїх функціональних обов’язків, речі зберігалися безсистемно, утворювалась пересортиця, і як наслідок – на складі виникли надлишки речей, а курсанти й атестовані працівники не отримувала належний одяг і білизну. Внаслідок обурення курсантів було утворено спеціальну комісію, яка викрила ці неподобства. Начальник школи своїм наказом оголосив догану та звільнив З.С. Потапову із займаної посади “за бру-

тальні порушення порядку видачі речового майна, втрату довіри з боку особового складу”.

Буквально з перших днів існування закладу чільної уваги надавалось діяльності бібліотеки. Наказом начальника школи від 05.10.1983 р. було створено бібліотечну раду під головуванням заступника начальника школи з політико-виховної роботи О.Д. Семенова, до складу якої увійшли співробітники бібліотеки і провідні викладачі. Ця структура постійно оновлювалась залежно від завдань і у своїй діяльності спиралась на курсантський актив. 04.03.1985 р. було затверджено “Положення про бібліотеку Херсонської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР”, відповідно до якого бібліотека виконувала такі основні функції – комплектування фондів, бібліотечне обслуговування постійного і перемінного складу та їх родин, проводила індивідуальну роботу з читачами, вивчала їх інтереси і здійснювала диференційоване обслуговування слухачів, організовувала пропаганду політичної, спеціальної та художньої літератури шляхом проведення книжкових виставок, лекцій і бесід, бібліографічних оглядів, літературних вечорів, читачьких конференцій тощо. Бібліотека мала навчати курсантів навичкам самостійної роботи з книгою, складати бібліографічні довідки з основних напрямків діяльності закладу.

Працівники бібліотеки пильно слідкували за використанням літератури, а за псування і втрату книжок наказом начальника школи вихаровувались гроші з грошового утримання курсантів, зокрема за втрату підручника – у 10-кратному розмірі. Оскільки книжковий фонд бібліотеки комплектувався значною мірою за рахунок книг, що вже були в користуванні, та потребував відновлення, завідувачка бібліотекою А.С.Гаркавенко та бібліотекарі разом із курсантами докладали чимало зусиль для підтримання книжок у належному стані.

Керівництво школи чимало робило для створення належних умов праці працівників. Так, відповідно до Кодексу законів про працю УРСР і наказу МВС СРСР за № 80 від 06.03.1079 р. і за погодженням з профспілковим комітетом був встановлений такий розпорядок дня: постійний атестований склад мав робочий день з 9.20 до 17.20 з годинною перервою на обід (13.00–14.00, для викладачів –

14.35–15.35), у суботу робочий день тривав з 9.20 до 15.20 без обідньої перерви, неділя – вихідний. Медичний пункт працював з 7.00 до 19.00 у дві зміни (медсестра і фельдшер), а лікарі – з 8.00 до 15.42, вихідні – субота і неділя. Бібліотека (загальна і спеціальна) працювала у дві зміни з 8.25 до 20.00 з перервою і вихідними за біжучим графіком. Їдальня працювала за аналогічним принципом з 5.00 до 20.00. Працівники інших служб – з 8.30 до 17.30 з годинною перервою і двома вихідними.

Всі види роботи командно-викладацького складу регламентувались відповідними наказами МВС СРСР. Так, норма річного навчального навантаження для викладачів становила 840 годин, для начальників циклів – 660 годин. Фактичне перевиконання норми додатково оплачувалось, але не більше як за 150 годин. Викладачам, які виконували функції начальників кабінетів, голів предметних комісій, керівництво спорткомплексом, тиром тощо, аудиторне навантаження зменшували наказом начальника школи. Особи керівного складу могли виконувати навчальне навантаження в розмірі не більше 150 годин на рік, які оплачувались.

Так, за 1985/1986 навчальний рік річне навантаження викладачів коливалось від 1217 до 348 годин, в середньому по 700 годин. І хоча додатково за перевиконання оплачували лише 150 годин, у ряду викладачів воно доходило до 400 годин. Тому чотирьом начальникам циклів керівництвом школи було зроблено суворе зауваження щодо неналежного ставлення до рівномірного розподілу навантаження між викладачами циклів. Крім того, були й об'єктивні причини цього явища. Так, нерідко траплялись випадки, коли навчальний план змінювався серед навчального року, що призводило до зміни загальних годин дисциплін циклу. У таких ситуаціях для уникнення суттєвої різниці у навантаженні викладачів за ініціативою навчального відділу оперативно вирішувалось питання щодо перерозподілу ставок викладачів між циклами. Розподіл навчального навантаження повністю відповідав організації роботи в цивільних спеціальних середніх закладах освіти.

Посадові ставки (оклади) працівників були аналогічні тим, що були в цивільних закладах. Постійний атестований склад отримав доплати за спеціальні звання, особливі умови праці, стаж. Таким чином,

атестовані викладачі мали заробітну плату (грошове утримання) вищу, ніж викладачі цивільних навчальних закладів, що було стимулом для залучення кваліфікованих спеціалістів.

У 1986 р. була проведена ретельна робота щодо нарахування грошей за педагогічний стаж і виплати надбавки за вислугу років на підставі наказів МВС СРСР № 19 від 03.02.1973 р. (про педагогічний стаж) і № 295 від 15.10.1974 р. (про нарахування стажу служби в ОВС). Для цього були створена спеціальна комісія у складі помічника начальника школи по кадрам, майора міліції В.М. Командіна, начальника фінансового відділення, майора внутрішньої служби А.А. Богуславського, заступника начальника школи з навчальної роботи підполковника М.А. Слюсаря, інспектора групи кадрів, капітана міліції Р.П. Ванденка, заступника начальника навчального відділу, майора міліції О.В. Красножона. Вона професійно й уважно з'ясувала обставини служби всіх працівників і прийняла відповідні рішення про доплати.

Головним напрямком діяльності навчального закладу було, є та буде забезпечення належної підготовки спеціалістів, відповідність її вимогам державних стандартів освіти. Термін навчання в Херсонській спеціальній середній школі міліції становив три роки і три місяці на денній формі навчання та чотири роки на заочній формі навчання.

В основу навчального процесу було покладено типовий план середніх спеціальних навчальних закладів МВС СРСР, який передбачав підготовку фахівців з середньою спеціальною юридичною освітою з урахуванням спеціальної підготовки.

Значна увага надавалась науково-методичним засадам організації навчально-виховного процесу, підвищенню його виховної та розвиваючої функцій, органічному поєднанню навчання з практичною діяльністю практичних структур ОВС, формуванню педагогічної майстерності викладацького складу, втіленню у навчальний процес технічних засобів навчання. Наголосимо, що ці напрямки роботи (природно, з відповідними змінами до вимог часу та статусу закладу) стали традиційними та в подальшому отримали поглиблений розвиток.

Навчальний процес здійснювався відповідно до “Інструкції про порядок організації навчального процесу в середньому спеціальному закладі МВС СРСР” (затверджена наказом МВС СРСР № 253 від 21.09.1976 р.). Так, у жовтні 1983 р. було створено під головуванням Б.М. Персіанова педагогічну раду з 51 особи. До її складу увійшли заступники начальника школи, працівники навчального відділу, начальники циклів і кабінетів, викладачі, представники обласного й міського відділів міліції, начальники курсів. На засіданнях ради обговорювали найважливіші питання навчально-виховного процесу. Вона відіграла важливу роль у чіткій організації роботи школи.

03.11.1988 р. новий начальник школи полковник Л.І. Величко підписав наказ “Про визначення складу педагогічної ради, циклових і предметних комісій”. Рада була затверджена у складі 97 осіб, зокрема 20 курсантів (по одному від кожного взводу), 2-х представників УВС Херсонського облвиконкому. Очолив раду начальник школи, його заступниками було призначено М.А. Слюсаря, О.Д. Семенова, В.І. Капустнікова, О.Ф. Басалая.

Для налагодження методичної та навчальної роботи, зв'язку з практичними органами, вивчення передового досвіду, визначення змісту дисциплін з врахуванням особливостей навчального процесу на базі циклів із залученням начальників курсів, їх заступників та практичних працівників ОВС, прокуратури тощо та відповідно до наказу від 05.10.1984 р. “Про створення циклових і предметних комісій та закріплення циклів за курсами і викладачів за навчальними взводами” були створені циклові та предметні комісії. Так, у жовтні 1984 р. створено циклові комісії соціально-економічних дисциплін (голова комісії – начальник відповідного циклу В.В. Задорожній, члени – заступник начальника школи з політико-виховної роботи О.Д. Семенов, старший викладач М.П. Соловйов, викладач О.М. Яшков, замполіт курсу А.Д. Фирін, заступник начальника Суворовського РОВС В.Е. Пусько), кримінального права і загальноправових дисциплін (голова комісії – начальник циклу Р.В. Шурманов, члени – старший викладач Ф.О. Васильєвих, викладачі О.І. Кириленко, М.І. Шилов і Ю.Г. Кочубей), оперативно-розшукової діяльності (голова комісії – начальник циклу А.С. Морозов,

члени – старші викладачі І.П. Коваленко і О.В. Красножон, викладачі М.І. Шило, Б.Ф. Косатий, О.В. Єреґін, О.К. Марущенко), кримінального процесу і криміналістики (голова комісії – начальник циклу Ю.О. Морковкін, члени – старший викладач В.П. Ткач, викладачі Л.Г. Зайцев, В.І. Жаріков, В.В. Вишинський, М.Д. Корч, В.Л. Виговський, Г.Д. Божок, Ю.М. Колев), адміністративного права (голова комісії – начальник циклу В.І. Куліков, члени – старший викладач В.С. Дудченко, викладачі Г.І. Кузнецов, Б.П. Кривцун і І.Л. Бородін), військових дисциплін і фізпідготовки (голова комісії – начальник циклу М.І. Нестерчук, члени – старші викладачі А.І. Риндов, В.В. Маточкін, викладачі О.М. Акішин, С.Н. Нікішин, Ф.А. Квасов і І.М. Нікішенко, викладач В.В. Нікулін), кримінального права (голова комісії – старший викладач Ф.О. Васильєвих, члени – викладачі В.Г. Осадчий і О.І. Кириленко), загальноправових дисциплін (голова комісії – викладач А.П. Авнабов, члени – викладачі Ю.Г. Кочубей і М.І. Шилов), оперативно-розшукової роботи (голова комісії – старший викладач І.П. Коваленко, члени – викладачі В.С. Мандебура, М.І. Шило, Б.Ф. Косатий, начальник кабінету І.М. Звончук), основ спеціальної техніки (голова комісії – старший викладач О.В. Красножон, член – О.В. Єреґін), радянської криміналістики і психології діяльності співробітників ОВС (голова комісії – старший викладач В.П. Ткач, члени – викладачі Л.П. Зайцев, В.І. Жаріков, М.Д. Корч, В.Л. Виговський і Г.Д. Божок), радянського кримінального права і машинодруку (голова комісії – викладач В.В. Вишинський, члени – викладач Ю.М. Колев і слідчий слідчого відділення Дніпровського РВВС м. Херсона), вогневої підготовки (голова комісії – старший викладач А.І. Риндов, члени – начальник першого «Б» курсу М.Ф. Зайченко, начальник першого «А» курсу В.К. Фесенко, викладачі О.М. Акішин, В.В. Маточкін і Ф.А. Квасов), фізичної підготовки (голова комісії – викладач С.М. Нікішин, члени – викладачі І.М. Нікішенко, В.В. Нікулін, начальник другого «А» курсу К.М. Сандурський, начальник другого «Б» курсу О.І. Жакомін). Було створено також бібліотечну комісію на чолі з заступником начальника школи О.Д. Семеновим. У зв'язку зі змінами назв, керівництва та складу циклів відповідно змінювались циклові комісії. Так, у 1986 р. комісій було шість – соціально-економічних дисциплін, кримінального права і загально-

правових дисциплін, оперативно-розшукової діяльності, адміністративного права, кримінального процесу і криміналістики, військово-фізичних дисциплін.

Суттєву допомогу навчально-методичній роботі циклів надавали предметні комісії. Вони займались питаннями методики викладання окремих дисциплін. Предметну комісію очолював старший викладач, а до складу входило декілька викладачів, що читали споріднені предмети. Спочатку було створено вісім предметних комісій, які охоплювали важливі профільні предмети (спеціальні дисципліни) – кримінального права, оперативно-розшукової діяльності, основ спецтехніки і бухгалтерського обліку, кримінального процесу і криміналістики, криміналістичної техніки і психології діяльності співробітників ОВС, криміналістичної техніки і методики розслідування окремих видів злочинів, військової підготовки, фізичного виховання. У 1986 р. уже функціонувало 12 предметних комісій – кримінального права (голова – старший викладач Ф.О. Васильєвих), загальноправових дисциплін (голова – старший викладач Г.І. Захарченко), оперативно-розшукової діяльності (голова – старший викладач І.П. Коваленко), основ спецтехніки, інформатики і бухгалтерського обліку (голова – викладач О.В. Єреґін), криміналістичної техніки і психології діяльності співробітників ОВС (голова – старший викладач А.П. Авнабов), криміналістичної техніки і методики розслідування окремих видів злочинів (голова – старший викладач В.П. Ткач), радянського кримінального процесу (голова – старший викладач В.В. Вишинський), військової підготовки (голова – викладач В.М. Сприґін), фізичного виховання (голова – викладач І.М. Нікішенко), партійно-політичної роботи (голова – старший викладач М.П. Соловйов), адміністративного права (голова – викладач Б.П. Кривцун), вузької спеціалізації дільничних інспекторів міліції і тактико-спеціальної підготовки (голова – старший викладач Г.І. Кузнецов). У 1987 р. з'явились нові предметні комісії основ інформатики, обчислювальної і спецтехніки ОВС і бухгалтерії й адміністративної діяльності міліції. Предметні комісії були найбільш динамічною складовою в організаційній структурі навчально-методичного процесу, що дозволяло оперативно реагувати на зміни в переліку та змісті навчальних дисциплін, враховувати особливості методики викладання.

Кількісний і особовий склад циклових і предметних комісій затверджувався щороку. Вони розробляли методичні питання, забезпечували спеціальну підготовку, виробляли оптимальну методику прищеплення майбутнім правоохоронцям професійних знань, умінь і навичок. Разом з тим, така складна і громіздка структура організації навчально-методичної роботи в школі, відсутність чітких функцій, критеріїв виділення циклів, циклових і предметних комісій породжували зайву “паперотворчість”, непорозуміння між викладачами. Очевидно, що подібні структурні одиниці виправдовували себе у великих навчальних закладах освіти з декількома спеціальностями, а механічне їх перенесення за вказівкою “згори” на наш навчальний заклад створювало певну плутанину.

У березні 1984 р. були створені навчально-виховні комісії курсів, до яких увійшли начальники курсів К.М. Сандурський і О.І. Жакомін, заступники начальників курсів з політико-виховної роботи В.В. Чайковський і А.Д. Фирін, викладачі, курсантський актив (командири навчальних взводів, секретарі партійних і комсомольських організацій). Їх склад затверджувався начальником школи після розгляду й ухвалення на педагогічній раді. Вони працювали під контролем навчально-методичного відділу і заступника начальника школи О.Д. Семенова. Відповідно до “Положення про навчально-виховну комісію курсу” її “діяльність спрямовувалась на активну участь в удосконаленні та підвищенні рівня навчально-виховного процесу, боротьбу за отримання курсантами глибоких і міцних знань, чітке дотримання внутрішнього розпорядку і високої дисципліни, посилення масово-політичної та індивідуально-виховної роботи”. Всі рішення комісії були обов’язковими для курсантів, комісія мала право ставити перед начальником школи питання про заохочення і накладання стягнення на курсантів. Комісії повинні були забезпечити координацію політико-виховної роботи для розвитку ініціативи, самостійності, почуття дружби у курсантів, виховання їх вольовими з глибокими знаннями спеціалістів. На комісії покладалась функція аналізу успішності, виявлення причини неуспішності, мобілізації зусиль курсантів на успішне оволодіння професійними знаннями та вміннями, допомоги курсантам в організації самостійної роботи.

Найактивнішу роль у роботі комісій відігравали начальники циклів, закріплених за курсом, і куратори навчальних груп. Першими кураторами були майор міліції В.С. Дудченко, підполковник міліції М.М. Миронюк, капітан міліції С.М. Нікішин, лейтенант міліції М.І. Шилов, лейтенант міліції Ф.А. Квасов, ст. лейтенант міліції О.М. Яшков, капітан міліції В.І. Жаріков, ст. лейтенант міліції В.В. Маточкін, підполковник міліції В.С. Мандебура, майор міліції М.І. Нестерчук.

Для проведення навчально-виховної роботи за кожним з десяти навчальних взводів було закріплено навчальний клас, для оформлення тематичною наглядною агітацією за кожним циклом – поверх навчального корпусу, навчальні класи, кабінети, спорткомплекс, тир, дві фотолaboratorії. Відповідальними за цю роботу призначали окремих викладачів, яким за це зменшували навчальне навантаження на 5%. У 1983 р. було запроваджено інститут лаборантів-курсантів для обслуговування кабінетів циклів криміналістики, загальноюридичних дисциплін та адміністративних дисциплін, вогневої підготовки, спеціальної техніки, радіовузла, навчального відділу, бібліотеки, спортзали.

З 1983 р. кардинально змінились навчальні плани і програми “старих” предметів, з’явився значний масив нових дисциплін. На циклах розгорнулась робота з підготовки лекційного фонду, який систематично розглядався на засіданнях циклів та педагогічній раді. Викладачі в стислі терміни мали підготуватися до викладання, створити належну методичну базу (лекції, плани семінарських і практичних занять, завдання для практичних занять, методичні рекомендації для самостійної роботи), разом із бібліотекою забезпечити курсантів і викладачів навчальною та методичною літературою. З профільних дисциплін організовувались факультативні заняття, що стало запорукою їх глибокого засвоєння. Так, у 1983/1984 н.р. викладач А.І. Риндов проводив факультатив з військових дисциплін. В організації навчального процесу особлива увага надавалась практичним заняттям. При проведенні стрільб з АКСУ керувались наказом начальника школи про підвищену увагу до заходів безпеки, теоретичної підготовки, матеріального забезпечення.

У 1985 р. зусилля викладачів були зосереджені на підготовці фондових лекцій, проведенні науково-теоретичних конференцій, методичних рекомендацій для підготовки курсантів до державних іспитів, створенні фонду фоноконсультацій, підготовці до участі у курсі на кращий навчально-методичний комплекс. Викладачі готували теоретичні доповіді з актуальних проблем дисциплін, що викладались у школі.

Традицією закладу стала особлива увага до самопідготовки курсантів – чітке дотримання розкладу, контроль, методична допомога, надання під час аудиторних занять відповідних завдань.

У часи перебудови постали нові завдання в навчально-методичній роботі, передусім щодо змісту навчального матеріалу з урахуванням більшої відкритості, демократизації та свободи слова. Викладачі школи активно включились у роботу з переробки фондових лекцій, дидактичних матеріалів, переобладнання наочності навчальних кабінетів, класів, лекційних аудиторій.

Традицією нашого закладу є також чільна увага до методики викладання. Так, у 1986/1987 навчальному році цикл ОРД приділяв значну увагу створенню дидактичного фонду, впровадженню сучасних форм і методів навчання, вдосконаленню навчального кабінету спеціальної техніки, що позитивно відбилось на якості знань і навичок курсантів і слухачів. За цю роботу було заохочено викладачів циклу Б.П. Косатого і О.К. Марущенко. При викладанні фізичної підготовки й автопідготовки викладачі І.М. Нікішенко і Ф.А. Квасов використовували сучасні тренажери. Начальник циклу кримінального права та загальноправових дисциплін Р.В. Шурманов зумів добитися покращення знань і якості навчання курсантів і слухачів за рахунок продуманого планування роботи викладачів з урахуванням індивідуальних особливостей, оперативного реагування на зміни в розкладі.

У навчальній роботі продумано використовувались елементи змагальності. Зокрема були запроваджені конкурси з навчальної роботи. Так, у квітні 1984 р. циклом соціально-економічних дисциплін був запроваджений огляд-конкурс навчальних конспектів, переможцями якого стали курсанти А.О. Добушевський, Ю.А. Сидоренко,

В.Є. Сизов і М.В. Франчук. Поступово практика конкурсів на кращий конспект поширилась і на інші цикли. Постійно проводились змагання між курсами і взводами, що сприяло активізації навчально-виховного процесу. Так, у змаганні з нагоди вручення школі Прапора перемоги найкращими за всіма показниками навчання і служби були визнані перший «Б» курс (начальник курсу О.І. Жакомін) і десятий навчальний взвод (командир В. Борисов, куратор викладач М.І. Нестерчук). У 1987 р. цикл військових дисциплін і фізичної підготовки започаткував проведення вікторини за темою “Як ти знаєш стрілецьку зброю” із заохоченням переможців у командному та індивідуальному заліках. У 1990–1991 рр. добре себе зарекомендувала навчальна вікторина “Десять питань “знатокама”. Засновниками заходу стали начальник циклу кримінального права і загальноправових дисциплін Р.В. Шурманов і викладач цього ж циклу О.І. Кириленко. Досвід був поширений і на інші цикли, що стало дієвим стимулом активізації пізнавальної діяльності курсантів.

У цей період роботи нашого навчального закладу була започаткована традиція залучення для викладання специфічних для викладачів дисциплін (медична підготовка, судова медицина, судова психіатрія, бібліотекознавство, мовна підготовка тощо) фахівців з інших установ – начальника обласного бюро судово-медичної експертизи, начальника бюро обласної психіатричної експертизи, лікаря обласної ради “Динамо”. Для викладання радянського кримінального процесу було запрошено народного суддю Дніпровського районного суду м. Херсона В.П. Коваленка, для якісного проведення практичних занять з електронно-обчислювальними машинами – інженера електронно-обчислювального центру Херсонського індустріального інституту О.І. Чернявського. Проводив з курсантами заняття відомий хірург – завідуючий хірургічною службою поліклініки медсанчастини ХБК В.В. Скорик. З 1987 р. залучили до викладання судової медицини **Євгена Миколайовича Лисенка**, завідуючого відділенням Херсонського обласного бюро судово-медичної експертизи (згодом він захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата медичних наук зі спеціальності 14.01.02 – “Судова медицина” за темою “Якісне та кількісне встановлення металів за допомогою методу рентгенівської флуоресцентної спек-

тромаетрії в судово-медичній практиці” і до сьогодні працює в нашому інституті на умовах погодинної оплати). Залучалась для проведення занять викладач кафедри педагогіки Академії МВС СРСР, головний лікар Херсонської обласної психоневрологічної лікарні та інші кваліфіковані спеціалісти.

Дієвим важелем допомоги у проведенні занять був педагогічний контроль. Його здійснювали колеги по циклу, провідні викладачі, начальницький склад школи. Важко переоцінити в цьому процесі роль випускника філософського факультету Московського державного університету, колишнього викладача Херсонського філіалу Миколаївського кораблебудівного інституту, першого в закладі кандидата наук Володимира Васильовича Задорожного. Він доклав чимало зусиль для піднесення науково-теоретичного рівня викладання всіх дисциплін, наполегливо добивався викладання юридичних дисциплін з використанням надбань філософії права. Контроль за якістю проведення занять покладался на начальників циклів і голів предметних комісій. Значну роль у цьому відігравав навчально-методичний кабінет, який очолив майор міліції В.П. Федоренко й акумулював передовий досвід.

У жовтні 1985 р. для контролю за навчально-методичним процесом, удосконалення організаційно-методичної роботи було створено організаційно-методичну комісію. Очолив її начальник школи, а до складу увійшли представники всіх циклів та працівники навчально-методичного відділу.

З ініціативи навчального відділу проводилися наради з участю курсантів з питань організації стажування в ОВС, використання досвіду відмінників навчання, підготовки до складання іспитів тощо. Ця робота сприяла підвищенню кваліфікаційного рівня викладачів та працівників навчального відділу, забезпечувала вдосконалення всього навчально-виховного процесу. Посилювався й контроль за якістю навчальної роботи з боку керівників школи, працівників навчального відділу, начальників циклів. Навчальний відділ координував взаємовідвідування занять викладачами, здійснював педагогічний контроль занять викладачів. Поступово почали відчуватися позитивні результати такої роботи. Працівники навчального відділу прагнули зафіксувати та зробити надбанням всього викладаць-

кого складу позитивні елементи занять. Їхнє подальше узагальнення давало можливість вносити методичні рекомендації, допомагати викладачам і поширювати кращий досвід. Критичні зауваження вимагали аргументованості, зваженості, коректності та, певна річ, потребували відповідної підготовки тих, хто відвідував заняття.

Навчальний відділ вживав заходів для посилення навчальної дисципліни, продуктивного використання навчального часу. Великого значення набула діяльність з упровадження в навчальний процес і методичну роботу технічних засобів. Якщо на першому етапі становлення закладу викладачі переважно використовували архаїчні засоби (дошки, крейду, інколи – схеми), то пізніше поступово почали застосовувати епідіаскопи, магнітофони, телеустановки. Головним методичним принципом при цьому було поєднання педагогічної ефективності та економічної доцільності в застосуванні ТЗН.

Навчальний відділ доклав неабияких зусиль для обладнання лекційних зал і навчальних кабінетів спеціальною апаратурою, розробив методики її використання, забезпечив функціонування.

У навчальному відділі було виготовлено наочний стенд наявного аудиторного фонду, що дозволяло чіткіше планувати заняття, регулювати використання лекційних і спортивних залів, навчальних кабінетів. Значну допомогу викладачам, особливо молодим, надавали розроблені навчальним відділом методичні рекомендації та інформаційні стенди в методичному кабінеті, присвячені питанням організації навчально-методичної роботи. Їхній зміст охоплював майже всі напрямки й елементи цієї роботи, сприяв поліпшенню організації навчального процесу.

До практики діяльності відділу увійшло відвідування зборів особового складу курсів, обговорення різнопланових проблем на засіданнях педагогічних колективів циклів і кафедр. Колегіальність роботи відділу забезпечувалася проведенням нарад, порушенням окремих питань для обговорення у громадських організаціях. Працівники відділу брали участь у міжвузівських науково-практичних конференціях з питань застосування технічних засобів навчання, поєднання професійної та загальнонаукової підготовки тощо.

Зміна статусу поставила перед колективом чимало нових проблем. Цілком природно, що головними серед них були ті, що стосувались курсантів і викладачів. Херсонська спеціальна середня школа міліція МВС СРСР приймала на навчання на основі вступних іспитів осіб, що пройшли службу в Радянській армії, мали відповідний стан здоров'я, успішно пройшли спеціальні перевірки щодо моральності та законослухняності. Термін навчання у 1983–1991 рр. становив два роки, з 1992 р. – три роки.

Набір відбувався згідно з відповідними наказами МВС СРСР. Так, 29.08.1983 р. було створено комісію для медичного обстеження абітурієнтів, предметні комісії для прийому вступних іспитів з історії СРСР та з російської мови та літератури. Наголосимо, що з перших кроків до вступної кампанії залучались представники громадськості – викладачі шкіл, профтехучилищ тощо. У 1983 р. вступні іспити проходили з 28 серпня по 5 вересня, причому всі абітурієнти були забезпечені харчуванням із розрахунку 1 крб. 12 коп. на добу.

Географічно кандидати на навчання прибували з Кіровоградської, Запорізької, Миколаївської, Тернопільської, Рівненської, Житомирської, Хмельницької, Вінницької, Харківської, Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Київської областей і АР Крим.

До складу створеної наказом начальника школи приймальної комісії увійшло 14 осіб – начальник школи, генерал-майор міліції Б.М. Персіанов, заступники начальника: з навчальної роботи – підполковник міліції М.А. Слюсар і з політико-виховної роботи – капітан міліції О.Д. Семенов, начальники циклів: юридичних дисциплін – майор міліції Р.В. Шурманов, адміністративної діяльності – майор міліції В.І. Куліков, криміналістики – капітан міліції Ю.А. Морковкін, помічник начальника школи по кадрам капітан міліції В.М. Командін, начальник циклу соціально-економічних дисциплін В.В. Задорожній, начальники курсів.

Конкурс був досить значний. Вже перший іспит не склало 93 абітурієнти, другий – 120 осіб. За результатами вступних іспитів та висновків мандатної комісії було набрано 275 курсантів (10 взводів),

яких для кращої керованості та якісної навчально-виховної роботи було поділено на два курси – «А» і «Б». Командирами курсів було призначено капітана міліції О.І. Жакоміна та підполковника міліції К.М. Сандурського.

Традиційно набрані курсанти проходили навчально-стройовий збір. Серед перших курсантів було чимало досвідчених, практично цілком зрілих людей, які пройшли службу в Збройних силах, набули досвіду служби в ОВС, мали родини. Зокрема 13 осіб (4,8%) мали спеціальне звання старшини, 143 прийшли на навчання безпосередньо з військової служби або зі служби в ОВС.

У складі першого набору були й три курсантки, зокрема начальник канцелярії школи Л.С. Сочинська. І хоча кількість курсанток була обмеженою, наші випускниці й сьогодні віддано служать закону. Так, у 1990 р. Херсонську спеціальну середню школу міліції закінчила **Віра Миколаївна Галуцько** (дівооче прізвище – Мосійчук) й одразу розпочала роботу слідчим. Далі була служба в слідчих підрозділах, навчання в Національній академії внутрішніх справ, знов робота в слідстві. З жовтня 2007 р. підполковник міліції В.М. Галуцько працює на дуже серйозній і відповідальній посаді першого заступника начальника слідчого управління УМВС України в Херсонській області.

Наголосимо, що Віра Миколаївна реалізувала себе не лише як слідчий-професіонал, а й як успішна жінка. Її чоловік, колишній полковник міліції **Валентин Васильович Галуцько** – кандидат юридичних наук, доцент – сьогодні обіймає в нашому інституті посаду завідувачого кафедрою загальноправових дисциплін, плідно працює над підготовкою дисертації в галузі адміністративного права на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Родина виховує двох дітей, а тому напевне ставити крапку в історії сім'ї правоохоронців зарано. Цікаво, що й познайомились Віра Миколаївна та Валентин Васильович у міліцейському навчальному закладі – магістратурі Київського національного університету внутрішніх справ.

У складі першого набору були активісти громадського життя – В.В. Черноскутов, О.А. Мамонтов, С.М. Супруненко, О.Я. Гульчевський, П.П. Юшко, С.А. Рогальський, В.І. Борисов, О.М. Петренко,

В.Г. Гладир, Г.А. Клочко, В.В. Кийко, М.В. Дрига, О.А. Солодуха та інші. Участь у громадському житті виховувала у курсантів навички командира-організатора, вміння працювати з людьми, організувати виконання конкретної справи, сприяла вихованню лідерів, соціалізації. Так, у складі першого набору був курсант **В'ячеслав Олександрович Сорокін**, секретар партійної організації курсу, член навчально-виховної комісії. Ще в школі йому прищепили любов до фундаментальних теоретичних наук, особливо до теорії держави і права. Це яскраво проявилось під час головування в Державній екзаменаційній комісії інституту останніх років, а також під час його участі в роботі інститутських науково-практичних конференцій. Він дослужився до полковника міліції, заступника начальника УМВС України в Херсонській області й підтримує тісні зв'язки з інститутом.

Курсантські роки і подальша служба В.О.Сорокіна є типовим прикладом. Скажімо, курсант **Борис Миколайович Бідняк** під час навчання обирався секретарем партійної організації на курсі, а потім у процесі кар'єрного росту обіймав посаду заступника міністра внутрішніх справ Республіки Молдова. Заступник командира взводу в курсантські роки **Василь Іванович Тарасенко** довгий час успішно працював у службі карного розшуку, в останні роки – начальником карного розшуку Південноукраїнського міського відділу УМВС України в Миколаївській області. Отже, ті курсанти, які активно займались громадською роботою, в стрілецьких і спортивних гуртках, були молодшими командирами, й на практичній роботі проявили себе професіоналами високого гатунку. Ця добра традиція продовжується та збагачується й сьогодні.

Серед курсантів першого випуску абсолютна більшість чесно й сумлінно служили в міліції, здобувши повагу колег і громадян. Скажімо, **Анатолій Олександрович Дробот** працює першим заступником начальника УМВС України в Миколаївській області, щедро передаючи свій багатющий досвід молодим колегам. Не без його участі територіальні органи Миколаївщини щорічно направляють кандидатів на навчання до нашого інституту.

У січні 1984 р. було видано перший наказ про заохочення курсантів за успіхи у навчанні та добру поведінку. За перше півріччя 1983/1984 н.р. подяку оголосили 20 курсантам.

Традиційно з перших кроків існування інституту між навчальним закладом і УМВС України в Херсонській області були налагоджені різноманітні та взаємовигідні зв'язки. Сприяє цьому і той факт, що чимало випускників нашого навчального закладу посідають провідне становище у підрозділах міліції Херсонщини. Зокрема з 2005 р. керівником ОВС Херсонщини є генерал-майор міліції, випускник Херсонської спеціальної середньої школи міліції **Михайло Іванович Ясельський**. За період перебування на посаді начальника УМВС України в Херсонській області вихованець нашого закладу головну увагу приділяє зростанню довіри громадян до міліції як першочерговому критерію успішної роботи МВС, причому ця довіра ґрунтується на професійному виконанні своїх обов'язків. Кадрову основу міліції області, – наголошує генерал, – складають випускники Херсонського юридичного інституту. Абсолютна їх більшість має не лише міцні знання та сучасні професійні навички, але й сильний і вольовий характер: вони готові до виснажливої праці, поважають закон, є мужніми і порядними людьми. Зі свого боку М.І. Ясельський робить все від нього залежне для того, щоб молоді фахівці мали надійний соціальний захист, належні умови служби для захисту законних прав громадян.

Звичайно, про всіх випускників, на превеликий жаль, сказати у нарисі історії ВНЗ докладно неможливо. Згадаємо лише деяких. Помітний слід у колективі за час навчання своїми добрими справами залишили випускники третього випуску (1987 р.) – В.А. Мегей (співробітник ГЕУ МВС України), В.П. Дорофеев (слідче управління МВС України в АР Крим) та багато інших. До речі, курсантам третього випуску довелося брати участь в охороні громадського порядку в доволі специфічних умовах під час проведення Всесвітнього фестивалю молоді і студентів 1985 р. та Ігор Доброї волі 1986 р. у столиці СРСР м. Москві. Очевидно, що участь у цих масштабних заходах сприяла підвищенню професійної майстерності майбутніх слідчих. Ще більшою мірою це стосується курсантів п'ятого випуску, які пройшли справжню “школу життя” в особли-

вому районі м. Баку та в районах колишнього компактного проживання кримських татар на Херсонщині (Генічеський і Ново троїцький райони) у 1988–1989 рр. Так, старшина курсу В.В. Петренко працює викладачем кафедри фізичного виховання Київського національного університету внутрішніх справ, курсантський заступник командира взводу В.Б. Гіль дослужився до начальника райвідділу.

У травні 1985 р. були затверджені нові правила прийому в спеціальні середні навчальні заклади системи МВС СРСР, і для якісного відбору з метою виявлення фізичної готовності кандидатів було створено спеціальну комісію. Вступні випробування проводились за такими вправами Всесоюзного фізкультурного комплексу “Готовий до праці і оборони СРСР”: крос на 1000 м, підтягування на поперечині, стрибки в довжину, біг на 100 м і плавання на 100 м. Здавали також іспити з історії КПРС і російської мови та літератури. До приймання останнього іспиту залучались викладачі Херсонського державного педагогічного інституту та викладачі-методисти обласного інституту вдосконалення вчителів.

У 1988 р. вступні іспити були дещо змінені. Так, випробування з фізичної підготовки відбувались за такою програмою: крім зазначеного вище додавалось кидання гранати вагою 700 г, марш-кидок на 6 км, плавання здавали на 50 м. Нормативи на оцінку “здано” були такими: підтягування – 7 разів, біг на 100 м – 14,0 сек., крос на 1000 м – 3 хв. 50 сек., дальність метання гранати – 34 м, плавання – “проплив без врахування часу”, марш-кидок – 35 хв. Рівень фізичної готовності абітурієнтів задовольняв вимоги за умови виконання 4 з 5 нормативів. Зазначені умови стосувались чоловіків. Крім того здавали також іспити з історії СРСР і російської мови та літератури.

У 1988 р. на 1-й курс було зараховано 253 курсанти. Серед тих, хто був прийнятий і успішно закінчив навчання, назвемо О.І. Коваленка (довго потім працював у нашому навчальному закладі, тепер викладач КНУВС), П.М. Лисенка (у 1990-ті роки заочно навчався вже в інституті, працює зараз в УДАІ УМВС України в Херсонській області).

У 1989 р. у школі серед курсантів навчалися 13 воїнів-афганців: В.О. Ворона, А.М. Добридень, Р.В. Душин, М.І. Макаренко, Л.А. Об-

лапа, А.В. Мартиненко, В.І. Оніщенко, С.І. Руснак, Г.В. Станішевський, М.В. Ткаченко, А.І. Швайба, М.М. Ямяк і М.І. Ясельський (ще мол. сержант міліції).

З кінця 1980-х років почались проблеми з набором. Оскільки контингент абітурієнтів складався з демобілізованих солдатів і сержантів строкової служби, а демобілізація проходила двічі на рік – навесні і восени, то навчальні заклади стали проводити вступні іспити взимку і восени. Керуючись вказівками МВС СРСР, наша школа міліції провела вступну кампанію в лютому 1990 р. – було набрано два взводи. Отже, загальна кількість взводів збільшилась. Збільшилась кількість курсантів-жінок. На 1 жовтня 1991 р. у школі навчались 500 курсантів і 300 слухачів заочного відділення. З 1991 р. вводиться вступний іспит з української мови та літератури.

Перший набір заочників був здійснений у 1986 р. Зі слухачів сформували 4 навчальні групи (три групи переважно складались з офіцерів, одна – з молодшого начальницького складу). Навчались протягом трьох років. Готували дільничних інспекторів міліції. В складі першого набору переважали слухачі з УВС Київської, Миколаївської, Полтавської, Черкаської, Херсонської областей і АР Крим. З 113 набраних до державних іспитів дійшло 112.

Втім кожному поколінню курсантів з кінця 1980-х років довелося пережити в стінах школи міліції чимало соціально-політичних катаклізмів, які переживала країна. Зокрема випускники 1991 р. вчилися у часи сум'яття, надій і розчарувань горбачовської перебудови – зокрема це О.В. Голод (працював старшим оперуповноваженим адміністративної служби МВС України), В.Б. Головчин (охороняє спокій громадян в ДАІ м. Алушти), О.А. Цветков (працює заступником транспортного прокурора в Херсоні).

У грудні 1984 р. на виконання відповідного наказу МВС СРСР було створено комісію для персонального розподілу курсантів першого випуску. До процедури розподілу випускників сумлінно та ретельно готувались. Головою комісії був призначений заступник відділу Управління кадрів МВС СРСР, підполковник внутрішньої служби В.П. Трушин, його заступником – начальник школи Б.М. Персіанов, членами комісії були заступники начальника школи

М.А. Слюсар, О.Д. Семенов та О.Ф. Басалай, помічник начальника школи по кадрам, секретар партійної організації В.М. Командін, начальники випускних курсів К.М. Сандурський і О.І. Жакомін, заступники начальників курсів з виховної роботи В.В. Чайковський і О.Д. Фирін.

У лютому 1985 р. було утворено кваліфікаційну комісію для прийняття державних іспитів під головуванням начальника управління кадрів МВС УРСР генерал-майора внутрішньої служби Л.Н. Шкури – у складі начальника школи, його заступників, представників громадськості, представників УВС Херсонського облвиконкому та інших правоохоронних структур області.

За підсумками першого випуску було видано спеціальний наказ начальника школи № 156 від 05.09.1985 р. У ньому зазначалось, що план по випуску спеціалістів виконаний на 100%. З 248 курсантів першого випуску 22 закінчили школу з відзнакою, 72 – на “відмінно” й “добре”. Протягом двох навчальних років було виконано значний обсяг робіт з будівництва та реконструкції навчально-побутових приміщень, обладнання навчальних аудиторій, кабінетів, створення лекційного та іншого навчально-методичного фонду. Все це стало можливим, – наголошувалось у наказі, – завдяки напруженій праці всього колективу, сумлінному ставленню до навчання, служби, дисципліні, громадській праці більшої частини курсантського складу. За наслідками навчання грамотами було нагороджено 18 курсантів, цінними подарунками – 13 курсантів.

Завдяки пріоритету навчально-виховної роботи, комплексному й цілеспрямованому підходу до організації навчання, проведення соціалістичних змагань, науково-практичних конференцій, зустрічей з практичними працівниками ОВС якість навчання постійно підвищувалась. Так, навесні 1985 р. 15 курсантів заслужили на присвоєння звання “відмінник навчання і служби” (3% від усіх курсантів) і 20 – “передовик навчання і служби” (4% від усіх курсантів). Кращих успіхів у навчанні домогся другий «А» і перший «Б» курси (середній бал навчання склав відповідно 4,01 і 3,99, а якісна успішність – 77,9% і 74,8%). За перемоги у навчанні вручались перехідний Червоний прапор, вимпели і пам’ятні дипломи. Кращих результатів здобували курсантські колективи під керівництвом ви-

кладачів М.Ф. Зайченка, Р.В. Шурманова, М.Д. Корча, В.І. Жарікова, М.І. Шилова, А.С. Морозова, Б.П. Кривцуна та інших.

Традицією навчального закладу стала чільна увага до поточної успішності. Об'єктивно це було зумовлено статусом школи і тим, що курсанти вчилися після армії, призабули шкільний матеріал, до певної міри втратили навички систематичної навчальної праці. В цьому сенсі копіткий контроль за поточним навчанням набував неабиякого значення. Це питання постійно тримав у полі зору навчальний відділ, особисто заступник начальника школи М.А. Слюсар.

Скажімо, 10.03.1987 р. за підсумками навчання в 1 півріччі було видано спеціальний наказ “Про підсумки навчання за 1 півріччя 1986/1987 навчального року і заохочення курсантів”. Серед перших курсів першість посів 1 «Б» курс (начальник М.Ф. Зайченко), серед других – 2 «А» курс (начальник К.М. Сандурський), серед навчальних взводів найкращим виявився 20 взвод (куратор М.І. Шило, командир М.П. Кривенко) і 4-й (куратор М.В. Рожков, командир Ю.Г. Бойко). Були названі найгірші, виявлені причини успіхів і негараздів. Відзначено персонально 7 курсантів, які підтвердили звання “Відмінник навчання і служби”, та 5 курсантів, які підтвердили звання “Передовик навчання і служби” (одним із таких був нинішній декан юридичного факультету О.Л. Жильцов). За добре навчання керівництво школи відзначило грошовою винагородою у 25 крб. 4 курсантів, подяка була оголошена 19 курсантам. Абсолютна більшість кращих курсантів своєю подальшою службою в міліції підтвердила міцність знань, умінь і навичок, отриманих у школі міліції. В даному випадку варто згадати тодішнього курсанта 16 взводу, старшину міліції **Валерія Сергійовича Гріна**. Спадковий міліціонер, він у 1996–1999 рр. продовжив освіту в нашому вже інституті на заочному відділенні і був у складі першого випуску спеціалістів. Служив в УБОЗ УМВС України в Херсонській області. Останні роки перед виходом на пенсію очолював Чорноморський РВ УМВС України в АР Крим.

Підведення підсумків навчання за семестр і заохочення кращих курсантів стало доброю традицією, а для тодішніх курсантів, що приходили вчитись після армії і мали значну перерву у навчанні, мало принципове значення. Серед засобів заохочення були пошире-

ні нагородження знаком “Відмінник міліції”, грамотами, занесення на Дошку пошани, оголошення подяки, присвоєння чергових спеціальних звань, преміювання грошима, листи-подяки батькам.

Підвищенню якості навчання сприяло встановлення з 1 вересня 1988 р. відмінникам відповідно до наказу МВС СРСР № 048 від 04.03.1988 р. підвищеної стипендії (на 25% більшої за звичайну). Таку стипендію отримали 16 курсантів 2 курсу за відмінні результати навчання на 1 курсі. Середній бал успішності у 2 семестрі по взводах коливався від 3,78 до 3,97, а якісний показник – від 67,7 до 77,7%. У 1989 р. курсантів, що отримували підвищену стипендію, було 20.

З 1 жовтня 1989 р. встановилась практика переводити на 2-й курс лише тих курсантів, які успішно здали всі іспити і пройшли стажування в ОВС; курсантам, які навчались на “відмінно” й “добре”, дозволили під час самопідготовки навчатися за індивідуальним планом, що було ознакою демократизації навчального процесу. Цей стимул виявився ефективним. Щороку стабільно 15% курсантів на кожному курсі навчались на “добре” й “відмінно”, щоб заслужити право на вільне відвідування самопідготовки. Це був важливий важіль виховання, за допомогою якого формувалась відповідальність, вміння самостійно приймати рішення тощо.

Керуючись наказом № 253 1971 року МВС СРСР, навесні 1989 р. відмінникам за поточною успішністю надали право здавати сесію достроково. Цього року таких випадків 21, наступного – вже 56. Дозвіл достроково здавати сесію курсантам, які мали високі показники у навчанні та дисципліні, став дієвим стимулом підвищення якості навчання. Відповідно керівництво школи і викладачі намагались повноцінно використовувати цей інструмент, і кількість таких курсантів постійно збільшувалась.

На першому курсі здавали іспити з марксистсько-ленінської теорії держави і права та державного права СРСР і радянського будівництва, на другому – з радянського кримінального процесу та радянського цивільного права і цивільного процесу. Був також до 1991 р. державний іспит з історії КППС. За підсумками навчання здавали державні іспити з кримінального права, адміністративного права та

кримінального процесу і криміналістики. До комісій з приймання іспитів залучали практичних працівників – начальників слідчого відділу, відділу карного розшуку, відділу охорони громадського порядку УВС Херсонського облвиконкому, що сприяло підвищенню відповідальності курсантів при навчанні та підготовці до іспитів. Зокрема у липні 1986 р. до складу Державної кваліфікаційної комісії для прийому державних іспитів входили: голова комісії – заступник начальника УВС Херсонського облвиконкому М.О. Стрібний, начальник школи Б.М. Персіанов, його заступники М.А. Слюсар, О.Д. Семенов, доцент Херсонського філіалу Миколаївського кораблебудівного інституту кандидат філософських наук В.П. Кисляков, начальник циклу суспільних наук В.В. Задорожній, викладачі цього циклу М.П. Соловйов і О.М. Яшков, старший слідчий прокуратури м. Херсона О.О. Філіппова, народний суддя Дніпровського району м. Херсона і ще 20 викладачів.

У вересні 1985 р. були створені перші предметні гуртки для поглибленого вивчення окремих предметів – кримінального права (керівник О.І. Кириленко), загальноправових дисциплін (керівник Ю.Г. Кочубей), адміністративного права (керівник Б.П. Кривцун), кримінального процесу (керівник О.В. Дудоров), криміналістики (керівник Л.Г. Зайцев), вогневої підготовки (керівник А.І. Риндов), оперативно-розшукової діяльності (керівник В.С. Мандебура), спецтехніки (О.В. Єреґін), фотокружок (керівник М.Д. Корч). Цикл соціально-економічних дисциплін замість гуртка організував політичний клуб на чолі з начальником циклу В.В. Задорожнім. З метою сприяння творчій роботі під керівництвом начальника школи генерал-майора Б.М. Персіанова було створено Раду з конструкторської, дослідницької та творчої роботи курсантів і слухачів. Кількість гуртків з роками збільшувалась, зростало число залучених в їх роботу курсантів, форми роботи ставали все більш різноманітні. Діяльність гуртків була спрямована на виховання допитливості, самостійності, вміння знаходити вихід із нестандартної ситуації, колективне розв'язання проблем. У 1987 р. працювало вісім предметних гуртків (оперативно-розшукової діяльності, спеціальної техніки, радянського адміністративного права, криміналістики, кримінального процесу, “Слідчий”, вогневої підготовки, кримінального права, фотокружок) і курсантський політичний клуб.

Доброю традицією була підготовка курсантів за програмою водіння в категорії «В», що суттєво розширювало професійні можливості. Значний внесок у цю важливу справу зробили В.В. Маточкін і Ф.А. Квасов.

У другій половині 1980-х років у навчальній роботі значна увага надавалась технічним засобам навчання. За правильне їх використання, якісне поповнення, розподіл між циклами, списання застарілої чи зіпсованої техніки відповідав викладач-методист навчально-го відділу капітана міліції В.П. Федоренко.

З 27 січня 1984 р. продовжилась робота у першопочатковій підготовці відповідно до рознарядки МВС СРСР. Іншими словами, школа діяла як навчальний комплекс, що зберігається й сьогодні. Так, у січні 1984 р. на навчання прибуло 72 міліціонери з Херсонської (43% від усіх), Кіровоградської, Чернігівської та Черкаської областей. Вони навчались за трьохмісячною програмою. Їх було влито у колективи 1 «А» і 2 «Б» курсів курсантів. Начальниками курсів було призначено К.М. Сандурського та О.І. Жакоміна. Перебування взводів першопочаткової підготовки в середовищі курсантів позитивно вплинуло на якість навчання першопочатківців.

Зміна статусу й пріоритетів навчального закладу ніяк не означала відмови від традиційної уваги до першопочаткової підготовки, слухачів якої активно залучали до всіх справ закладу. Так, 18 кращих осіб з першопочатківців першого набору школи були заохочені наказом начальника школи за “успіхи у навчанні, особисту участь у створенні навчальної бази і благоустрою школи, активну участь в охороні громадського порядку”.

У травні 1984 р. на курси першопочаткової підготовки прибуло 70 міліціонерів, зокрема 34 з Херсонської області. Крім того були слухачі з Вінницької, Волинської, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Кіровоградської та Хмельницької областей. Першопочатківці брали активну участь у зміцненні матеріальної бази школи (реконструювали душові, обладнали допоміжні приміщення, оформляли стени і наочність тощо), за що регулярно керівництво школи преміювало їх та оголошувало подяку.

Термін навчання на першопочатковій підготовці збільшувався. Так, у 1985 р. він становив 3,5 місяці, у 1986–1988 рр. – 4 місяці. Чіткій організації навчання сприяло введення до штату посади начальника курсів першопочаткової підготовки (у 1984 р. на неї було призначено капітана міліції Я.С. Бабельського) та призначення у взводи класних керівників. Відповідно до наказу № 215 від 11.10.1984 р. МВС СРСР після курсів здавали іспити з тактико-спеціальної підготовки (відповідав цикл адміністративного права), основ криміналістики і спеціальної техніки (відповідали цикли оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу і криміналістики), вогневої підготовки та самбо (відповідав цикл бойової і фізичної підготовки). В середовищі курсантів слухачі добре навчались, сумлінно виконували дисциплінарні вимоги. Для заохочення кращих слухачів було запроваджено “Дошку пошани курсів першопочаткової підготовки”.

Авторитет Херсонської спеціальної середньої школи міліції поступово зростав, і на її бази стали проводити навчання щодо підвищення кваліфікації начальницького складу ОВС. Так, восени 1985 р. (з 21.10 по 02.11) були проведені збори начальницького складу ОВС. Це був перший набір співробітників ОВС, відповідальних за використання оперативної і криміналістичної техніки міських і районних відділів МВС УРСР. Куратором групи був призначений В.В.Вишинський. З листопада цього ж року подібні заходи стали традицією. Як правило, вони тривали два тижні й проводились з цілком конкретною метою.

У 1988 р. за місячною програмою проводилось навчання на курсах перепідготовки начальників і старших груп з керівництва дільничними інспекторами міліції та охорони громадського порядку. Це свідчило про зростання авторитету школи в галузі підготовки дільничних інспекторів міліції, дозволяло начальницькому складу ОВС підвищувати свій теоретичний і професійний рівень. Перепідготовку проходили переважно майори – капітани міліції з усіх областей України.

Важливу роль в організації ефективної діяльності працівників ОВС, навчально-виховного процесу в навчальних закладах міліції зокрема, дотриманні всіма міліціонерами у своїй діяльності принципів

законності та професіоналізму відіграло прийняття Статуту внутрішньої служби ОВС (1979 р.) і Дисциплінарного статуту ОВС (1984 р.). Адже траплялися факти порушення працівниками ОВС правил носіння форменого одягу, запізнення на службу, недотримання правил віддання честі тощо. Саме на боротьбу з усіма випадками неналежного ставлення до виконання службових обов'язків було спрямовано вищезгадані нормативні акти.

Так, у Статуті внутрішньої служби було закріплено загальні обов'язки осіб рядового і начальницького складу ОВС, порядок віддачі честі та виконання наказів, встановлювались норми поведінки рядового та начальницького складу, загальні правила носіння форменого одягу, порядок проведення стройових оглядів, регулювався загальний режим роботи в особливих умовах, а також правила утримання службових приміщень.

Дисциплінарний статут встановлював систему заохочень і дисциплінарних стягнень щодо осіб рядового і начальницького складу та відповідні права начальників, порядок накладення дисциплінарних стягнень в особливих випадках, порядок застосування заохочень, накладення і виконання дисциплінарних стягнень, порядок подачі пропозицій, скарг і заяв. Для зміцнення дисципліни у 1984 р. міністр внутрішніх справ СРСР видав вказівку “Про дотримання правил віддання честі”, а у 1987 р. було затверджено нову форму одягу рядового та начальницького складу міліції, порядок і правила її носіння, норми забезпечення речовим майном працівників міліції.

Цілком зрозуміло, чому такої значної уваги в школі міліції надавалось організації служби, дотриманню статутного порядку. Зокрема до складу добового наряду входив черговий по школі зі складу командно-викладацького складу, штатний контролер, помічник чергового (командир чергового взводу), чергові по курсам (командири відділень), днювальні по курсам, днювальні на КПП, черговий по їдальні (командир відділення), черговий підрозділ (взвод), парний патруль у нічний час. Регулярно проводились стройові огляди з оформленням відповідної документації – по курсам щомісячно, а всього особового складу – щоквартально. Всі приміщення школи і прилегла територія по периметру для підтримання порядку були закріплені за курсами і взводами.

Природно, що факт навчання в школі колишніх військовослужбовців полегшував навчально-виховну роботу. Водночас у школу були перенесені певні негативні армійські явища – “самоволки”, недбале ставлення до патрульно-постової служби тощо. Тому командно-викладацькому складу доводилося часом вживати жорстких заходів щодо утвердження статутних порядків впритул до виключення окремих курсантів зі школи. Але такі явища були поодинокі. Разом з тим у 1987 р. створили постійно діючу комісію для розбору грубих порушень дисципліни курсантами і посилення профілактичних заходів на чолі з начальником школи та у складі його заступників і начальників курсів.

Важливу роль у цьому відігравав ритуал прийняття курсантами 1-го курсу Присяги. Відповідно до Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС після трьохмісячного навчання курсантів урочисто приводили до присяги. Ритуал відбувався на плацу у присутності всього постійного і перемінного складу у парадному форменому одязі, громадськості, з виносом прапора, супроводжувався культурно-масовими заходами.

У 1983–1990 рр. організація виховного процесу була покладена на політичну частину. Наприкінці 1990 р. політичні органи в системі МВС були реорганізовані. На їх базі та за участю кадрових апаратів були створені підрозділи по роботі з особовим складом.

У школі існувала чітка структура політико-виховної роботи від курсу, де була штатна посада заступника начальника школи з політико-виховної роботи, до керівництва школи, в складі якого була посада заступника начальника школи з політико-виховної роботи. При всій критичності ставлення до ідеологічної складової відзначаємо деякі позитивні риси, які заслуговують на увагу і сьогодні. По-перше, виховна і соціальна робота є і має бути органічною складовою навчального процесу, по-друге, в ті часи всі викладачі мали займатись виховною і соціальною роботою. У ВНЗ системи МВС України не може бути просто викладачів, мають бути викладачі-вихователі.

Так, з метою проведення навчально-виховної роботи за курсами були закріплені профільні цикли спеціальних дисциплін і адмініст-

ративної діяльності, а всі навчальні взводи мали кураторів з числа викладачів. Виховна робота була складовою функціональних обов'язків всього командно-викладацького складу, належним чином враховувалась при визначенні навантаження викладачів.

Зі збільшенням чисельності курсантів практично весь викладацький склад був залучений до виховної роботи, передусім як куратори. Так, у серпні 1985 р. було призначено 23 куратори у 20 курсантських взводів і три взводи першопочаткової підготовки, а чотири цикли у повному складі були закріплені за чотирма курсами (по два на кожний рік навчання). У 1986 р. на кожному курсі було сформовано навчально-виховні ради у складі керівництва курсу, кураторів та викладачів провідних дисциплін, начальника закріпленого профільного циклу – всього по 10 осіб на курс. Інститут кураторів відіграв важливу роль у всіх сферах життя школи, хоча стрижнем їх діяльності була навчально-виховна робота. Кращих кураторів всіляко заохочували. Так, 29.05.1985 р. солідною премією розміром 100 крб. було заохочено О.І. Кириленка (тоді старший лейтенант, викладач циклу кримінального права і загальноправових дисциплін) за вміле керівництво 17 взводом у створенні матеріальної бази навчального процесу.

Інститут кураторства був однією з найважливіших ланок виховної роботи. Практично всі викладачі забезпечували цю нелегку ділянку виховного процесу: куратори практично відповідали за все у взводі – за стан навчання і дисципліни, побутові умови, участь у спортивних змаганнях і художній самодіяльності, зв'язок з родинами тощо. Куратор – це був фактично батько взводу. Звичайно, що за успіхи курсантів офіцери заохочувались, за недоліки – карались.

У роки перебудови завдання кураторів формувались дещо по-новому – напрацювання у курсантів самостійності, розвитку ініціативності, творчого підходу, відповідальності й надання практичної допомоги в організації навчання, побуту, відпочинку і зміцнення дисципліни. Кураторські обов'язки виконували О.С. Савельєв, Б.П. Косатий, В.О. Кашанський, О.К. Марущенко, Г.Д. Божок, О.М. Моргунов, Ф.А. Квасов, О.М. Яшков, В.В. Маточкін, М.В. Орлов, М.Д. Корч, В.І. Жаріков, Д.Ф. Шульга, Л.Г. Зайцев, Ю.В. Вер-

тій, М.І. Шило, О.І. Кириленко, С.Д. Порошук, Т.Б. Кисельова, І.М. Званчук, С.П. Зубко, В.М. Чайковський.

Надзвичайно важливу роль у виховному процесі відігравав інститут молодших командирів. Так, перший наказ про призначення виконуючих обов'язки командирів навчальних взводів і відділень був виданий начальником школи 30.11.1983 р. Першими командирами взводів були призначені В.Г. Гладир, Г.А. Клячко, В.В. Кийко, М.В. Дрига, Ю.М. Угрін, С.М. Супруненко, О.М. Гальчевський, П.П. Юшко, С.А. Рогальський, В.І. Борисов. Керівництво вкрай уважно і відповідально ставилось до підбору та виховання молодших командирів, які були опорою командно-викладацького складу у всіх сферах діяльності – навчальній, виховній, організаційній, стройовій тощо. З ними два рази на місяць за затвердженим начальником школи планом проводились начальниками курсів та їх заступниками заняття, зокрема зі знання дисциплінарного, стройового статутів, статуту внутрішньої служби та стройової підготовки. Контроль за цим було покладено на заступника начальника школи зі стройової частини підполковника міліції В.І. Капустнікова. З весни 1984 р. склалась добра традиція після 1-го курсу переглядати склад молодших командирів – кращі продовжували виконувати свої обов'язки, їх заохочували, присвоювали спеціальні звання, гірших усували.

З самого початку роботи школи значної уваги надавалось художній самодіяльності, культурно-масовій роботі, організації змістовного дозвілля. Свій внесок у виховну роботу цього періоду зробили старший інструктор по клубній і культурно-масовій роботі А.А. Крат, старший викладач циклу соціально-економічних дисциплін М.П. Соловійов, заступник начальника першого курсу з політико-виховної роботи А.Д. Фирін та інші.

Діяв духовий оркестр з 10 осіб, який супроводжував ранковий розвід курсантів перед заняттями, стройові огляди та всі урочисті заходи школи. Використання духового оркестру сприяло розвитку культурного й естетичного рівня курсантів, покращенню стройової виправки, зміцненню дисципліни та організованості особового складу. У 1984 р. склад оркестру був затверджений з 18 осіб, керівником призначили лейтенанта міліції В.І. Плетньова. У 1988 р. до

складу оркестру входило вже 20 курсантів. Оркестр діяв постійно, були створені належні умови для налагодження регулярних репетицій – за звичайних умов репетиції відбувались тричі на тиждень, а перед святами – по дві години щоденно. Поступово вдосконалювалась робота оркестру, збільшувався склад, підвищувалась майстерність, накопичувались традиції та й сама його наявність і до сьогодні є важливою складовою реалізації виховної функції в діяльності інституту.

Традицією стало проведення конкурсів художньої самодіяльності серед взводів. Так, у квітні 1984 р. відповідний захід був приурочений до такої важливої в життя школи події, як вручення Червоного Прапора і Грамоти Президії Верховної Ради України. Вручення прапора відбувалось в урочистій обстановці на плацу, де був вишикуваний весь особовий склад. На захід особисто прибув міністр внутрішніх справ УРСР, генерал-полковник внутрішньої служби К.Д. Гладуш. Це був перший Прапор закладу. В концерті взяли участь 150 курсантів, які виконали 60 різножанрових номерів. За активну підготовку й участь персонально були нагороджені начальник клубу А.А. Крат, 4 викладачі та 12 курсантів. З цього моменту в школі проводилось змагання за право бути у складі першого караулу та першого прапорного взводу. Переможцям вручали фото на фоні розгорнутого Прапора.

Масштабні заходи проводились до Дня Перемоги. Зокрема на честь 40-річчя цього свята було проведено огляд художньої самодіяльності, виставка робіт художників-аматорів декоративно-прикладного мистецтва. Переможці конкурсу художньої самодіяльності – вокально-інструментальний ансамбль, драматичний колектив першого «Б» курсу і ансамбль ложкарів – були премійовані екскурсією до заповідника Асканія Нова. У березні-липні 1988 р. до 70-річчя ВЛКСМ у два етапи проходив огляд-конкурс самодіяльної та художньої творчості курсантів: спочатку на курсах (1-й етап), а потім по школі (2-й етап). Переможцем став 1 «Б» курс (начальник курсу О.І. Жакомін, його заступник С.М. Рудь), за що керівництво школи заохотило курс дипломом і премією. Серед творчих колективів курсантів найкраще виявили себе хор 1 «Б» курсу (керівник – курсант В.Б. Гіль), група бального танцю та вокально-інструментальний

ансамбль 10 взводу (керівник – курсант В.Г. Мазанов), театральна група під керівництвом курсанта О.М. Ольшанецького та група “Народні танці” (керівник – курсант Ю.О. Вітенко).

За підсумками огляду-конкурсу 1985/1986 н.р. “за активну участь у проведенні культурно-масових заходів, раціональну організацію вільного часу та виявлену при цьому ініціативу і творчість”, на якому були представлені літературно-музичні композиції, пісні, вірші, твори декоративно-прикладного мистецтва, наказом начальника школи були заохочені викладачі В.П. Ткач, Г.І. Кузнецов, О.К. Марущенко, начальники курсу М.Ф. Зайченко і О.І. Жакомін, 24 курсанти.

У травні 1984 р. було започатковано традицію проводити огляди – конкурси стінних і фотогазет на честь Дня преси і Дня Перемоги, в яких у дотепній формі висвітлювались актуальні питання життя школи, проявлялись творчі здібності курсантів, підвищувалась їх соціальна активність. Перше місце виборолла стіннівка 9 взводу (редактор – курсант В. Грищенко). У травні 1986 р. за активну участь у цій діяльності були нагороджені курсанти Ю.П. Буренко, В.В. Астаф’єв, В.В. Романюк, В.А. Примак, Ю.А. Русаков, В.В. Савинчуков, В.М. Беспальченко, І.І. Черниш.

У 1989 р. було проведено конкурс на краще естетичне оформлення навчального класу, журі очолював начальник циклу соціально-економічних дисциплін В.В. Задорожній.

Традиційно широко відзначався День Радянської армії, причому святкування мало патріотичне і політичне спрямування. Кращих курсантів і слухачів першопочаткової підготовки масово заохочували.

Школа проводила значну шефську роботу, причому з виховною метою до неї активно залучали курсантів. Так, у травні 1987 р. педагогічний загін з 12 курсантів брав участь у підготовці літнього табору обласної школи-інтернату для дітей сиріт.

Завдяки грамотній виховній роботі у більшості курсантів було сформовано високе громадянське почуття допомоги: наприклад, добровільно, в разі нагальної потреби курсанти неодноразово здавали кров. Так, 30.04.1990 р. з пологового будинку № 1 надійшло про-

ханья терміново надати кров важко хворій жінці. На прохання відгукнулось 11 курсантів, за що отримали подяку від керівництва школи.

Слід відзначити, що начальник школи Б.М. Персіанов органічно поєднував вимогливість, довіру й заохочення працівників і курсантів. Особливо позитивно це відбивалось на формуванні майбутніх офіцерів-командирів. Так, наказом начальника школи № 44 від 26.03.1984 р. з кожного взводу було призначено по два постійних відповідальних чергових по їдальні. Це дозволило не лише суттєво підвищити якість роботи їдальні у відповідності з потребами курсантів, але й спрямувати їх соціальну активність у бік реальної справи.

У школі міліції курсанти відігравали важливу роль в організації та налагодженні всього життя, що слід розглядати як фактичне формування самоврядування. Виконання курсантами функцій уповноважених спеціальної бібліотеки, фінансової частини і лаборантів навчальних кабінетів було важливим засобом виховання відповідальності, почуття обов'язку, робило курсантські колективи повноправними учасниками навчально-виховного процесу. Це явище можна також назвати складовою “педагогіки співпраці”. Так, наказом № 55 від 30.03.1984 р. начальник школи затвердив по 10 уповноважених у спеціальній бібліотеці та фінансовій частині, 26 лаборантів у навчальних кабінетах юридичних дисциплін, суспільних наук, адміністративного права, автопідготовки, бойової підготовки, криміналістики, двох кабінетах спеціальної техніки, двох фотолабораторіях, навчальній частині, загальній бібліотеці, спортивному залі.

Виявом довіри та дбайливого ставлення керівництва до курсантів, які мали сім'ї, було те, що їм дозволяли мешкати “вдома”, тобто з сім'ями за межами школи. Це, як правило, підвищувало відповідальність, формувало сумлінність у ставленні курсантів до служби.

Доброю традицією за радянських часів була практика проведення свят праці на користь суспільства у формі комуністичних суботників. Так, під час проведення комуністичного суботника 21 квітня 1984 р. було прибрано 4,5 га території школи та прилеглої землі, вимито 1200 м² вікон, переміщено 100 м² ґрунту, складовано

80 тис. штук цегли, прибрано 4 тис. м² навчальних, 2 тис. м² господарсько-побутових і 2,6 тис. м² житлових приміщень. Всю цю роботу курсантів безпосередньо організовували молодші командири.

При цілком обґрунтованому скептичному ставленні до соціалістичного змагання радянських часів не слід недооцінювати його як елементи змагальності і комплексності в роботі. Воно проводилось серед циклів, навчальних взводів і курсів. Щорічно висувались певні гасла, що були націлені на вдосконалення навчально-виховного процесу, зміцнення дисципліни й організованості, визначення кращих – начальника курсу, курсанта, командира навчального взводу, викладача тощо. Змагання проводились як колективні, так і індивідуальні, що дозволяло виявити кращих виконавців і організаторів. Систематично підводились підсумки змагань. Очевидно, що повноцінному змаганням заважали його політизація, ідеологічне навантаження, захоплення моральними чинниками на шкоду матеріальним і головне – слабка пов'язаність підсумків змагання з реальними важелями стимулювання викладачів і курсантів – підвищенням посадового окладу, присвоєнням спеціальних звань, просуванням по службі, забезпеченням кращого розподілу курсантів для подальшого проходження служби тощо. Змагання стимулювали підвищення активності викладачів і курсантів у всіх сферах діяльності, давали можливість реалізувати свій творчий потенціал.

Так, за третій квартал 1985 р. переможцями соціалістичного змагання стали колективи першого «Б» курсу (начальники М.Ф. Зайченко і О.І. Жакомін), 17 взводу (куратор О.І. Кириленко), 29 взводу (куратор І.Л. Бородін), за четвертий – 17 взвод і 19, які були премійовані відповідно 100 і 50 крб. За підсумками змагання за перший квартал 1986 р. були заохочені: начальник циклу ОРД А.С. Морозов, заступники начальника курсу В.В. Кравченко, Ю.М. Сластенін, О.К. Марущенко, курсанти М.П. Шелика (заступник старшини курсу), Г.В. Білоус, В.Є. Божко, М.Ю. Спіца (командир відділення), В.Г. Громов, М.Г. Жуковський (старшина курсу), М.І. Нечай і Ю.Г. Мілюков (командири навчальних взводів).

Внаслідок цілеспрямованої, передусім індивідуальної роботи виявлялися в середовищі курсантів ті, що склали майбутнє поповнення командно-викладацького складу школи. Так, у другому наборі кур-

сантів навчався С.П. Зубко, батькам якого з нагоди свята 1 Травня написали лист подяки за добре виховання сина. Він і сьогодні працює в інституті викладачем. Серед кращих курсантів цього набору був М.М. Новіков – зараз полковник міліції, кандидат юридичних наук, начальник кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності.

Кращих курсантів систематично нагороджували грошовими преміями, заносили до Дошки пошани “Кращий курсант школи”. Так, на честь святкування 40-річчя Перемоги сім курсантів отримали премії, в листопаді 1985 р. 16 курсантів були занесені до Дошки пошани, серед яких молодші командири Михайло Пустовой, Юрій Гаркуша, Павло Мозговець, Павло Рупчев, Микола Спиця, Микола Шищенко.

Природно, що найбільше нагород надавалось у професійне свято День міліції. Так, у 1985 р. по ієрархії нагород – нагрудний знак “Відмінник міліції” отримали капітани міліції інспектор групи кадрів Р.П. Ванденко і викладач циклу оперативно-розшукової діяльності О.В. Єрегін, почесну грамоту – майор міліції, заступник начальника О.Д. Семенов. Також було видано три премії по 50 крб., три цінних подарунки, присвоєно чергові спеціальні звання, оголошено подяку 15 курсантам, вдячні листи направлено родинам 9 курсантів, нагородили річними підписками на журнали “Молодая гвардия”, “Юность”, “Знание – сила”, “Вокруг света” – по 4 курсанти, двоє курсантів отримали цінні подарунки тощо.

Серед курсантів перших наборів було чимало тих, хто прийшов на навчання з чималим уже досвідом роботи. Скажімо, у складі другого набору вчилися уже соціально сформовані правоохоронці – Ю.Д. Гаркуша, В.Г. Громов, В.М. Рорад. Після закінчення закладу вони працювали на посадах дільничних інспекторів, оперуповноважених, займають керівні пости у різноманітних управліннях ОВС. Поряд з тим вони продовжили справу своїх батьків, які також довгий час пропрацювали в правоохоронних органах.

Восени 1989 р. на День радянської міліції старшого сержанта В.П. Луца нагородили нагрудним знаком “Відмінник міліції”, на Дошку пошани занесли підполковника міліції В.І. Кулікова, майо-

рів міліції В.Л. Виговського, О.І. Кириленка, Б.П. Кривцуна, капітана П.П. Лисенка, ст. лейтенанта С.М. Рудя. На Дошку пошани курсантів занесли 12 кращих курсантів. Курсанти-афганці були нагороджені медаллю “Воїну-інтернаціоналісту від вдячного афганського народу”, зокрема був нагороджений і тодішній курсант 11 взводу мол. сержант міліції М.І. Ясельський – нині генерал-майор міліції, який і сьогодні бере активну участь у діяльності ветеранської організації воїнів-афганців.

Проте найпочеснішою нагородою для курсантів першого випуску був спеціальний пам’ятний знак, який дбайливо зберігають всі випускники.

Восени 1990 р. з нагоди професійного свята було заохочено 71 працівник школи та 40 курсантів. Серед курсантів нагрудним знаком “Відмінник міліції” було нагороджено командира відділення В.П. Луценка, чергові спеціальні звання були присвоєні п’яти молодшим командирам.

Традиційним засобом заохочення в школі була Дошка пошани, точніше – окремі дошки для постійного складу, вільнонайманих працівників, курсантів і слухачів першопочаткової підготовки. Так, навесні 1986 р. на Дошку пошани були занесені старший викладач Г.І. Кузнецов, викладачі В.С. Мандебура, І.М. Нікішенко, В.Л. Виговський, О.В. Єреґін, заступник начальника курсу С.О. Євтеєв, водій В.Г. Кравченко, завідувача загальною бібліотекою Л.А. Тонких, технік зв’язку С.Д. Алексєєнко, старший бібліотекар А.С. Луцієнко, слюсар-сантехнік І.І. Сапко, комірник В.О. Швець, завідувача канцелярією М.В. Кравченко, прибиральниця К.О. Волос. На Дошку пошани “Кращий курсант школи” – К.М. Абдулаєв, Ю.Б. Дідковський, С.О. Піддубний, В.Б. Прудченко, К.Е. Онопріг, Б.М. Бідняк, С.І. Осокін, М.М. Новіков, М.Ю. Спиця, Ю.М. Радченко, С.В. Плакушій, М.Г. Жуковський, В.Г. Громов, Д.Д. Закарян, О.М. Кірієнко, А.Л. Давиденко.

У школі діяли товариські суди честі середнього та старшого начальницького складу згідно з існуючим “Положенням про товариські суди рядового і начальницького складу ОВС”, які мали на меті зміцнення соціалістичної законності, попередження порушень дисци-

пліни та статутного порядку, з'ясування їх причин та умов та проведення профілактичної роботи серед особового складу (окремий склад суду формувався для середнього і старшого начальницького складу). Так, у 1987 р. головою суду для середнього начальницького складу був викладач циклу кримінального права і загально правових дисциплін капітан міліції О.І. Кириленко, його заступником був викладач циклу оперативно-розшукової діяльності капітан міліції Б.П. Косатий, членами – В.П. Федоренко, Г.Д. Божок, В.Л. Виговський, І.М. Нікішенко, Р.П. Ванденко. Суд для старшого начальницького складу очолював старший інспектор політичної частини підполковник міліції В.М. Спригун, його заступником був начальник відділення заочного навчання, підполковник міліції В.С. Дудченко, членами – В.С. Мандебуря, М.І. Нестерчук, О.С. Савельєв, Н.Т. Савченко, В.П. Ткач. На курсах діяли товариські суди честі рядового і молодшого начальницького складу, що сприяло зміцненню дисципліни серед курсантів.

У період перебудови в роботі школи утверджувались елементи демократії. Так, відповідно до рекомендацій наради-семінару керівників спеціальних середніх шкіл міліції МВС СРСР від 19.02.1988 р. наказом начальника школи до складу педагогічної ради школи було введено по одному представнику від всіх навчальних взводів курсантів. Це відбувалось у рамках демократизації навчально-виховного процесу, розширення прав і посилення відповідальності курсантів. З 1989 р. курсанти були включені до складу циклових комісій, що сприяло посиленню співпраці між курсантами і викладачами при вивченні окремих дисциплін.

Відкритість і деполітизація міліції сприяла розширенню форм спілкування курсантів із студентами цивільних навчальних закладів – це участь у міських і обласних конкурсах художньої самодіяльності, творчих конкурсах, вечорах поезії, громадських організаціях. Так, у 1988–1991 рр. у школі діяла рада воїнів-інтернаціоналістів, яка активно взаємодіяла з Херсонським військово-патріотичним центром “Інтернаціоналіст” і брала участь у громадському житті міста, зокрема у спорудженні басейну “Динамо”. У 1990 р. у школі з 11 курсантів була сформована команда КВН, якою керував начальник клубу, тоді ще старший лейтенант міліції В.М. Маловічко.

Вона взяла участь у відповідних міських змаганнях і зайняла друге місце. У травні 1990 р. колектив школи успішно виступив на обласному конкурсі художньої самодіяльності, за що керівництво школи заохотило 34 курсанти, викладачів В.П. Ткача і М.М. Новікова, начальника клубу В.М. Маловічка і заступника начальника школи О.Д. Семенова.

Керівництво школи багато уваги приділяло охороні здоров'я курсантів і працівників. Щороку всьому особовому складу проводили профілактичне щеплення проти грипу. Під час епідемій здійснювався цілий комплекс протиепідемічних заходів – обмеження зовнішніх контактів, щоденний контроль стану здоров'я, дотримання температурного режиму в приміщеннях, вологе прибирання приміщень із використанням дезінфікуючих засобів, контроль за правильним миттям посуду тощо. В разі наявності у курсантів хронічних захворювань, ослаблення після перенесеної хвороби (скажімо, вірусний гепатит) відповідно до наказу МВС СРСР № 0189 від 12.07.1983 р. курсантам призначалось дієтичне харчування. За цим всім слідкувала медична частина. У квітні 1986 р. була створена комісія з розробки комплексної програми “Здоров'я” для підтримання в належному стані здоров'я постійного і перемінного складу.

Спорт займав чільне місце в діяльності школи. З перших днів існування нашого закладу спортивна робота спрямовувалась на підвищення рівня функціональної та професійної підготовки співробітників і курсантів. Вже у 1983 р. була створена перша команда курсантів з самбо, яка 18–19 листопада цього року взяла участь у змаганнях на першість Херсонської обласної ради товариства “Динамо” і зайняла друге місце з 16 команд-учасниць. У березні 1984 р. у школі були проведені перші змагання з гирьового спорту (гирьове двоборство з 24-х кілограмовими гирями), в яких взяли участь 12 команд усіх взводів (10 курсантських, 2 слухачів першопочаткової підготовки). Перше місце виборів 7-й навчальний взвод, а в особовому заліку переможцями стали курсанти В.Б. Байбак, М.М. Мазуренко, О.А. Мамонов, В.М. Шеремет, І.А. Пивоваров, М.М. Рябчук, В.В. Кийко, Ю.Л. Гаврилук, О.П. Варченко. Наказом начальника школи II-й спортивний розряд було присвоєно 8 курсантам, III-й – 7 курсантам.

Відповідно до плану спортивно-масових заходів школи у січні 1984 р. було проведено особисто-командні змагання з шахів і шашок. У перших взяли участь 10 команд курсантських взводів, призові місця – перше, друге і третє – відповідно зайняли 5, 8 і 1 навчальні взводи, а в особистих змаганнях призерами стали курсанти В.В. Мусієнко, І.І. Росляк, О.В. Росляк, О.А. Сінегін, О.М. Сухов, П.А. Кузьменко, М.І. Волошин, О.С. Байда, В.Г. Гладир. Аналогічно проходили змагання з шашок. У командному змаганні переможцями стали 4, 10 і 8 взводи, а в особистому – П.Г. Каправчук, В.О. Лозинський, А.І. Дубовий, Ю.А. Новіченко, А.Г. Скакун, А.І. Часниковський, А.Г. Піроженко, В.М. Мирончук, В.В. Скрипнік.

У межах Всесоюзного фізкультурного комплексу “Готов к труду и обороне” курсанти здавали норми за 4-м ступенем – “Фізична досконалість”. Так, у жовтні 1984 р. за успіхи в цьому заході золотим значком “Відмінник” було нагороджено 5 курсантів, золотим значком – 92 курсанти, срібним – 161 курсант.

Особлива увага надавалась розвитку службово-прикладних видів спорту, пов’язаних із професійною правоохоронною діяльністю. Так, відповідно до плану-календаря змагань на першість Управління навчальних закладів МВС СРСР серед навчальних закладів проводились відповідні змагання. Участь була обов’язковою, залучались як курсанти, так і викладачі. До них ретельно готувались. Так, у квітні 1985 р. проводилось змагання з кульової стрільби. До складу збірної команди школи увійшли представники постійного складу А.М. Акішин, А.І. Риндов, В.Л. Виговський, Г.О. Омельченко, Р.П. Ванденко, М.Ф. Зайченко і С.М. Рудь та курсанти О.В. Музиченко і В.Г. Скопич. Відповідальність за підготовку команди була покладена на начальника циклу військово-фізичних дисциплін М.І. Нестерчука.

Традицією стало проведення особисто-командної першості школи з кульової стрільби. Так, у березні-квітні 1987 р. пройшли такі змагання (з пістолета Марголіна).

З 1983/1984 н.р. проводились комплексні спартакіади школи в межах комплексних спартакіад навчальних закладів системи МВС. Брала участь усі 20 взводів. У спартакіаді 1987 р. взяли участь 23

взводи (20 курсантських і три слухачів першопочаткової підготовки). За наслідками переможців обов'язково заохочували. Обов'язково школа виставляла команду для участі у змаганнях зі стрільби з бойової зброї на першість товариства “Динамо”. Так, у 1987 р. команду з 14 осіб (7 курсантів першого і другого курсів і 7 осіб постійного складу) готував викладач військових і фізичних дисциплін Г.В. Омельченко.

Кращими стрільками з бойової зброї, переможцями змагань у 1985–1991 рр. були викладачі О.М. Акішин, В.Л. Виговський, Р.П. Ванденко, А.І. Риндов, старшина курсу С.М. Рудь, курсанти Ю.М. Анісімов, М.Г. Казанцев, В.О. Мельник, В.О. Хаба, В.В. Черноскотов, О.В. Музиченко, В.Г. Скопич. У фінальних змаганнях з кульової стрільби на першість Управління навчальних закладів МВС СРСР брали участь О.М. Акішин і Р.П. Ванденко.

Зауважимо, що у спорті, як і в будь-якій іншій справі, успіхи приходять не завжди і не відразу. В інших навчальних закладах системи МВС були традиції, сформовані команди, наступництво. Це розуміло керівництво нашого навчального закладу, тому приділяло багато уваги цій важливій сфері діяльності. Хоча високі результати здобувалися нелегко. Так, у червні 1985 р. команда школи вперше взяла участь у фінальних змаганнях з легкоатлетичного кросу на першість Управління навчальних закладів МВС СРСР і зайняла 14 місце серед 38 учасників. Чотирьом курсантам начальник школи видав премію.

Для поліпшення результатів з кросу кожного року в школі заздалегідь відбирали курсантів-кандидатів, з ними проводилось систематичне тренування під керівництвом викладача циклу військових і фізичних дисциплін С.П. Мазуренка, організовували тренувальні збори протягом 10–12 днів, посилено годували з розрахунку 2,5 крб. на добу. Високі показники у змаганнях, зростання авторитету школи сприяло тому, що у червні 1988 р. на базі Херсонської школи міліції проводились змагання з легкоатлетичного кросу на першість Управління навчальних закладів МВС СРСР. Взяло участь 40 команд і 221 учасник. Для проведення заходу було створено оргкомітет на чолі з начальником школи Б.М. Персіановим, який доклав значних зусиль для організації змагання, розміщення і

харчування курсантів – в результаті все пройшло на вищому рівні. Команда школи зайняла 21-ше місце. За добросовісну й активну участь у підготовці й проведенні заходу начальник школи своїм наказом заохотив багатьох представників постійного і перемінного складу, зокрема 27 особам оголошено подяку, 8 видано премію.

Чільне місце відводилось боротьбі самбо як складовій отримання необхідних професійних навичок. Для закріплення першого успіху та виявлення майбутніх кандидатів для збірної у 1984 р. у школі було проведено перше особисто-командне змагання. Показово, що судьями були досвідчені учасники змагань на першість “Динамо” – капітан міліції С.М. Нікішин, майстер спорту СРСР В.М. Нікулін, курсанти І.І. Барков, А.В. Беломизов, В.П. Байбак, слухач першопочаткової підготовки М.Ж. Романішин. Утвердилась традиція ретельної підготовки до змагань. Так, у жовтні 1985 р. напередодні зональних змагань на першість Управління навчальних закладів МВС СРСР по самбо було проведено 12-денний навчально-тренувальний збір, в якому від школи під керівництвом викладача циклу військових і фізичних дисциплін В.В. Нікуліна взяло участь сім чоловік. Під час тренувальних зборів і змагань команда забезпечувалась вітамінами і білково-глюкозними препаратами, щодо раціону їжі її ставили на “посилене котлове забезпечення”, що звичайно сприяло успіхам. На цих змаганнях команда школи зайняла 4 місце з 20 команд. “За волю до перемоги” керівництво нагородило цінними подарунками курсантів К.Е. Оноприча, В.М. Ванюшина, О.В. Кравченка, Ю.Г. Мілюкова, І.Г. Ляховця. У березні 1985 р. на основі виступів курсантів у численних змаганнях спортивні розряди отримали: курсант М.М. Присяжнюк – II розряд, 17 курсантів – III розряд. Аналогічні заходи здійснювались до щорічних змагань на першість навчальних закладів системи МВС СРСР.

Незважаючи на те, що основна увага приділялась службово-прикладним видам спорту, які мали професійну спрямованість, не забували й про ті, що зміцнювали здоров'я, вдосконалювали витривалість, спритність, силу, пружність, швидкість і виховували необхідні для служби морально-психологічні якості (колективізм, волю, наполегливість).

Особливою популярністю серед постійного та перемінного складу з кінця 1980-х років стало користуватися дзюдо. Цей вид боротьби найбільшою мірою виховує такі якості, як завзятість, змагальність, воля до перемоги, що сприяють підвищенню професійної майстерності міліціонерів. Згідно з планом-календарем спортивно-масових змагань традицією стало проведення особисто-командної першості школи. Більше того, на базі школи стали проводити обласну першість з цього виду спорту. Так, у подібному змаганні у лютому 1987 р. команда школи зайняла 1 місце (2-ге – команда “Авангарду”, 3-є – “Динамо”). За перемогу 5 курсантів нагородили дипломами першого ступеня, 4 курсанти – другого та третього ступеня, а головному судді, викладачу С.М. Нікішину оголосили подяку. Факт проведення обласних змагань на базі школи міліції свідчив про зростання її авторитету та ролі у спортивному русі. У 1988–1991 рр. щорічно проводилась першість навчальних закладів системи МВС СРСР з цього виду спорту. Команди нашого навчального закладу ретельно готувались і успішно виступали. У березні 1990 р. вперше відповідальним за проведення навчально-тренувальних зборів команди було призначено викладача циклу бойової та фізичної підготовки, лейтенанта міліції В.М. Чайковського. За добру підготовку його неодноразово заохочували.

Одним із популярних масових видів спорту було спортивне орієнтування, що розвивало низку необхідних правоохоронцю рис – швидкість реакції, зосередженість, витривалість, вміння “читати” карту та орієнтуватись на місцевості. Вперше команда школи взяла участь у змаганнях зі спортивного орієнтування на першість обласної “Динамо” у квітні 1987 р. – у ній було 16 осіб, зокрема 5 викладачів (М.І. Нестерчук, Ю.А. Морковкін, М.І. Шило, М.В. Рожков, С.М. Нікішин). Спільна участь викладачів і курсантів в одній команді сприяла зміцненню відчуття лідерства у навчальних підрозділах. Команда зайняла перше місце, і всі були заохочені керівництвом школи.

Важливу увагу приділяло керівництво фізичній підготовці постійного складу – на основі медико-вікових показників було виділено шість груп і діяло декілька спортивних секцій. Новий етап у цій справі розпочався відповідно до наказу МВС СРСР № 149 від

29.07.1986 р. про фізичну підготовку особового складу ОВС і Положення про службово-спортивний комплекс особового складу. Восени 1986 р. всі 97 осіб постійного складу школи брали участь у заняттях з фізкультури у п'яти секціях (дзюдо, легкої атлетики, кульової стрільби, рукопашного бою, боксу). Заняття проводились викладачами циклу військових і фізичних дисциплін двічі на тиждень по 1,5 години. З шести медико-вікових груп переважна більшість (2/3) постійного складу входила у другу і третю, а в шосту, практично оздоровчу, – лише 5 осіб, що свідчило про добрий фізичний стан офіцерів, який дозволяв стійко переносити всі труднощі служби.

У червні 1990 р. відповідно до наказу МВС СРСР “Про заходи щодо вдосконалення фізичної підготовки особового складу ОВС” командно-викладацький склад школи здавав нормативи з фізичної підготовки за такою програмою: підтягування від 3 до 15 разів, плавання на 100 м від 4 хв. 10 сек. до 1 хв. 45 сек., біг на 100 м від 16,0 до 13,0 сек., крос на 5000 м від 40 до 23 хв., самбо (бойовий розділ) за 5-бальною системою.

У справі спорту постійну ініціативу виявляли курсанти, причому керівництво завжди їх підтримувало і йшло на зустріч. Так, у 1988 р. вперше була сформована збірна команда школи з футболу, яка влітку цього ж року завоювала Кубок м. Херсона. Тренером команди був секретар комітету комсомолу, старший лейтенант міліції О.В. Димитров.

Традиційно до Дня міліції проводились спортивні командні змагання серед курсів, які включали біг на 100 м, підтягування на поперечині, баскетбол, перетягування канату, естафети, підняття гирі, волейбол, штовхання ядра тощо. Такі заходи формували командний дух, згуртованість.

Колектив школи систематично ставав переможцем у соціалістичному змаганні колективів спортивного товариства “Динамо”, за що керівництво школи і товариства щедро заохочувало викладачів (найактивніше організовував і сам брав участь у спортивно-масовій роботі І.М. Нікішенко), курсантів, молодших командирів. Скажімо,

04.02.1985 р. за 1 місце у соцзмаганні було нагороджено колектив пам'ятними кубками, грамотами, оголошено подяку та премійовано.

У 1980-ті роки значні зусилля керівних органів міліції були спрямовані на покращення бойової, фізичної та службової підготовки практичних працівників. Тому поширилась практика за участю працівників шкіл міліції влаштовувати різні конкурси та змагання серед особового складу – зі знання кодексів, вміння проводити слідчі дії, стрільби, самбо тощо. Викладачі школи також систематично залучались до проведення виїзних занять із практичними працівниками, а останні залучались до проведення занять з курсантами. Найбільш тісний зв'язок з практичними працівниками викладачів школи відбувався під час керування ними практикою курсантів у практичних органах.

З самого початку керівництво школи і викладачі надавали виключної уваги організації, методичному забезпеченню, підведенню підсумків, організації дієвого контролю та взаємодії з керівниками практики з практичних працівників під час проходження навчальної практики курсантами. Навчальна практика курсантів розглядалась як провідна частина навчально-виховного процесу, що дозволяло закріпити теоретичні знання, набути та вдосконалити практичні навички та уміння, ще раз перевірити професійну придатність майбутніх міліціонерів. Викладацький склад мав нагоду познайомитись з реаліями практичних підрозділів, уточнити зміст викладання, вивчити досвід роботи практичних органів.

Так, за підсумками першої навчальної практики у серпні-вересні 1984 р. 181 курсант (69,88%) отримав оцінку “відмінно”, а решта – “добре”. На адресу школи надійшли численні вдячні відгуки про сумлінне ставлення курсантів до службових обов'язків під час практики. За підсумками практики було оголошено подяку і направлено вдячні листи батькам курсантів А.М. Красножену, В.Я. Яшніку, В.М. Крикуну та В.М. Стеценку. За відмінну організацію практики були заохочені викладачі Г.І. Кузнецов, В.І. Куліков, М.І. Шилов.

У школі склалась добра традиція вкрай уважно ставитись до практики та стажування курсантів. Керівниками практики призначали

найбільш досвідчених викладачів, ретельно готували завдання, дбайливо підбирали бази практики. За підсумками практики по школі видавався наказ. Так, 27.09.1985 р. Б.М. Персіанов у наказі № 163 “Про заохочення курсантів II і слухачів-заочників IV курсів” зазначав, що за результатами практики і стажування з 1 червня по 7 серпня 1985 р. багато курсантів показали глибокі теоретичні знання та вміння застосовувати їх на практиці, особисто брали участь в розкритті злочинів і затриманні кримінальних злочинців, виявили при цьому мужність, наполегливість та оперативність. Відзначались професійні дії курсантів О.О. Деревянко і О.І. Степчука по розкриттю тяжкого злочину в складних умовах. Всього за час практики і стажування курсантами було розкрито 129 злочинів, розшукано 190 злочинців, складено 5613 адміністративних протоколів, розглянуто 1803 скарги громадян. За підсумками практики з 378 курсантів відмінну оцінку отримали 250 курсантів, тобто 68,9%, наказами начальників ОВС заохочено 57 курсантів, на 27 курсантів прийшли вдячні листи від радянських, господарських та адміністративних органів з подяками не лише курсантам, а й викладачам за добру підготовку курсантів. За наслідками оголошено подяку 9 курсантам, керівникам практики і керівникам стажування з практичних органів.

Якщо говорити про зміст практики, то у відповідності з наказом МВС СРСР № 320 від 27.11.1978 р. і навчальним планом для шкіл міліції № Д-10-5 від 18.11.1983 р. курсанти I курсу проходили практику по лінії адміністративної діяльності, а курсанти II курсу стажувались у міських і районних відділах міліції Херсонської області на посадах оперуповноважених кримінального розшуку і дільничних інспекторів міліції.

У 1987 р. розширились географічні межі проходження практики та стажування нашими курсантами, що свідчило про зростання авторитету школи серед навчальних закладів системи МВС СРСР, накопичення відповідного досвіду для виконання функцій дієвого резерву в справі охорони громадського порядку. Скажімо, з 31.05. по 31.07.1987 р. п’ять взводів курсантів II курсу під проводом викладачів І.П. Коваленка, О.С. Савельєва, М.В. Рожкова, О.М. Моргунова і Г.Д. Божка проходили стажування в м. Сочі Краснодарсь-

кого краю як дільничні інспектори міліції. Традиція забезпечення громадського порядку в місцях масового відпочинку дозволяла максимальною мірою наблизити стажування до реалій життя. Наші курсанти добре проявили себе, і на серпень місяць туди ж направили чотири взводи I курсу. Інші курсанти стажувались у Херсонській і Миколаївській областях.

У жовтні 1990 – квітні 1991 рр. курсанти проходили позанавчальну практику у базових ОВС м. Херсона: 1 курс – 64 години, 2 курс – 94 години. Як частина цієї практики відбулась участь курсантів в охороні громадського порядку 5-8 жовтня і 4-10 листопада 1990 р., 30 грудня 1990 р. – 2 січня 1991 р. і 8-10 березня 1991 р., тобто під час свят.

З метою вдосконалення бойової підготовки особового складу проводилась комплексна навчальна практика з курсу “Спеціальна тактика”. Так, у травні 1986 р. на території Цюрупинського лісництва 10 взводів під керівництвом заступника начальника школи В.І. Капустнікова, начальника циклу бойової і фізичної підготовки М.І. Нестерчука та групи інспекторів відпрацьовували навички володіння холодною і вогнепальною зброєю.

Регулярно проводились навчальні тренування, зокрема в травні 1988 р. було проведено навчання курсантів I курсу зі спеціальної підготовки за темою “Затримання озброєних злочинців” на околиці Херсона. По закінченні обов’язково проводили розбір навчання з оцінкою дій кожного курсанта.

Навчальний відділ своєчасно реагував на зміни в навчальних планах, дбаючи про практичну спрямованість навчання, змінював пріоритети в міру еволюції соціально-правових реалій. Так, в серпні 1988 р. 116 курсантів проходили навчальну практику по лінії адміністративної діяльності міліції. При цьому особливу увагу було звернено на практичне відпрацювання питань, пов’язаних зі змінами у структурі злочинності та новими уявленнями про функції міліції (зокрема розгляд пропозицій, заяв і скарг громадян; боротьба з наркоманією, алкоголізмом, отриманням нетрудових доходів; профілактика правопорушень серед неповнолітніх і неформальних груп молоді; профілактика крадіжок автомобілів; відпрацювання

навичок спілкування з різними категоріями громадян в умовах перебування).

У жовтні 1989 – лютому 1990 рр. “з метою подальшого удосконалення рівня професійної майстерності майбутніх практичних працівників ОВС для роботи в нових умовах” була проведена практика по лінії карного розшуку у позанавчальний час для курсантів 2 курсу. У липні – серпні 1990 р. курсанти 1 курсу проходили практику з охорони громадського порядку в курортних зонах Херсонської області та АР Крим (Генічеськ, Скадовськ, Гурзуф).

Постійним був зв’язок з місцевими структурами ОВС. Поступово він набував усталених форм (стажування і практика курсантів, стажування викладачів, включення практичних співробітників до складу педагогічної ради школи, циклових і предметних комісій). Так, у жовтні 1985 р. до складу педагогічної ради були включені начальник відділення професійної підготовки, помічник начальника політвідділу, заступники начальників відділів карного розшуку і охорони громадського порядку УВС Херсонського облвиконкому.

Участь в охороні громадського порядку була одним з головних напрямків діяльності закладу з огляду на три взаємопов’язані причини. По-перше, як складова навчально-виховного процесу, як його головний стрижень, як умова і основа набуття курсантами професійних знань, навичок та умінь. По-друге, курсанти були дієвим резервом МВС у справі охорони громадського порядку в цей складний час: йдеться про участь курсантів і викладачів у безпосередній охороні громадського порядку на XII Фестивалі молоді та студентів (Москва, 1985 р.), на Іграх доброї волі (Москва, 1986 р.), під час ліквідації аварії на ЧАЕС та у “гарячих точках” (зонах міжнаціональних конфліктів).

Нарешті, постійний і перемінний склад школи у позаслужбовий час, виконуючи свій громадський обов’язок, сміливо вступали на захист законних прав і інтересів громадян – затримували хуліганів, грабіжників тощо, проявляючи при цьому професіоналізм, звитягу, мужність, нерідко справжній героїзм. Так, курсант А.П. Шивінський 11.01.1984 р. у 22 години 15 хвилин, перебуваючи у звільненні, затримав і доставив у міліцію двох громадян за порушення

громадського порядку, за що йому була оголошена подяка і видана премія у розмірі 10 крб. 12.10.1984 р. курсанти Є.Ф. Ісаєв і С.В. Гарєєв, знаходячись у звільненні, за аналогічне діяння затримали двох громадян. 24.01.1985 р. курсант І.А. Пивоваров затримав хулігана у тролейбусі, за що нагороджений премією у 50 крб. 03.02.1985 р. курсанти В.Л. Воронін і В.М. Чепесюк затримали злочинця, що здійснив розбійний напад і чинив спротив при затриманні. 07.04.1985 р. курсанти Ю.Д. Гаркуша і А.Л. Мельниченко затримали злочинця попри його спротив, за що отримали премію у розмірі 30 крб. кожному. 12.06.1985 р. курсанти В.О. Канашин і М.М. Єльцов, перебуваючи у зовнішньому патрулі, затримали двох крадіїв цементу з сусіднього ГПТУ. 09.10.1987 р. курсант О.П. Гончарук під час проведення профілактичних заходів у пивному барі “Таврія” (Суворовський район м. Херсона) затримав злочинця, що був у розшуку. 27.11.1990 р. курсанти А.Г. Гривенький і М.Б. Токар під час звільнення затримали і доставили в чергову частину Дніпровського РВВС м. Херсона злочинця, що переховувався від слідства ще з 1989 р. 26.12.1990 р. курсант С.В. Сидоренко допоміг міліції м. Суми затримати крадіїв, виявивши при цьому рішучість, професіоналізм і пильність.

Приклад у цьому надавали викладачі школи. Так, 20.05.1986 р. викладач-методист лейтенант міліції В.І. Шешеня ввечері затримав небезпечного злочинця, якого було засуджено на 10 років ув'язнення, за що начальник школи заохотив викладача цінним подарунком. 10.09.1987 р. о 21 годині на розі вулиці 9-го Січня і проспекту Ушакова лейтенант міліції М.М. Новіков захистив громадянку від нападу хуліганів, очолив групу патрульно-постової служби по оперативному розшуку та затриманню їх. Наказом начальника школи “за сумлінне виконання службового обов'язку, вірність Присязі, рішучі і сміливі дії” Миколу Михайловича нагородили грошима в сумі 80 крб.

На виконання наказу МВС СРСР № 0152 від 25.04.1984 р. “Про додаткові заходи по забезпеченню громадського порядку при надзвичайних ситуаціях” було створено спеціальний штаб під керівництвом начальника школи. 18.12.1984 р. наказом начальника школи було сформовано позаштатну роту оперативного реагування. До її

складу увійшло п'ять взводів під командуванням викладачів. Передбачалось створення дієвого резерву командирів з числа викладачів, передбачено систематичне навчання курсантів, забезпечення роти автотранспортом, індивідуальними засобами захисту тощо. Особливої уваги надавалось практичному відпрацюванню дій у надзвичайних ситуаціях. Йшлося про дії щодо затримання озброєних злочинців, призупинення масових заворушень, дії під час стихійних лих і проведенні тактичних навчань.

Водночас відповідно до наказу № 006 від 18.06.1984 р. МВС СРСР було виділено в республіканський резерв начальника служби Головного управління охорони громадського порядку МВС УРСР звідний батальйон з 15 взводів по 20 курсантів. Увесь командний склад був з викладачів. Командиром батальйону було призначено начальника циклу військово-фізичних дисциплін майора міліції М.І. Нестерчука, командирами рот – начальників курсів В.К. Фесенка, М.Ф. Зайченка, К.М. Сандурського, виділено автотранспорт, прилади радіаційної та хімічної розвідок.

Для ефективних дій постійного і перемінного складу та у відповідності з рішенням Колегії МВС СРСР № 3 Км/4 від 16.02.1987 р. було видано наказ начальника школи № 88 від 14.01.1987 р. “Про спеціальний підрозділ школи і заходи щодо підтримання його постійної бойової готовності”. За ним створили спеціальний штаб на чолі з Б.М. Персіановим, який мав “забезпечувати постійну готовність особового складу до дій у надзвичайних умовах, надійний зв'язок з місцевими органами внутрішніх справ і оперативне керівництво діями по відновленню громадського порядку”, розробили план оперативних дій спецпідрозділу школи у надзвичайних умовах. До складу спецпідрозділу (на позаштатних умовах) було зараховано на 1987/1988 навчальний рік 1-й курс курсантів, призначені основні та запасні командири. Було створено і резерв курсантів. Весь особовий склад пройшов спеціальну підготовку щодо дій у надзвичайних умовах. Підготовка була розрахована на 32 години, зокрема 21 години практики. На заняттях вивчались питання дотримання законності, дій по ліквідації (затриманні) озброєних злочинців у різних ситуаціях, дій щодо припинення групових (масових) порушень громадського порядку, зокрема в населених пунк-

тах, громадських будівлях, у культових спорудах, дій в умовах стихійного лиха – землетрусів, повеней тощо.

На виконання вказівок МВС СРСР у квітні 1989 р. у школі було створено спеціальний штаб під керівництвом начальника школи Л.І. Величка “для якісної підготовки особового складу до виконання завдань по забезпеченню охорони громадського порядку при ускладненні оперативної обстановки”, з курсантів сформовано позаштатну роту кількістю 100 осіб, призначено командирів, розроблено план відповідної підготовки. Аналогічні вказівки впродовж 1990–1991 рр. надходили неодноразово, а отже постійний і перемінний склад завжди був напоготові для дії в надзвичайних ситуаціях.

У 1985 р. була організована “Позанавчальна практика курсантів по лінії охорони громадського порядку” для першого курсу з 01.10.1985 р. по 15.07.1986 р. в обсязі 80 годин і для другого курсу з 01.10.1985 р. по 15.05.1986 р. в обсязі 64 годин. Ця практика проходила в підрозділах УВС Херсонського облвиконкому. Цикл адміністративного права розробив положення, програму, форму звітності курсантів про проходження практики. Курсанти щоденно патрулювали вулиці міста, допомагаючи гарнізону в забезпеченні правопорядку. Це була реальна допомога і зв’язок з практикою. Подібний захід проводився щорічно.

Значним впливом на життя постійного і перемінного складу школи міліції, своєрідним іспитом на професіоналізм відзначалась їх участь у забезпеченні громадського порядку під час проведення масових, точніше сказати – грандіозних за масштабами політико-громадських акцій у столиці СРСР Москві. Йдеться про Фестиваль демократичної молоді та студентів у 1985 р. та Ігри доброї волі 1986 р.

Наголосимо, що ці заходи розглядалися радянською владою як демонстрація перед світом успіхів та досягнень СРСР у будівництві комунізму і боротьбі за мир, проти війни та імперіалізму. Тому ресурсів на ці ідеологічні заходи не шкодували. Курсанти Херсонської спеціалізованої середньої школи міліції, як діючий резерв МВС СРСР, брали участь у забезпеченні охорони громадського порядку.

Стояло завдання продемонструвати іноземцям успіхи у подоланні злочинності та різних “антигромадських явищ” за радянською термінологією, тобто безробіттям, бродяжництвом, жебрацтвом, хуліганством, спекуляцією, проституцією, наркоманією тощо. Міліція мала довести, що за радянської влади соціальні причини зазначених феноменів ліквідовані. Загалом же основна увага спрямовувалась на попередження злочинів і правопорушень стосовно іноземних громадян, боротьбу зі скуповуванням валюти і речей у іноземців у місцях їх перебування та проживання. Справа в тому, що в умовах тотального дефіциту на модні речі в СРСР з’явився цілий прошарок людей, які купували їх у іноземних громадян або у валютних магазинах і продавали радянським громадянам за більшою ціною. Не менш важливим було попередження антирадянських виступів і можливих терористичних актів.

Психологічна напруга та політико-ідеологічний тиск на викладачів, командирів і курсантів посилювався ще двома об’єктивними факторами, які радянські керівники намагались заперечити перед світовою спільнотою (передусім перед своїми союзниками та симпатиками). По-перше – це загострення економічної, політичної, соціальної та національної кризи в СРСР. По-друге – те, що СРСР опинився у міжнародній ізоляції внаслідок вводу військ до Афганістану. На початку 1980-х років посилювалось протистояння СРСР із Заходом, проявом чого стала відмова західних країн брати участь у XXII Олімпійських іграх у Москві й аналогічна відповідь СРСР та його союзників щодо XXIII Олімпіади у Лос-Анджелесі. Тому за ініціативою і на гроші американського мільярдера Е. Тернера були організовані Ігри доброї волі як запорука миру, точніше заперечення можливості війни між СРСР і США. Отже, психологічно ситуація була непростою. Але абсолютна більшість командно-викладацького складу і курсантів школи звикли до цієї напруги і з ентузіазмом сприйняли можливість з’їздити до Москви, побачити грандіозне шоу.

Першим заходом, де наші викладачі і курсанти взяли участь в охороні громадського порядку, був XII Всесвітній фестиваль молоді і студентів 1985 р. у Москві. На виконання наказів МВС СРСР і вказівок Управління навчальних закладів і науково-дослідних установ

МВС СРСР 06.02.1985 р. було видано наказ начальника школи “Про підготовку особового складу до служби по охороні громадського порядку під час проведення Фестивалю молоді і студентів у Москві”. Для проведення якісної підготовки було розроблено і реалізовано цілий комплекс заходів, зокрема розгорнуто змагання за право бути включеним “до складу стройових підрозділів, що виїжджають на охорону громадського порядку”, було створено спеціальний штаб для якісної підготовки на чолі з начальником школи у складі його заступників, внесено корективи у навчальний процес, сплановано політичне, господарче і медичне забезпечення виїжджаючих. Командиром зведеного батальйону був призначений начальник школи Б.М. Персіанов, його заступником – М.І. Нестерчук, замполітом – М.П. Соловйов, командирами рот – К.М. Сандурський і О.І. Жакомін, командирами і заступниками командирів взводів – викладачі В.В. Вишинський, В.Л. Виговський, С.О. Євтеєв, Г.Д. Божок, І.Л. Бородін, Б.П. Кривцун, П.М. Куземський, В.В. Кравченко, І.М. Нікіщенко, В.В. Нікулін, М.І. Шило. Всього було задіяно 320 осіб – 287 курсантів, 26 офіцерів командно-викладацького складу, 7 осіб вільнонайманих.

У березні 1985 р. було створено комісії з відбору особового складу для охорони громадського порядку в Москві – комісію для позачергової атестації командно-викладацького складу на чолі з начальником школи Б.М. Персіановим і чотири комісії для кожного з чотирьох курсів курсантів під головуванням заступників начальника школи у складі начальників курсів, кураторів взводів, викладачів, представників громадськості. Відбір здійснювався на підставі підсумків соціалістичного змагання, морально-психологічних критеріїв, індивідуального підходу і завершився 15 травня 1985 р.

На базі школи було проведено декілька навчальних зборів працівників ОВС, що залучалися до охорони громадського порядку з числа середнього начальницького складу Донецької, Дніпропетровської, Київської, Луганської, Рівненської, Івано-Франківської, Волинської, Вінницької, Житомирської, Хмельницької областей.

Безпосередньо у Москві, під час проведення Фестивалю у липні 1985 р. перебував зведений батальйон школи під командуванням начальника школи генерал-майора Б.М. Персіанова. Він був розк-

вартирований на базі СПТУ № 199 у Москві, до батальйону були прикомандировані водії з Красноярського УВС. Комендантський взвод заздалегідь підготував належним чином умови перебування. Харчування було добре організовано Севастопольським трестом їдалень.

Протягом проведення Фестивалю з 19 липня по 5 серпня 1985 р. батальйон здійснював охорону громадського порядку на закріплених об'єктах. Завдяки чіткій організації та сумлінному ставленню до служби курсантами було зупинено понад 50 спроб проникнення на охоронювані об'єкти, затримано понад 100 осіб за хуліганство та крадіжки, за вживання алкоголю у громадських місцях тощо. Виявлено й повернуто громадянам низку забутих і втрачених речей.

Виконання батальйоном завдань з охорони громадського порядку отримало високу оцінку Управління навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС СРСР, керівництва МВС СРСР. Міністр МВС СРСР, генерал армії В.В.Федорчук особисто оголосив колективу школи подяку.

За добру охорону громадського порядку під час Фестивалю, сумлінність, організованість і дисципліну, чуйне ставлення до учасників і гостей була оголошена подяка 273 курсантам, старшинам рот С.М. Рудю і В.М. Демченку, 7 працівникам школи, 20 офіцерам командно-викладацького складу, зокрема тим, хто й досі працює в інституті – Г.Д. Божку і Б.П. Кривцуну. Найбільше відзначились і були нагороджені премією в 40 крб. М.Ф. Фролов, М.І. Шило, О.І. Кириленко, М.П. Соловійов, С.М. Рудь, курсантка Л.С. Сочинська. Ще 15 курсантів отримали премію в 15 крб.

Другим заходом загальнодержавного значення були Ігри доброї волі 1986 р. Відповідно до вказівки Управління навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС СРСР начальником школи було видано 26.05.1986 р. наказ “Про підготовку особового складу до служби по охороні громадського порядку в період проведення міжнародних спортивних змагань в м. Москва “Ігри доброї волі”. За наказом для якісної підготовки школа готувала звідний батальйон і було створено оперативну групу на чолі з начальником школи генерал-майором Б.М. Персіановим (командир батальйону). До її

складу увійшли: перший заступник начальника школи В.І. Капустніков (начальник оперативної підготовчої групи), М.І. Нестерчук (відповідальний за бойову підготовку), В.І. Куліков (відповідальний за оперативну підготовку). Заступниками командира батальйону були А.Ф. Басалай (з тилу) і О.Д. Семенов (з політичної роботи). Відповідним чином було скориговано навчальний процес. Батальйон складався з трьох рот (12 взводів) і взводу забезпечення – 380 курсантів і 29 осіб командно-викладацького складу. Командирами рот були призначені В.К. Фесенко, О.І. Жакомін і К.М. Сандурський, заступниками командирів рот і командирами взводів – М.Ф. Зайченко, М.Д. Корч, О.І. Кириленко, М.І. Шилов, В.В. Виговський, С.О. Євтеєв, М.І. Шило, Г.Д. Божок, Б.П. Кривцун, В.В. Вишинський, С.М. Рудь, Ю.М. Сластенін, С.М. Нікішин, О.В. Єреґін, В.І. Плетньов. У групу чергових офіцерів були зараховані О.М. Яшков, Б.Ф. Косатий, І.М. Званчук, В.В. Маточкін. У резерві були 30 курсантів і 4 офіцери (І.Л. Бородін, М.П. Соловйов, Ю.В. Вертій, О.М. Акішин).

Батальйон школи у складі 378 курсантів (в їх числі нині працюючі в інституті М.М. Новіков, С.П. Зубко, О.Л. Жильцов), 36 офіцерів та 6 осіб вільнонайманих командно-викладацького складу охороняв громадський порядок у Москві з 27 червня по 11 липня 1986 р. Батальйон охороняв кінноспортивний комплекс “Бітца”, велотрек і канал для греблі у Крилатському, готель “Севастополь”, Севастопольський і Кушевський райони міста. При цьому курсанти виявляли організованість, пильність, сумлінність, принциповість. Ними було затримано понад 900 правопорушників, зокрема 857 осіб за появу у громадських місцях у нетверезому стані, 3 – за управління автомобілем у нетверезому стані, 11 – за керування машиною без водійських документів, 111 – за хуліганство, 37 – за порушення паспортного режиму, 7 – за дрібну спекуляцію. За цей час відпрацьовано 62,3 тис. годин. Абсолютна більшість курсантів з честю виконала обов’язок, чому сприяло якісне медичне, продовольче і транспортне обслуговування. Особливу активність виявила третя рота під командуванням К.М. Сандурського і Ю.М. Сластеніна.

За активну участь в охороні громадського порядку грамотами було нагороджено 35 курсантів, 253 курсантам оголошено подяку. Були

заохочені 17 офіцерів, зокрема В.І. Куліков, М.І. Нестерчук, Г.Д. Божок, С.М. Рудь, І.Л. Бородин. Крім того, за наслідками служби 3 курсанти отримали почесні грамоти ЦК ВЛКСМ, 22 курсанти і 10 офіцерів – подяку міністра внутрішніх справ СРСР, 3 курсанти – подяку начальника Управління навчальних закладів і науководослідних установ МВС СРСР. Переважна більшість курсантів була заохочена наказами по звідному батальйону, начальниками Севастопольського й Куцевського районних відділів внутрішніх справ, грамотами виконкомів районних рад народних депутатів і райкомів комсомолу.

У зв'язку із загостренням Карабаської кризи та вірмено-азербайджанського конфлікту, невирішеністю національного питання, піднесенням національно-визвольних рухів і збільшенням кількості міжнаціональних сутичок особовий склад більшості навчальних закладів МВС СРСР, зокрема й наш заклад, взяв участь в охороні громадського порядку в Азербайджані.

Так, у період з 21 листопада 1988 р. по 26 липня 1989 р. оперативний батальйон школи виконував державне завдання з охорони громадського порядку та захисту конституційних прав і свобод громадян в особливому районі м. Баку. Загальне керівництво здійснював начальник школи Л.І. Величко, який двічі особисто виїжджав у регіон. Безпосередньо батальйоном командував спочатку підполковник міліції М.І. Нестерчук, а з січня 1989 р. – майор міліції Я.С. Бабельський. Організація службової діяльності особового складу загонів здійснювалась і координувалась військово-оперативною групою МВС СРСР, а після введення комендантської години – і військовим комендантом особливого району.

У перші дні особовий склад одержав засоби захисту та стрілецьку зброю. Батальйон мав завдання підтримувати громадський порядок, не допускати розв'язування конфліктів і вчинення злочинів, забезпечувати комендантський режим. Служба була організована таким чином: виставлялися цілодобові пости у потенційно “вибухонебезпечних” місцях, патрулювалися окремі населені пункти, перекривалися стратегічно важливі чи небезпечні ділянки доріг, здійснювалися виїзди спеціальних груп для припинення сутичок,

хуліганських дій, злочинів. Ветерани згадують багато випадків припинення злочинів і правопорушень. Наведемо один з показових.

У грудні 1988 р. під час здійснення патрулювання з охорони громадського порядку в м. Баку, офіцери І.П. Коваленко, О.С. Савельєв і два курсанти, знаходячись у тролейбусі, стали свідками того, як один громадянин після образ на етнічному ґрунті жінки намагався нанести їй у груди удар ножом. З метою недопущення злочину І.П. Коваленко завадив удару й отримав ножове поранення. Злочинець був затриманий і доставлений до місцевого райвідділу. Підполковнику І.П. Коваленку була надана своєчасна медична допомога, його дії визнані правомірними і своєчасними. Наказом міністра внутрішніх справ СРСР у 1989 р. йому було присвоєно позачергове спеціальне звання полковника міліції.

Переважна більшість особового складу батальйону школи виявила неабияку витримку, поводи́ла себе мужньо і стійко, не піддавалась на провокації, хоча нерідко ставала об'єктом нападів та образ. Втім батальйону херсонців вдалося встановити і підтримувати в цілому доброзичливі стосунки з місцевим населенням. Дії курсантів і офіцерів отримали високу оцінку МВС СРСР, МВС Азербайджану, місцевих органів влади. Керівництво школи наказом № 177 від 28.12.1989 р. “Про заохочення співробітників міліції” за сумлінне виконання службового обов'язку матеріально заохотило 28 офіцерів, зокрема – В.І. Кулікова, Я.С. Бабельського, Б.П. Кривцуна, М.П. Соловійова, М.І. Фролова, О.М. Яшкова, Г.І. Кузнецова, Г.В. Омельченка, В.П. Лихоту, Д.Ф. Шульгу, І.П. Коваленко, П.Ф. Лисенка, В.І. Жарікова, М.І. Шило, Г.Д. Божка, І.М. Нікішенка, Ю.В. Вертія, С.М. Нікішина, Ю.М. Сластеніна, В.П. Алексашина, В.Л. Виговського, В.М. Маловічка, В.І. Плетньова, М.М. Новікова, В.П. Ткача, В.М. Демченка, І.М. Званчука, В.Ф. Гуниліна.

У серпні 1987 р. постійному та перемінному складу школи довелося пройти ще один іспит на професійну майстерність, мужність і громадянську зрілість. Мова йде про забезпечення громадського спокою у місцях повернення кримських татар на свою етнічну батьківщину після сталінського вигнання.

Варто нагадати, що південь Лівобережної частини Херсонщини (Каланчацький, Іванівський, Новотроїцький і передусім Генічеський райони) протягом XVI – середини XX століть входив до складу етнічної батьківщини кримських татар, примусово депортованих до Середньої Азії у травні 1944 р. У часи перебудови вони масово стали повертатись, що породило численні економічні, побутові, соціальні, етнічні, релігійні проблеми, які своєчасно владою не вирішувались. Виникало занепокоєння місцевих жителів, оскільки комуністична пропаганда 45 років несла у масову свідомість міф про “зраду” кримських татар. Тому виникали численні конфлікти, що спричинювало порушення громадського порядку.

Отже, за наказом начальника школи № 170 від 01.08.1987 р. для забезпечення охорони громадського порядку (фактично йшлося про недопущення міжетнічного конфлікту) до селища міського типу Новоолексіївки Генічеського району було відправлено батальйон з курсантів, слухачів першопочаткової підготовки і командно-викладацького складу – всього 234 особи. Командиром батальйону призначили М.І. Нестерчука, його заступником – І.П. Коваленка, командирами рот – В.С. Мандебуру і О.М. Акішина, командирами взводів – Г.Д. Божка, І.Л. Бородіна, М.В. Орлова, І.М. Званчука, Я.С. Бабельського, В.П. Федоренка, Ю.М. Сластеніна, старшиною батальйону – В.М. Демченка. Відрядження тривало півтори доби. Завдяки виваженим діям місцевих владних структур, реалістичній і поміркованій позиції лідерів кримськотатарського руху, професіоналізму та громадянській зрілості викладачів і курсантів конфлікту вдалося уникнути.

Вдруге, 4 листопада 1987 р., з аналогічним завданням було направлено 180 курсантів 2 курсу на чолі із заступником начальника школи В.І. Капустніковим на 4 доби в Генічеський, Іванівський і Новотроїцький райони Херсонської області. Разом із курсантами виїхали стройові командири та викладачі В.К. Фесенко, М.Ф. Зайченко, І.М. Нікіщенко, Г.В. Омельченко, В.П. Ліхота, С.М. Нікішин. За спогадами ветеранів, офіцери і курсанти патрулювали населені пункти.

При оцінці внеску школи у забезпечення правопорядку слід згадати й те, що практично кожного року курсанти брали участь у забезпе-

ченні правопорядку в курортній зоні Херсонщини, на берегах Азовського і Чорного морів.

Школа жила спільним з країною і насиченим бурхливими подіями життям, причому особливо багато цих подій прийшлося на роки перебудови та розпаду СРСР. Чорнобиль вписав героїчну й одночасно трагічну сторінку в історію інституту. У ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС брали участь всі без винятку служби міліції, зокрема працівники та випускники Херсонської спеціальної середньої школи міліції. Під час дій з ліквідації наслідків найбільшої техногенної катастрофи в історії людства перед міліцією одночасно постало чимало гострих і складних проблем – евакуація населення, посилена охорона громадського порядку, недопущення та жорстке присікання мародерства, забезпечення охорони 30-кілометрової зони відчуження, недопущення використання забруднених матеріалів і продуктів поза цією зоною.

Згідно з наказом МВС СРСР у грудні 1987 р. для якісної підготовки до несення служби з охорони громадського порядку в зоні аварії було створено оперативний штаб на чолі із заступником начальника школи зі стройової частини В.І. Капустніковим, розпочато навчання курсантів та інші види підготовки. Було підготовлено звідний батальйон для служби в “спеціальних районах”. Батальйон включав 230 осіб, зокрема 25 офіцерів, 200 курсантів та 1 вільнонайману особу. В складі батальйону було сформовано дві роти – з 155 та 74 осіб.

09.02.1988 р. було направлено групу розквартирування з 14 осіб на чолі з підполковником міліції В.М. Спригіним, вантажну машину для перевезення майна. Про серйозність ситуації свідчило те, що офіцери отримали табельну зброю та боєприпаси (по 16 патронів). Порядок дій було визначено розпорядженням МВС СРСР і вказівками МВС Білорусі. Основний склад відповідно до розпорядження МВС СРСР було відправлено протягом 13.02 – 16.03.1988 р. Стройовими командирами були В.К. Фесенко і О.І. Жакомін (командири рот), В.В. Кравченко і М.І. Шилов (заступники командирів рот), І.П. Коваленко, Ю.В. Вертій, Х.М. Аругян, О.І. Кириленко, С.М. Нікішин, В.І. Плетньов (командири взводів), О.М. Яшков і О.М. Моргунов (чергові офіцери).

Під час несення служби батальйон тісно взаємодіяв з МВС Білорусі, керівники якого ставили конкретні завдання, надавали рекомендації та неодноразово перевіряли якість виконання завдань. Це було практичним стажуванням з охорони громадського порядку. У колективі був добрий морально-психологічний клімат, висока дисципліна, дотримувався уставний порядок.

Працюючи в нових, надзвичайно складних умовах, працівники Херсонської спеціальної середньої школи міліції успішно виконали покладені на них завдання. За сумлінне виконання службового обов'язку у період ліквідації наслідків аварії багато курсантів, викладачів і співробітників школи було нагороджено високими урядовими та відомчими нагородами, відзначено наказами МВС СРСР, МВС УРСР, МВС БРСР та Херсонської спеціальної середньої школи міліції.

Зокрема вже 22.03.1988 р. вийшов наказ начальника школи “Про заохочення особового складу звідного батальйону школи, що забезпечував охорону громадського порядку в зоні відселення Чорнобильської АЕС”. У ньому зазначалось, що батальйон здійснював охорону понад 100 населених пунктів Хойницького, Брагінського і Наровлянського районів Гомельської області БРСР, у складних умовах командний склад і курсанти зуміли забезпечити надійну охорону та правопорядок, збереження залишеного майна громадян і державних установ. При цьому було виявлено та припинено 342 правопорушення. Особовий склад за мужність при несенні служби отримав високу оцінку. Батальйон отримав подяку й перехідний приз МВС СРСР, Штаб оперативної групи МВС БРСР оголосив подяку 35 особам, територіальні органи МВС БРСР заохотили 10 курсантів. Начальник школи нагородив почесною грамотою 10 курсантів (В.М. Стратонова, С.М. Петренка, С.С. Малікова, С.В. Барандича, В.М. Лінника, В.І. Салтикова, В.П. Жданова, В.А. Хоршавцева), грамотою 35 курсантів, подяку отримали 18 курсантів. Були відзначені також особи постійного складу – всього 25 осіб (Б.П. Кривцун, В.М. Спригін, О.М. Железняк, В.М. Демченко, О.М. Акішин, М.Ф. Фролов, Б.П. Косатий, В.П. Ліхота, О.Б. Уманський, В.П. Федоренко, В.К. Фесенко, В.В. Кравченко, І.П. Коваленко, Ю.В. Вертій, Д.Ф. Шульга, Х.М. Арутюнян, О.М. Яшков,

А.М. Опіхайленко, О.І. Жакомін, М.І. Шилов, О.І. Кириленко, С.М. Нікішин, В.І. Плетньов, О.М. Моргунов, Г.Д. Божок.

Долі учасників ліквідації наслідків аварії склались по-різному. Всі вони заслуговують на повагу і добру згадку. Так, курсант 19 взводу, мол. сержант міліції **С.С. Зумер** був нагороджений за самовідданість при охороні громадського порядку в зоні відселення Чорнобильської АЕС грамотою, а після закінчення школи міліції отримав посвідчення ліквідатора. Проте наслідки Чорнобиля суттєво вплинули на його здоров'я – нині він є ліквідатором I категорії, інвалідом 2 групи, отриманої внаслідок захворювання, що виникло під час виконання службових обов'язків у Чорнобильській зоні. Прийшовши в Херсонську школу міліції звичайним сільським хлопцем, він у курсантські роки сумлінно вчився, брав активну участь у господарських роботах. Найтепліші спомини зберіг про викладача С.М. Нікішина, який в Чорнобильській зоні був для курсантів справжнім батьком.

Після закінчення школи С.С. Зумер, працюючи в практичних підрозділах міліції, залишався скромним і роботящим працівником. Службу почав дільничним інспектором міліції, працював дізнавачем, у 1992 р. став наймолодшим у Київській області начальником відділення дізнання в Білоцерківському райвідділі. Потім працював начальником слідчого відділення в рідній Білій Церкві, старшим слідчим з особливо важливих справ Слідчого управління УМВС України в Київській області, дослужившись до спеціального звання полковника міліції. Уваги заслуговує той факт, що Сергій Станіславович став засновником міліцейської династії: двоє його синів продовжили традицію батька і зараз навчаються в нашому інституті. С.С. Зумер разом з іншим випускником школи 1988 р. М.В. Вовком, який теж служив у Білій Церкві дізнавачем і слідчим, утворили в цьому старовинному місті України постійно зростаючий осередок випускників нашого навчального закладу, який зберігає традиції курсантського побратимства.

1986 р. школу закінчили 254 курсанти. 23 випускники закінчили школу з відзнакою, 31 здали державні іспити на “відмінно”, 167 – на “відмінно” і “добре”. За досягнуті високі показники у навчанні, службі й активну участь у громадському житті Почесною грамотою

було нагороджено 10 курсантів (зокрема В.І. Гриб, М.М. Новіков, С.П. Зубко, Л.В. Шульгіна та інші), цінними подарунками – 8 курсантів. Навчалися представники різних національностей – грузини, вірмени, білоруси, азербайджанці, узбеки, татари, росіяни, українці.

1987 р. до державних іспитів були допущені 253 курсанти, зокрема й 5 курсанток (С.В. Доброловська, Н.В. Повельська, Н.В. Попова, В.А. Романець, Л.М. Цуканова). З відзнакою закінчили навчання 21 випускник, 28 здали державні іспити на “відмінно” і 132 – на “відмінно” і “добре”, тобто якісна успішність склала 63,3%. У підсумковому наказі з нагоди третього випуску почесною грамотою було нагороджено 19 курсантів, цінні подарунки отримали 12, грамотою нагороджено 4, подяку оголошено 5 курсантам. Наголосимо, що заохочення курсантів відбулось за успіхи в навчанні, допомогу у зміцненні матеріально-технічної бази школи, досягнення у спорті, художній самодіяльності, громадському житті. З випускників того року сьогодні працюють в ОВС зокрема І.П. Козелець (начальник Новотроїцького РВ УМВС України в Херсонській області), В.А. Мигей (головне слідче управління УМВС України в Херсонській області), А.В. Васильченко (начальник БЕП Сімферопольського УМВС України в АР Крим), В.П. Дорофєєв (слідче управління ГУМВС України в АР Крим), О.Л. Жильцов (декан юридичного факультету ХЮІ ХНУВС) та багато інших.

1988 р. до державних іспитів було допущено 247 курсантів. 21 курсант закінчив школу з відзнакою, 29 склали державні іспити на “відмінно”, 58 – на “відмінно” і “добре”. У підсумковому наказі було заохочено 60 курсантів, зокрема нагрудним знаком “Відмінник міліції” – В.В. Пишного, В.І. Потапенка, В.П. Худенка, М.П. Шестерника.

1989 р. до державних іспитів було допущено 238 курсантів. Кожний випуск мав свої особливості. Зокрема п’ятий випуск відрізнявся тим, що навчання курсантів проходило в суперечливі часи перебудови, ускладнювалось частим залученням курсантів для охорони громадського порядку в особливих районах. Наскільки це було можливим, навчальний процес не переривався і в місцях несення служби. Після повернення в стіни школи курсанти докладали чимало зусиль для надолуження пропущеного матеріалу. Вони успішно

здали випускні іспити і 64 випускники були заохочені, зокрема в Книгу пошани школи занесли В.В. Петренка, Г.С. Франчука, М.П. Зайця, нагрудним знаком “Відмінник міліції” нагороджено М.С. Скотаря, В.Б. Гіля, А.Я. Овсяницького, О.В. Кошевого, А.І. Рудевича, В.В. Гарника.

Цього ж року вперше випустились слухачі заочного відділення, з яких заохочено було 13 осіб.

У листопаді 1989 р. відбулась перша зустріч командно-викладацького складу і курсантів з випускниками різних років. На зустрічі обговорювались питання адаптації випускників у міліцейських колективах і відповідні корективи у навчально-виховній роботі. Були намічені шляхи співробітництва школи з практичними працівниками. У ході зустрічі народилась і була підтримана ідея й надалі щорічно 1 лютого проводити День випускника, що було офіційно оформлено наказом начальника школи Л.І. Величка за № 178 від 28.12.1989 р. Можливо, є сенс відродити цю традицію.

1990 р. до державних іспитів було допущено 206 курсантів денного відділення і 108 слухачів заочного відділення. Підсумки по стаціонару такі: 12 випускників закінчили школу з відзнакою, 25 здали іспити на “відмінно”, 63 – “відмінно” і “добре”. Занесли в Книгу пошани школи з видачею грошової винагороди у розмірі місячного окладу 4 випускники (В.С. Сарафанова, А.М. Слюсаря, Б.С. Гаджиева, В.В. Василевича), 7 нагородили нагрудними знаками “Відмінник міліції” (Л.С. Погомія, В.І. Гарбара, А.О. Дворового, В.Ф. Тихоненка, Т.В. Мадатела, В.І. Гуцола, С.І. Руснака), 12 курсантів отримали почесні грамоти (зокрема В.М. Мосійчук і М.І. Ясельський).

1991 р. до державних іспитів було допущено 157 курсантів. У підсумковому наказі наголошувалось, що “випуск проходить в час, коли перебудова змінила політичне обличчя країни. Події, що відбулись в країні в останній час, показали дійсну зрілість радянських людей, розкріпачення особи, реальне завоювання суспільством цивілізаційних прав і свобод”. З цього випуску 7 курсантів закінчили школу з відзнакою, 17 здали державні іспити на “відмінно”, 31 – на “відмінно” і “добре”.

У 1980-ті роки МВС СРСР і УРСР докладало значних зусиль до підготовки висококваліфікованих кадрів для служби в міліції. В освітніх закладах системи МВС, зокрема і в Херсонській спеціальній середній школі міліції, проводилась плідна робота з удосконалення навчально-виховного процесу з метою якісної підготовки юристів-правоохоронців, готових і здатних боротися зі злочинністю в країні. Внаслідок у практичних органах істотно зросла кількість працівників із середньою спеціальною освітою, які склали кадрове ядро офіцерського корпусу міліції у провідних підрозділах – карному розшуку, службі ДІМ та слідстві. Комплексний підхід до вирішення проблем забезпечення ОВС юристами-правоохоронцями (підвищення грошового утримання, покращення речового забезпечення, забезпечення житлом, соціальні пільги та розвиток відомчих навчальних закладів) сприяли формуванню стабілізуючої тенденції в роботі з кадрами.

За час роботи з 1983 по 1991 рр. школа підготувала близько 2 тис. спеціалістів середньої кваліфікації для МВС України, зокрема за денною формою навчання – 1266 дільничних інспекторів міліції і 430 оперуповноважених. За цей час понад 1 тис. практичних працівників підвищили свою кваліфікацію і пройшли перепідготовку, лави правоохоронців поповнили майже 1 тис. випускників першопочаткової підготовки. Самовіддано несуть свою почесну і відповідальну службу вихованці школи. Багато її випускників очолюють обласні, міські та районні органи внутрішніх справ, управління та служби МВС України. За зразкове виконання своїх обов'язків вони нагороджені орденами і медалями.

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ. Херсонське училище міліції МВС України (1992–1996 рр.)

Період останніх років існування СРСР і перших років незалежності України був одним із найскладніших в історії української міліції і нашого навчального закладу. У цей час відбулась стрімка криміналізація суспільства внаслідок соціально-політичних катаклізмів та економічних негараздів. Зростала не лише загальна злочинність, але й кримінальний професіоналізм: злочини ставали все більш жорстокими та зухвалими, виникали нові види злочинної діяльності (убивства на замовлення, торгівля людьми, наркотиками, зброєю тощо).

Але попри численні труднощі українським правоохоронцям вдалося не тільки вистояти в цих складних умовах, а й, зміцнівши, розпочати наступ на злочинність. В умовах недостатнього фінансування і гострого кадрового дефіциту МВС України спромоглося вирішити основні завдання, які ставились перед міліцією, а головне – зберегти стабільність оперативної обстановки в державі, не допустити розгортання міжнародних і міжконфесійних конфліктів.

У нових умовах МВС СРСР було змушене піти на значне розширення прав МВС союзних республік і передало їм низку суттєвих повноважень, які до цього належали до виключної компетенції загальносоюзного міністерства. Так, у галузі управління ОВС та організації оперативно-службової діяльності було надано права визначати порядок планування службової діяльності та видавати відповідні нормативні акти; у кадровій роботі – призначати та звільняти працівників з посад начальників головних управлінь та управлінь внутрішніх справ виконкомів обласних і міських рад народних депутатів, визначати чисельність і затверджувати штати підрозділів міліції, які утримуються за кошти підприємств; дещо розширено було самостійність стосовно фінансового та матеріально-технічного забезпечення, надання допомоги працівникам у придбанні житла тощо.

Для припинення подальшого погіршення криміногенної ситуації Верховна Рада УРСР 29.11.1990 р. прийняла постанову “Про невідкладні заходи щодо зміцнення правопорядку в республіці”, в якій ОВС і внутрішнім військам було надано право “...з метою припинення масових заворушень, протиправних дій... масових захоплень земель, невиконання законних вимог працівників міліції..., дій, що посягають на громадський спокій, права, життя і здоров’я людей, застосовувати у встановленому порядку активну протидію, в тому числі із застосуванням дозволених спеціальних засобів” (Правила їх застосування були затверджені Постановою Ради Міністрів УРСР 27.02.1991 р.).

Принципово важливе значення для розвитку української міліції мало прийняття 20.12.1990 р. Верховною Радою УРСР Закону “Про міліцію”, який зі змінами і доповненнями й до сьогодні є визначальним в діяльності міліції. Саме він заклав правову основу роботи міліції. Також особливе значення для створення правової бази діяльності української міліції мало “Положення про проходження служби рядовим та начальницьким складом органів внутрішніх справ Української РСР” від 29.07.1991 р. і “Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ Української РСР” від 29.07.1991 р.

Водночас цілком виправдано та логічно з метою посилення правового та соціального захисту правоохоронців було прийнято ряд законодавчих актів, зокрема Указом Президії Верховної Ради УРСР “Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів” від 18.01.1991 р. Кримінальний кодекс було доповнено статтями 176/5 “Образа прокурора або слідчого”, 189/3 “Втручання у діяльність працівника прокуратури, органів внутрішніх справ, державної безпеки”, 189/4 “Заподіяння тілесних ушкоджень працівникові правоохоронного органу”, 189/5 “Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу” і змінено редакцію статті 189/1 “Образа працівника міліції, народного дружинника або військовослужбовця”. Для посилення соціального захисту працівників ОВС Кабінет Міністрів 29.06.1991 р. запровадив державне особисте страхування міліціонерів.

Принципово новий етап в історії України, української міліції та нашого навчального закладу зокрема розпочався після прийняття

24 серпня 1991 р. Верховною Радою України Акту проголошення незалежності України. Незалежна Україна успадкувала ОВС СРСР, що знаходились на території України, зокрема й систему навчальних закладів. Ця спадщина значною мірою не відповідала новим реаліям, і створення власне міліції стало одним із нагальних завдань незалежної України.

Природно, що цю справу було розпочато з нормативно-правової бази. Так, 26 серпня 1991 р. було видано наказ МВС України № 383 “Про перегляд відомчих нормативних актів і створення Нормативної бази МВС України”. У 1992 р. набули чинності Закони України “Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР “Про міліцію” від 19 червня 1992 р., “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 р., “Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ” від 9 квітня 1992 р., розпорядженням Президента України 7 жовтня 1992 р. було затверджено Положення про Міністерство внутрішніх справ України, а також засновано профспілку атестованих працівників ОВС України. У січні 1992 р. працівники ОВС склали Присягу на вірність народові України.

Важливою подією на цьому шляху стало встановлення професійного свята української міліції – Дня міліції, який Указом Президента України встановлювався 20 грудня – у день прийняття Верховною Радою України у 1990 р. Закону України “Про міліцію”. Природно, що встановлення цього свята на державному рівні мало неабияке значення для становлення української міліції, піднесення авторитету ОВС в суспільстві та престижності служби в міліції серед населення.

У цей період діяльність міліції базувалась на Конституції України, Закону України “Про міліцію” та інших законодавчо-нормативних актах. В них підкреслюється, що робота міліції будується на принципах законності й гуманізму та є гласною. Законодавчо було підтверджено подвійне підпорядкування ОВС МВС України та відповідним органам місцевого самоврядування.

Для виконання покладених на міліцію завдань її співробітникам надано відповідних прав – право перевіряти у громадян документи

при підозрі у вчиненні протиправних дій; виявляти і вести облік осіб, які підлягають профілактичному впливу; у визначених законом випадках проводити огляд осіб; проводити обшуки, вилучення, допити відповідно до законодавства тощо. Міліція має право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби й вогнепальну зброю у порядку, передбаченому законом.

Проте на становищі міліції негативно позначилися роки зростання соціально-політичної ситуації внаслідок розвалу СРСР і трансформації радянських інститутів. Передусім це спричинило негативну ситуацію у кадровому складі. Якщо раніше з міліції звільнялись переважно новачки, то у 1991–1996 рр. її залишали професіонали з великим досвідом роботи, яким пропонувались набагато кращі умови роботи й оплати в комерційних структурах. До речі, й до сьогодні цей фактор залишається чинним.

Ці роки “дикого капіталізму” (стрімка зміна форм власності, масові шахрайські оборудки, безробіття, зубожіння основної частини населення на тлі збагачення злочинців, корумпованих чиновників, бандитські війни тощо) створили сприятливі умови для появи олігархо-кланово-мафіозних угруповань, породили небезпечний симбіоз економічної та загальнокримінальної злочинності. МВС України чимало зробила для недопущення в державі обвального зростання злочинності, для боротьби з корумпованістю посадовців ОВС, для створення нових служб і підрозділів – Національного бюро Інтерполу України, Служби міжнародних зв’язків, Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю, підрозділу “Беркут” тощо. З 1995 р. МВС стало систематично проводити оперативно-профілактичні, цільові та спеціальні операції, спрямовані на стабілізацію оперативної обстановки в країні. На жаль, міліція не зуміла відсторонитись від політизації. ОВС переживала складний період трансформації та адаптації до принципово нових умов функціонування і виконання покладених на них важливих завдань захисту прав і свобод людини.

Цілком природно, що становлення української міліції проходило у вкрай важких умовах. Скажімо, кількість зареєстрованих злочинів у 1992 р. досягла 431,5 тис., що на 18,7% більше порівняно з 1991 р., з них злочинів по лінії карного розшуку – понад 367 тис.,

або на 25,7% вище показників 1991 р. Про гостроту боротьби з криміналітетом свідчить і те, що у 1991–1993 рр. під час виконання службових обов'язків загинуло 214 міліціонерів.

Кількість кримінальних справ, які знаходились у провадженні слідчих ОВС, у 1992 р. порівняно з 1987 р. зросла у 2,5 рази. Суттєве збільшення навантаження на слідчих поряд з іншими факторами призвело до якісних і кількісних кадрових втрат. Наголосимо, що ці негативні явища розпочались в останні роки існування СРСР. Так, за 1988–1992 рр. зі слідчих підрозділів звільнилось 2714 працівників, що призвело до втрати близько 2/3 професійного ядра та некомплекту у майже 600 працівників. Водночас питома вага слідчих з вищою юридичною освітою зменшилась до 63,8%, а 13,7% (практично кожен сьомий) слідчий не був юристом за фахом. На жаль, в Херсонській, як і в Одеській, Луганській, Кіровоградській та Вінницькій областях, частка слідчих з вищою юридичною освітою ледь сягала 40–50%. У цих умовах МВС України вжило невідкладних заходів щодо надання пріоритету слідчому апарату в комплектуванні його фахівцями з вищою юридичною освітою.

Загалом 1992 року, незважаючи на складність ситуації, ОВС було розкрито понад 210 тис. злочинів, що на 13% перевищувало показники 1991 року. Також було розшукано на 3,5 тис. більше злочинців, які переховувались від органів правосуддя. Дещо поліпшились результати роботи з усіх основних напрямків оперативно-службової діяльності, проте докорінних змін щодо стану оперативної обстановки досягти ще не вдалося. Українська міліція перебувала лише у процесі становлення.

Отже, життя вимагало істотних змін у системі підготовки кадрів ОВС, створення нових і реорганізації чинних закладів освіти системи МВС України. Власне кажучи, йшлося про створення національної системи освіти МВС, оскільки ті заклади, що існували, не становили цілісної системи. То були окремі елементи принципово іншої правоохоронної системи.

Створення нової системи освіти МВС України відбувалось у вкрай складних умовах: брак коштів, хронічний дефіцит кадрів, панування в середовищі значної частини викладачів, курсантів і слухачів

радянських стереотипів. Не секрет, що ці складні завдання особовий склад відомчих закладів освіти вирішував переважно на ентузіазмі, оскільки молода українська держава не могла належним чином фінансувати створення мережі ВНЗ системи МВС України.

І все ж перші кроки на цьому шляху були зроблені практично відразу після розпаду СРСР. Так, спочатку школи міліції отримали нову назву – наш навчальний заклад офіційно називався Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС України. Тобто згідно з наказом МВС СРСР від 31.07.1991 р. № 257 на базі Херсонської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР, яка була ліквідована, була створена Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС України. Відповідно до наказу МВС України № 1 від 05.01.1992 р. весь особовий склад навчального закладу урочисто й у присутності засобів масової інформації 30.01.1992 р. був приведений до Присяги на вірність народові України. У січні 1992 р. на базі спеціального факультету МВС при Українській юридичній академії (м. Харків) було створено Харківський інститут внутрішніх справ, а на базі Київської вищої школи МВС – Українську академію внутрішніх справ. У травні 1992 р. було утворено Київське та Чернігівське училища міліції МВС України. Того ж року на підставі Закону України “Про освіту” спеціальні середні школи в Дніпропетровську, Донецьку, Івано-Франківську, Львові, Одесі та Херсоні були перейменовані в училища міліції МВС України. Відповідно до наказу МВС України від 11.03.1992 р. за № 139 Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС України була перетворена на Херсонське училище міліції МВС України. Разом з назвою змінилась структура, напрямки та форми роботи.

Відповідно до наказу МВС України № 427 від 08.10.1991 р. “Про організаційно-штатні питання по спеціальним середнім навчальним закладам МВС України” у зв’язку з перепідпорядкуванням їх Україні було затверджено нові штати. Керівництво училища складалось з п’яти осіб – начальник і чотири його заступники з навчальної роботи, роботи з особовим складом, строювої частини і тилу. Штат навчального відділу складав 9 осіб – начальник відділу (він же заступник начальника училища з навчальної роботи), його заступник, начальник заочного відділення, викладач-методист, викладач-

методист з упровадження ТЗН, старший інспектор, інспектор, інспектор-службовець.

Основною структурною ланкою з навчальної роботи залишились цикли – їх було шість (соціально-економічних дисциплін, оперативно-розшукової діяльності, адміністративного права, кримінального права і загальноправових дисциплін, кримінального процесу і криміналістики, військових дисциплін і фізичної підготовки). За штатом на циклах був начальник, старші викладачі та викладачі – загалом по всіх циклах 48 посад.

До навчально-допоміжного персоналу відносились 11 осіб – 4 начальники кабінетів, 1 завідувач фотолабораторією, 5 інструкторів авто підготовки, 1 майстер дільниці оперативної поліграфії. Сім посад було у відділі по роботі з особовим складом – начальник (він же заступник начальника училища по роботі з особовим складом), його заступник, інспектори, кіномеханік, начальник клубу. У бібліотеці працювало 4 особи – завідувачий, 1 старший бібліотекар і 2 бібліотекари. Три посади були у спецбібліотеці. Канцелярія мала 6 посад – завідувачий, інспектор і 4 друкарки. Відділ тилового забезпечення очолювався заступником начальника училища по тилу і мав 6 цивільних посад – начальники продовольчої та речової служб, завідувачий складом, комірники. Квартирно-експлуатаційний відділ мав 15 цивільних працівників (начальник, інженер, столяр, слюсарі-сантехники, монтажник, електрик, 6 прибиральниць). В ідальні працювало 15 цивільних осіб (завідувачий, завідувачий виробництвом, 7 кухарів, 6 мийників посуду). Технічна частина з гаражем керувалась відповідним начальником і мала 11 цивільних водіїв. Служба арттехозброєння мала одну штатну посаду начальника. У медичному пункті було 3,5 штатних осіб – начальник, стоматолог на 0,5 ставки, фельдшер, медсестра. У фінансово-економічному відділі працювало 5 осіб – начальник і 4 цивільних бухгалтери. На контрольно-пропускному пункті було два штатних контролери. Курсами керували курсові командири (4), їх заступники (4) та старшини (2).

Отже, за штатним розкладом у Херсонському училищі міліції МВС України у 1991 р. було 164,5 посад, зокрема начальницького складу

– 84, молодшого начальницького складу – 9, цивільних – 74,5. Курсантів навчалось 500 осіб, слухачів заочного відділення – 300.

У лютому 1992 р. була створена атестаційна комісія для проведення атестації рядового та начальницького складу. Атестація проходила згідно з “Положенням про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС України” з метою підвищення ефективності роботи співробітників, покращення підбору, розстановки і виховання кадрів, а також стимулювання й підвищення кваліфікації, творчої активності та відповідальності. В процесі атестації оцінювались ділові, професійні, моральні та особисті риси, рівень культури і здатність працювати з людьми. З цього часу діяльність атестаційної комісії стала практично одним з дієвих важелів підбору, розстановки і виховання кадрів. Важливо, що в діяльності атестаційних комісій брали участь не лише заступники начальника і кадровики, але й начальники циклів як провідної ланки навчально-виховного процесу.

Начальником училища міліції з квітня 1992 р. був призначений генерал-майор міліції А.М.Потапенко, який очолював заклад до липня 1995 р.

Анатолій Миколайович Потапенко був фактично перший професійний слідчий на цій посаді. Він народився 28 травня 1935 р. у с. Осипенко Бердянського району Запорізької області. Після закінчення в 1957 р. Харківського юридичного інституту був направлений на роботу в ОВС. У 1958–1969 рр. він працював слідчим і старшим слідчим слідчого відділення відділу внутрішніх справ запорізьких міського й обласного управлінь, а з 1971 р. – начальником слідчого відділу УВС Запорізького міськвиконкому. За 15 років слідчої роботи Анатолій Миколайович набув значного досвіду в справі розкриття злочинів, приділяючи при цьому багато уваги чіткому плануванню роботи слідчих, якісному розслідуванню кримінальних справ, впровадженню в практику слідства передових методик і технічних засобів, неухильному дотриманню чинного законодавства. Цим самим він здобув чималий авторитет у середовищі професіоналів і в 1977 р. був висунутий на керівну роботу в ОВС. З 1977 по 1982 рр. А.М. Потапенко обіймав посаду заступника нача-

льника УВС Запорізького облвиконкому, а протягом 1982-1992 рр. – начальника УВС Херсонського облвиконкому.

Отже, Анатолій Миколайович пройшов службовий шлях від слідчого до начальника обласного управління внутрішніх справ. За цей час він добре ознайомився з роботою всіх провідних служб міліції, набув досвіду організації охорони громадського порядку в масштабах міста й області, добре усвідомив необхідність зміцнення райорганів і підрозділів кваліфікованими спеціалістами. Зарекомендував себе вимогливим керівником, що не заважало йому правильно будувати стосунки з підлеглими.

Генерал-майор міліції А.М.Потапенко за час роботи в практичних органах виявив високий рівень теоретичної підготовки, вміння організовувати роботу підлеглих, приділяючи першочергову увагу навчанню та підвищенню кваліфікації співробітників міліції. За 11 років роботи на посаді начальника міліції Херсонщини він познайомився з випускниками та працівниками школи міліції, достатньо мірою знав про традиції, успіхи та проблеми закладу. Все це стало в нагоді Анатолію Миколайовичу, коли він очолив навчальний заклад.

А.М. Потапенку довелося керувати нашим навчальним закладом у складні часи перших кроків розбудови незалежної української держави, в роки тяжкої кризи в суспільстві. Природно, що це призвело не лише до зміни назви установи, але й до реформування системи відомчої освіти, перебудови всього навчально-виховного процесу в умовах перманентного недофінансування, змін у кадровому складі.

Слід зазначити, що в період перебування на посаді начальника закладу А.М. Потапенко зумів зберегти свій потенціал, кадрове ядро начальницького, стройового та викладацького складу, традиції навчально-виховної роботи. Водночас успішно проходила трансформація всіх сфер діяльності училища міліції відповідно до нових умов, нарощувалися передумови для підвищення його статусу.

Якщо звернутись до документів, свідчень ветеранів закладу, то можна стверджувати, що стилю керівництва А.М. Потапенка був притаманний неповторний комплекс рис – самостійність і навіть сміливість у прийнятті рішень та обстоюванні власних переконань,

твердість, здатність чинити опір зовнішньому тиску. Генерал не визнавав “телефонного права”, діяв в однаковій мірі за законом і по справедливості як щодо полковника міліції, так і щодо курсанта.

Генерал-майор міліції А.М.Потапенко на посаді ректора Херсонського училища міліції МВС України відзначався також надзвичайною увагою до спортивно-масової роботи – нерідко сам з азартом і завзятістю спостерігав за спортивними змаганнями, в скрутних матеріальних умовах знаходив необхідні кошти та засоби на спортивний інвентар, екіпіровку спортсменів, проведення навчально-тренувальних зборів, підготовку збірних команд, морально та матеріально заохочував спортсменів, і взагалі запам’ятовувався добрим ставленням до спортсменів.

27.07.1992 р. був виданий перший наказ начальника училища українською мовою.

У грудні 1993 р. замість посади начальника училища було введено посаду ректора, заступники начальника відповідно стали йменуватися проректорами.

Наказом МВС України № 298 о/с від 16.05.1995 р. ректором училища був призначений полковник міліції О.Ю. Пащенко.

На виконання наказу № 382 від 01.07.1992 р. МВС України були затверджені нові штати Херсонського училища міліції. Порівняно з 1991 р. відбулись певні зміни, зокрема на дві посади збільшено навчальний відділ за рахунок відділення групи впровадження і використання ТЗН, вперше створено чергову частину з 4 осіб, затверджено 4 заступники начальників курсів з виховної роботи, збільшено кількість вільнонайманих працівників. Перемінний склад училища складався з 500 курсантів, 350 слухачів заочного відділення (тобто був збільшений набір), 90 слухачів курсів підвищення кваліфікації (вперше ця кількість була чітко визначена).

На підставі “Положення про порядок організації та нормування праці професорсько-викладацького складу навчальних закладів системи МВС України” (наказ № 471 від 10.08.1992 р.) було затверджено кількісний склад викладачів по циклах, що дозволило на основі норм навантаження обсягів навчальної роботи розподілити ставки. Зокре-

ма цикл соціально-економічних дисциплін мав 1 посаду старшого викладача і 3 посади викладачів, оперативно-розшукової діяльності – 2 посади старшого викладача і 4 викладачі, адміністративного права – 3 посади старшого викладача і 5 викладачів, кримінального процесу і криміналістики – 3 посади старшого викладача і 6 викладачів, кримінального права і загальноправових дисциплін – 3 посади старшого викладача і 4 викладачі, військових дисциплін і фізичної підготовки – 2 посади старшого викладача і 6 викладачів. Разом в училищі за штатним розкладом було 14 посад старших викладачів і 28 викладачів. Нововведенням було те, що вперше викладачів виділили в особливу групу, яка отримала назву, як і в цивільних навчальних закладах, – професорсько-викладацький склад. По-друге, зміни в організаційно-штатній структурі надалі відбувались шляхом перерозподілу викладацьких посад між циклами залежно від змін навчальних планів і навантаження.

Принципові зміни відбувались у міру ускладнення навчально-виховної роботи та появи нових завдань. Так, з метою приведення штатних посад училища у відповідність до наказу № 567 від 20.10.1994 р. “Про організаційно-штатні питання” МВС України 22.11.1994 р. наказом № 141 ректора училища було розпочато створення нового циклу – мовної підготовки (викладачами іноземних мов стали досвідчені педагоги Н.І. Мисник і І.В. Киселевич), збільшено кількість посад на циклі бойової та фізичної підготовки, у навчальному відділі та відділі кадрів – за рахунок створення в його складі групи виховної та соціально-психологічної роботи (вперше введено у штатний розклад посади старшого психолога і психолога). Останнє мало принципове значення для покращення всієї виховної роботи в училищі.

На 1 січня 1995 р. в училищі працювала 81 особа постійного складу, зокрема генерал-майор міліції А.М. Потапенко, 4 полковники – М.А. Слюсар, А.С. Морозов, Р.В. Шурманов і В.К. Фесенко, 22 підполковники, 33 майори, 6 капітанів, 11 старших лейтенантів, 3 лейтенанти, 2 особи молодшого начальницького складу. Як бачимо, основна маса кадрового складу (68%) була представлена професіоналами у спеціальному званні підполковник – майор і була готова для вирішення нових завдань.

Документи дозволяють персонально за окремими структурними підрозділами згадати представників постійного складу.

Керівництво: ректор – генерал-майор міліції А.М. Потапенко, заступник з навчальної роботи – полковник міліції М.А. Слюсар, заступник зі стройової частини – підполковник міліції І.М. Нікішенко; навчальний відділ – підполковники міліції В.С. Дудченко, І.Л. Бородін, О.С. Осадча, В.П. Федоренко, капітан міліції С.П. Зубко, лейтенанти міліції В.О. Волос і В.В. Букач; відділ кадрів – підполковник міліції С.М. Ніколенко, капітан міліції В.М. Маловічко, ст. лейтенант міліції В.М. Демченко, лейтенант міліції Б.І. Сончак; стройова частина – полковник міліції В.К. Фесенко, підполковники міліції М.Ф. Зайченко, Я.С. Бабельський і М.Г. Каманін, майори міліції С.М. Рудь, Ю.М. Сластенін і В.В. Худік, лейтенант міліції І.В. Мовенко, сержанти міліції С.В. Цапенко і Р.Ю. Морковкін, мол. сержант міліції Г.А. Воробйов, сержант міліції С.В. Вітковський; відділ тилового забезпечення – підполковник міліції А.Й. Федорченко, ст. лейтенант міліції І.А. Башинський; чергова частина – капітан міліції Є.О. Сачава, лейтенант міліції П.К. Панга, сержант міліції І.М. Супрун; технічна частина – старший лейтенант міліції А.М. Опіхайленко, старші сержанти міліції Ю.І. Сисоєв і Б.А. Мармаза; служба арттехозброєння – лейтенант міліції В.П. Луц; цикл соціально-економічних дисциплін – підполковники міліції В.В. Задорожній, М.П. Соловійов і О.Д. Семенов, майори міліції О.М. Яшков і П.В. Макушев; цикл оперативно-розшукової діяльності – полковник міліції А.С. Морозов, майори міліції В.О. Кашанський, В.П. Барковський, О.О. Чернуха і О.М. Железняк, капітан міліції В.М. Мішкін; цикл кримінального права і загальноправових дисциплін – полковник міліції Р.В. Шурманов, підполковники міліції Т.Б. Кисельова, О.І. Кириленко, В.П. Лихота і Г.І. Захарченко, майор міліції Т.Ф. Слєпченко, капітан міліції М.М. Новіков; цикл адміністративного права – підполковники міліції І.М. Званчук, Г.Д. Божок, М.І. Шило і Б.П. Кривцун, майори міліції С.В. Набока, Ю.Ф. Білан і О.М. Моргунов, капітан міліції О.Л. Жильцов; цикл кримінального процесу і криміналістики – полковник міліції Ю.О. Морковкін, підполковники міліції В.Л. Виговський і Н.Т. Савченко, майори міліції М.І. Гололобов, М.В. Левченко, Д.Ф. Шульга і Ю.В. Вертій, капітан міліції

В.М. Стратонов, мол. лейтенант міліції В.В. Форостяний; цикл бойової і фізичної підготовки – підполковники міліції С.М. Нікішин і Г.В. Омельченко, майори міліції Ф.А. Квасов і В.В. Маточкін, капітани міліції О.В. Басарак, В.В. Ритов і С.П. Мазуренко, старші лейтенанти міліції І.Є. Удовіченко, М.Ю. Безклубий, О.В. Саратовський і В.М. Чайковський, лейтенант міліції А.Г. Комарчук.

У 1993–1996 рр. відбулась швидка зміна поколінь у постійному складі, прийшла ціла група професіоналів, яка зробила значний внесок у розвиток нашого навчального закладу, – І.Є. Удовіченко, В.В. Ритов, В.О. Волос, І.В. Мовенко, Б.І. Сончак, В.М. Марков, О.А. Горбатюк, О.М. Пойда, Ю.В. Ярига, П.В. Філіппов, І.В. Измайлов, В.В. Топал, О.І. Кузнецов, О.О. Чернуха.

Зокрема в цей час заклад поповнився групою офіцерів зі збройних сил. Вони були на “ти” з різними видами зброї, поєднували армійську методикау та досвід навчальної роботи в училищі, відрізнялись стройовою виправкою.

Тут слід згадати випускника Московського вищого військово-командного училища, колишнього командира розвідроты, старшого викладача кафедри спеціальної тактики та фізичної підготовки, підполковника міліції Володимира Вікторовича Ритова, який за період багаторічної праці в інституті прищепив навички влучної стрільби з табельної зброї не одному поколінню курсантів, створив і керував снайперським гуртком. Довгі роки викладав бойову підготовку старший викладач цієї ж кафедри, підполковник міліції, випускник Орловського вищого військово-командного училища Ігор Євгенович Удовіченко. Він запам’ятався розробкою численних методик щодо викладання вогневої підготовки та інших військових дисциплін. Уставний порядок, етику стосунків, стройовий вишкіл, розуміння офіцерської честі, сумлінне ставлення до служби прищепив курсантам заступник начальника по строю Херсонського юридичного інституту, полковник міліції, випускник Хмельницького вищого артилерійського командного училища Павло Веніамінович Філіппов. Запровадження ТЗН та сучасної комп’ютерної техніки у навчальний процес нерозривно пов’язано з сумлінною службою старшого інженера-електронника, підполковника міліції, випускника Красноярського вищого командного училища радіоелектроні-

ки ПВО Ігоря Васильовича Ізмайлова. Функціонування курсів післядипломної освіти в нашому інституті забезпечується підполковником міліції, випускником Даугавпільського вищого військового авіаційного інженерного училища Владиславом Миколайовичем Марковим.

Прийшли викладачі, що мали значний досвід роботи в практичних органах, зокрема Л.В. Соболев (до цього працювала у відділенні дізнання Комсомольського райвідділу внутрішніх справ м. Херсона), Т.Ф. Слепченко поєднувала фундаментальну юридичну освіту і чималий досвід роботи в практичних органах. В.М. Долженко, М.В. Левченко та інших. Працювало в училищі багато випускників нашого навчального закладу, які на власному досвіді під час навчання добре засвоїли традиції навчального закладу й передавали їх молоді, – М.М. Новіков, І.П. Марчук, В.М. Стратонов, О.Л. Жильцов, С.П. Зубко, О.В. Марар. Поступово збільшувалась кількість жінок. Так, у 1995 р. в училищі працювало 6 атестованих і 52 вільнонайманих жінки, у 1996 р. це число зросло до 9 осіб атестованого складу і 59 вільнонайманих.

В училищі проводились різноманітні заходи для підвищення професійного рівня викладачів. Так, у жовтні 1995 р. було проведено триденний семінар для викладачів циклу бойової та фізичної підготовки з методики рукопашного бою із запрошенням відомого спортсмена В.В. Яковенка.

У січні 1996 р. відповідно до наказу МВС України № 20 від 14.01.1996 р. “Про реорганізацію кадрових апаратів органів внутрішніх справ” відділ кадрів було перейменовано у відділ по роботі з особовим складом, значною мірою змінено його функції та розроблено нове положення, функціональні обов’язки співробітників були приведені у відповідність до нових вимог штатного розкладу. У відділі стало 8 посад – начальник (проректор по роботі з особовим складом), його заступник, 2 старших інспектори, 2 інспектори та 1 інспектор вільнонайманий.

Кадрове питання було предметом постійної уваги міністерства і керівництва закладу. Так, 09.02.1996 р. підполковник О.І. Кириленко був призначений начальником циклу кримінального права і за-

гальноправових дисциплін. Заступником начальника відділу по роботі з особовим складом 01.09.1996 р. було призначено майора міліції С.Г. Гончарова, старшим інспектором навчального відділу – лейтенанта міліції С.Г. Шавалду. Цикл мовної підготовки збільшено з 2 до 6 осіб.

Наказом МВС України № 520 від 30.07.1996 р. “Про чисельне укріплення вищих навчальних закладів МВС України” було введено 21,5 нових посад, зокрема проректор по тилу став проректором по господарській частині – начальником господарського відділу (назва точніше відбивала реалію). У штатах з’явилась посада помічника ректора по будівництву, дві посади начальника кабінету спеціальних дисциплін, 4 посади контролерів КПП, 6 посад командирів навчальних взводів в основному підрозділі, 1 посада в господарському відділі, 1 посада в фінансово-економічному відділі, у медичній частині стало 4,5 посад – терапевт, 2 медсестри, провізор, 0,5 ставки стоматолога.

Щорічний набір курсантів був встановлений у 220 осіб, слухачів заочного відділення – 100 осіб. У результаті повне наповнення тих, хто навчався у 1996 р. становило 960 осіб (660 курсантів і 300 слухачів заочної форми навчання). Їх навчали 6 начальників циклів (А.С. Морозов, Г.Д. Божок, В.В. Задорожній, Г.В. Омельченко, О.І. Кириленко, Н.Т. Савченко), 14 старших викладачів (В.О. Кашанський, Т.Б. Кисельова, Т.Ф. Слепченко, М.В. Левченко, В.П. Барковський, В.М. Стратонов, М.І. Шило, І.М. Званчук, О.Л. Жильцов, М.П. Соловійов, А.В. Савлов, О.В. Саратовський, Д.П. Шульга, В.В. Ритов), 25 викладачів. Начальниками курсів були В.В. Худік, С.М. Рудь, С.П. Мазуренко.

Продовжувалась практика організації стажування тільки-но прийнятих на посаду викладачів. Їм виділявся місяць для освоєння функціональних обов’язків, набуття нових професійних знань, практичних навичок і умінь. На час стажування призначали наставника з досвідчених викладачів.

Для підготовки дільничних інспекторів міліції у 1992 р. було змінено умови набору курсантів. Відповідно до наказу МВС України № 186 від 02.04.1992 р. стали набирати молодь після отримання

загальної середньої освіти (70% від усього набору), решту складав традиційний контингент демобілізованих з армії. Поступово ця пропорція змінювалась на користь першої категорії абітурієнтів. Так, у 1995 р. вона становила вже 90%.

Наголосимо, що ці зміни в контингенті вступників до нашого навчального закладу не призвели до погіршення якості підготовки правоохоронців-юристів завдяки продуманій і випробуваній системі навчально-виховної роботи, цілеспрямованій творчій праці всього колективу, сумлінності, наполегливості та відповідальності самих курсантів.

Випускники набору 1992 р. сьогодні з честю несуть звання вихованця закладу. Так, **М.Ю. Бездольний**, уже полковник міліції, нині працює начальником Науково-навчального інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС; **О.О. Горішний**, підполковник міліції, очолює факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС ХЮІ ХНУВС; **І.П. Марчук**, підполковник міліції, кандидат педагогічних наук, начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки нашого інституту; **Є.В. Климчук**, підполковник, наразі очолює Чаплинський РВ УМВС України в Херсонській області. Взагалі на сьогодні цей випуск складає кістяк багатьох підрозділів ОВС по всій Україні.

Випускник 1996 р., майор міліції **О.О. Ковтун** у 2004–2005 рр. служив у складі спеціального миротворчого підрозділу МВС України місії ООН в Косово. Важко уявити в сьогоднішньому міцному бойовому офіцері 17-літнього першокурсника вагою 64 кг. У нашому закладі юнак пройшов школу фізичного та життєвого загартування. В екстремальних ситуаціях у Косово він не раз із вдячністю згадував заняття з бойової та фізичної підготовки, які проводив В.М. Чайковський, виховуючи справжніх професіоналів-правоохоронців. О.О. Ковтун, очолюючи штатне відділення спец підрозділу і неформальну переговорну групу, забезпечував спокій мирних громадян як адміністративно-силовими, так і профілактично-виховними засобами. Цей приклад зайвий раз переконує в необхідності всебічної підготовки сучасного фахівця-правоохоронця.

З часом відбулись позитивні зміни щодо вступних іспитів – були встановлені чіткі терміни вступної кампанії для стаціонару (16–31.07) і заочників (21–31.08), вступні іспити з української (російської) мови і літератури, основ держави і права, історії України і все-світньої історії, фізичної підготовки.

З вересня 1993 р. новий набір курсантів став вчитись уже три роки, оскільки зменшилась питома вага осіб з армійським досвідом. Відповідно курсанти, що прийшли з середньої загальноосвітньої школи, потребували більшого терміну навчання та досконалішої спеціальної підготовки. Одночасно це був один із перших кроків набуття в подальшому навчальним закладом статусу вищої школи. Відповідно до навчальної програми з 21 по 31 серпня проводився ознайомчий збір курсантів першого курсу. Була встановлена чітка нумерація взводів відповідно до курсів. Отже, на першому курсі навчались курсанти 11-18 взводів, на другому – 21-30 взводів, на третьому 31-39 взводів. Разом це складало 726 осіб тільки денної форми навчання. Якщо додати слухачів заочного відділення, то кількість тих, хто навчався, порівняно з попередніми роками збільшилась більше ніж удвічі, що вимагало нових підходів до організації навчально-виховної роботи, розширення матеріальної бази тощо.

Вчорашні школярі не завжди чітко уявляли собі особливості та специфіку служби, проживання в казармі, всю складність поєднання навчання з несенням нарядів та виконанням господарських робіт тощо. Ситуація ускладнювалась тим, що й вік курсантів суттєво різнився: найстаршому було 26 років, наймолодшому – 17 років. З часом збільшувалась кількість курсанток – якщо в школі міліції їх були одиниці, то у 1992 р. – 31, тобто 13,2%. Всі нові проблеми виховного характеру лягли в першу чергу на плечі командирів курсів, які на той час були вже зрілими за віком, досвідченими, користувались авторитетом серед колег і курсантів. За спогадами випускників, роль командирів курсів у становленні молодих спеціалістів відповідала назві “основний підрозділ”. Скажімо, В.К. Фесенко, Я.С. Бабельський, О.І. Жакомін, М.Ф. Зайченко та інші були принциповими не тільки щодо підлеглих, а й до колег та керівництва, не боялись захищати курсантів, вміли з ними встановлювати довірли-

во-вимогливі стосунки, поєднувати у вихованні риси батька і стрійового командира.

Перехід на нові навчальні плани і програми вимагав зміни штатного розкладу викладачів у зв'язку зі збільшенням навантаження та змінами структури, з переробкою навчально-методичних матеріалів. Штат училища постійно поповнювався. Так, наказом ректора від 15.08.1995 р. було доповнено штати циклів бойової та фізичної підготовки, адміністративного права, кримінального права і загальноправових дисциплін, основного підрозділу, бібліотеки загальної та спеціальної, відділу кадрів і їдальні.

У цей період значну роль у процесах кадрової та навчально-виховної роботи стало відігравати Міністерство освіти України та збільшення серед викладачів цивільних осіб, що відображало загальну тенденцію демілітаризації ОВС.

Для налагодження навчально-методичної роботи, зв'язків з практикою продовжували діяти ще започатковані у школі міліції циклові та предметні комісії, хоча керівництво деяких з них змінилось у зв'язку з виходом на пенсію “батьків-засновників”. Так, продовжували існувати відповідно до циклів 6 комісій під головуванням начальників циклів – соціально-економічних дисциплін (В.В. Задорожній), кримінального права і загальноправових дисциплін (О.І. Кириленко), оперативно-розшукової діяльності (А.С. Морозов), адміністративного права (Г.Д. Божок), кримінального процесу і криміналістики (Н.Т. Савченко), бойової і фізичної підготовки (Г.В. Омельченко).

Також було 10 предметних комісій – загальноправових дисциплін (Т.Б. Кисельова), кримінального права (О.І. Кириленко), оперативно-розшукової діяльності (В.П. Барковський), інформатики та обчислювальної техніки (В.О. Кашанський), адміністративного права та профілактики правопорушень (М.І. Шило), адміністративної діяльності (О.М. Моргунов), кримінального процесу (Н.Т. Савченко), криміналістики (керівника не було), бойової підготовки (В.В. Ритов), фізичної підготовки (О.В. Саратовський).

Станом на 1 жовтня 1995 р. кадровий склад училища був таким. Керівництво: ректор училища О.Ю. Пашенко, проректори:

М.А. Слюсар – з навчальної роботи (начальник навчального відділу), Б.П. Кривцун – по кадрам (начальник відділу кадрів), І.М. Нікішенко – по стройовій частині, А.П. Гукасян – по тилу (начальник відділу тилового забезпечення), І.А. Башинський – начальник фінансово-економічного відділу. Навчальний відділ – І.Л. Бородин (заступник начальника відділу), С.П. Зубко (заступник начальника відділу по заочному навчанню), О.С. Осадча (викладач-методист), І.П. Марчук (старший інспектор), В.О. Волос і І.В. Измайлов (старші інженери-електронники групи по впровадженню та використанню ТЗН), О.І. Чучко (викладач-методист заочного відділення). Відділ кадрів – М.В. Левченко (заступник начальника відділу), Б.І. Сончак і П.В. Філіппов (старші інспектори), В.Є. Девліканова (психолог), В.М. Маловічко (начальник клубу), П.З. Панга (інспектор). Відділ тилового забезпечення – А.Й. Федорченко (заступник начальника), А.М. Опіхайленко (начальник технічної групи), В.П. Луц (начальник арттехозброєння). Чергова частина – В.М. Демченко, О.В. Марар, І.М. Супрун, Ю.В. Ярига. Основний підрозділ – начальники курсів (В.К. Фесенко, С.М. Рудь, В.В. Худік), в.о. начальника курсу (І.В. Мовенко), заступники начальників курсів (Я.С. Бабельський, Ю.М. Сластенін, С.Г. Мазуренко, В.М. Морковкін, І.Р. Азовський, Є.П. Пігар), старшини курсів (С.В. Вітковський, С.В. Цапенко, А.Г. Ситкін). Усього в цей період було 92 атестованих працівників, з них 46 викладачів.

Основним координуючим і контролюючим органом навчально-виховної та навчально-методичної роботи в училищі була педагогічна рада, очолювана ректором закладу. Вона діяла відповідно до “Положення про педагогічну раду Херсонського училища міліції МВС України” (1993 р.), до її складу входило керівництво закладу, викладачі, представники від курсантів, керівники УВС України в Херсонській області – загалом 67 осіб. У 1994 р. склад педагогічної ради зменшили до 25 осіб. До неї було включено ректора, проректорів, заступника начальника навчального відділу, начальників циклів, начальників курсів, двох курсантів і заступника начальника УВС м. Херсона О.В. Годину, що зробило її більш дієвою й ефективною.

Згідно з новою трирічною програмою навчання суттєво змінився перелік навчальних дисциплін та їх зміст. Так, на першому курсі курсанти вивчали такі предмети: теорія держави і права, основи трудового права і кримінального права, іноземна мова, основи економічної теорії, державне будівництво і самоврядування в Україні, історія держави і права України, застосування електронно-обчислювальних машин в ОВС, релігієзнавство, державне право України, тактика професійної діяльності працівника міліції, професійна етика та естетика, адміністративне законодавство.

Вся навчально-методична робота зосереджувалась, як і раніше, на циклах (їх кількість і назви не змінювались) – соціально-економічних дисциплін, кримінального права і загальноправових дисциплін, оперативно-розшукової діяльності ОВС, адміністративного права, кримінального права і криміналістики, бойової та фізичної підготовки та відповідних циклових комісіях, до складу яких, крім викладачів циклів, входили представники практичних підрозділів ОВС.

Продовжилась робота предметних (нова назва “предметно-методичні”) комісій, які є наочним прикладом спадковості у діяльності нашого навчального закладу, свідченням напрацювання та постійного розвитку традицій навчально-методичної роботи. Отже, вперше предметні комісії з’явилися у Міжреспубліканській школі підготовки рядового та начальницького складу МВС СРСР і проіснували майже 25 років. За цей період склалась система основних напрямків роботи і щоквартальної звітності, що значною мірою існує дотепер. Природно, що їх функції змінювались. Так, у 1980–1982 рр. як основний навчальний структурний підрозділ вони планували і контролювали навчальне навантаження викладачів, організовували самопідготовку курсантів і додаткові заняття, консультації, взаємовідвідування викладачів, їх стажування, участь в охороні громадського порядку, кураторство, чергування по школі тощо. У 1983–1996 рр., коли основною навчальною ланкою був цикл, предметні комісії зосередили свою увагу на методиці викладання споріднених предметів (досвід проведення занять у різних формах), роботі гуртків і секцій, заняттях у практичних органах, проведенні відкритих і показових занять, стажуванні викладачів у практичних

органах та інших навчальних закладах, підготовці та обговоренні методичних доповідей, написанні методичних розробок, лекцій, планів семінарських і практичних занять, виготовленні наочності, розробок для використання ТЗН тощо. Значна частина цих форм роботи використовується і сьогодні.

Природно, що зміст методичної роботи поступово збагачувався новими напрямками. Так, у 1996 р. чільна увага приділялась оновленню методичних матеріалів. Відповідна робота аналізувалась, кращі викладачі заохочувались. Так, старший викладач О.Л. Жильцов за 1 семестр 1996/1997 н.р. підготував два навчальні посібники з предметів адміністративне законодавство та застосування норм адміністративного права в правоохоронній діяльності, за що був премійований посадовим окладом. Цього ж року розроблялось багато методичних матеріалів відповідно до нових навчальних планів і програм з трудового права України, історії держави і права України, застосування норм кримінального права України в правоохоронній діяльності міліції. З 1996 р. на першому курсі стали вивчати філософію і політологію, тобто за змістом навчання заклад все більше наближався до програми вищої школи.

Продовжилась практика аналізу поточної успішності курсантів. Так, за наслідками 1 семестру 1992/1993 н.р. у середньому якісна успішність коливалась від 72,5% до 68,2%. 28 курсантів здали сесію на “відмінно” і “добре”, серед них було 9 демобілізованих з армії і 19 вчорашніх десятикласників. Їх заохотили, піднявши грошове утримання демобілізованим на 10%, а курсантам з числа цивільних – на 30%. У наступному навчальному році відмінників серед курсантів було 30 осіб. Вперше трьох курсантів “у зв’язку з глибоким засвоєнням програми та відмінною успішністю” звільнили від здачі іспитів з адміністративного права, кримінального процесу, кримінального права, криміналістики. За наслідками 2 семестру 51 курсанту другого курсу за сумлінне ставлення до навчання дозволили достроково здавати сесію. Кращим курсантам на свята надавали відпустку.

Добре зарекомендувала себе практика дозволу відвідування самопідготовки за індивідуальним планом тим курсантам, які протягом семестру добре навчались. Так, на другому курсі таке право отри-

мали 26 курсантів, серед яких нинішній викладач О.О.Онищук. До речі, при отриманні одної “двійки” чи трьох “трійок” протягом місяця це право втрачалось.

Застосовувались й інші форми стимулювання якісного навчання. Зокрема у червні 1992 р. за наслідками конкурсу на кращий концепт з оперативно-розшукової діяльності було заохочено 14 курсантів. З вогневої підготовки провели конкурс “Хто краще знає і володіє табельною зброєю”, за наслідками якого нагородили 16 навчальний взвод і особисто 5 курсантів.

У 1993–1996 рр. набагато більше уваги стали приділяти роботі предметних гуртків і секцій як засобу поглибити знання курсантів, збільшити зацікавленість, а в умовах перебудови навчально-виховного процесу знайти рішення багатьох конкретних проблем методики. Так, у 1994 р. в училищі діяло 9 гуртків і секцій: оперативно-розшукової діяльності ОВС (керівник – викладач майор міліції В.К. Фаль), спеціальної техніки ОВС (керівник – викладач майор міліції О.О. Чернуха), інформатики (керівник – старший викладач майор міліції В.О. Кашанський), кримінального права (керівник – викладач майор міліції Л.В. Соболев), боротьби самбо і дзю-до (керівник – викладач старший лейтенант В.М. Чайковський), легкоатлетичного кросу (керівник – викладач майор міліції С.П. Мазуренко), стрільби з бойової зброї (керівник – старший лейтенант М.Ю. Безклубий), адміністративної діяльності ОВС (керівники – викладачі підполковники міліції Ю.Ф. Білан і С.В. Набока), адміністративного права (керівник – викладач капітан міліції О.Л. Жильцов).

Величезну роль у методичному забезпеченні навчального процесу продовжували виконувати навчально-методичні кабінети (назва з’явилась у 1994 р., чітко визначивши їх завдання – це по-перше, а по-друге, саме з цього року на позаштатній основі ними стали опікуватись старші викладачі). Залежно від змін навчального плану кількість їх коливалась. Так, у 1994 р. через скорочення годин на автопідготовку з двох відповідних кабінетів залишився один, одночасно було створено ще по одному кабінету спеціальної техніки і криміналістики, а також зовсім новий кабінет дільничного інспектора міліції (начальник – старший викладач О.М. Моргунов). На

1 жовтня 1995 р. активну методичну роботу проводили навчально-методичні кабінети суспільних наук, загальноправових дисциплін, адміністративного права, кримінального права, інформатики й обчислювальної техніки, два кабінети спеціальної техніки, кримінального процесу, криміналістики, кримінальний полігон, два кабінети автопідготовки, стрілецький тир, спортивна зала, атлетична зала, зала для боротьби, кабінети оперативно-розшукової діяльності та дільничного інспектора міліції.

На основі наказу МВС України № 471 від 10.08.1992 р. “Про затвердження тимчасового положення про порядок організації та нормування праці професорсько-викладацького складу навчальних закладів МВС України” та його змін згідно з наказом МВС України № 22 від 22.01.1993 р. 23 листопада 1993 р. була встановлена максимальна норма навантаження викладачів у 800 годин на навчальний рік. За перевиконання норми встановлювалась погодинна доплата, але не більше як за 78,2 години. У жовтні 1994 р. остання норма була збільшена до 150 годин. За керівництво предметно-методичними секціями і навчально-методичними кабінетами викладачам зменшували навчальне навантаження.

21.04.1994 р. наказом ректора училища була створена комісія з питань технічного захисту інформації, до складу якої входили начальник циклу А.С. Морозов і ст. викладач В.О. Кашанський. Вона відповідала за реалізацію невідкладних заходів щодо захисту приміщень, електронно-обчислювальної техніки і каналів зв'язку ОВС від несанкціонованого зняття інформації.

Невід'ємною складовою навчального процесу була навчальна практика. Згідно з наказом МВС СРСР № 11 від 07.01.1990 р. і навчальним планом для шкіл міліції курсанти 2 курсу з 04.10.1991 р. по 03.01.1992 р. проходили стажування на посадах дільничних інспекторів міліції, оперуповноважених карного розшуку і слідчих у підрозділах Херсонської, Миколаївської, Кіровоградської, Запорізької, Полтавської, Дніпропетровської, Київської, Житомирської, Чернігівської, Чернівецької, Рівненської, Сумської областей і АР Крим. Поступово склалась нова нормативна база та система практики.

Курсанти першого курсу згідно з навчальним планом влітку проходили місячну ознайомчу практику по лінії патрульно-постової служби; курсанти другого курсу – двохмісячне стажування на посадах дільничного інспектора міліції в базових ОВС УВС Миколаївської, Херсонської, Черкаської, Запорізької, Кіровоградської та АР Крим. Після практики традиційно підводились підсумки та відзначались ті, хто показав добру теоретичну підготовку, практичні навички й уміння. Слухачі заочної форми навчання на п'ятому курсі проходили місячне стажування на посадах дільничних інспекторів міліції в різних регіонах України, переважно за місцем служби.

У 1995–1996 рр. через зміну контингенту курсантів, перебудову в територіальних ОВС, соціально-економічні негаразди у справі організації навчальної практики виникало чимало організаційних проблем. Тому керівництво закладу приділяло цьому питанню надзвичайно багато уваги, заохочувало викладачів – керівників стажування, зокрема Л.Г. Зайцева, М.І. Шила, І.М. Званчука, В.П. Барковського, В.В. Гевка, О.О. Чернуху та інших.

Практичного досвіду курсанти також набували під час несення служби з охорони громадського порядку – патрулювання вулиць міста у вечірній час, допомоги територіальним органам під час охорони порядку у дні масових святкових заходів, охорони пансіонатів у період літнього відпочинку громадян. У всіх цих заходах наочним прикладом для курсантів з числа цивільної молоді були курсанти-армійці й офіцери постійного складу.

Так, увечері 4 травня 1993 р. у чергову частину училища звернулись громадяни з повідомленням про пограбування. Черговий старший викладач циклу соціально-економічних дисциплін підполковник міліції М.П. Соловійов негайно спрямував на місце злочину внутрішній наряд. Внаслідок оперативних і професійних дій курсантів В.В. Пержинського, О.В. Гончаренка, О.В. Будька і Р.Н. Семчака група злодіїв була затримана й ужито заходів щодо охорони місця події та збереження слідів злочину. 21 жовтня 1994 р. о 22 годині викладач циклу кримінального права і загальноправових дисциплін капітан міліції М.М. Новіков в районі фабрики “Більшовичка” особисто затримав двох грабіжників, які намагались обікрати школу № 14. 18 лютого 1996 р. о 22 годині в чергову частину

училища звернувся постраждалий від грабіжників громадянин. Черговий В.М. Демченко разом з курсантами Ю.Г. Швецем, Ю.Б. Шейком, В.В. Бойко і К.О. Бросаліним обстежили територію, виявили підозрілих і затримали трьох злочинців, які й раніше здійснювали грабунки. Перелік можна продовжувати.

Як і в попередні роки існування закладу, для залучення особового складу в охороні громадського порядку при надзвичайних обставинах створювався штаб з підвищення бойової готовності під керівництвом ректора та формувалась позаштатна рота. Так, у 1994 р. такий підрозділ був сформований з курсантів другого курсу у кількості 100 осіб, зокрема 18 офіцерів, під командуванням начальника курсу полковника міліції В.К. Фесенка. Роту якісно укомплектували та провели необхідні навчання щодо дій в особливих умовах.

Результатом навчання були державні іспити, які приймались державною кваліфікаційною комісією, до складу якої входили представники керівного й викладацького складу училища, співробітники практичних органів, головою, як правило, був заступник начальника УВС Херсонського облвиконкому. У 1994 р. держіспити здавали з кримінального права, кримінального процесу та криміналістики й адміністративного права. У 1996 р. – з кримінального права, адміністративної діяльності ОВС, кримінального процесу. Тобто навчання все більше спрямовувалось на вирішення практичних завдань працівниками ОВС. Більше того, комісії по персональному розподілу випускників очолював заступник начальника обласного управління МВС України.

При визначеній нормі у 100 осіб на заочне відділення за направленнями УМВС з різних областей України кожного року набирали від 110 до 130 слухачів, які здавали вступні іспити з історії та української (російської) мови і літератури. З числа зарахованих формували 4 взводи. З роками в складі заочників зменшувалась кількість офіцерів і стали переважати сержанти. До серпня 1994 р. відділення очолював його перший начальник підполковник В.С. Дудченко, який дуже чітко, на високому професійному рівні організовував навчальний процес (академічні заборгованості були лише у одилиць слухачів, відрахування здійснювалось переважно через звільнення слухачів з ОВС). Після його виходу на пенсію виконувати

обов'язки начальника став викладач-методист, капітан міліції С.П. Зубко. А в 1995 р. він же був призначений начальником заочного відділення.

Відповідно до наказу МВС України № 128 “Про затвердження правил відбору та прийому до вищих навчальних закладів МВС України” наказом ректора училища № 45 від 31.03.1995 р. були внесені зміни до навчального плану заочного відділення, зокрема затверджені терміни вступних іспитів і відповідно встановлені нові терміни сесій. Так, для першого курсу набору 1994 р. сесія проводилась з 12 по 31 жовтня 1995 р., а державні іспити для слухачів набору 1992 р. – у період з 3 по 21 липня 1995 р.

Після певної, об'єктивно зумовленої перерви, з листопада 1991 р. набір на курси першопочаткової підготовки за 4-х місячною програмою продовжився. З січня 1992 р. відновили набір слухачів для першопочаткової підготовки дільничних інспекторів міліції за 6-місячної програмою. Отже, з 27.01 по 31.07.1992 р. навчались два взводи слухачів, що мали спеціальні звання до капітана міліції включно, але не мали спеціальної освіти. Фактично це була перепідготовка, бо навчались люди, що вже мали досвід практичної роботи. З 17 лютого додався ще один взвод. Після набуття теоретичних знань вони згідно навчального плану проходили стажування в базових райвідділах м. Херсона.

Профіль першопочаткової підготовки змінювався залежно від потреб практичних органів. Так, відповідно до розпорядження Головного управління кадрів МВС України 8/3-2137 від 23.11.1992 р. з 2 лютого 1993 р. розпочалась першопочаткова підготовка нової категорії співробітників міліції – інспекторів дорожнього-патрульної служби (68 осіб) та міліціонерів патрульно-постової служби (74 особи). У 1993 р. на курсах першопочаткової підготовки вчилися власне працівники училища сержант міліції Г.А. Воробйов і старшина міліції С.В. Вітковський. На базі училища пройшли першопочаткову підготовку 13 бійців підрозділу “Беркут” м. Херсона. У квітні 1993 р. відновили перепідготовку дільничних інспекторів міліції (3 взводи) і продовжили підготовку міліціонерів ППС (4 взводи). У червні цього ж року аналогічний набір нараховував вже 14 взводів (3 – дільничних і 11 – міліціонерів ППС).

В умовах загальнодержавної економічної нестабільності 1991–1996 рр., коли кошти з міністерства виділялись переважно на грошове утримання постійного та перемінного складу, училище намагалось роботи все, щоб зберегти існуючу матеріальну базу, по можливості розширити її, знайти кошти для покращення. Велика заслуга в налагодженні цієї справи належала проректору з господарської частини полковнику міліції А.П. Гукасяну.

З 1992 р. заклад почав робити перші кроки в справі “заробляння грошей”. Так, у березні 1992 р. було організовано групу підготовки водіїв категорії «В» на госпрозрахунковій основі – в групу записалось 23 особи, в тому числі працівники училища В.М. Демченко, Я.С. Бабельський, Б.П. Кривцун, Д.Ф. Шульга. У 1995 р. відповідно до вказівок МВС України про вишукування додаткових ресурсів училище уклало договір з агропідприємством, за яким училище отримувало овочі для харчування курсантів за виконані ними сезонні сільськогосподарські роботи, продуктові відходи столової збирали і відправляли для відгодування свиней знов для харчування курсантів.

Співробітники і курсанти дбайливо відносились до майна, особисто здійснювали ремонт, заощаджували кошти. Так, збройовий майстер С.В. Цапенко за рахунок власного часу провів електрозварювальні роботи в кабінеті арттехозброєння. Майстер дільниці оперативної поліграфії М.М. Кожушенко вніс і реалізував раціоналізаторську пропозицію щодо введення в дію автономної радіомережі училища, що дало економічний ефект тільки у 1996 р. 2880 гривень. За 1 квартал 1997 р. комунально-експлуатаційне відділення у складі 4 осіб виконали значний обсяг робіт при наявності штатних вакансій і тим самим зекономили значний обсяг фонду заробітної платні. Прикладів можна наводити багато. Очевидно одне, що колектив з розумінням сприймав тимчасові негаразди і робив все, щоб якомога більше заощаджених коштів ішло саме на забезпечення навчального процесу. Так, завдяки старанням офіцерів І.В. Ізмайлова і В.О. Волоса в березні 1996 р. було введено в дію новий навчальний телецентр. Було збудовано сховище для овочів, продовжувалось будівництво другої черги лазньо-прального комбінату. Попри важкі умови в квітні 1995 р. придбали новий автомобіль УАЗ-37 4106.

Загалом на січень 1996 р. автопарк складався з 3 легкових, 4 вантажних автомобілі і 2 автобуси. Направляла цю роботу тимчасова комісія з ефективного використання бюджетних коштів під головуванням А.П. Гукасяна.

Не дивлячись на фінансово-економічну скруту даного періоду керівництво не заощаджувало на здоров'ї підлеглих, навпаки продовжувалась практика дбайливого підтримання осіб перемінного складу у належній фізичній формі. Так, з метою профілактики гастроентерологічних захворювань окремим курсантам призначалось дієтичне харчування, 17-річним першокурсникам, які не набирали необхідної ваги при високому зрості, надавалось додаткове (на 0,5 курсантського пайка) харчування, своєчасно проводились заходи щодо профілактики епідемій, в тому числі шлунково-кишкових захворювань, вакцинація проти дифтерії. До дня медпрацівника за сумлінне ставлення до роботи завжди заохочувались начальник медпункту В.П. Алексішин, фельдшер Г.І. Чуба, медсестра Н.М. Резнікова. Для проведення профілактично-оздоровчих заходів серед особового складу продовжувала діяти оздоровча комісія, вперше створена у 1991 р.

Керівництво закладу багато уваги приділяло соціальному захисту як атестованих, так і вільнонайманих працівників – це своєчасна видача грошового утримання і зарплатні, і оплата праці за максимальною шкалою, матеріальна підтримка соціально вразливих категорій тощо. У 1992–1993 рр. у результаті роботи окремих комісій по вирахуванню стажу роботи, педагогічного стажу та стажу безперервної служби на виконання відповідних наказів МВС України були здійснені необхідні надбавки до посадового окладу, що суттєво підвищило оплату працівників. Аналогічні перерахунки без, звичайно, педагогічного стажу були здійснені щодо утримання курсантів-армійців.

У 1992 р. Херсонська міська рада виділила земельні ділянки для училища під будівництво гаражів. Було створено кооператив по будівництву гаражів з 50 співробітників.

У червні 1993 р. після проведення великої господарської роботи курсантів і квартирно-експлуатаційного відділу училища розпочав

роботу пансіонат “Феміда” для відпочинку працівників закладу та їх сімей.

З 1 січня 1994 р. згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 54 від 05.02.1994 р. “Про забезпечення продовольчими пайками осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ” і відповідним наказом МВС України стали щомісяця видавати продовольчі пайки, а коли не встигали із закупкою продуктів – грошову компенсацію. Попри певну недосконалість і численні організаційні негаразди, продовольчі пайки зіграли свою позитивну роль у справі матеріального забезпечення, оскільки в умовах галопуючої інфляції гроші швидко знецінювались. З числа курсантів продовольчі пайки отримували ті, хто одержував замість стипендії грошове утримання за останньою штатною посадою. У 1994 р. на першому курсі таких було 15 осіб, на другому – 42 особи. Всього продовольчі пайки цього року отримували 139 чоловік, в тому числі 57 курсантів.

У 1995 р. на виконання наказу МВС України № 577 від 29.08.1995 р. “Про заходи щодо соціального захисту осіб рядового і начальницького складу, військовослужбовців МВС України” була введена надбавка за виконання особливо важливих завдань або значний обсяг робіт у розмірі до 50% грошового утримання (посадового окладу і окладу за спеціальне звання) залежно від умов служби, характеру й обсягу виконаної роботи та її результатів. З 1 січня 1996 р. було збільшено щомісячні надбавки за роботу в нічний час особам основного підрозділу і тим офіцерам, хто чергував у нічний час.

Проведення у вересні 1996 р. грошової реформи в країні дозволило зміцнити грошове забезпечення атестованого складу. На виконання наказу МВС України від 31.10.1996 р. “Про виконання Указу Президента України від 4 жовтня 1996 р. “Про умови грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу та оплати праці працівників органів внутрішніх справ” з 1 грудня 1996 р. було встановлено такі посадові оклади та відсоткові надбавки за виконання особливо важливих завдань – проректор (посадовий оклад 130 грн. – це приблизно 85 долл. і надбавка у 38% окладу), заступник начальника відділу (113 грн. – 76 долл. і 25% відповідно), ви-

кладач-методист (90 грн. – 60 долл. і 25%), старший інспектор – (80 грн. – 55 долл. і 25%), начальник циклу (115 грн. – 77 долл. і 40%), старший викладач (105 грн. – 70 долл. і 36%), викладач (100 грн. – 66 долл. і 25%), начальник кабінету (68 грн. – 45 долл. і 20%), начальник курсу (100 грн. – 66 долл. і 35%), заступник начальника курсу (95 грн. – 64 долл. і 25%), старшина курсу (70 грн. – 46 долл. і 20%), старший інспектор-черговий (80 грн. – 55 грн. і 25%), інспектор-черговий (68 грн. – 45 долл. і 20%), водій-сержант (70 грн. – 46 долл. і 20%).

У квітні 1996 р. було надано матеріальну допомогу співробітникам і пенсіонерам училища, які приймали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у 1986–1988 рр., усіх 23 особи – Ю.Ф. Білан, Г.Д. Божок, Ю.В. Вертій, В.М. Демченко, О.М. Железняк, Ф.А. Квасов, О.І. Кириленко, Б.П. Кривцун, О.М. Моргунов, А.М. Опіхайленко, В.М. Стратонов, А.В. Савлов, В.К. Фесенко, Д.Ф. Шульга, О.М. Яшков, В.В. Форостяний, І.П. Коваленко, В.В. Кравченко, В.І. Капустніков, В.П. Ліхота, С.М. Нікішин, В.П. Федоренко, М.Ф. Фролов. У березні 1997 р. було надано одноразову матеріальну допомогу 4 ветеранам училища (А.І. Риндову, Р.П. Ванденко, В.С. Дудченко, В.Ф. Гуниліну), які опинились у скрутному становищі через хворобу, сімейні обставини тощо.

З 1993 р. активну роль у справі вирішення соціальних питань співробітників училища стала відігравати профспілка атестованого складу, яку ефективно очолював старший викладач циклу соціально-економічних дисциплін підполковник міліції М.П. Соловійов, причому чимало питань вирішувалось у співпраці з профспілкою вільнонайманого складу, яку очолювала начальник фотолaboratorії Л.П. Олексієнко.

На виконання Закону України “Про державну допомогу сім’ям з дітьми” у листопаді 1993 р. було створено комісію з призначення державної допомоги багатодітним сім’ям з одним працюючим. Там, де держава була безсила, на допомогу приходив весь колектив. Так, восени 1996 р. тяжко захворів молодший син підполковника міліції С.В. Крючека Максим, і всі правники закладу та курсант взяли участь у боротьбі за життя дитини: курсанти здавали кров, командно-викладацький склад збирав кошти на лікування в

Росії. А через 10 років ректор інституту Г.О. Пономаренко надала суттєву допомогу у справі створення та наповнення благодійного фонду для продовження лікування хлопчика в Італії.

Керівництво надавало допомогу атестованим працівникам у придбанні житла. Так, 25.04.1994 р. на клопотання житлової комісії училища таку фінансову допомогу надали викладачу циклу соціально-економічних дисциплін майору міліції П.В. Макушеву для першого внеску в житлово-будівельний кооператив.

В училищі міліції виховна робота планувалась і координувалась спеціально створеною у 1994 р. у структурі відділу кадрів групою виховної і соціально-психологічної роботи, що дозволяло поставити на наукову основу весь навчально-виховний процес. У цей період виховна робота була спрямована на формування патріотизму. Традицією стало урочисте святкування Дня незалежності України, з нагоди якого багато працівників заохочувались. Так, у 1994 р. було заохочено 32 атестованих та 46 вільнонайманих співробітників. Значна увага приділялась вивченню курсантами і викладачами української мови. Викладання дисциплін і підготовка навчально-методичних матеріалів поступово переводилось на державну мову.

З метою формування позитивного іміджу міліції України та пропаганди традицій навчального закладу у 1993 р. було заплановано і проведено урочистий захід з нагоди 10-річчя прийняття Присяги першим набором курсантів і тим самим закладено традицію святкування ювілейних дат в історії закладу. В цьому сенсі відзначення 35-річчя з дня заснування нашого навчального закладу є продовженням і розвитком цієї доброї традиції. Досить показовою є також тенденція посилення виховного потенціалу святкування у відповідності з реаліями нових часів, еволюція розуміння змісту та значення набутого досвіду, деполітизація міліції, перетворення її в провідну правоохоронну структуру демократичного суспільства.

Отже, 30 жовтня 1993 р. було приведено до Присяги новий десятий набір курсантів. Водночас відбувалось святкування десятої річниці з дня початку діяльності спеціального середнього закладу системи МВС України та прийняття Присяги працівника органів внутрішніх справ першим набором курсантів Херсонської спеціальної серед-

ньої школи міліції. У процесі підготовки до свята в училищі провели стройовий огляд, генеральну репетицію ритуалу урочистого прийняття Присяги, прибрали закріплену територію, святково оформили стройовий плац та актову залу, підготували ювілейну виставку. Оргкомітет на чолі з начальником училища генерал-майором міліції А.М. Потапенком надіслав запрошення комплектуючим органам УВС областей України, ветеранам і пенсіонерам закладу, керівникам міста й області. Значну роботу по підготовці до урочистостей провели заступники начальника В.І. Куліков і І.М. Нікішенко, співробітники відділу кадрів, основного підрозділу, циклу бойової і фізичної підготовки, тилової служби, практично всі працівники закладу.

У день урочистостей до курсантів з привітаннями звернулись ветерани, колишні випускники, поважні гості. Після заходу прийняття Присяги запрошені (в тому числі батьки першокурсників – і це було вперше в історії закладу) оглянули виставку документів і матеріалів з історії навчального закладу, навчальні та спальні приміщення, їдальню, отримали можливість скуштувати “курсантської каші”, були присутні на концерті, підготовленому курсантами. Внесок закладу в підготовку юристів-правоохоронців був високо оцінений широкою громадськістю України завдяки представникам засобів масової інформації, що теж були присутні на урочистостях. У репортажах, зокрема зазначалось, що за цей період колектив закладу підготував лише за денною формою навчання близько двох тисяч спеціалістів. З нагоди ювілею 35 співробітникам училища була оголошена подяка.

До речі, саме в цей період керівництво закладу стало приділяти чільної уваги зв'язкам із ЗМІ. Мешканці міста й області з періодичної преси, радіо та телепередач отримали можливість дізнатися про навчально-виховний процес і повсякденне життя курсантів, діяльність командно-викладацького складу щодо підготовки кваліфікованих спеціалістів для ОВС, їх участь в охороні громадського порядку, довідались про славу історію закладу.

Новим виховним заходом у 1995 р. стала підготовка і проведення регулярних батьківських зборів у присутності керівництва та курсантів. Вперше на першому курсі було створено батьківський комі-

тет, зусилля якого спрямовувались на покращення побуту та відпочинку курсантів.

Слід згадати і про те, що в період 1990–1992 рр. серед частини колективу, передусім курсантів, на хвилі піднесення демократичного руху посилились не зовсім адекватні статутним вимогам уявлення про роль самоврядування і демократії в ОВС. Так, восени 1991 р. у закладі почала діяти “курсантська рада співправління” з представників чотирьох курсів, яка мала на меті перебрати на себе частину функцій керівництва щодо оцінок проступків курсантів. Спроби фактично підмінити принцип єдиноначалія, як наріжного в діяльності ОВС, бутафорським “співправлінням” не мали нічого спільного з істинною демократією і виявилися мертвонародженими. В силових структурах має домінувати конкретна воля одної особи (начальника, командира). Демократія підлеглого полягає в управлінні собою, своєю поведінкою, в дотриманні законності та неухильному виконанні наказів командирів. Наведений приклад має стати уроком-нагадуванням тим, хто свою безвідповідальність, порушення дисципліни списує на демократію та права людини.

Продовжував плідно діяти інститут класних керівників, яких призначали з числа викладачів в усі взводи курсантів і першопочатківців. Кращими кураторами зарекомендували себе у цей період офіцери Т.Ф. Слєпченко, О.І. Кириленко, М.М. Новіков, О.Л. Жильцов, М.І. Шило, Т.Б. Кисельова, В.В. Гевко, В.М. Стратонов, І.Є. Удовіченко та інші.

Продовжилась практика продуманого призначення і виховання молодших командирів, що добре позначилось на вихованні професійних навичок і позитивно відбилось на службі. З листопада 1993 р. з числа демобілізованих з армії курсантів стали призначати двох старшин – по стройовій і господарській частині. Командирами взводі і відділень призначались здатні для керівництва курсанти з числа цивільної молоді. Начальники курсів В.К. Фесенко, Я.С. Бабельський, С.М. Рудь і М.Ф. Зайченко систематично навчали молодших командирів. Це не пройшло безслідно. Так, командир першого відділення 16 навчального взводу Г.В. Шнабський наразі є підполковником міліції і служить на посаді заступника начальника

УБОЗ УМВС України в Херсонській області. І таких прикладів багато.

Традиційним виховним заходом в училищі було проведення оглядів-конкурсів художньої самодіяльності “Наші таланти”, сатиричних і гумористичних газет курсантських взводів і курсів, заохочення курсантів до участі в духовому оркестрі, інших самодіяльних колективах. Більше того, свідченням зростання авторитету нашого навчального закладу стало проведення на базі Херсонського училища міліції у 1994 р. за вказівкою МВС України республіканського зонального конкурсу художньої самодіяльності. Завдяки ретельній підготовці та умілій організації захід було проведено на високому рівні, за що ректором училища було заохочено 7 працівників, тому числі проректора зі стройової частини І.М. Нікішенка, заступника начальника відділу кадрів С.М. Ніколенка, начальника клубу В.М. Маловічка, керівника духового оркестру В.І. Кузьменка і 36 курсантів. У квітні 1996 р. аналогічний захід було повторено з незмінним успіхом.

Традиційно у виховній роботі училища першорядної уваги надавалось спортивно-масовій роботі, яка проводилась згідно щорічного плану-календаря. Зокрема, продовжилась традиція підготовки і проведення змагань з провідного виду спорту самбо. Щорічно відбувались першість з цього виду боротьби училища, під час якої визначались кращі для участі збірної команди у першості серед навчальних закладів системи МВС України. Так, вже у 1992 р. команда з 38 осіб під керівництвом В.М. Чайковського взяла участь у змаганнях на першість навчальних закладів ОВС країн СНД у м. Могильов (Білорусь). З 20 команд-учасниць у командному заліку наша команді зайняла восьме місце, а в особовому у двох вагових категоріях – призові місця. Сам Василь Миколайович Чайковський виконав норматив кандидата у майстри спорту.

У збірних командах цього періоду були представлені як курсанти, так і офіцери В.М. Чайковський, В.В. Гевко, Я.С. Бабельський. В.В. Гевко був кандидатом у майстри спорту, великим прихильником цього виду спорту, організатором відповідної секції, особисто подавав приклад курсантам в оволодінні професійними навичками. В.М. Чайковський не лише був тренером збірної команди, а й сам

займав призові місця у змаганнях. Під час підготовки до змагань як правило проводились тренувальні збори, учасники харчувались за посиленою дієтою, а з 1994 р. під час виїзду стали на додаткове харчування під час змагань виплачувати кошти. Жодного разу наша збірна команда не верталась зі змагань без призових місць. Показово, що кращі курсанти-самбісти тих років одночасно й добре навчались – це О.М. Дідан, Р.В. Пархоменко, Є.М. Титаренко, О.М. Тихий, І.А. Лягуш, В.П. Коваленко тощо. У 1996–1997 рр. незмінному тренеру В.М. Чайковському у підготовчій роботі та участі у першості навчальних закладів системи МВС України активно стали допомагати викладачі циклу бойової і фізичної підготовки А.В. Савлов і М.Ю. Безклубий.

Щорічно збірна команда училища з курсантів трьох курсів і викладачів приймала участь і перемагала у змаганнях з легкоатлетичного кросу на першість облради “Динамо”. Серед наших переможців слід відмітити офіцерів-викладачів О.В. Саратовського. А.В. Савлова, В.В. Топала, О.І. Кузнецова.

Спортивне товариство “Динамо” також регулярно проводило у відповідності з комплексним планом УВС Херсонщини “міліцейські спортивні ігри” під девізом “За законність боротися культурно”, в яких обов’язково брала участь команда училища міліції, яку готував викладач циклу бойової і фізичної підготовки старший лейтенант М.Ю. Безклубий.

Першості училища, облради “Динамо”, навчальних закладів системи МВС України регулярно проводились з такого важливого виду спорту професійної спрямованості як кульова стрільба. Відповідною секцією в закладі керували Г.О. Омельченко і С.М. Рудь, вони же виконували обов’язки тренерів збірної команди, особисто брали участь у змаганнях. З 1997 р. цю роботу очолили старший викладач В.В. Ритов і викладач М.І. Круглик.

У травні 1997 р. збірна училища добре виступила на змаганнях зі стрільби з бойової зброї, легкоатлетичного кросу та службового біатлону (біг зі стрільбою) на першість навчальних закладів МВС України, що проходили у Львові. За підготовку, особисту участь та високі результати керівництво закладу заохотило начальника циклу

бойової та фізичної підготовки Г.В. Омельченка, викладачів В.В. Ритова, А.В. Савлова, М.І. Круглика, М.В. Ткаченка, а також курсантів О.П. Пасічнічека, О.В. Гапоненка, Д.О. Олігорського, М.П. Іваненка. До речі, викладач циклу кримінального права М.В. Ткаченко завдяки своїй добрій професійній підготовці виграв конкурс на участь у діяльності миротворчої місії в Косово.

База училища неодноразово ставала місцем проведення змагань на першість серед навчальних закладів системи МВС України. Так, у 1993 р. така першість була проведена з легкоатлетичного кросу та зі службового біатлону. Організація та проведення змагань пройшло на високому рівні. Команди училища зайняли третє і восьме місце відповідно з кросу і біатлону, що було досить пристойним результатом і за що 23 співробітника і 25 курсантів були заохочені.

За результатами змагань і високі досягнення наказом ректора училища присвоювалися спортивні розряди, що звичайно було додатковим стимулом для розвитку спортивно-масової роботи. Так, у 1996 р. 3-й спортивний розряд з легкої атлетики було присвоєно 80 курсантам, з волейболу – 10-ти, 2-й і 3-й розряди по самбо – 20 курсантам, по гирьовому спорту – 36-ти, по кульовій стрільбі – 5-ти курсантам.

Систематично проводились заняття з фізичної підготовки постійного складу училища відповідно до 4-х медико-вікових груп. Командно-викладацький склад брав участь у секціях з кульової стрільби, дзюдо, рукопашного бою. Результати доброї фізичної підготовки офіцери мали можливість продемонструвати у щорічних училищних змаганнях, переможці яких керівництвом матеріально заохочувались – традиційно в цей час це були майор міліції С.М. Рудь, старші лейтенанти міліції І.В. Мовенко та А.Г. Комарчук.

Виняткову виховну роль відігравав метод морального і матеріального заохочення співробітників, курсантів, слухачів першопочаткової підготовки і заочного відділення. Так, 27.03.1995 р. було затверджено нове положення про “Дошку пошани Херсонського училища міліції МВС України”, згідно з яким на дошку пошани заносилися особи постійного складу, які досягли сталих високих показників у педагогічній та службовій діяльності, виконуючи при цьому вимоги При-

сяги і статутів; курсанти – за сталі високі показники у навчанні, зразкове виконання Присяги і статутів; робітники і службовці – за сталі високі показники в роботі. Кандидатури на дошку пошани обговорювалися на оперативній нараді при ректорові за поданням керівників підрозділів. Занесення здійснювалось наказом ректора з врученням винагороди у розмірі місячного грошового утримання. Так, відповідно до наказу ректора училища від 20.12.1996 р. на Дошку пошани були занесені викладачі О.Л. Жильцов та І.Є. Удовіченко, інспектор чергової частини О.В. Марарь, столяр В.Ф. Краснопюр та 4 курсанти: А.В. Коваленко, М.В. Кумержинський, О.В. Баштанник, А.В. Козубенко.

Традиційно працівники заохочувались до державних свят, передусім Дня міліції України, з нагоди відзначення ювілеїв (у 1993 р. відмічали 50 років начальника курсу полковника міліції В.К. Фесенка, у 1995 р. – начальника продовольчої служби Г.М. Шершаєва, у 1996 р. – 60-річчя проректора з навчальної роботи полковника М.А. Слюсаря, 50-річчя водія В.Т. Цапенка, 1997 р. – 50-річчя начальника циклу полковника А.С. Морозова тощо). Йшли роки і число заслужених ветеранів закладу зростало – А.А. Богуславський, Л.І. Величко, О.А. Долішній, А.М. Потапенко, Р.П. Ванденко, Ф.О. Васильєвих, В.Ф. Гунилін, О.М. Делієв, В.С. Дудченко, Л.Г. Зайцев, Г.І. Захарченко, М.Ф. Зайченко, В.І. Капустніков, М.Г. Каманін, І.П. Коваленко, В.М. Командін, В.В. Кравченко, Г.І. Кузнецов, О.В. Красножон, В.П. Ліхота, М.І. Нестерчук, С.М. Ніколенко, В.К. Фесенко, Р.В. Шурманов, С.М. Нікішин, І.Г. Попов, А.І. Риндов, К.М. Сандурський, О.Д. Семенов, В.П. Федоренко, М.Ф. Фролов, Ю.Ф. Білан. Спілкування з ними було не лише надзвичайно корисним, але й необхідним для виховання курсантів і молодих співробітників. Тому з нагоди 5-ї річниці Дня міліції України їх запросили на святкові заходи і нагородили премією, що стало надалі доброю традицією.

Училище продовжувало проводити значну шефську роботу. Так, у 1995 р. був укладений договір між училищем міліції та Ставищанською школою-інтернатом (Київська область) про творче співробітництво в галузі підготовки абітурієнтів для навчальних закладів системи МВС. Відповідно до договору викладачі виїжджали для

прийому іспитів з вступних предметів до школи, результати яких потім приймали участь у загальному вступному конкурсі.

Зміни в професійній освіті, нові вимоги до правоохоронців, перехід на 3-річний термін навчання курсантів, зміни в якісному складі абітурієнтів, поширення на училище низки наказів, що стосувались вузів МВС, конкуренція з боку цивільних закладів освіти, традиції і рівень навчально-методичної роботи, розуміння керівництвом училища нових реалій і вимог – все це призвело до створення на базі училища вищого навчального закладу. Основою для цього стали належна матеріально-технічна база, кадровий потенціал, значні напруження в усіх сферах діяльності.

Набуття якісно нового статусу нашим навчальним закладом пов'язано з діяльністю ректора Херсонського училища міліції МВС України полковника міліції, кандидата педагогічних наук **Олександра Юхимовича Пашенка**. Саме на його долю припала місія очолити реалізацію нагальної потреби перетворення спеціального середнього навчального закладу у вищий навчальний заклад системи МВС України. На середину 1990-х років час для втілення в життя цієї ідеї, яка визріла ще в кінці 1980-х років, настав.

Олександр Юхимович Пашенко очолював наш навчальний заклад протягом 1995–2000 рр. Йому вистачило енергії, мужності, натхнення, волі, цілеспрямованості та багатьох інших рис особистої вдачі для керування вкрай складним процесом трансформації середньої школи міліції в інститут. Прислужився для цього і значний попередній життєвий і професійний досвід О.Ю. Пашенко, особливості його світосприйняття й української національної ментальності.

Народився О.Ю. Пашенко 10 липня 1945 р. у с. Новодмитровка Великоолександрівського району Херсонської області. Трудовий шлях почав у 16 років робочим цегляного заводу, далі була служба в армії, де юнак пройшов незамінну школу дисципліни, чоловічого загартування й отримав перші навички керування людьми на посадах командира відділення і заступника командира взводу. До речі, Олександр Юхимович вважав армійську службу неодмінною передумовою виховання справжнього міліціонера.

У 1969 р. О.Ю. Пащенко розпочав службу в ОВС і до 1995 р. пройшов шлях від слідчого до заступника начальника УВС Херсонської області. Сам себе він вважав передусім слідчим і оперативником – дбайливо зберігав фахову літературу, із захопленням ділився з курсантами спогадами з досвіду практичної роботи, не приховував труднощів служби “на землі”, з особливою турботою ставився до тих співробітників інституту, які прийшли з практичних органів.

Водночас за період служби на посадах заступника начальника і начальника Нововоронцовського, Великоолександрівського та Голо пристанського райвідділів, начальника відділів охорони громадського порядку та карного розшуку УВС Херсонської області та заступника начальника обласного управління по кардам О.Ю. Пащенко досконало вивчив роботу практично всіх провідних служб міліції. Особливе значення для керівництва навчальним закладом мали роки служби в кадровому апараті. Це дозволило Олександрю Юхимовичу краще зрозуміти реальний стан відомчої освіти, її проблеми та побачити в конкретних справах молодих спеціалістів, зайвий раз переконатися в нагальній потребі підвищувати не лише вузькопрофільну підготовку фахівців-правоохоронців, але й рівень загальноправової культури. За його глибоким переконанням без глибокої фундаментальної підготовки, високої загальноправової та гуманітарної ерудиції майбутній офіцер міліції не зможе належним чином діяти в складних і нестандартних ситуаціях, діяти на випередження, пристосовуватись до нових соціально-правових реалій, змін у структурі та характері злочинності, нарешті, не зможе займатись самоосвітою та фаховим самовдосконаленням, а отже буде втрачати свою кваліфікацію. Саме тому Олександр Юхимович стільки уваги приділяв соціально-гуманітарній підготовці курсантів, щиро опікувався рівнем їх мовної, історичної, етичної культури.

Характерно, що він сам протягом всієї служби наполегливо підвищував свій теоретичний рівень – вищу юридичну освіту отримав в Одеському державному університеті ім. І. Мечнікова, у 1982–1984 рр. сумлінно вчився в Академії МВС СРСР, отримавши по її закінченню спеціальність «юрист – організатор в сфері правопорядку».

З 1984 р., тобто від початку роботи начальником відділу охорони громадського порядку УВС Херсонського облвиконкому, О.Ю. Пашенко в службових справах ознайомився з навчальним закладом, особисто добре знав багатьох його співробітників. У липні 1991 р. його було призначено головою Державної кваліфікаційної комісії Херсонської школи міліції, що дозволило майбутньому ректору безпосередньо ознайомитись з навчальним закладом.

На посадах ректора училища, а потім начальника Херсонського факультету Запорозького юридичного інституту МВС України О.Ю. Пашенко швидко оволодів майстерністю управління педагогічним колективом, багато зусиль доклав до комплектування закладу кваліфікованими кадрами, зміцнення його матеріальної бази, покращення забезпечення постійного і перемінного складу. Він набув значного авторитету серед підлеглих своєю тактовністю, доброзичливим і водночас вимогливим ставленням до співробітників і курсантів. Отже, практично відразу після призначення ректором Херсонського училища міліції О.Ю. Пашенко почав практичну роботу по перетворенню його у вищий навчальний заклад, причому йшлося про поступовість процесу змін і категоричне несприйняття “революційних проривів” у цій делікатній та непростої справі.

Наголосимо, що О.Ю. Пашенку першому з керівників нашого навчального закладу довелося керувати науково-педагогічним колективом і налагоджувати навчально-виховний процес у відповідності до вимог вищої школи. У розбудові вищого навчального закладу Олександр Юхимович виділив два пріоритети – забезпечення установи науково-педагогічними кадрами та розвиток наукових досліджень, які є визначальними та взаємодоповнюючими. Особливу увагу О.Ю. Пашенко приділяв справі підготовки кандидатів юридичних наук. Він і сам подав у цьому приклад, захистивши кандидатську дисертацію. Втім він не забував про збереження і розвиток попередніх традицій, дбаючи про дисципліну, статутний порядок, організованість.

Отже, О.Ю. Пашенко зумів очолити роботу щодо створення на базі Херсонського училища міліції МВС України вищого навчального закладу системи МВС України. 1997–2000 рр. стали організаційно-початковим етапом в історії власне інституту.

СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ. Херсонський юридичний інститут (1997–2005 рр.)

Одним з визначальних факторів створення міцної правоохоронної системи в останньому десятиріччі XX століття стала новітня кадрова політика. В цей час МВС України поглиблено працювало над поліпшенням кадрового забезпечення оперативно-службової діяльності. Пріоритет надавався покращенню відбору, розстановці, навчання працівників, удосконаленню процесу виховання та соціально-психологічного супроводження служби в ОВС, зміцненню дисципліни і законності.

Упродовж 1992–2005 рр. МВС України за підтримки Президента України, Кабінету Міністрів та місцевих органів влади та у плідній співпраці з Міністерством освіти і науки створило струнку систему відомчої освіти.

Так, у 2001 р. відомча освітня система включала 12 вищих навчальних закладів, у яких здобували знання і професійну майстерність майже 24 тис. курсантів і слухачів стаціонарної і заочної форм навчання, що практично в п'ять разів перевищувало показник 1992 р. Починаючи з 1997 р. щорічно практичні органи поповнюються в середньому понад 9 тис. дипломованих спеціалістів, з яких майже 5 тис. – випускники стаціонару.

З травня 1997 р. починається принципово новий етап в історії навчального закладу, який триває до сьогодні. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 526 від 29 травня 1997 р. на базі Херсонського училища міліції МВС України було створено Херсонський факультет Запорізького юридичного інституту МВС України. Наголосимо, що це був закономірний і цілком підготовлений перехід до нового статусу, який у буквальному сенсі може бути ілюстрацією до дії діалектичного закону про перехід кількості в якість. Накопичений за попередні роки досвід навчально-виховної роботи, створена матеріальна база, сформовані кадри дозволяли практично “на ходу” здійснити цей перехід.

Проте в реальному бутті об'єктивна закономірність реалізується завдяки діям цілком конкретних осіб. Тому слід однозначно наголосити, що цей перехід став можливим завдяки чималим зусиллям, вмінню побачити перспективу, намітити та реалізувати цілком конкретні організаційні заходи Г.О. Пономаренко (наразі ректор ХНУВС, а в ті часи начальник Слідчого управління УМВС України в Херсонській області), О.Ю. Пашенка (тогочасного ректора Херсонського училища міліції), першого проректора з навчальної роботи Запорізького юридичного інституту МВС України, професора, доктора юридичних наук, Заслуженого юриста України В.Г. Лукашевича та колективу нашого навчального закладу.

Особливої згадки заслуговує генерал-майор міліції, заслужений юрист України **Микола Валер'янович Тищенко**, тодішній ректор Запорізького юридичного інституту. Він особисто доклав багато зусиль до створення нашого інституту як структурного підрозділу Запорізького, спрямував своїх підлеглих на надання практичної допомоги в належній організації навчально-виховної та науково-дослідної роботи у відповідності до вимог вищого навчального закладу. Всіляку підтримку, в тому числі матеріальну і організаційну, у становленні інституту надали заступник начальника УМВС України в Херсонській області полковник міліції М.Н. Курко, заступник міністра – начальник Головного управління по роботі з особовим складом МВС України генерал-полковник міліції М.І. Ануфрієв, заступник начальника Головного управління по роботі з особовим складом – начальник управління освіти і науки МВС України генерал-майор міліції І.Г. Кириченко.

Зрозуміло, що головний тягар вирішення численних проблем (кадрових, організаційних, наукових, навчальних тощо) перетворення середнього спеціального закладу у вищий свідомо взяв на себе колектив – заступники начальника, начальники кафедр та структурних підрозділів, офіцери основного підрозділу, науково-педагогічні працівники, всі співробітники інституту. Наш інститут є дітищем передусім нашого колективу, законним спадкоємцем природного розвитку закладу.

Природно, що певна частина колективу новації зустріла неоднозначно, оскільки новий статус потребував суттєвих додаткових зусиль.

І все ж працівники закладу взяли нову висоту. Запорукою цього стало декілька факторів. По-перше, копітка та натхненна, щоденна та на перспективу робота керівництва інституту: О.Ю. Пашенка, М.А. Слюсаря, Б.П. Кривцуна, А.П. Гукасяна, І.М. Нікішенка. По-друге, особистий приклад абсолютної більшості ветеранів: В.В. Задорожнього, Т.Ф. Слєпченко, А.С. Морозова, О.І. Кириленка, М.М. Новікова, С.В. Крючека, Н.Т. Савченко, І.Л. Бородіна та багатьох інших досвідчених лідерів колективу, які довели можливість не просто служити в нових умовах, а й працювати творчо й ініціативно, знаходити шляхи реалізації свого потенціалу на користь вищої освіти в системі МВС України. По-третє, колектив поповнився досвідченими фахівцями-практиками, які поєднували значний досвід роботи в практичних органах, інших вузах системи МВС України з належною теоретичною підготовкою, бажанням займатися науково-педагогічною діяльністю. Це Я.І. Лазаренко, С.В. Загороднюк, М.І. Шерман, В.В. Гевко, Г.В. Юркова, М.Л. Шикшина. Нарешті, традиції та досвід вищої школи принесли з собою в наш інститут науково-педагогічні працівники вузів міста: П.Ф. Жук, І.В. Безуглова, С.Г. Водотика, Л.А. Савенок, О.М. Нечипоренко, О.Б. Пришва, І.І. Маруніч. Інакше кажучи, успіх був досягнутий в результаті поєднання потенціалу і традицій Херсонського спеціального середнього навчального закладу МВС та вузів системи МВС України, передового досвіду практичних органів та досягнень вищої школи.

У навчальному закладі було запроваджено нову структуру. До складу керівництва входили полковник міліції О.Ю. Пашенко (начальник факультету – проректор Запорізького юридичного інституту МВС України) та його заступники: з навчально-методичної роботи – полковник міліції М.А. Слюсар, по роботі з особовим складом – полковник міліції Б.П. Кривцун, по службі – полковник міліції І.М. Нікішенко, з господарської частини – полковник міліції А.П. Гукасян. Відділення заочного навчання очолював підполковник міліції С.П. Зубко, перший відділ – підполковник міліції П.В. Філіппов. Начальником нового відділення організації науково-дослідної та редакційно-видавничої роботи став П.Ф. Жук.

Черговий етап розвитку навчального закладу пов'язаний з ім'ям генерал-майора міліції кандидата педагогічних наук **Миколи Михайловича Дідика**, який очолював інститут у 2000–2003 роках. Він був призначений на посаду проректора – начальника Херсонського факультету Запорізького юридичного інституту наказом МВС України 28.02.2000 р., пропрацювавши на цій посаді до 10.04.2002 р. З 10.04.2002 р. по 25.12.2003 р. М.М. Дідик обіймав посаду ректора Херсонського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ. Власне кажучи, саме ця зміна посад Миколи Михайловича чітко засвідчила – наш заклад перетворився в повноцінний вищий навчальний заклад системи МВС України.

Зрозуміло, що це був закономірний етап у 29-літній історії закладу. Зрозуміло і те, що умови для цього почали створюватись набагато раніше багатьма попередниками ректора і всім колективом інституту. Проте не викликає жодного сумніву і той факт, що вирішальний, визначний, остаточний крок було зроблено в цьому завдяки ректору Херсонського юридичного університету внутрішніх справ Національного університету внутрішніх справ М.М. Дідіку.

Важливо наголосити, що генерал-майор міліції кандидат педагогічних наук М.М. Дідик чимало зробив як для створення на базі факультету юридичного інституту, так і для перетворення новоствореного закладу в повноцінний вищий навчальний заклад по підготовці юристів-правоохоронців для української міліції.

Так, у 2001 р. інститут (точніше, тоді ще факультет) здійснив перший випуск фахівців для слідчих підрозділів органів внутрішній справ освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст-юрист. Рівень знань, умінь і навичок більшості випускників було оцінено державною комісією на “добре” і “відмінно”, а 23 випускники отримали дипломи з відзнакою. В 2003 р. в інституті за денною і заочною формами навчалось понад 1100 курсантів, слухачів та студентів.

На посадах начальника факультету і ректора інституту М.М. Дідик постійно працював над удосконаленням методів роботи колективу, глибоко вникав в усі питання налагодження діяльності вищого навчального закладу.

Велику увагу М.М. Дідик приділяв покращенню навчально-виховного процесу, зумів добитися повної відповідності освітньої діяльності діючому законодавству, нормативним актам МВС України. Він наполегливо добивався зв'язку навчально-виховного процесу з практичними органами внутрішніх справ, судами, прокуратурою. Ректор особисто здійснював методичний контроль над викладанням фахових дисциплін, контролюючи впровадження новітніх технологій у навчально-виховний процес, зокрема в практичне навчання курсантів.

Цілеспрямовано діяв ректор і щодо підвищення науково-педагогічного потенціалу інституту, зумівши залучити до навчально-виховного процесу більш 50% фахівців з науковими ступенями і вченими званнями. Так, протягом 2001–2002 рр. в інституті один співробітник захистив докторську дисертацію, чотири кандидатські, 5 викладачів отримали вчені звання доцента.

Суттєві позитивні зрушення відбулись і в науково-дослідній роботі, чому сприяли рішучі кроки ректора по оновленню керівництва цією визначальною для вузу сферою діяльності. Так, близько 36% науково-педагогічних працівників працювали над підготовкою наукових досліджень. За 2000–2003 рр. колективом інституту підготовлено близько 250 наукових статей і посібників, 25 наукових впроваджень у практику боротьби зі злочинністю.

Виховна робота та заходи по зміцненню дисципліни і законності серед особового складу здійснювались у відповідності з Комплексною програмою кадрової політики в органах і підрозділах внутрішніх справ та забезпечення законності і дисципліни на 2001–2005 рр.

Чималої уваги генерал-майор М.М. Дідик приділяв покращенню матеріально-технічної бази навчального закладу, провівши кардинальний ремонт в аудиторіях і приміщеннях інституту, які і до сьогодні прикрашають інститут. Також інститут надавав допомогу кандидатам юридичних наук в придбанні житла.

Інакше кажучи, М.М. Дідик за час керування навчальним закладом зумів об'єднати зусилля і націлити їх на виконання поставлених завдань. Він і сам за час керівництва інститутом захистив кандидатську дисертацію, опублікував близько 20 наукових статей, на-

вчальних посібників. В серпні 2003 р. йому було присвоєне звання генерал-майор міліції.

Микола Михайлович, за оцінками керівництва МВС України і Національного університету внутрішніх справ, за весь період служби зарекомендував себе досвідченим фахівцем та умілим організатором.

Він народився 12 вересня 1950 р. в с. Тишківці Городенківського району Івано-Франківській області в простій робочій родині, закінчив Снятинський сільськогосподарський технікум, працював механіком колгоспу, служив в армії, знов працював за спеціальністю і закінчив Львівський сільськогосподарський інститут. З 1976 по 1984 рр. працював в Городенківському райкомі Компартії України Івано-Франківської області, в тому числі в 1983–1984 роках – першим секретарем райкому. На цій посаді М.М. Дідик набув досвіду політичного, економічного і соціального керівництва цілим районом, зробив перші кроки перебування на керівній посаді.

З липня 1984 року М.М. Дідик розпочав службу в органах внутрішніх справ. Після закінчення в серпні 1986 р. Академії МВС СРСР за спеціальністю правознавство, організатор управління у сфері правопорядку був призначений на посаду заступника начальника УВС Закарпатської області з громадської безпеки. В 1986 р. брав участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. З червня 1994 по лютий 2002 р. працював заступником начальника – начальником управління по роботі з особовим складом УМВС України в Закарпатській області. Практичну роботу він успішно поєднав з науково-педагогічною діяльністю, викладаючи з 1995 р. курс криміналістики в Ужгородському державному університеті.

За час служби в ОВС в 1984–2002 рр. проявив себе принциповим і наполегливим керівником, працелюбним, енергійним та ініціативним керівником, виявив уміння працювати з людьми. Інакше кажучи, на 2000 рік рівень теоретичної підготовки значний досвід праці на керівних посадах в органах внутрішніх справ, нахил до науково-педагогічної діяльності, стаж викладання в вищому закладі освіти дозволяв призначити полковника міліції М.М. Дідика на посаду проректора ЗЮУ МВС України – начальника Херсонського юридичного інституту.

Після приходу нового начальника факультету О.Ю. Пашенко став його заступником з навчальної роботи, а ветеран закладу М.А. Слюсар перейшов працювати професором на кафедру державно-правових дисциплін. На посаду заступника начальника з господарської частини—начальником господарчого відділення був призначений М.А. Опіхайленко.

Невблаганний час приводив до того, що поступово звільнялись ветерани. Так, у вересні 1998 р. звільнився у відставку підполковник міліції Я.С. Бабельський, який віддав міліції 31 рік, в тому числі нашому закладу – 15 років. У квітні 1999 р. вийшов на пенсію майор міліції О.М. Железняк, який прослужив 25 років, працював начальником кабінету спеціальної техніки, перебував разом з курсантами в “гарячих точках”, Чорнобильській зоні тощо.

Разом з тим факультет поповнювався новими кадрами. Одним з традиційних шляхів поповнення був підбір співробітників з кращих курсантів-випускників нашого закладу. Скажімо, добре зарекомендував себе на посаді інспектора по роботі з особовим складом лейтенант міліції С.М. Шило. На кафедрі цивільно-правових дисциплін працювали О.І. Коваленко і М.В. Ткаченко.

Заклад постійно поповнювався кращими спеціалістами з цивільних вузів. Так, у квітні 1998 р. був прийнятий на службу в ОВС молодий кандидат технічних наук О.В. Шорохов. Він обійняв в інституті посаду наукового співробітника відділення організації науководослідної та редакційно-видавничої роботи. Сьогодні авторитетний спеціаліст в галузі комп’ютерних технологій, підполковник міліції О.В. Шорохов очолює інформаційно-технічне відділення. У жовтні 1998 р. перше спеціальне звання начальницького складу капітан міліції було присвоєне кандидату філологічних наук, доценту В.М. Демченку, який на разі є підполковником міліції та працює старшим науковим співробітником відділу організації наукової роботи інституту. У вересні 1999 р. на кафедру гуманітарних та соціально-економічних наук прийшла кандидат педагогічних наук, доцент Т.Г. Зайцева.

Продовжувався процес зміцнення кадрів за рахунок підготовлених до роботи у вищому навчальному закладі системи МВС України

практичних працівників. Так, у листопаді 1996 р. старшим інспектором відділення заочного навчання став працювати капітан міліції, майстер спорту Г.І. Масленніков, який до того набув значного практичного досвіду у відділенні професійної підготовки УМВС України в Херсонській області.

Херсонський факультет Запорізького юридичного інституту МВС України здійснював підготовку за денною формою навчання фахівців-слідчих кваліфікаційного рівня “спеціаліст-юрист” за спеціальністю “Правоохоронна діяльність” (7.060102) з терміном навчання 4 роки із числа осіб, які мають повну загальну середню освіту. За заочною формою здійснювалось навчання фахівців для ОВС кваліфікаційного рівня “спеціаліст-юрист” за спеціальністю “Правоохоронна діяльність” з терміном навчання 3 роки для атестованих співробітників ОВС з юридичною освітою кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” і 5 років – для тих атестованих співробітників ОВС, які мали повну загальну середню освіту. З 1998 р. інститут почав здійснювати підготовку спеціалістів з вищою освітою за спеціальністю “Правознавство” на умовах оплати вартості навчання.

Протягом 1997–1999 рр. продовжувалось надання освіти курсантам наборів 1994, 1995, 1996 рр. за освітньо-кваліфікаційним рівнем “молодший спеціаліст”. За 1997–1999 рр. випустили 710 спеціалістів такого рівня. Їм було присвоєно спеціальне звання лейтенант міліції та рішенням комісії персонального розподілу випускників направлено для подальшого проходження служби у 16 областях України та АР Крим.

Набір до вищого навчального закладу здійснювався на основі наказів МВС України № 112 від 18.02.1997 р. і МОН України № 49 від 01.03.1995 р. Керівництво вкрай уважно, навіть прискіпливо ставилось до організації вступної кампанії. Було створено авторитетні предметні екзаменаційні комісії з проведення вступних випробувань з основ держави і права, історії, української (російської) мови та літератури та фізичної підготовки. Особи, що мали фахову спеціальну середню освіту здавали іспит з кримінального права та кримінального процесу.

Так, у 1997 р. на перший курс набрали 170 курсантів. Цього ж року було здійснено перший набір слухачів заочного навчання за Правилами відбору та прийняття до вищих навчальних закладів МВС України – за результатами іспитів зарахували 127 осіб з УМВС (ГУМВС) в Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Херсонській, Черкаській, Чернігівській, Вінницькій, Полтавській областях та АР Крим. Наголосимо, що 7 співробітників нашого закладу скористались можливістю отримати вищу освіту у власному закладі, причому двоє з них (А.А. Коваленко і Н.С. Небогатова) з успіхом працюють в інституті сьогодні. Серед випускників першого набору заочників було чимало тих, ким інститут може пишатися. Це заступники начальника УМВС України в Херсонській області полковники міліції І.В. Каплун (зараз – на пенсії) і М.Ю. Штахель (його батько – ветеран ОВС, у 1970-ті роки працював у нашому навчальному закладі), начальник Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС полковник міліції М.Ю. Бездольний, начальник факультету заочного та дистанційного навчання працівників ОВС підполковник міліції О.О. Горішній, начальник Кінологічного центру УМВС України в Херсонській області підполковник міліції С.В. Питько. До речі, Сергій Вікторович категорично не згодний з недооцінкою заочної форми навчання, оскільки міліціонер-заочник свідомо підходить до вивчення фундаментальних дисциплін, має високу мотивацію. Він сам в інституті систематизував раніше набуті у Воронежській середній школі міліції знання та набув нові, кардинально розширив світогляд, підвищив правову культуру, суттєво удосконалив командирські навички, загартував волю.

У 1998 р. на перший курс було зараховано 142 курсанти з Одеської, Дніпропетровської, Чернігівської, Черкаської, Херсонської, Кіровоградської, Миколаївської, Львівської, Київської, Запорізької областей та АР Крим. З них три курсанти прийшли зі служби в ОВС (їм було збережено грошовий оклад по останній займаній посаді), а решті було присвоєно спеціальне звання “рядовий міліції” та встановлено посадовий оклад у 12 гривень. Багато випускників цього набору на сьогодні працюють в нашому інституті. Так, в основному підрозділі – О.М. Луцюк (начальник курсу), О.О. Фіногеев (заступ-

ник начальника курсу); викладачами на кафедрах – Ю.В. Біла, О.Ю. Волкович, В.В. Бондар (всі успішно працюють над підготовкою кандидатських дисертацій), а М.М. Новікова вже успішно захистила дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата юридичних наук.

З 1998 р. відбувся перший набір 78 студентів платної форми навчання, а з 1999 р. почався набір на заочну платну форму навчання (в середньому за період 1999–2004 рр. поступало 64 студенти). Загалом по денній і заочній формах навчання в цей період в середньому навчалось 130–135 чоловік, з них успішно закінчували навчання 78–81%. У 2002 р. відбувся перший випуск студентів – з 63 осіб 11 отримали дипломи з відзнакою.

Набір 1999 р. становив 140 курсантів, в тому числі 2 демобілізовані з армії, 24 дівчини. Абітурієнти були практично з усіх областей України, але більша частина зарахованих виявилась з Херсонської (69%), Миколаївської (25%) і Кіровоградської (12%) областей. З випускників цього набору в інституті продовжують службу В.Л. Мальований (відділ організації служби), А.А. Луценко (Коваль) (викладач кафедри кримінального процесу), О.О. Пономарьов (викладач-методист навчального відділу), К.П. Рубан (науковий співробітник відділу організації наукової роботи). Курсантка цього набору І.В. Сінгаївська за направленням і рекомендацією інституту закінчила магістратуру й ад'юнктуру ХНУВС, успішно захистила дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата юридичних наук і сьогодні працює викладачем в Кримському юридичному інституті Одеського державного університету МВС України.

У 2000 р. набір становив на денну форму навчання 120 осіб, на заочну – 50 осіб. Загалом по всіх курсах цього року навчалось 906 чоловік, в тому числі на стаціонарі 707 осіб (520 курсантів і 179 студентів) та 199 осіб – заочників (119 слухачів і 80 студентів).

У складі факультету продовжували функціонувати курси перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ. Цей структурний підрозділ у 1998–1999 рр. очолював підполковник міліції П.В. Філіпов. З серпня 1999 р. начальником курсів був призначений С.М. Рудь

У 1999 р. наказом МВС України була затверджена нова програма першопочаткової підготовки працівників ОВС. У 2000 р. на державному рівні був запроваджений новий порядок відбору на службу. Він полягав у більш глибокому і ретельному вивченні кандидатів, у тому числі із застосуванням новітніх методів психологічного тестування та подальшим навчанням (початкова підготовка). За проханням УМВС України в Херсонській області при інституті відразу було створено центр, де проходили першопочаткову підготовку майбутні правоохоронці. Виконання відповідної програми забезпечував професорсько-викладацький склад інституту і це було запорукою високого рівня навчання.

Наголосимо, що для підготовки кваліфікованих спеціалістів з вищою освітою наш інститут мав належну навчально-матеріальну базу: 5-поверховий навчальний корпус, п'ять лекційних аудиторій на 120 місць кожна, 13 навчально-методичних спеціалізованих кабінетів для проведення практичних і семінарських занять, 2 комп'ютерних класи, 30 аудиторій для занять курсантських взводів, 5-поверховий гуртожиток на 500 місць, криміналістичний полігон, спортивну залу, зали для атлетичної підготовки і спеціальної фізичної підготовки, стадіон, стрілецький тир, актову залу на 500 місць.

Навчальний процес забезпечували дві бібліотеки: загальна з книжковим фондом 60 тис. примірників та спеціальна з фондом у 13 тис. одиниць зберігання. Загальна бібліотека має просторі читальні зали (абонементна, наукової інформації, художньої літератури), бібліографічну службу, відділ книгосховища, різнопланові експозиції, які постійно оновлюються. З 60 тис. книжок 24,8 тис. наукових видань, 27,5 тис. – навчальних, 1,6 тис. – методичних, 4,5 тис. – практичних посібників. Довідково-бібліографічний апарат складається алфавітного та систематичного каталогів, каталогів статей, поточного законодавства, публікацій науковців. Є картотеки персоналій і забезпеченості літературою навчальних дисциплін. Впроваджені й постійно оновлюються електронні бази даних: бібліотечна система “Unilib”, електронна картотека “Бібліографія”, є доступ до інформаційно-пошукової системи “Ліга-Закон”. У бібліотеці зберігається колекція творів співробітників інституту з автографами авторів.

Продовжилась практика своїми силами забезпечувати частину матеріальних потреб. Так, згідно укладених договорів із сільськогосподарськими фірмами для формування продовольчих ресурсів у 1997 р. курсанти всіх трьох курсів по черзі працювали на сільгоспроботах протягом усього вересня місяця. Власними силами робили ремонт приміщень. Кошти заклад заробляв наданням навчальних послуг на госпрозрахунковій основі. У травні 2000 р. почали функціонувати платні підготовчі курси для абітурієнтів, які вступають до навчальних закладів системи МВС України у 2000 р. Надалі ці курси стануть щорічними.

У серпні 2001 р. комісія на чолі з начальником факультету М.М. Дідиком уважно обстежила територію, навчальні та спальні приміщення, їдальню, бібліотеку, тир, технічну частину і виробила цілий комплекс заходів щодо покращення матеріальної бази навчального закладу. Зокрема, в їдальні відремонтували холодильники, електрообладнання, двері, повісили нові штори, освітлювальні пристрої; у бібліотеці завершили ремонт; на території переробили освітлення, посадили ялинки, нові дерева і квіти, відремонтували трибуну, зробили розмітку плацу; у гуртожитку відремонтували спальні приміщення та умивальники, обладнали побутові кімнати; зробили повний ремонт тиру, спортивної зали, технічної частини, адміністративного корпусу, заочного відділення, навчальних класів, кафедр тощо.

Іншими словами, такого великого за масштабами ремонту навчального закладу ще не переживав. Також важливо згадати, що все робилось переважно власними силами та за рахунок власних зароблених коштів. Поступово поповнювався автопарк, який не оновлювався з 1996 р. Так, у 2004 р. придбали 3 автомобілі, а 2005 р. – 2 автобуси і 2 автомобілі “Шкода-Октавіа”. Разом з тим, керівництво проводило активну роботу щодо залучення для зміцнення матеріальної бази благодійних коштів. Скажімо, у 2005 р., завдяки ініціативі ректора інституту Г.О. Пономаренко було створено новий сучасний навчальний клас оперативно-розшукової діяльності за рахунок благодійного внеску у сумі 27,8 тис. гривень від Кіровоградської філії Приватбанку.

У відповідності до вимог часу надзвичайно багато уваги приділялось інформаційному забезпеченню закладу. Купувались комп'ютери, створювались комп'ютерні навчальні класи, розроблялись комп'ютерні програми, лекційні аудиторії оснащались цифровими відеопроєкторами, робочі місця об'єднали єдиною комп'ютерною мережею, забезпечили можливість користування мережею Internet тощо. Всі ці кардинальні перетворення стали основою розбудови на базі колишньої школи – училища міліції сучасного інституту.

Відповідно до наказу МВС України № 294 від 26 березня 2002 р. в структурі інституту було створено два факультети: № 1 – з підготовки слідчих та № 2 – заочного навчання. Згодом для організації роботи щодо навчання студентів було створено окремий юридичний факультет.

19 грудня 1997 р. була створена Вчена рада як один з найважливіших інструментів колегіального керівництва закладом освіти. До складу Вченої ради входили начальник факультету (Голова ради), його заступники, начальник навчального відділу, начальники кафедр, представники професорсько-викладацького складу – загалом 18 осіб.

Вчена рада чільної уваги надавала організації та проведенню атестації наукових і науково-педагогічних кадрів. Зокрема, Вчена рада вимагала поліпшення стану наукової роботи та вдосконалення вирішення питань про присвоєння вчених звань, звертала особливу увагу на підвищення вимогливості у навчальній і науковій роботі до здобувачів вчених звань “доцента” і “професора”. За рекомендацією Вченої ради вчені звання здобули 25 чоловік, в тому числі С.Г. Водотика, Н.Є. Огородник, А.С. Морозов, І.Л. Бородін, Л.О. Цибуленко, В.М. Стратонов, В.М. Бевзенко, В.В. Галуцько, В.В. Миرون та інші.

Положенням про Вчену раду передбачалось, що вона діятиме як дорадчий орган, прийматиме відповідні рішення в межах, відведених їй Положенням, вноситиме рекомендації керівництву навчального закладу з метою згуртування зусиль колективу на забезпечення виконання законів, указів, постанов, наказів та інших норматив-

них актів Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, МВС України.

Важливим напрямком у діяльності Вченої ради, крім координації дій з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для системи МВС, було широке розгортання науково-дослідної роботи, рекомендація до друку монографічних досліджень, навчальних посібників, методичних розробок, обговорення пропозицій стосовно перебудови навчального процесу тощо.

Щорічно на засіданнях Вченої ради починають розглядатися питання підбиття підсумків науково-дослідної роботи та підготовки науково-педагогічних працівників, накреслюються напрямки подальшого вдосконалення наукових досліджень.

Відповідно до навчальної програми підготовки фахівців-слідчих кваліфікаційного рівня “спеціаліст-юрист” курсантам, слухачам і студентам викладали цілий комплекс соціально-економічних, фундаментальних і спеціальних правових дисциплін.

Основною організаційною структурою всіх видів діяльності (навчальної, методичної, виховної, науково-дослідної) вузу стали кафедри. Цей структурний підрозділ був створений відповідно до наказу МВС України № 383 від 15.06.1997 р. У 1997–2002 рр. їх було 9: гуманітарних та соціально-економічних дисциплін (начальник – кандидат філософських наук, полковник міліції В.В. Задорожній); державно-правових дисциплін (начальник – кандидат політичних наук, полковник міліції О.М. Нечипоренко); цивільно-правових дисциплін (начальник – полковник міліції Т.Ф. Слепченко); кримінального права та кримінології (начальник – полковник О.І. Кириленко); кримінального процесу та криміналістики (начальник – кандидат юридичних наук, полковник міліції В.В. Гевко); адміністративно-правових дисциплін (начальник – кандидат юридичних наук, полковник міліції І.Л. Бородін); спеціальних дисциплін (начальник – кандидат педагогічних наук, полковник міліції А.С. Морозов); спеціальної тактики та фізичної підготовки (начальник – кандидат педагогічних наук, доцент, підполковник міліції О.Б. Пришва); українознавства та мовної підготовки (начальник – кандидат філологічних наук, доцент І.І. Маруніч). Поступово кіль-

кість кафедр збільшувалась, що об'єктивно зумовлювалось підвищенням статусу навчального закладу, збільшенням питомої ваги серед науково-педагогічного складу осіб з науковими ступенями та вченими званнями, змінами в програмах підготовки фахівців тощо. Наголосимо, що провідні (профільні) кафедри генетично були пов'язані з відповідними циклами спеціальної середньої школи міліції та училища міліції – мова йде про кадри, традиції, навчально-методичну та матеріальну базу. Це забезпечувало поступально-прогресивний розвиток навчального закладу.

Станом на 1 січня 2001 р. на факультеті працювало (без сумісників) 54 особи професорсько-викладацького складу, в тому числі докторів наук, професорів – 3, кандидатів наук, доцентів – 17.

Наголосимо, що 2001 р. став своєрідним рубежем у навчально-методичній роботі інституту. Цього року було підготовлено й опубліковано навчально-методичні комплекси з усіх навчальних дисциплін. Вони включали робочі навчальні програми, тематичні плани, тексти лекцій, плани семінарських і практичних занять з методичними рекомендаціями, методичні вказівки для самостійної роботи, питання для самоконтролю, практичні задачі, тематику курсових робіт з відповідними рекомендаціями щодо їх написання тощо. У цих навчально-методичних комплексах було узагальнено набутий професорсько-викладацьким складом закладу досвід щодо комплексного методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі. Всі ці матеріали були оприлюднені у друкованому й електронному варіантах.

Природно, що в перші роки факультет відчував потребу в кваліфікованих науково-педагогічних кадрах з досвідом роботи у вищій школі. Працювати на умовах сумісництва запрошували професорів М.І. Пентелюк, Я.Ю. Голобородька, Л.М. Руденко, О.М. Делієва, доцентів І.В. Гришанова, М.В. Бухтія, В.М. Кожина, Т.М. Чабан, В.Я. Павленка. Чимало викладачів-сумісників пізніше перейшли в статус постійних працівників – це доценти А.П. Сєдова, В.С. Кулик, В.В. Галунько.

За роки існування факультету склад начальників кафедр залишався незмінним, що було запорукою ритмічної діяльності закладу.

Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін (у 1997-2004 рр. – гуманітарних та соціально-економічних дисциплін) була створена на базі відповідного циклу. Кафедру очолював колишній начальник циклу кандидат філософських наук полковник міліції В.В. Задорожній. З 2002 р. його на цій посаді замінили послідовно доценти, кандидати педагогічних наук Т.Г. Зайцева і В.М. Великий (до сьогодні очолює кафедру). У 1997-2001 рр. професорсько-викладацький склад кафедри (доцент, кандидат економічних наук І.В. Безуглова; доцент, кандидат історичних наук С.В. Водотика; старший викладач М.П. Соловйов; викладач В.Л. Панченко; доцент, кандидат педагогічних наук Т.Г. Зайцева; доцент, кандидат філософських наук В.С. Кулик; викладач Л.О. Костенко) забезпечували вивчення курсантами, студентами і слухачами філософії, етики, професійної етики, основ економічної теорії, принципів менеджменту, політології, історії України, релігієзнавства, логіки, основ психології та педагогіки, юридичної психології, української та зарубіжної культури.

У наступні роки кафедра поповнилась досвідченими вузівськими викладачами – доцентом, кандидатом філософських наук А.П. Сєдовою, професором, доктором технічних наук В.М. Велічком, кандидатом економічних наук В.В. Мироновим, доцентом, кандидатом педагогічних наук В.М. Великим. Якісний кадровий потенціал кафедри забезпечує не тільки високий рівень викладацької діяльності, а й методичної та наукової роботи. Так, кафедрою підготовлено цілу низку методичних розробок на допомогу не лише курсантам, слухачам і студентам, але й практичним працівникам правоохоронних органів. Професорсько-викладацький склад кафедри активізував залучення майбутніх фахівців до самостійної наукової роботи, зокрема розвиваючи традиції сумісної розробки викладачами і курсантами актуальних наукових проблем. На кафедрі успішно діяли науковий факультатив з фінансового менеджменту і філософський гурток. Під керівництвом викладачів кафедри наукові роботи курсантів і студентів неодноразово здобували призові місця на Всеукраїнських конкурсах молодих науковців.

Кафедру державно-правових дисциплін з моменту її створення і дотепер очолює кандидат політичних наук, полковник міліції

О.М. Нечипоренко. Це була нова кафедра, бо відповідного циклу не існувало ні в школі, ні в училищі. Протягом 1997-2001 рр. викладання теорії держави і права, історії держави і права зарубіжних країн та України, конституційного права України, історії вчень про державу і право, юридичної деонтології забезпечували доцент кафедри, кандидат історичних наук, підполковник міліції Л.А. Савенок, професор кафедри, полковник міліції М.А. Слюсар, старший викладач, підполковник міліції Т.Б. Кисельова, викладачі майори міліції П.В. Макушев і М.М. Новіков, капітан міліції О.В. Дручек, М.І. Шило, О.Ю. Бойков.

П.В. Макушев і М.М. Новіков саме на цій кафедрі почали працювати над підготовкою дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук по спеціальності “Теорія держави і права”, що згодом завершилось успішним захистом. У 2004/2005 навчальному році в штатах кафедри нараховувалось 9 кваліфікованих фахівців, зокрема два професори, два доценти, доктор історичних наук, кандидати юридичних, історичних і політичних наук. Науково-педагогічний склад кафедри забезпечував, крім згаданих дисциплін, викладання державного права зарубіжних країн, міжнародного права, основ римського права. За 1997-2004 рр. колективом кафедри опубліковано 53 наукові статті з проблем вузівської педагогіки та наукової організації навчально-виховного процесу, оптимізації шляхів і форм науково-методичного забезпечення підготовки спеціалістів-юристів при викладанні теоретико-історичних фундаментальних дисциплін; взято участь у майже 50 науково-практичних конференціях, зокрема міжнародних. Кафедрою підготовлено навчально-методичні комплекси з усіх дисциплін, видано низку навчальних і навчально-методичних посібників, положення яких впроваджено у навчальний процес і практичну діяльність ОВС.

Кафедра цивільно-правових дисциплін постала на базі циклу кримінального права і загальноправових дисциплін училища міліції. Показово, що з 1997 р. і до сьогодні кафедру очолює ветеран навчального закладу, досвідчений керівник і організатор навчально-виховної та методичної роботи полковник міліції Т.Ф. Слєпченко. Після закінчення юридичного факультету Ленінградського державного університету, набуття досвіду практичної роботи в ОВС

Тетяна Федорівна з 1993 р. працює в нашому навчальному закладі, передає свої знання і уміння не лише майбутнім правоохоронцям, але й колегам по кафедрі, передусім молодим.

Викладання цивільно-правових дисциплін (цивільне право, трудове право, аграрне право, екологічне і фінансове право, арбітражний процес) забезпечувалось професором, кандидатом юридичних наук Я.І. Лазаренком, старшим викладачем В.В. Кириловим, викладачами Л.О. Добровою і І.М. Риженко. Поступово уточнювався та розширювався спектр дисциплін, що викладались на кафедрі. Так, станом на 1 жовтня 2004 р. викладачі забезпечували вивчення 17 дисциплін – до вищезазначених додалися сімейне право, житлове право, цивільний процес, господарчо-процесуальне право, нотаріат України, правове регулювання відносин власності, право соціального забезпечення, основи адвокатської діяльності, право інтелектуальної власності тощо. Кафедра поповнилась молодими викладачами з практичних органів – В.А. Томашевським (наразі очолює відділ документального забезпечення та режиму), В.П. Маковієм (у 2007 р. захистив кандидатську дисертацію з юридичних наук), випускниками нашого закладу С.П. Зубком, А.О. Яременком, колишніми нашими курсантами Л.А. Луценко і В.В. Спіжовим. Основним напрямком наукової роботи кафедри було вивчення проблем удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності ОВС в сфері трудового, цивільного та екологічного права. Результати дослідження оприлюднені у 35 статтях, 20 виступах на науково-практичних конференціях, навчальних і навчально-методичних посібниках (“Розгляд індивідуальних та колективних спорів в системі МВС”, “Юридична відповідальність за порушення природоохоронного законодавства”, “Природоохоронна діяльність міліції” тощо) та впроваджені в навчальний процес і практичну діяльність ОВС.

Внаслідок реорганізації циклу кримінального права і загальноправових дисциплін у червні 1997 р. було створено **кафедру кримінального права та кримінології**, яку протягом 1997-2005 рр. очолював ветеран закладу полковник міліції О.І. Кириленко (у навчальному закладі з жовтня 1984 р., пройшов шлях від старшого лейтенанта до полковника міліції, від викладача до начальника кафедри).

За час роботи в нашому навчальному закладі О.І. Кириленко побував у “гарячих точках”, Чорнобильській зоні, завжди був для курсантів і колег взірцем порядності та сумлінного ставлення до виконання функціональних обов’язків, уособлював спадковість у поступі закладу від спеціального середнього до вищого. Завдяки досвіду практичної і науково-педагогічної роботи він став знаним фахівцем у галузі кримінального права, виховав багато поколінь міліціонерів, користуючись серед випускників незмінним авторитетом і повагою. Свідченням високих професійних якостей О.І. Кириленка є той факт, що після виходу на пенсію він очолює охоронну службу одного з провідних комерційних банків.

На кафедрі працювали досвідчені фахівці, кандидати юридичних наук, професор О.М. Делієв, доценти підполковник міліції Г.С. Загороднюк і полковник міліції О.І. Нікітенко, кандидат педагогічних наук, доцент, полковник міліції О.Ю. Пащенко, старші викладачі підполковники міліції Г.С. Поліщук, Л.В. Соболев, М.В. Левченко, С.В. Крючек (тепер очолює кафедру), які забезпечували викладання кримінального права, застосування норм кримінального права у правоохоронній діяльності, кримінології, кримінально-виконавчого права, правової статистики. Пріоритетними напрямками наукових досліджень стали проблеми теоретико-правового забезпечення діяльності ОВС по боротьбі зі злочинами проти власності; особливостей кваліфікації злочинів, вчинених організованими злочинними групами; повторність злочинів у кримінальному праві тощо. За їх наслідками підготовлено чотири навчальних посібники “Особливості кваліфікації ухиляння від сплати податків, зборів, інших обов’язкових платежів”, “Злочини проти власності та їх кваліфікація”, “Кваліфікація злочинів, вчинених організованими злочинними групами”, “Кримінальне право. Особлива частина”, низка наукових студій та навчально-методичні комплекси з дисциплін кафедри.

Кафедра кримінального процесу (спочатку – кримінального процесу та криміналістики) була створена на базі відповідного циклу. Першим начальником кафедри став підполковник міліції, кандидат юридичних наук, доцент В.В. Гевко, згодом його змінив на цій посаді полковник міліції, кандидат юридичних наук, доцент В.М. Стратонов, а з 29.12.2003 р. її очолює полковник міліції, кан-

дидат юридичних наук Г.В. Юркова. В період 1997–2005 рр. на кафедрі працювали полковник міліції Н.Т. Савченко (ветеран закладу, пройшла з 1983 р. шлях від капітана до полковника міліції, від викладача до доцента), заслужений юрист України М.В. Шикшина, кандидат юридичних наук, доцент, майор міліції О.А. Борідько, доцент, підполковник міліції К.В. Парасочкіна, старший викладач, підполковник міліції Г.В. Третьякова, викладачі підполковник міліції В.С. Давиденко, майор міліції О.О. Онишук, капітани міліції В.Є. Девліканова і А.А. Луценко (Коваль). Кафедра є провідною в інституті, що об'єктивно зумовлено тим, що зі створенням вищого навчального закладу колектив став спеціалізуватися на підготовці слідчих. Закономірно, що поступово розширювалась кількість дисциплін, що викладались: кримінальний процес, дізнання в ОВС, криміналістика, криміналістична профілактика злочинів, складання процесуальних документів з кримінальних справ, психологія слідчої діяльності, психологія допиту тощо. Наукові дослідження кафедри стосувались захисту прав і законних інтересів суб'єктів кримінального процесу, забезпечення діяльності слідчих. Їх наслідки традиційно пройшли апробацію у виступах членів кафедри на наукових конференціях, публікаціях, навчальних і навчально-методичних посібниках.

У 1997 р. на основі відповідного циклу виникла кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС (до 2002 р. мала назву кафедра адміністративно-правових дисциплін), яку очолив І.Л. Бородін – полковник міліції, на той час кандидат юридичних наук. Від циклу кафедра успадкувала порівняно розвинену навчально-методичну і матеріальну базу, традиції навчально-виховного процесу, науково-педагогічні кадри. На кафедрі працювали випускник першого набору школи міліції доцент О.Л. Жильцов (наразі – декан юридичного факультету інституту, кандидат юридичних наук), ветерани закладу – старші викладачі підполковники міліції Г.Д. Божок, М.І. Шило та М.В. Левченко, викладачі підполковники міліції С.В. Набока і В.М. Долженко (наразі очолює ветеранську організацію УМВС України в Херсонській області), майор міліції С.Є. Глушенко. З 2002 р. кафедру очолює ветеран закладу та його вихованець, полковник міліції, кандидат юридичних наук М.М. Новіков. З 1984 р. Микола Михайлович пройшов у

стінах нашого навчального закладу шлях від курсанта до начальника кафедри, від сержанта до полковника міліції, разом і паралельно з установою підвищуючи свій статус і кваліфікаційний рівень, постійно демонструючи кращі риси курсанта, інспектора відділу кадрів, начальника навчального кабінету, викладача, начальника кафедри. Кафедра на високому рівні забезпечувала викладання навчальних дисциплін адміністративно-правового спрямування, зокрема адміністративного права України, адміністративної юрисдикції ОВС, адміністративної діяльності ОВС, тактику професійної діяльності, основ управління ОВС та основ діловодства ОВС, адміністративного процесу, судових та правоохоронних органів України тощо.

Традиційно однією з провідних є кафедра **оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки**. Вона – прямий спадкоємець відповідного циклу, який з 1984 р. очолював полковник А.С. Морозов (з 1997 р. до кінця 2002 р. був начальником кафедри, яка на той період мала назву кафедра спеціальних дисциплін). Сьогодні А.С. Морозов – професор кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент, голова ради ветеранів інституту – продовжує нахненно працювати з молоддю, заряджаючи її своєю енергією та наполегливістю. Найхарактернішою рисою Анатолія Семеновича є органічне поєднання вірності традиціям міліції та закладу з почуттям нових вимог, потребами дня сьогоднішнього та прийдешнього. Яскравим прикладом цього є те, що він першим з колишніх працівників училища міліції взявся за підготовку й успішно захистив кандидатську дисертацію, подавши приклад своїм колегам.

На кафедрі довгий час працювали й інші ветерани закладу – підполковники міліції, доцент, кандидат педагогічних наук В.П. Барковський і старший викладач В.О. Кашанський, викладачі майори міліції В.М. Мішкін і О.О. Чернуха. На їх досвід та кваліфікацію спирались кадри нового покоління – полковник міліції, доктор фізико-математичних наук П.Ф. Жук (очолював кафедру у 2003–2004 pp.), майор міліції, доцент, кандидат педагогічних наук Л.М. Бондаренко. Суттєвий внесок у нарощення науково-педагогічного потенціалу кафедри зробив підполковник міліції,

професор кафедри В.В. Зубенко, який першим в інституту захистив кандидатську дисертацію з ОРД.

З 2004 р. по теперішній час кафедру очолює підполковник міліції, доцент, кандидат технічних наук М.І. Шерман. Наразі провідний спеціаліст інституту з інформатики, він завершує підготовку до захисту докторської дисертації як логічного завершення багаторічної праці над проблемами комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутніх юристів. За період роботи в інституті з означеної проблематики ним опубліковано і впроваджено в навчально-виховних процес та практичну діяльність ОВС понад 80 науково-дослідних і навчально-методичних студій, зокрема фундаментальну монографію "Комп'ютерно-інформаційна підготовка майбутніх юристів: теорія і практика", навчальний посібник "Вступ до інформатики", рекомендований МОН України для використання в навчальному процесу вищої школи.

На кінець 2004 р. на кафедрі була створена належна навчальна база – дві спеціалізовані навчальні аудиторії з оперативно-розшукової діяльності, клас спеціальної техніки, два комп'ютерних класи з сучасною комп'ютерною технікою і мереженим обладнанням. Це дозволяло на сучасному рівні викладати всі навчальні дисципліни кафедри.

За період 1997-2004 рр. викладачі кафедри лише у фахових виданнях опублікували 73 наукові статті, взяли участь у 18 міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференціях з проблем боротьби зі злочинністю, використання інформаційних технологій в науково-педагогічній діяльності, підготували 7 навчально-методичних посібників, з яких два отримали грифи МВС і МОН України.

Кафедра фізичної культури та спеціальної фізичної підготовки (у 1997-2002 рр. – спеціальної тактики та фізичної підготовки) також є провідною для підготовки правоохоронців. Вона була створена на базі циклу військових дисциплін і фізичної підготовки училища міліції. Першим її начальником став досвідчений спортсмен і тренер, майстер спорту, доцент, кандидат педагогічних наук, під-

полковник міліції О.Б. Пришва. Згодом його замінив підполковник міліції, кандидат педагогічних наук, доцент Т.С. Вайда.

У 1997-2004 pp. на кафедрі працював колектив досвідчених викладачів та спеціалістів-практиків, які не лише зберегли славні традиції минулого, але й розвивали їх у відповідності до вимог часу – це підполковник міліції, старший викладач В.В. Ритов, майор міліції, старший викладач О.В. Саратовський, викладачі підполковник міліції І.Є. Удовіченко, майор міліції М.І. Круглик, майор міліції А.В. Савлов, капітани міліції А.О. Воробйов, О.І. Кузнецов, В.М. Чайковський, В.В. Топал.

Не поривав зв'язків з кафедрою ветеран закладу І.М. Нікішенко. Прийшовши у школу міліції у 1982 р. лейтенантом міліції, він дослужився до звання полковника. Службу розпочав з посади викладача циклу військової і фізичної підготовки, а на пенсію звільнився з ключової для відомчого вузу посади заступника начальника зі стройової частини. Але й після виходу на пенсію Іван Матвійович певний час працював на рідній кафедрі за вільним наймом.

Кафедра забезпечує підготовку курсантів з фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки, військової й автомобільної підготовки. З часом до зазначених додалися такі дисципліни, як загальна фізична підготовка та тактика самозахисту, психологічна витривалість тощо. Високий рівень викладання кафедра забезпечує запрошенням на заняття спеціалістів-практиків, застосуванням новітніх педагогічних технологій (ділові та рольові ігри, інформаційні та технічні засоби навчання), підготовкою курсантів до участі у чемпіонатах МВС України, ФСТ “Динамо”, студентській Універсіаді, поглибленням практичного спрямування всіх складових навчально-виховного процесу.

Кафедра традиційно опікувалась службовою підготовкою постійного складу, фізичною та спеціальною підготовкою слухачів курсів початкової підготовки, організовувала всю масову спортивну роботу ВНЗ. Вона забезпечує функціонування 10 спортивних секцій (з рукопашного бою, кульової стрільби, волейболу, загальної фізичної підготовки, боротьби самбо, гирьового спорту, важкої атлетики, шахів, офіцерського триборства). Для цього в інституті є достатня

матеріально-технічна база – три спортивні зали (для ігрових видів спорту, для рукопашного бою і для загальної фізичної підготовки “Атлант”), відкрито спортивний майданчик, різноманітні сучасні тренажери та спортивний інвентар, спеціалізовані навчальні кабінети, технічні засоби навчання тощо. Крім того, науково-педагогічний склад кафедри широко залучає майбутніх фахівців до наукової творчості через кафедральний науковий гурток “Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту”. Наслідки наукових пошуків молоді оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних і вузівських науково-практичних конференціях.

У червні 1997 р. була створена **кафедра українознавства та мовної підготовки**, яку очолив доцент, кандидат філологічних наук І.І. Маруніч. Разом зі старшим викладачем Н.І. Мисник та викладачами С.В. Вінтонів, А.Д. Гапоненко, І.В. Кисилевич і Н.П. Полушкіною було забезпечено вивчення курсантами, студентами і слухачами ділової української мови, риторики, вдосконалення мовної підготовки та іноземних мов.

Створення вищого навчального закладу було закономірним результатом поступу нашої навчальної установи. Причому цей процес відбувався поступово, в міру накопичення відповідного (кадрового, наукового, навчально-методичного, матеріального) потенціалу. Першим кроком на цьому шляху стало створення Херсонського факультету Запорізького юридичного інституту МВС України з наданням права здійснювати підготовку фахівців-юристів за III рівнем акредитації.

За роки існування факультету було підготовлено близько 1400 спеціалістів, в тому числі 1200 з середньою спеціальною освітою (завершили навчання курсанти останніх наборів училища міліції) і 200 з вищою юридичною освітою кваліфікаційного рівня “спеціаліст”. За заочною формою навчання освітньо-кваліфікаційний рівень “молодший спеціаліст-юрист” отримали 433 особи, а “спеціаліст-юрист” – 89 осіб.

Набутий статус і авторитет були зміцнені в подальші роки діяльності нашого інституту як Херсонського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ (13 березня 2002 р. –

7 вересня 2005 р.) та Херсонського юридичного інституту Харківського національного університету внутрішніх справ (з 8 вересня 2005 р. по теперішній час).

Так, у 2002 р. було зроблено наступний крок в історії закладу. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 304 від 13.03.2002 р. і Наказу МВС України № 294 від 26.03.2002 р. на базі факультету було створено Херсонський юридичний інститут НУВС.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 880 від 08.09.2005 р. “Про реорганізацію вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ” наш інститут змінив назву і до сьогодні існує як Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ (ХЮІ ХНУВС).

Цілеспрямована робота зі створення й розвитку нашого інституту дала свої плоди. Так, станом на 1 січня 2006 р. загальна площа будівель інституту складала 9020 м², площа аудиторного фонду – 6716,4 м², бібліотечний фонд – 60 тис. одиниць. За штатами працювало 71 особа професорсько-викладацького складу, зокрема 5 докторів наук, професорів (7% всього науково-педагогічного складу), 31 кандидат наук (43,2%), зокрема 21 доцент (21%).

Фактична штатна чисельність перемінного складу (курсанти і слухачі) складала 830 осіб, з них 494 курсанти і 336 слухачів-заочників. На платній основі навчалось 509 студентів – 278 на стаціонарі та 231 за заочною формою навчання.

У зв'язку з реорганізацією факультету в інститут за розпорядженням ректора М.М. Дідика відбулись зміни в керівництві структурними підрозділами. Так, у травні 2002 р. першим проректором з навчальної та методичної роботи був призначений полковник міліції О.Ю. Пашенко, проректором з наукової роботи – начальником науково-дослідного та редакційно-видавничого відділення – полковник міліції В.В. Задорожній, проректором по роботі з персоналом – начальником відділу по роботі з персоналом – полковник міліції В.Г. Проценко. Навчально-методичний відділ очолив полковник

міліції Б.П. Кривцун. Начальником першого відділу був призначений підполковник міліції П.В. Філіппов.

У зв'язку зі створенням інституту були проведені організаційно-штатні зміни у відповідності з існуючими нормативами і Наказом МВС України № 387 від 29.04.2002 р. “Про організаційно-штатні питання по Національному університету внутрішніх справ”. Вони були спрямовані на підвищення якості підготовки юристів-правохоронців у відповідності з новими вимогами, змінами в навчальних планах тощо. Так, у листопаді 2002 р. на базі кафедри українознавства та мовної підготовки було створено дві нові – **кафедру історії державності України та українознавства** (її очолив випускник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кандидат історичних наук, доцент Г.В.Цибуленко) та **кафедру іноземних мов** (начальник – кандидат педагогічних наук фахівець з методики викладання іноземних мов Н.Є.Огородник).

Кафедра тактико-спеціальної підготовки була створена на виконання наказу МВС України № 814 від 21.07.2004 р. Першим начальником кафедри було призначено полковника міліції, доцента, кандидата юридичних наук О.І. Нікітенка. Зараз кафедру очолює випускник нашого закладу підполковник міліції, кандидат педагогічних наук І.П. Марчук. Спочатку кафедра комплектувалась шляхом переводу з інших кафедр тих викладачів, які викладали передані новій кафедрі дисципліни (В.В. Ритов, І.Є. Удовіченко, В.М. Долженко) – вогневу підготовку, загальну військову підготовку, спеціальну тактику, тактико-спеціальну підготовку, безпеку життєдіяльності, стрійову підготовку, топографію та статuti ОВС. Кафедра відразу зайнялась початковою підготовкою міліціонерів ППСМ і дільничних інспекторів міліції.

На базі кафедри соціально-гуманітарних дисциплін відповідно до наказу МВС України № 814 від 21.07.2004 р. була створена **кафедра економіко-правових дисциплін**. Творцями кафедри стали начальник кафедри доцент кандидат економічних наук полковник міліції І.В. Безуглова; професор, доктор технічних наук В.М. Величко, старший викладач, кандидат економічних наук В.В. Миرون (нині доцент, очолює кафедру економіки та фінансів юридичного факультету). Згодом склад кафедри поповнився доцентом, ка-

ндидатом економічних наук І.В. Степановою і викладачем В.М. Поленчук. Викладачі кафедри забезпечують 19 навчальних дисциплін, зокрема – основи економічної теорії, судову бухгалтерію, економічну безпеку фірми, правове регулювання господарської діяльності фірми, економіко-правовий аналіз і аудит, підприємницьке право, податкова право, фінансове право, біржове право, мікроекономіку, макроекономіку, банківське право тощо. Провідним напрямком наукових досліджень кафедри стало вивчення проблем економічної злочинності в Україні.

Відповідно до зазначеного вище наказу МВС України № 814 від 21.07.2004 р. та у зв'язку зі зміною організаційно-штатної структури інституту шляхом виділення з кафедри кримінального процесу і криміналістики була створена нова **кафедра криміналістики**. У 2004 р. у її складі працювало п'ять кваліфікованих фахівців, зокрема майор міліції, кандидат юридичних наук О.В. Борідько, підполковник міліції, старший викладач Г.В. Третякова, а очолила кафедру підполковник міліції К.В. Парасочкіна.

Отже, станом на 1 жовтня 2004 р. в інституті працювало 13 кафедр: державно-правових дисциплін, економіко-правових дисциплін, цивільно-правових дисциплін, кримінального права та кримінології, кримінального процесу, криміналістики, адміністративного права та адміністративної діяльності працівників ОВС, українознавства та мовної підготовки, історії державності України, оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки, фізичної культури та спеціальної фізичної підготовки.

Навчальний процес в інституті забезпечували досвідчені фахівці з юридичних, педагогічних, філологічних, філософських, історичних, політологічних, технічних, медичних наук. Вони поєднували в собі високий рівень теоретичної підготовки з великим досвідом роботи в правоохоронних органах та у цивільних вузах. Так, станом на 1 жовтня 2004 р. майже 55% професорсько-викладацького складу мали наукові ступені та вчені звання.

У 2002 р. був створений факультет № 1 з підготовки слідчих, який очолив В.М. Стратонов. На цій посаді його змінили відповідно О.Л. Жильцов і Ю.О. Гусак. В.М. Стратонов же у 2003 р. обійняв

посаду першого проректора інституту. Певний час начальником факультету працював колишній начальник Голопристанського райвідділу УМВС України в Херсонській області, підполковник міліції В.В. Зубенко. В нашому інституті він підготував і успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. А протягом 2004-2005 рр. працював професором кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки.

У 2002 р. на базі заочного відділення було створено факультет № 2 – заочного навчання, який з липня 2002 р. по листопад 2004 р. очолював С.В. Діденко.

З січня 2004 р. по березень 2007 р. інститутом керувала заслужений юрист України, кандидат педагогічних наук, доцент, полковник міліції **Ганна Олександрівна Пономаренко**. З її приходом у ВНЗ відбулося чимало позитивних змін, своєрідним підсумковим вектором яких слід вважати комплексне завершення становлення інституту як самостійного вищого закладу системи МВС України з підготовки фахівців для підрозділів слідства і дізнання. Водночас розгорнулася цілеспрямована діяльність щодо створення умов для подальшого прогресивного розвитку інституту на основі Болонського процесу, для підвищення рівня акредитації та підвищення статусу закладу.

Як справжній професіонал-слідчий і досвідчений освітянин, Ганна Олександрівна напрочуд швидко й чітко визначила пріоритети в роботі колективу. Було істотно оновлено матеріальну і навчальну базу – відремонтовано навчальні аудиторії, модернізовано комп'ютерні класи, кабінети оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки, бібліотека у значних масштабах стала поповнюватись новою фаховою літературою, спортивна зала “Атлант” була обладнана найновішими тренажерами, покращилось харчування курсантів.

Чимало зусиль Г.О.Пономаренко доклала до покращення навчально-виховного процесу. Протягом трьох років число кафедр було збільшено до 16, повноцінну діяльність розпочав юридичний факультет підготовки фахівців з правознавства на госпрозрахункових засадах, було завершено процедуру акредитації. Вперше у своїй історії Херсонський юридичний інститут отримав адекватну право-

ву базу для повноцінної діяльності. Суттєво зміцнився кадровий потенціал закладу, передусім покращилось те кадрове ядро, на яке у своїй діяльності спиралась Ганна Олександрівна.

Так, кафедри очолили досвідчені педагоги та науковці, до викладання стали широко залучатись досвідчені викладачі-теоретики і практики. Начальник інституту чітко розуміла, що в сучасних умовах ефективність праці керівника, дійсного лідера колективу прямо пропорційна потенціалу соратників-однодумців. Ганна Олександрівна, оцінивши особисті якості підлеглих, зуміла сформувати дієздатну команду своїх заступників, керівників факультету і провідних служб інституту – В.В. Задорожнього, М.Ю. Бездольного, С.В. Діденка, П.В. Філіппова, Ю.О. Гусака, О.О. Горішнього, Л.О. Цибуленко, Л.В. Чабанової, В.А. Томашевського, С.І. Мандрика – для роботи в умовах оновлення та реформування ОВС, відомчої освіти й навчального закладу. У цій важливій справі Г.О. Пономаренко сміливо висувала на керівні посади молодь і жінок, продумано та раціонально використовувала досвід поважних керівників, на користь справи залучала фахівців-практиків і науковців цивільних вузів, спрямовувала в необхідне для зміцнення ВНЗ річище здорові особисті амбіції тощо. Вирішальним був єдиний критерій – відданість справі підготовки кваліфікованих юристів-слідчих, вміння та бажання самовіддано працювати у складі команди, відповідальність за доручену ділянку. Такий підхід себе цілком виправдав.

Г.О. Пономаренко сприяла активізації науково-дослідної роботи інституту, яка отримала чітку орієнтацію на практичні потреби підрозділів слідства та дізнання. Не менше значення, що цілком виправдано і доцільно в часи реформування вищої освіти, надавалось науковому супроводженню навчально-виховного процесу в інституті. Зокрема ефективнішим став процес впровадження інноваційних педагогічних технологій, передусім інформаційних, розпочалась реальна діяльність колективу в координатах Болонських стандартів. Заохочуючи колег до постійного самовдосконалення та підвищення кваліфікації, Ганна Олександрівна своєю працею подавала особистий приклад.

Г.О. Пономаренко в своїй роботі спиралась на традиції закладу, активно співробітничала зі ЗМІ, керівниками міста, області, інших

відомчих і цивільних ВНЗ, колишніми керівниками та ветеранами закладу. Вона також добре розуміла життєдайну силу для повноцінної підготовки слідчих дієвих робочих контактів з УМВС України в Херсонській області, провідними структурними підрозділами міністерства, ректоратом НУВС.

Для стилю керівництва Ганни Олександрівни були характерні активна життєва позиція, принциповість, вміння розбиратися в людях, генерування нових ідей, воля до перемоги. Разом з тим вона завжди залишалась чуйною людиною, надавала підтримку, особливо в скрутні хвилини (це мобілізація всіх зусиль, згуртування колективу на допомогу хворим курсантам, співробітникам та їх дітям, ветеранам інституту). Як справжня господиня вона постійно дбала про тепло і затишок в інституті, нові меблі, порядок у кабінетах, навчальних аудиторіях і спальних приміщеннях. Особисто чимало уваги приділяла змістовному відпочинку курсантів, діяльності бібліотеки і спортивних секцій, різноманітним культурним заходам.

Зазначимо, що все сказане є об'єктивним. За час служби в міліції з 1975 р. Г.О. Пономаренко пройшла сповнений подій і наполегливої праці життєвий і професійний шлях, який примножив її природний талант управлінця, аналітика, психолога та педагога. Ганна Олександрівна стала першою в Україні жінкою – начальником райвідділу м. Херсона, очолювала слідство в Херсонській і Полтавській областях, була заступником начальника ГУ МВС України в АР Крим. В її діяльності органічно поєдналися служба, громадська та науково-педагогічна робота. Тому не випадково у 2004 р. полковник Г.О. Пономаренко практичну діяльність в системі ОВС змінила на науково-освітнянську. До останньої вона долучилась набагато раніше, коли очолювала батьківський комітет Херсонського училища міліції, сприяла створенню Херсонського факультету Запорізького юридичного інституту, займалась науковою роботою на кафедрі педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Г.О. Пономаренко постійно опікувалась підготовкою слідчих, сприяла практичним і науковим здобуткам ВНЗ системи МВС України, дбала про поліпшення навчально-виховного процесу в Кримському і Херсонському юридичних інститутах, уважно відслідковувала долі їх випускників у підрозділах слідства.

Заслуги Ганни Олександрівни перед Батьківщиною відзначені понад як 20 державними і відомчими нагородами, перед Помісною Українською Православною Церквою – Орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня.

Плідна діяльність Г.О. Пономаренко на посаді керівника нашого закладу сприяла тому, що на сьогодні Херсонський юридичний інститут ХНУВС є єдиним на Херсонщині вищим державним навчальним закладом III рівня акредитації з правом здійснювати підготовку фахівців з повною вищою освітою кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” та “бакалавр” за державним замовленням і на госпрозрахункових засадах за напрямком “Право” та спеціальністю “Правознавство”. Це сучасний навчально-науковий комплекс, на трьох факультетах якого (підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, заочного та дистанційного навчання працівників ОВС і факультеті правознавства) навчається понад 1500 курсантів, слухачів і студентів, діють курси довузівської підготовки, післядипломної освіти, здійснюється першопочаткова підготовка працівників патрульно-постової служби, перепідготовка та підвищення кваліфікації діючих працівників ОВС України.

На сьогодні навчальний процес в інституті забезпечують 16 кафедр, на яких викладають доктори і кандидати юридичних, педагогічних, історичних, філологічних, філософських і технічних наук. Науково-педагогічний склад інституту має достатньо високий рівень науково-теоретичної та методичної підготовки, великий досвід роботи у правоохоронних та освітянських структурах, що дає можливість впроваджувати й удосконалювати сучасні освітні технології.

Отже, високі професійні якості, працелюбність начальника інституту Г.О. Пономаренко, її здатність спрямувати зусилля колективу на досягнення важливих результатів дозволили не лише комплексно і системно завершити формування сучасного вищого навчального закладу системи МВС України, але й розпочати підготовчу роботу в напрямку підвищення статусу інституту й тим самим розпочати новий етап його історії.

Отже, на 1 жовтня 2004 р. до складу керівництва входили проректор ХНУВС – ректор інституту, полковник міліції Г.О. Пономаренко

нко, перший проректор з навчальної та методичної роботи, кандидат юридичних наук, підполковник міліції, вихованець нашого навчального закладу В.М. Стратонов, проректор з наукової роботи – начальник науково-дослідного та редакційно-видавничого відділення, ветеран інституту, полковник міліції, кандидат філософських наук В.В. Задорожній, проректор по роботі з персоналом – начальник відділу роботи з персоналом полковник міліції В.Ю. Кікінчук, проректор по строю полковник міліції О.В. Боровицький (у 2005 р. звільнився у відставку і на цій посаді його замінив полковник міліції П.В. Філіппов), проректор з економічних питань та матеріально-технічного забезпечення – начальник відділу матеріально-технічного забезпечення А.М. Опіхайленко (у 2005 р. звільнився на пенсію, його замінив полковник міліції С.В. Діденко). Всі вони багато енергії вклали у розбудову навчального закладу.

У зв'язку з ним зауважимо, що у лютому 2004 р. разом з новим ректором Г.О. Пономаренко в інституті почав працювати ряд вихованців нашого навчального закладу, які на цей період вже мали значний практичний досвід роботи в слідчих підрозділах, чітко розуміли потребу практичних органів у сучасних спеціалістах, мали власний погляд на шляхи їх підготовки. Це М.Ю.Бездольний, який з лютого 2004 р. до березня 2007 р. очолював навчально-методичний відділ інституту, О.О.Горішній, який з листопада 2004 р. по теперішній час очолює факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС.

На початку 2004 р. інститут зміцнився за рахунок досвідчених практичних працівників – начальника слідчого відділу Ялтинського міського управління ГУ МВС України в АР Крим Ю.О. Гусака, заступника начальника Херсонського міського відділу по слідству УМВС України в Херсонській області І.В. Ліпіної, співробітниці Центру зв'язків з громадськістю УМВС України в Херсонській області Л.В. Чабанової.

У 2003 р. в інститут прийшов полковник міліції, залужений юрист України, доцент, кандидат юридичних наук **Олександр Іванович Нікітенко**. Він розпочав службу в ОВС у 1977 р. За час служби в міліції О.І. Нікітенко набув теоретичних знань в Академії МВС СРСР та практичного досвіду на посадах заступника начальника

райвідділу, начальника відділу карного розшуку УМВС України в Луганській області, начальника міського відділу внутрішніх справ, начальника штабу УМВС України в Луганській області, заступника начальника управління – начальника міліції громадської безпеки УМВС України в Луганській області. У 1996 р. він захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата юридичних наук і протягом 1999-2003 рр. працював у Луганському інституті внутрішніх справ МВС України на посадах професора і начальника кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС, став доцентом. У нашому інституті послідовно обіймав посади доцента кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС (2003-2004 рр.), начальника кафедр тактико-спеціальної підготовки (2004-2005 рр.) і кримінального права та криміналістики (2006-2007 рр.). З червня 2007 р. по квітень 2008 р. Олександр Іванович працював першим заступником начальника інституту з навчальної та методичної роботи.

З грудня 2002 р. по січень 2006 р. в інституті заступником начальника факультету № 1 з підготовки слідчих (2002-2003 рр.), проректором (заступником начальника інституту) по роботі з особовим складом – начальником відділу роботи з персоналом працював полковник міліції **Василь Юрійович Кікінчук**, який, маючи юридичну та педагогічну освіту, прийшов до міліції з досвідом навчальної організаційної та виховної роботи, набутим на освітянській ниві. Цей досвід став у нагоді під час служби в ОВС у Закарпатті, де він пройшов шлях від інспектора ДПС до заступника начальника по роботі з особовим складом Хустського міськрайвідділу УМВС України в Закарпатській області. На разі В.Ю.Кікінчук працює проректором Харківського національного університету внутрішніх справ.

На 2004 р. в інституті склався доволі міцний колектив, що відповідав вимогам вищої школи системи МВС України. В його основі – доктори та кандидати наук, професори та доценти, заслужені юристи України. Скажімо, з 2002 р. професором кафедр соціально-економічних дисциплін та економіко-правових дисциплін працює доктор технічних наук, професор В.М. Велічко, який мав до приходу в наш заклад 26-річний стаж роботи в цивільних вузах, обраний

дійсним членом Української академії економічної кібернетики, є автором понад 100 опублікованих наукових праць, зокрема 30 з проблем економіки та права.

З 1996 р. з посади начальника консультаційного пункту Запорозького юридичного інституту МВС України, що цього року був створений на базі Херсонської школи міліції, почав службу в ОВС і нашому навчальному закладі нині професор кафедри державно-правових дисциплін, доктор історичних наук, полковник міліції С.Г. Водотика, який тільки за час роботи в інституті опублікував близько 100 наукових і навчально-методичних праць, зокрема п'ять монографій, два підручники, навчально-методичні посібники, курси лекцій з “Історії України”, “Політології” та “Історії держави і права України”. В інституті він досліджує проблеми історії поступу права України, правоохоронних органів, шляхів формування позитивного іміджу міліції України.

З 1997 р. в інституті працює підполковник міліції, професор кафедри державно-правових дисциплін, кандидат історичних наук, доцент Л.А.Савенок. За 10 років роботи вона опублікувала понад 50 наукових і навчально-методичних праць.

Знання за межами області педагогом є кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри В.М. Великий. В інституті по-новому розкрився його талант керівника, вченого, одного з лідерів впровадження розробок науковців інституту в практичну діяльність ОВС. Безумовно, цей перелік можна продовжувати.

Невпинно продовжувався процес виходу на пенсію досвідчених науково-педагогічних працівників. Зокрема в березні 2005 р. звільнилися з ОВС у відставку за віком полковник міліції, професор кафедри цивільно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук Я.І. Лазаренко та доктор юридичних наук, начальник кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності ОВС І.Л. Бородін. Проте вони продовжують працювати в інституті. Наразі професор І.Л. Бородін керує підготовкою викладачами інституту кандидатських дисертацій з юридичних наук. У грудні 2005 р. вийшли на пенсію перший проректор з навчальної та методичної роботи, кандидат юридичних наук, полковник міліції В.М. Страто-

нов та проректор з наукової роботи В.В. Задорожній (продовжує керувати науково-дослідною роботою інституту і сьогодні (строк служби в ОВС – 22 роки, а стаж роботи в інституті на сьогодні становить 25 років). Паралельно в інституті відбувалось поповнення колективу молодими спеціалістами. Так, на 1 липня 2005 р. у закладі працювало 43 особи віком до 35 років. Це створювало надійну основу для розвитку інституту в майбутньому.

Після призначення Г.О. Пономаренко ректором Харківського національного університету внутрішніх справ наш інститут з березня 2007 р. до лютого 2008 р. очолював полковник міліції, кандидат юридичних наук **Сергій Володимирович Діденко**. Він народився 14 листопада 1952 р. у с. Максимівка Снігурівського району Миколаївської області. Освіту здобув у Херсонському машинобудівному технікумі (1972 р.), Миколаївському кораблебудівному інституту ім. адмірала С.О. Макарова (1989 р., диплом з відзнакою). Вищу юридичну освіту за спеціальністю “Правознавство” у 2003 р. отримав у Національному університеті внутрішніх справ.

Службу в ОВС С.В. Діденко розпочав у 1986 р. В інституті працює з 2000 р., перейшовши з посади начальника господарського відділу УМВС України в Херсонській області. У нашому навчальному закладі Сергій Володимирович обіймав посади начальника факультету № 2 – заочного навчання (2002–2004 рр.), проректора інституту з економічних питань та ресурсного забезпечення (2004–2007 рр.), зарекомендувавши себе досвідченим фахівцем та організатором. Він доклав чимало зусиль для зміцнення та розбудови навчально-матеріальної бази, вдосконалення навчально-виховного процесу, впровадження в роботу інституту новітніх інформаційних технологій.

З 2004 р. С.В. Діденко плідно займається науково-педагогічною діяльністю на посаді професора кафедри кримінального права та кримінології. В грудні 2007 р. Сергій Володимирович успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук з оперативно-розшукової діяльності. Його наукове дослідження має важливе значення як для покращення діяльності практичних підрозділів, так і для вдосконалення професійної підготовки майбутніх слідчих. С.В. Діденко опублікував 18 наукових

праць, зокрема монографію “Правові та організаційно-тактичні основи попередження і розкриття злочинів, пов’язаних із застосуванням вибухових речовин чи бойових припасів”, 6 навчальних і навчально-методичних посібників, лише за 2007 р. взяв участь у 4 міжнародних, всеукраїнських і відомчих науково-практичних конференціях.

За час служби в ОВС С.В. Діденко неодноразово заохочувався відзнаками та нагородами Президента України та МВС України.

Головним напрямком діяльності навчального закладу є забезпечення належної підготовки спеціалістів, відповідність її вимогам державним стандартам освіти. Інститут здійснював підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст-юрист” за ліцензованими спеціальностями “Правоохоронна діяльність” і “Правознавство” за напрямком “Право”.

Надання статусу ВНЗ суттєво позначилося на рівні професійної підготовки кадрів. Йдеться про основні напрямки підготовки юристів-правоохоронців, шляхи вдосконалення управління та організації діяльності структурних підрозділів, удосконалення навчально-виховного процесу та його науково-методичного забезпечення, інформатизації та комп’ютеризації, належного матеріально-технічного і фінансового забезпечення, розвитку інфраструктури, кадрового забезпечення.

Отже, інститут здійснює освітню діяльність, яка передбачає навчальну, методичну, наукову, виховну і культурну роботу. Зміст освіти, термін і форми навчання визначаються чинними законами України, нормативно-правовими актами Міністерства науки і освіти та МВС України відповідно до вимог підготовки фахівців кваліфікаційного рівня “бакалавр” і “спеціаліст” за ліцензованими спеціальностями, кваліфікаційними вимогами, навчальними програмами дисциплін, іншими документами МВС, органів державного управління освітою. Інститут здійснює післядипломну підготовку і перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців.

Освітня діяльність інституту вільна від втручання політичних партій, громадських і релігійних об’єднань. Виховна робота поєднується з навчальною, методичною, науковою та службовою діяльні-

стю перемінного і постійного складу. Останніми роками переглянуто перелік дисциплін, що вивчаються, визначено пріоритетність окремих з них, логічний зв'язок між ними, співвідношення обсягів лекційних, сенатських і практичних занять, необхідних правознавцю знань, умінь і навичок.

Виконання освітньо-професійної програми, результати державних іспитів створюють підставу для здобуття відповідної кваліфікації фахівців.

Галузева підпорядкованість інституту, підготовка кадрів безпосередньо для роботи в органах і підрозділах системи МВС зумовили пріоритет професійного і практичного навчання слухачів та курсантів.

Удосконалюється післядипломна підготовка, формами якої стали післядипломне навчання з метою підвищення освітнього та кваліфікаційного рівня і перепідготовка спеціалістів.

Відповідно до вимог вищої школи змінилась структура і кадровий склад **навчально-методичного відділу**. Справжніми лідерами цього своєрідного штабу та водночас “серця” інституту були його начальники Б.П. Кривцун і М.Ю. Бездольний, незмінний в останні роки заступник начальника навчально-методичного відділу С.Г. Шавалда. Світлана Григорівна цілком справедливо вважається в інституті не лише висококваліфікованим спеціалістом, але й чуйною та товариською людиною.

Основним завданням навчально-методичного відділу є організація, планування та провадження навчально-виховного процесу з усіх форм навчання; організація підготовки навчально-методичного забезпечення навчальної діяльності та створення належних умов для успішного оволодіння курсантами, студентами і слухачами системою знань про людину та суспільство, формування соціально зрілої творчої особистості, виховання морально і фізично здорових майбутніх юристів-спеціалістів, формування у них громадянської позиції, патріотизму, власної гідності, готовності до служби в ОВС, відповідальності за свою долю, долю суспільства і держави, забезпечення етичних норм, атмосфери доброзичливості та взаємної поваги у стосунках між людьми. Зусилля відділу спрямовані на забез-

печення набуття курсантами, студентами і слухачами знань, умінь і навичок у правоохоронній сфері. Не менш важливим є також організація та забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації практичних працівників ОВС.

Чільне місце належить навчально-методичному відділу в організації виконання та здійсненні контролю за прийнятими рішеннями з питань організації та забезпечення (зокрема методичними розробками) навчально-виховного процесу.

Інформаційно-технічне відділення, яке створене і діє як структурний підрозділ навчально-методичного відділу, забезпечує використання комп'ютерної техніки в інституті. Йдеться про розробку програмного забезпечення; розгортання локальної комп'ютерної мережі інституту, яка охоплює всі навчальні, наукові і керуючі підрозділи та кафедри; розвиток інформаційних ресурсів інституту і забезпечення можливості користування Internet з робочих місць співробітників; консультування співробітників інституту з питань використання комп'ютерної техніки у професійній діяльності; обслуговування апаратного та програмного забезпечення персональних комп'ютерів та серверів; обладнання кафедр та інших підрозділів необхідною комп'ютерною технікою; інформатизацію процесів планування та організації навчального процесу.

Навчально-методичним відділом для підтримання високого сучасного рівня педагогічної діяльності викладачів в інституті щомісяця проводяться навчально-методологічні семінари із залученням викладацького складу та досвідчених педагогів і психологів з інших вузів та установ. Вперше подібний захід було організовано в січні 2002 р.

У цей період у зв'язку з набором цивільної молоді, що тільки-но закінчила середню школу, особливої уваги надавалось співпраці з комплектуючими органами, покращенню методики вступних випробувань, якісному проведенню табірної збору. Так, у 2004 р. на спеціальності "Правознавство" для студентів і "Правоохоронна діяльність" для курсантів вступні іспити проводились з основ правознавства, української мови, історії (історія України та всесвітня історія ХХ ст.), фізичної підготовки. В результаті було зараховано 120 курсантів, 67 студентів, 96 слухачів заочної форми навчання.

У 2005 р. МВС України прийняло рішення про проведення вступних випробувань у формі тестування (крім української мови і фізичної підготовки). З цього року кандидати на навчання отримали право надавати до приймальних комісій сертифікати зовнішнього оцінювання знань, що дещо ускладнило набір. Особливу увагу при наборі приділяли дітям загиблих і постраждалих при виконанні службових обов'язків співробітників ОВС. Під час подальшого навчання ними постійно опікувались. В інституті була налагоджена велика постійна профорієнтаційна робота серед молоді міста й області для забезпечення конкурсу під час вступних іспитів. Так, у 2005 р. на денну форму навчання було подано 315 заяв, до вступних іспитів допущено 303 особи, зараховано 120, зокрема: за віком 17-18 років – 85,8%, 18 років і старше – 14,2%; працівників ОВС – 2,5%, демобілізованих з армії – 7,0%, молодь з сільської місцевості – 52%, дівчат – 19,1%, дітей-сиріт – 3,3%, дітей загиблих працівників ОВС – 1%, медалістів – 4,1%. Цього ж року набрали 68 студентів і 147 слухачів-заочників (з останніх 85 – за держзамовленням, 62 – за госпрозрахунком). У 2005 р. набір здійснювали по спеціальності “Правознавство”. Підготовка велась за освітньо-кваліфікаційним рівнем “спеціаліст”. Термін навчання для курсантів становив 4 роки, для студентів – 5 р., для заочників – 5 р., крім тих, які мали спеціальну середню юридичну освіту: вони вчилися 3 роки).

У структурі інституту діяли **курси початкової підготовки**. Був розроблений новий навчальний план, створено приймальну комісію для проведення вступних іспитів згідно з інструкцією “Про порядок прийому на курси початкової підготовки кандидатів в ОВС України на посади працівників міліції”, затвердженою наказом МВС України № 662 від 31.08.1999 р. Прийом проводили відділ по роботі з персоналом, кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності працівників ОВС, спеціальної тактики та фізичної підготовки. Також проводилась професійна психодіагностика кандидатів на службу в ОВС. За курсами були закріплені викладачі, для слухачів підготовлено навчальні класи та спальні приміщення. Забезпечення речовим майном і харчуванням було покладено на УМВС України в Херсонській області. Згідно з новим наказом МВС України “Про організацію професійної підготовки осіб рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ України”

від 25.11.2003 р. за № 1444 навчання тривало 4,5 місяці. Так, у період з 13.09.2004 р. по 10.06.2005 р. успішно пройшли курсове навчання за посадовою категорією “дільничний інспектор міліції” 37 осіб.

Слід особливо наголосити, що вступний відбір кандидатів на навчання був досить суворий – це комплексне вивчення мотиваційних і психологічних якостей кандидатів, ретельне прийняття нормативів з фізичної та загальноосвітньої підготовки, уважне проведення співбесід, вивчення наслідків тестування на психологічну придатність до служби тощо. Так, у лютому 2006 р. з 23 кандидатів на навчання на посади ДІМ успішно пройшли випробування 16 осіб, з 44 кандидатів на посади міліціонерів ППСМ (зокрема помічник ДІМ, спецроти “Трифон”) зарахували 30 осіб.

У плані перепідготовки та підвищення кваліфікації діяли відповідні двотижневі курси. На них навчались дільничні інспектори міліції зі стажем роботи від 10 місяців до 4-х років у званні від лейтенанта до капітана, переважно з Херсонської та Миколаївської областей. Якщо узагальнити, то в різні роки підвищення кваліфікації проходили такі категорії працівників ОВС: старші дільничні, дільничні інспектори міліції міськрайвідділів; старші дізнавачі, дізнавачі відділень, груп дізнання міськрайвідділів; старші слідчі в ОВС, старші слідчі, слідчі відділів, відділень розслідувань тяжких злочинів по лінії карного розшуку ГУМВС, УМВС, УМВСТ та інспектори міліції міськрайвідділів. Ліцензійний обсяг підвищення кваліфікації та перепідготовки складає 250 осіб, реально у 2005 р. пройшли перепідготовку і підвищення кваліфікації 91 особа. Дільничні інспектори міліції у 2005 р. проходили перепідготовку за навчальним і тематичним планом “Шериф” з обсягом навчальних годин 90 і з нахилом на практичне відпрацювання навичок спеціальної, вогневої та фізичної підготовки. Крім навчального навантаження на плечі працівників інституту лягало і матеріальне забезпечення курсів. Так, вартість навчання на курсах підвищення кваліфікації складала у 2005 р.: навчання – 59,4 грн. за робочий день, триразове харчування – 15 грн., проживання в готелі – 25-35 грн. за добу.

Професорсько-викладацький склад проводив величезну роботу з питань налагодження та вдосконалення навчально-виховного про-

цесу, науково-дослідної роботи та прагнув до того, щоб всі випускники одержали міцні теоретичні знання та практичні вміння й навички організації та застосування сил, засобів, методів і прийомів попередження, розкриття та розслідування злочинів, охорони громадського порядку, захисту життя та здоров'я громадян. Лекції, семінари, практичні заняття, навчання і тренування, розбір конкретних оперативних ситуацій та кримінальних справ – все це розмаїття форм навчальних занять має єдину цілеспрямованість: випустити висококваліфікованого юриста-правоохоронці, якому на практиці доведеться вирішувати складні завдання, що стояли перед МВС України. У процесі стажування та навчальної практики курсанти під керівництвом досвідчених викладачів і спеціалістів-практиків не лише закріплювали набуті знання та уміння, але й набували професійних навичок.

Курсантів навчали надавати першу медичну допомогу, керувати автотранспортом, вправно використовувати особисту зброю та спецзасоби, вони оволодівали прийомами самозахисту без зброї та прийомами рукопашного бою.

Суттєвих змін згідно з новими вимогам зазнала самостійна робота у період самопідготовки, яка націлювалась на творчу самостійну роботу зі здобуття знань, умінь та навичок, прищеплення навичок самоосвіти.

Інститут у цей час значно удосконалив матеріально-технічну базу навчального процесу відповідно до стандартів вищої школи. Зокрема у навчальному процесі широко застосовувались комплексні ТЗН, звукозаписуюча техніка. Були створені кабінети з навчання курсантів і слухачів основам інформатики, обчислювальної та спеціальної техніки, застосування кіно-, фото-, відеоапаратури. В практику проведення практичних і семінарських занять увійшли ділові ігри з фундаментальних та спеціальних дисциплін, все більша частина практичних і лабораторних занять за змістом і характером ставала максимально наближеною до реалізації практичних завдань ОВС.

Було обладнано навчальні робочі місця слідчого та дільничного інспектора міліції. Все більше курсових і науково-дослідних робіт виконувалось з використанням методів інформатики та ПК.

На фундаментальну підготовку курсантів і слухачів відводилось майже 2/3 навчального часу, що створювало надійне підґрунтя не лише для оволодіння спеціальними дисциплінами, але й для післядипломної освіти та самоосвіти. Саме з цих часів в арсеналі інституту перебувають і постійно вдосконалюються інноваційні та активні форми навчально-виховного процесу – проблемні лекції, дискусії, ТЗН, курсові роботи науково-дослідного характеру. Вживались заходи щодо підвищення ефективності практичного навчання, зокрема залучення до них практичних працівників та проведення занять безпосередньо в підрозділах міліції.

Інститут встановив ділове співробітництво з іншими ВНЗ як системи МВС, так і цивільними. Передусім ця співпраця була спрямована на вивчення та творче використання їхнього досвіду в навчально-виховній та науково-дослідній роботі.

Зв'язок з практикою забезпечувався в першу чергу змістом навчально-виховного процесу. На заняття з курсантами регулярно залучались практичні працівники та ветерани ОВС, викладачі вузу проводили виїзні заняття в практичних органах, всі працівники закладу проходили стажування в практичних підрозділах УМВС України в Херсонській області. З курсантами систематично відповідно до навчального плану проводилися практичні заняття з тактики охорони громадського порядку в ході масових святкових і культурних заходів, форм і методів локалізації масових безпорядків, використання спецзасобів активної оборони й індивідуального захисту. До нормативних дисциплін включались сюжети (теми, питання тощо) з психології спілкування та прикладної конфліктології. Була розроблена програма курсу “Долікарська допомога”, який стали викладати курсантам і студентам.

На виконання наказу МВС України № 365 від 11.05.2001 р. “Про затвердження Програми розвитку системи відомчої освіти та вузівської науки на період 2001-2005 рр.” і з метою вдосконалення та підвищення якості навчального процесу за основними напрямками службової діяльності ОВС (слідство, карний розшук, криміналістика, боротьба з організованою злочинністю, адміністративна діяльність) на базі нашого навчального закладу та УМВС України в Херсонській області на громадських засадах було створено спільну

навчальну кафедру. Начальником цієї нової структури було призначено кандидата юридичних наук, доцента, підполковника В.М. Стратонова. У складі кафедри були такі структурні підрозділи – слідчо-криміналістичний, адміністративної діяльності міліції, кримінальний, боротьби з організованою злочинністю. Від вузу до складу кафедри увійшли Н.Т. Савченко, Г.В. Юркова, Г.Д. Божок, В.М. Долженко, В.В. Зубенко, від практичних органів (слідчого управління, науково-дослідного експертно-криміналістичного центру, відділу дільничних інспекторів міліції управління адміністративної служби міліції, управління карного розшуку й УБОЗ) – 5 досвідчених фахівців.

У 2004 р. в інституті було створено Центр правової допомоги населенню, до складу якого увійшли 23 курсанти і студенти та представники науково-педагогічного складу (М.М. Новіков, Г.Д. Божок, В.О. Миронова, О.І. Нікітенко, Т.С. Вайда, Т.Ф. Слєпченко, В.М. Великий). Вони надавали консультації населенню з правових питань. Для курсантів і студентів це була своєрідна практика професійного спілкування з населенням. Разом з тим така діяльність сприяла підвищенню іміджу міліції й інституту.

Згідно з Комплексною програмою вдосконалення бойової та психологічної підготовки особового складу органів та підрозділів внутрішніх справ України, затвердженою наказом МВС України № 385 від 26.05.2005 р., до навчальних планів вузу було внесено спецкурси щодо покращення професійної підготовки курсантів, удосконалення методики навчання прийомам рукопашного бою, боротьби самбо, стрільби з бойової зброї, фізичної підготовки, безпеки життєдіяльності, вжито заходів щодо кращого підбору кандидатів на навчання.

Інститут установив дієві контакти з Державним науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України. Його матеріали використовувалися в навчальній та науковій роботі на провідних кафедрах. Стали інтенсивно використовуватись аналітичні матеріали, які готувались різними державними відомствами, зокрема МЗС України, щодо законодавства країн світу, досвіду боротьби зі злочинністю тощо.

Курсанти постійно брали участь в охороні громадського порядку. Так, у грудні 2001 р. 200 курсантів забезпечували громадський порядок під час проведення Всеукраїнського перепису населення, у березні 2002 р. 150 курсантів охороняли виборчі дільниці під час проведення виборів до Верховної Ради України. Традиційно курсантів інституту залучали до охорони громадського порядку в ході проведення Міжнародного фестивалю “Таврійські ігри” в Каховці. Скажімо, в період з 27 червня по 1 липня 2002 р. було задіяно 100 курсантів. Це було практично реальне стажування в конкретних умовах, які в процесі занять не можна відтворити.

Виховання свідомих захисників правопорядку та законних інтересів громадян України – процес багатоплановий. Його основу складають морально-психологічне, правове, військове, фахове (включаючи набуття спеціальних навичок) і фізичне виховання.

У професійному плані воно здійснюється шляхом викладання відповідних дисциплін згідно з навчальними програмами. Для цього в навчальні плани вводяться розгорнуті цикли суспільно-гуманітарних дисциплін і спеціальних курсів, зокрема історія України, історія та теорія української та зарубіжної культури, історія держави і права, професійна етика, релігієзнавство тощо.

При викладанні таких дисциплін ставляться принаймні дві основні мети. З одного боку, це засвоєння загальногуманітарних, світоглядних принципів, а з іншого – конкретизація цих принципів відповідно до специфіки навчального закладу та професійної діяльності працівника ОВС. Такий підхід зокрема чітко простежується у змісті курсу “Професійна етика”, яка передбачає вивчення матеріалу курсу в контексті моральних проблем сучасності.

У громадсько-політичному аспекті також вагоме значення має система позанавчальних заходів, які є додатковим джерелом впливу на співробітників, курсантів і студентів. Скажімо, відзначення важливих дат і подій – Дня незалежності України, Дня міліції України, Акту злуки, ювілеїв видатних українців.

В сучасних умовах невід’ємним критерієм професіонала-правоохоронця є патріотичні почуття і національна свідомість. На виховання цих рис особистості зорієнтовані всі форми і методи ви-

ховної роботи як у процесі навчання, так і у позанавчальний час. Неоціненне виховне значення для курсантів мають урочисті церемонії, присвячені приведенню курсантів до Присяги працівника ОВС і щорічним випускам.

З 2003 р. вихованню патріотизму на основі героїчного минулого та українських національних традицій стали надавати особливої ваги. Звичним явищем стали в інституті заходи з метою популяризації державно-правової спадщини українського народу – Київської держави, Галицько-Волинської держави, козацької України, національно-визвольних змагань 1917-1921 рр. У 2005 р. на виконання Указу Президента України від 16.05.2005 р. № 793/2005 “Про увічнення пам’яті видатних діячів Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки” було проведено низку заходів – наукові конференції, читання, круглі столи з нагоди річниць від дня народження діячів УНР і ЗУНР. Метою заходів була популяризація їх державотворчої та політичної діяльності, виховання у молоді патріотизму та поваги до історичного минулого. В інституті регулярно проводиться масовий перегляд науково-популярних фільмів про правдиву історію. Так, протягом серпня-вересня 2005 р. глядачами фільму “Між Гітлером і Сталіним: Україна у Другій світовій війні, замовчувана історія” стали понад 600 осіб перемінного та постійного складу інституту.

У патріотичному вихованні чільне місце посідає використання широкого спектру традицій, які склалися в навчальному закладі впродовж усього його існування. В цьому сенсі підготовка і святкування 35-річчя створення закладу безсумнівно допоможуть детально проаналізувати форми і методи виховної роботи, згадати добрі традиції колективу, поновити в пам’яті імена ветеранів інституту.

Згідно зі штатним розкладом у відділі по роботі з особовим складом було створено відділення виховної та соціально-психологічної роботи. Практично одночасно почали працювати психологи та заступники начальників курсів з виховної та соціально-психологічної роботи.

У кінці 1990-х – на початку 2000-х років відбувалась зміна кадрів основного підрозділу (звільнився на пенсію досвідчений офіцер-

вихователь Ю.М. Сластенін, С.М. Рудь перейшов на іншу посаду), приходили нові люди. Так, на 1 січня 2000 р. в основному підрозділі працювали офіцери Є.В. Пігар (начальник 1 курсу), В.М. Марков і М.Ю. Безклубий (заступники начальника 1 курсу з виховної та соціально-психологічної роботи), С.Г. Гончаров (начальник 2 курсу), О.В. Марар (його заступник), В.О. Кашанський (начальник 3 курсу), В.М. Демченко (його заступник), В.В. Худік (начальник 4 курсу), В.М. Мішкін (його заступник).

Для поліпшення виховної роботи та контролю за роботою курсантів, студентів і слухачів продовжував діяти інститут кураторства. За навчальними взводами і групами закріплювались куратори з викладачів, які допомагали працівникам основного підрозділу зміцнювати дисципліну та уставний порядок, налагоджувати навчально-виховний процес та участь курсантів і студентів у науково-дослідній роботі. Як досвідчені куратори в цей період історії нашого закладу проявили себе М.Л. Шикшина, В.М. Чайковський, В.В. Ритов, Л.В. Соболю, Я.І. Лазаренко, М.М. Новіков, Л.А. Савенко, Т.С. Вайда, С.Г. Водотика, А.В. Савлов, О.В. Дручек, К.В. Парасочкіна, О.О. Онищук, Г.В. Юркова та багато інших.

Головною дійовою особою в закладі вищої освіти був і залишається викладач, науково-педагогічний працівник. Від семестру до семестру, від випуску до випуску чуємо вдячні відгуки про чудових вихователів і викладачів.

Основною організаційною формою виховної роботи з особовим складом є індивідуальна робота з працівниками, курсантами і слухачами. Проводяться регулярні зустрічі керівництва закладу з курсантами, студентами та слухачами. Під особливим контролем перебувають ті з них, хто відстає у навчанні, схильний до порушень дисципліни. Керівництво інституту, факультетів і курсів систематично проводить батьківські збори. На курсах створені й діють батьківські комітети, які є повноцінними партнерами у вирішенні побутових, виховних і навчальних проблем.

Позитивно зарекомендувала себе така форма виховної роботи, як зустрічі керівництва комплектуючих органів з курсантами, яких вони направили на навчання.

З середини 1990-х років значна увага приділяється духовно-просвітницькому вихованню постійного та перемінного складу. Так, налагоджені тісні партнерські відносини з Українською Православною церквою. Йдеться про участь її представників у благодійних, громадських і культурно-масових заходах, спрямованих на зміцнення духовних засад у житті колективу.

Велике значення надавали виховній роботі й керівники закладу. Так, постійно здійснювався комплекс заходів щодо забезпечення відкритості у діяльності установи. У цьому напрямку справжній інформаційний прорив було здійснено у 2004 р. за ініціативи начальника інституту Г.О. Пономаренко. Зокрема систематично стали проводитися зустрічі керівництва, постійного та перемінного особового складу з журналістами місцевих газет “Ефір”, “Херсонський вісник”, “Новий день” та кореспондентами обласних телерадіокомпаній “Вік”, ХОДТРК, ТРК “Булава” з метою висвітлення освітньої діяльності навчального закладу, розміщення іміджевих матеріалів. Різні сторінки діяльності інституту стали систематично відображатись на сторінках тижневика “Іменем закону” та часопису “Міліція України”. Чільної уваги приділялось реагуванню на звернення громадян, їх особистому прийому керівництвом, розгляду і роботі щодо запитів і звернень народних депутатів України.

Системного характеру набула профорієнтаційна робота в школах, ліцеях, гімназіях. Традиційним стало проведення Дня відкритих дверей.

Новим напрямком виховної роботи стала реалізація державної гендерної політики шляхом науково-методичного забезпечення процесу формування гендерної культури працівників ОВС, підвищення статусу жінок, працюючих у правоохоронних структурах і зокрема в інституті. З приходом в інститут Г.О. Пономаренко стали відзначати День матері, матеріально заохочуючи працівниць, що виховували дітей.

Заслуженого авторитету набула в колективі ветеранська організація, яка утворилась на початку 1990-х років. Найбільш активними головами ради ветеранів проявили себе працівники інституту М.І. Шило й А.С. Морозов.

У 1980-х роках розпочата робота зі створення музею історії інституту: збирались і упорядковувались фотокартки, альбоми, історичні матеріали, короткі нариси з портретами працівників, бібліографічні довідки їх робіт, видання наукових праць, літературно оформлені спогади ветеранів тощо. У 2003 р. робота була завершена. Зібрані матеріали через долі працівників і викладачів відображають історію вузу з 1973 р.

Належна увага приділяється й організації дозвілля у гуртожитку – це і тематичні вечори, і зустрічі з цікавими людьми, і юридичні вікторини, і спортивні змагання. Регулярно відбуваються екскурсії перемінного особового складу до музеїв, театрів, бібліотек міста.

Важко переоцінити моральне значення таких засобів впливу на працівників, як тактовне ознайомлення з сімейним станом, запрошення членів сімей до участі в різних святкових заходах. Керівництво інституту систематично допомагає працівникам і ветеранам у вирішенні проблем сімейного життя і побуту. Стало звичаєм заохочувати молодих батьків, у сім'ях яких народилась дитина, надавати матеріальну допомогу особам похилого віку і хворим тощо.

Серед найвпливовіших виховних чинників – культурно-масова й освітня робота, основними осередками проведення якої є клуб і бібліотека. Тут здійснюється значна частина заходів, спрямованих на формування національно-демократичних переконань, широкого світогляду, морально-етичних норм поведінки працівника ОВС. Здібним організатором клубної справи зарекомендувала себе інспектор відділення по роботі з особовим складом майор міліції С.В. Барковська, яка замінила на цій посаді В.М. Маловічка, що звільнився на пенсію. Світлана Валентинівна багато робить для організації повноцінного дозвілля курсантів і студентів, реалізації їх творчих здібностей. Колектив інституту регулярно бере участь у міських і обласних конкурсах художньої самодіяльності, творчих змаганнях на першість серед вузів системи МВС України. Результатами, як правило, є призові місця, за що С.В. Барковська, працівники інституту М.М. Новіков, С.В. Крючек, курсанти неодноразово заохочувались керівництвом закладу.

Продовжує діяти позаштатний, на добровільних засадах, духовий оркестр. Щороку проводяться традиційні огляди-конкурси художньої самодіяльності взводів і груп, конкурси КВН.

Невід'ємною складовою виховного процесу було й є фізичне виховання. Фізична та бойова підготовка, спортивно-масова робота забезпечується відповідними кафедрами. Пильна увага надається підготовці та участі збірних команд інституту у змаганнях зі службово-прикладних видів спорту. Так, у жовтні 1997 р. команда ХФ ЗЮІ у кількості трьох викладачів і семи курсантів взяла участь в особисто-командних змаганнях зі спортивного орієнтування на першість облради “Динамо” і в командному заліку отримала перше місце.

Цього ж року збірна команда з шести викладачів і трьох курсантів взяла участь у традиційному всеукраїнському заході Міліцейські ігри. Практика їх проведення себе цілком виправдала. У цьому масовому змаганні брали участь викладачі і курсанти, що сприяло їх згуртуванню в один колектив, крім того вони змагалися у 15 видах спорту (крос, естафета, плавання, рукопашний бій, офіцерське триборство, стрільба з бойової зброї, амреслінг, мініфутбол, підтягування на перекладині, подолання перешкод тощо), що формувало й розвивало професійні навички – рішучість, сміливість, витривалість, силу, влучність при стрільбі тощо. З 34 команд наша зайняла друге місце. Постійним тренером і учасником цього та інших спортивних заходів був старший викладач кафедри спеціальної тактики і фізичної підготовки, майстер спорту з двох видів боротьби (самбо і дзюдо) А.В. Савлов. До приходу в наш навчальний заклад він працював начальником відділення професійної підготовки міського відділу УМВС в Херсонській області, де до своєї спортивної майстерності додав і досвід підготовки міліціонерів. Якщо додати до сказаного набуття ним ступеня магістра педагогіки, стануть цілком зрозумілими об'єктивні підстави провідної ролі А.В. Савлова в організації спортивної роботи, передусім професійно-орієнтованої. В парі з іншими майстром спорту з боротьби В.М. Чайковським вони утворили міцний тандем спортивної підготовки.

Спортивні заходи у вищому навчальному закладі проводились планово, згідно з планом-календарем спортивно-масових заходів. Так,

у 2005 р. було проведено 40 заходів, зокрема першість інституту з самбо, гирьового спорту, офіцерського триборства, легкоатлетичного кросу, стрільби з бойової зброї, плавання, волейболу, баскетболу. Збірна команда інституту взяла участь у змаганнях комплексної спартакіади “Здоров’я” (стрільба з бойової табельної зброї, легкоатлетичний крос, плавання, офіцерське триборство), у заходах обласної організації ФСТ “Динамо України” та у спортивно-масових заходах студентських ігор Херсонської області. Зокрема великою популярністю користувались змагання з мініфутболу, шахів, настільного тенісу тощо. Безпосередніми організаторами змагань, тренувальних зборів, заходів щодо підготовки команд були начальник і офіцери кафедри фізичної культури та спеціальної фізичної підготовки – Т.С. Вайда, А.В. Савлов, В.М. Чайковських, О.І. Кузнецов, В.В. Топал, В.В. Ритов, О.Б. Пришва.

Щорічно у ВНЗ проводилось тестування фізичної підготовленості особового складу. Так, у 2005 р. у тестуванні взяло участь 660 осіб, з них 490 курсантів. Відмінну оцінку отримали 169 осіб, зокрема 157 курсантів, добру – 235, зокрема – 196 курсантів, середню – 180, зокрема – 137 курсантів. Цього року в інституті було 11 майстрів спорту – 4 курсанти (М. Лисенко, В. Сурхаєв, В. Молчанська, У. Семенцова), 7 офіцерів – начальник медичної частини В.В. Бірос, працівник основного підрозділу В.Г. Русанов, викладачі кафедри фізичної культури та спеціальної підготовки В.М. Чайковський, О.Б. Пришва, А.О. Воробйов, А.В. Савлов; 10 кандидатів у майстри спорту – 6 курсантів і 3 викладачі.

Нову якість організації роботи відповідно до вимог ВНЗ продемонструвало проведення в травні 2006 р. на базі інституту першості серед ВНЗ системи МВС України з легкоатлетичного кросу.

Зі зміною статусу закладу незмінною залишилась, а також набула нових форм практика заохочення кращих працівників. Так, першими на Дошку пошани інституту напередодні професійного свята Дня міліції України були занесені викладачі Л.В. Соболев, О.В. Саратовський, В.Л. Панченко, начальник курсу Ю.М. Сластенін, старший інженер господарського відділення Д.А. Волков, курсанти С.М. Яковенко і О.Я. Ярошак. Заохочення (моральне та матеріаль-

не) працівників ВНЗ проводиться регулярно, як правило, з нагоди державних свят.

Продовжилась добра традиція видачі грошової премії колишнім працівникам закладу, ветеранам ОВС. Так, до Дня міліції України у 1997 р. було премійовано 36 ветеранів (розмір премії становив 10 грн кожному). З нагоди 10-ї річниці професійного свята (2002 р.) за багаторічну плідну роботу в ОВС надали грошову премію 54 ветеранам у розмірі 50 грн кожному за рахунок позабюджетних коштів, зокрема Я.С. Бабельському, А.А. Богуславському, Р.П. Ванденко, Ф.О. Васильєвих, Л.І. Величку, О.М. Делієву, О.А. Долішньому, В.С. Дудченку, М.Ф. Зайченку, Г.І. Захарченку, В.І. Капуснікову, Ф.А. Квасову, І.П. Коваленку, В.М. Командіну, П.В. Макушеву, Ю.О. Морковкіну, М.І. Нестерчуку, С.М. Нікішину, А.М. Потапенку, А.І. Риндову, К.М. Сандурському, О.Д. Семенову, М.П. Соловійову, Ю.М. Сластеніну, В.П. Ткачу, В.К. Фесенку, Д.Ф. Шульзі, О.М. Яшкову, О.І. Чучку та іншим. З кожним роком сума премії збільшувалась. Так, з нагоди 11 річниці Дня міліції України 64 ветерани отримали премію у розмірі 350 гривень.

У ВНЗ щорічно в квітні проводились урочисті заходи, пов'язані з річницею Чорнобильської катастрофи. Вони узгоджувались з відповідними планами МВС України й Української Асоціації “Чорнобиль”. З цієї нагоди працівникам і пенсіонерам закладу, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС у 1986–1988 рр., надавалась матеріальна допомога.

У 2005 р. премії МВС України за вагомі успіхи у навчанні отримали курсанти Т.С. Пшонь, Л.А. Луценко, О.М. Ющишин. Так, **Лідія Луценко** старанно навчалась, була головою наукового товариства курсантів і студентів, мала наукові публікації, була учасницею міжвузівських та міжнародної студентських науково-практичних конференцій, неодноразово нагороджувалась грамотами інституту та Херсонської обласної Ради народних депутатів. Цього ж року курсантка 32 навчального взводу **Марія Пашенко** була висунута на здобуття стипендії Кабінету Міністрів України.

Чільної уваги приділялось контролю за дотриманням особовим складом правил носіння форменого одягу, віддання військової чес-

ті, етиці поведінки працівників міліції. Забезпечувалось виконання вимог Статуту внутрішньої служби. Все це було одним із важливих засобів виховання, особливо для курсантів, набраних з цивільних осіб та тієї частини основного постійного атестованого складу, що прийшли з цивільних ВНЗ.

Медична частина, як і раніше, оперативно реагувала на епідемії, особливо ГРВІ, своєчасно робилось щеплення курсантам і студентам. У 2000 р. було створено пункт громадської профілактики СНІДу, до складу якого увійшли начальник медичної частини Т.Д. Галушко, фельдшер Г.І. Чуба, медсестра С.А. Ярмолай.

Значної уваги покращенню санітарно-технічного стану їдальні приділяла ректор Г.О. Пономаренко. Її цілеспрямована діяльність у цій царині позитивно була відзначена курсантами, батьками, санепідемслужбою МВС України. Було суттєво збільшено кількість столових приборів, працівники їдальні неухильно дотримувались норм щодо асортименту, кількості продуктів та їх калорійності, готувати стали “по-домашньому”. Так, у 2002 р. згідно з постановою Кабінету Міністрів України курсантська норма становила: 200 г м’яса, 150 г риби, 350 г житнього та 400 г білого хліба, 120 г крупи, 40 г макаронних виробів, 25 г олії, 15 г сиру, 30 г вершкового масла, 600 г картоплі й овочів.

У зв’язку зі зміною статусу закладу змінились умови оплати праці. Відповідно було проведено значну роботу у встановленні стажу безперервної служби працівникам, тарифних розрядів та кваліфікаційних категорій (з кожного питання створювались комісії, які ретельно розглядали питання з урахуванням індивідуальних особливостей). У грудні 1997 р. було проведено атестацію постійного особового складу з метою “вдосконалення діяльності факультету, підвищення ефективності його роботи, поліпшення добору та розстановки кадрів, стимулювання підвищення їх кваліфікації, творчої активності та відповідальності”.

30.06.2005 р. МВС України затвердило Методичні рекомендації про порядок застосування нормативно-правових актів з питань грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу ОВС та умов оплати праці працівників, які не мають спеціальних

звань, що мало на меті максимально збільшити оплату праці виходячи з наявних можливостей кожного підрозділу. Зокрема чітко було регламентовано умови призначення максимальних посадових окладів (ділові якості, досвід і кваліфікація роботи за посадою, обсяг і складність обов'язків), окладів за спеціальне звання, надбавок за вислугу років (з дня призначення на посаду), порядок нарахування надбавок (щомісячна 100% надбавка, щомісячна надбавка за роботу в умовах режимних обмежень, за почесні звання, за науковий ступінь і вчене звання, надбавки і доплати в межах асигнувань – за особливі умови служби, виконання особливо важливих завдань, доплата працюючим потенційним пенсіонерам, матеріальна допомога тощо). Чітко було встановлено норми грошового забезпечення курсантів. Так, грошове забезпечення слухачів, які прийшли на навчання з рядового і начальницького складу, складалось з посадового окладу за штатною посадою в ОВС, окладу за спеціальне звання, відсотку за вислугу років і щомісячної 100% надбавки. Це створювали кращі умови для навчання. Слухачі з цивільних осіб залежно від курсу отримували від 69 до 93 гривень. Було також визначено грошове забезпечення при звільненні з ОВС. При цьому ректорам надали право встановлювати в межах доведеного фонду оплати праці додаткові види грошового забезпечення та проводити преміювання без обмеження індивідуальних премій максимальними розмірами. Іншими словами, почав діяти індивідуальний принцип оплати праці, що було важливим стимулом покращення роботи вузу. Отже, у 2005 р. розмір грошового утримання викладачів коливався в межах 1200-1800 гривень.

З 1997 р., коли установа почала функціонувати як вищий навчальний заклад системи МВС України, науково-дослідна робота перетворилась на концептуально-визначальний елемент всієї діяльності інституту. Хоча історію науки в інституті слід починати з 26.09.1986 р.: у цей день начальник циклу соціально-економічних дисциплін, капітан міліції В.В. Задорожній успішно захистив дисертацію на здобуття вченого ступеню кандидата філософських наук в Московському державному університеті ім. М.В. Ломоносова. Згодом першим кандидатом юридичних наук нашого закладу став І.Л. Бородін. У 1990 р. цикл соціально-економічних дисциплін за підтримки начальника школи Л.І. Величка організував і провів пе-

ршу в історії закладу науково-практичну конференцію, присвячену проблемам викладання суспільно-гуманітарних дисциплін навчальних закладів системи МВС. Конференція позитивно оцінила досвід навчальної, методичної та виховної роботи циклу – організатора заходу, і він був визнаний базовим для циклів соціально-економічних дисциплін спеціальних середніх навчальних закладів МВС СРСР.

Система науково-дослідної роботи передбачає визначення та виконання відповідних напрямків досліджень, для чого формуються творчі наукові колективи на кафедрах, організуються науково-практичні конференції, семінари та круглі столи, працівники інституту беруть участь у наукових форумах інших ВНЗ системи МВС України та МОН України, готують наукову та навчальну літературу.

Невід’ємною складовою науково-дослідної роботи є наукова діяльність курсантської і студентської молоді, в межах якої створюються кафедральні наукові гуртки, наукове товариство курсантів (студентів) інституту.

Для реалізації цих завдань у 1997 р. було створено відділення наукової та видавничої роботи (нині – відділ організації наукової роботи). На посаду начальника відділення (заступника начальника факультету з наукової роботи) було призначено доктора фізико-математичних наук, доцента П.Ф. Жука – талановитого фахівця у сфері прикладної математики та комп’ютерних технологій. Активно сприяли зближенню науки та правоохоронної практики працівники відділення – старший науковий співробітник С.Г. Водотика (нині – доктор історичних наук, професор кафедри державно-правових дисциплін), науковий співробітник О.В. Шорохов (кандидат технічних наук, на цей час – начальник ІТ відділення) та редактор В.М. Демченко (кандидат філологічних наук, доцент, на сьогодні – старший науковий співробітник ВОНР інституту).

Тоді ж було покладено початок власній поліграфічній базі, на якій у подальші роки було видано близько двохсот одиниць друкованої продукції – навчально-методичних комплексів, курсів лекцій, навчально-методичних і навчальних посібників, монографій, збірників наукових праць.

Найголовнішим напрямком наукової роботи відразу було визначено підготовку науково-педагогічних кадрів. Саме це питання від початку й до цього часу перебуває під постійним контролем керівництва закладу. Це пояснюється тим, що зі зміною часу змінюються й вимоги до якісного складу науково-педагогічного колективу. Проте саме в 1997-2001 рр. були зроблені перші, а вони найважливіші, кроки в цій царині. Поступово сформувалися основні напрямки цієї роботи.

По-перше, це прийом на роботу перспективних науковців з метою створення відповідного морально-психологічного клімату, методичної та науково-організаційної допомоги співробітникам, наочного прикладу в науково-дослідній справі.

По-друге, це формування дієвого резерву науково-педагогічного складу з числа курсантів, слухачів і студентів, співробітників, молодих спеціалістів. У цю систему органічно вписалась науково-дослідна робота (гуртки) курсантів і студентів.

Нарешті, це вибір і виконання тем науково-дослідних робіт, які оптимальною мірою відповідали б запитанням практики, потребам організації навчально-виховного процесу в інституті і дозволяли б органічно поєднати виконання інститутських і кафедральних тем наукових досліджень з підготовкою дисертаційних досліджень.

Щодо форм підготовки науково-педагогічних кадрів. Першою та найбільш масовою з них стала магістратура, причому вона не лише сама по собі була формою підвищення кваліфікації працівників інституту, але й стала першим кроком у підготовці кандидатських дисертацій. Так, протягом 1997-2000 рр. магістратуру закінчили викладачі О.Л. Жильцов (згодом він захистив і кандидатську дисертацію), А.В. Савлов, А.О. Воробйов, Н.П. Поліщук, С.В. Вінтонів, низка працівників навчально-методичного відділу. З кожним роком збільшувалась кількість направлених інститутом до магістратури випускників ВНЗ і молодих спеціалістів.

Другою формою стало навчання в ад'юнктурі. В інституті від самого початку був взятий курс на ефективне навчання, яке має закінчуватися підготовкою дисертації.

Крім того, чимало співробітників готували дисертації без відриву від основної роботи, шляхом прикріплення для підготовки і захисту дисертаційних досліджень до провідних вузів країни. З осіб, що у 1997-1998 рр. розпочали підготовку дисертаційних досліджень (а це були люди вже з досвідом педагогічної роботи), у подальшому захистились шестеро, зокрема троє (М.М. Новіков, В.М. Стратонов, П.В. Макушев) – з юридичних дисциплін, троє (А.С. Морозов, О.Ю. Пашенко, В.П. Барковський) – з педагогічних. Всім їм працівники відділення активно допомагали консультаціями, вчиткою текстів статей, дисертацій тощо.

Чимало викладачів інституту продовжили роботу над раніше розпочатими дисертаціями. Так, протягом 1997-2000 рр. С.Г. Водотика плідно суміщав службу з підготовкою докторської дисертації – взяв участь у двох десятках наукових конференцій, опублікував понад 30 статей, дві монографії, зокрема про творчий шлях одного з фундаторів української правової науки академіка М.Є. Слабченка. Навесні 2001 р. С.Г. Водотика захистив докторську дисертацію в НАН України.

Це була перша докторська дисертація, захищена працівником інституту. Цим була наочно доведена можливість творення науки в нашому закладі, тобто спростована теза деяких інститутських скептиків про нібито наявність столичної та провінційної, цивільної та міліцейської науки.

Невдовзі ще декілька співробітників інституту взяли за підготовку докторських дисертацій (І.Л. Бородін, М.І. Шерман). В стінах нового вищого навчального закладу була доведена істина про те, що вирішальна роль у будь-якій справі належить людині, її таланту, організованості, вмінню долати труднощі.

Реальним результатом науково-дослідної роботи першого року існування ХФ ЗЮІ стало опублікування 21 наукової статті у різноманітних збірниках і журналах і двох монографій. Найбільш активними авторами були В.В. Гевко, начальник кафедри кримінального процесу та криміналістики, кандидат юридичних наук, В.М. Стратонов, А.С. Морозов, О.Ю. Пашенко. Праці останніх були присвячені педагогічній профорієнтації школярів і базувались на особи-

тому досвіді роботи в правоохоронних органах. До речі, в інституті з часом склався своєрідний юридично-педагогічний науковий напрям, у рідніщі якого плідно працювали і працюють В.П. Барковський, І.П. Марчук, В.В. Колісніченко. Підсумком першого року досліджень стала звітна науково-практична конференція “Проблеми теорії та практики підготовки спеціалістів-юристів”, у роботі якої взяли участь викладачі, курсанти та практичні працівники ОВС і за результатами якої було видано однойменний збірник наукових праць.

Наступний рік відзначається розширенням тематики наукових досліджень, яка включала питання вдосконалення навчально-виховного процесу, адміністративної юрисдикції в системі засобів забезпечення законності в державному управлінні та особистих прав громадян, тактики та методики в діяльності слідчих по розкриттю та розслідуванню злочинів, удосконалення процесуальних норм стадії попереднього розслідування, формування професійної культури слідчого в процесі викладання професійної етики, теоретико-правове забезпечення діяльності ОВС по боротьбі зі злочинами проти власності, професійної орієнтації та професійного добору співробітників ОВС. За результатами досліджень у 1999 р. вийшли друком 18 навчальних посібників і 8 навчальних програм. Значну активність виявила кафедра бойової та фізичної підготовки, зокрема, В.В. Ритов та І.Є. Удовіченко (навчальні посібники “Призначення, бойові якості та будова 9-мм пістолетів Макарова і Форт-12”, “Снайпер ОВС. Зброя та методика підготовки”). Схвальну оцінку колег і курсантів отримали праці Задорожнього В.В. “Навчально-методичний посібник з філософії: В 2 ч.”; Морозова А.С. “Педагогічні основи формування правової культури у майбутніх працівників міліції: Методичний посібник”; Жильців О.Л. “Адміністративне право України: Навчально-методичний посібник” тощо.

Положення інститутських досліджень були апробовані в ході другої звітної науково-практичної конференції працівників факультету, де також учасниками були курсанти та слухачі з тільки-но створеного наукового товариства. Для них було започатковано щорічний конкурс науково-дослідних робіт. Перший з них відбувся у жовтні – листопаді 1999 р. і переможцями стали курсанти М. Про-

ценко й Ю. Фузова та студенти А. Кузьо й А. Гаркуша. Для них, як і десятків інших молодих дослідників праця в науковому товаристві відіграла значну роль (нерідко вирішальну) у професійному становленні, сприяла формуванню рис сучасного слідчого – організованості, творчого підходу до вирішення завдань, вмінню лаконічно та коректно формулювати думки, навичок самостійного опрацювання наукової інформації. Скажімо, А. Гаркуша (за час навчання активно працював і став переможцем Всеукраїнського конкурсу студентських робіт з проблем виборчого законодавства) сьогодні є старшим експертом сектора експертиз у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при УМВС України в Херсонській області, капітан міліції.

Ю. Фузова успішно працює в Херсонському міському відділі внутрішніх справ, М. Проценко закінчує підготовку кандидатської дисертації, працюючи старшим викладачем на кафедрі ОРД та спецтехніки нашого інституту. Науковою діяльністю курсантів і студентів у подальшому плідно опікувалась науковий співробітник Т.А. Остапенко. Її наступницею стала колишня наша курсантка й активна учасниця наукового товариства К. Рубан.

В інституті з роками зміцнювалась традиція залучення курсантів, студентів і слухачів до наукової роботи. Зокрема, було укладено договір про співробітництво з обласною науковою бібліотекою ім. О. Гончара, за яким на базі бібліотеки проходили практичні заняття щодо бібліографічного пошуку, використання її комп'ютерного каталогу, методів науково-дослідної роботи, можливостей для написання рефератів, курсових і науково-дослідних робіт.

Протягом 2000 р. працівниками закладу було підготовлено 35 навчальних і навчально-методичних посібників, до різноманітних видань надіслано понад сто наукових статей. Серед нових авторів слід відмітити Т.Г. Зайцеву (кандидат педагогічних наук, доцент, автор багатьох фундаментальних праць з проблем психології правоохоронця), Я.І. Лазаренка (кандидат юридичних наук, що перевівся з Національної академії внутрішніх справ України, досвідчений викладач і фахівець у сфері природо охорони), С.О. Загороднюк (кандидат юридичних наук, доцент). Найбільше публікацій підго-

тували М.І. Шерман (кандидат технічних наук, доцент), І.В. Безуглова (кандидат економічних наук, доцент), Л.А. Савенок (кандидат історичних наук, доцент) – досвідчені науково-педагогічні працівники. Результати досліджень було апробовано працівниками закладу на 12 наукових форумах. Курсанти і студенти взяли участь у 4-х зовнішніх конференціях, причому в складі їх учасників дебютувала О.Ю. Волкович (наразі викладач кафедри державно-правових дисциплін, здобувач наукового ступеню кандидата юридичних наук).

У 2001 р. було опубліковано 13 навчальних і навчально-методичних посібників, зокрема І.Л. Бородінін “Оскарження у справах про адміністративні правопорушення”, А.С. Морозовим “Виховання у молоді несприятливості до тютюну, алкоголю та наркотиків”, О.Л. Жильцовим “Заходи адміністративного припинення та процесуального забезпечення, що застосовуються міліцією”, М.І. Шерманом “Основи інформатики та обчислювальної техніки”, В.В. Задорожнім “Мораль: теорія, практика, соціологія”, В.В. Ритовим і І.Є. Удовіченком “Призначення, бойові властивості та будова автоматів Калашникова”.

Науково-дослідна робота курсантів і студентів набула солідного характеру: поряд із гуртковою роботою, щорічним конкурсом наукових робіт, традиційно активною участю у звітній науковій конференції молодь взяла участь у трьох всеукраїнських форумах та олімпіадах.

На осінь 2002 р. склалась струнка система організації науково-дослідних робіт у відповідності з традиціями інституту і Положенням про організацію науково-дослідної роботи. На кожній кафедрі були призначені відповідальні за науково-дослідну роботу (Т.Ф. Слепченко, В.П. Барковський, В.М. Стратонов, С.О. Загороднюк, О.Л. Жильцов, С.Г. Водотика, Т.С. Вайда, В.М. Величко, Г.В. Цибуленко, Н.Є. Огородник). Також на кафедрах були призначені відповідальні за науково-дослідну роботу курсантів і студентів. Отже, саме цей актив на чолі з відділом організації наукової роботи визначав ефективність науково-навчальної роботи інституту в цілому.

2002 р. став для наукової роботи етапним. Заклад отримав статус юридичного інституту й у зв'язку з цим було утворене в його структурі науково-дослідне та редакційно-видавниче відділення з відповідним розширенням функцій. Проректором інституту з наукової роботи начальником відділення був призначений полковник міліції В.В. Задорожній. Володимир Васильович яка має величезний досвід науково-педагогічної, науково-методичної роботи та організаційної діяльності, власний досвід підготовки чисельних праць з професійної етики та моралі, високі ділові й особисті якості. Все сприяло піднесенню науково-дослідної роботи на якісно новий рівень – утвердження науково-дослідної роботи як реального пріоритету в діяльності всіх структурних підрозділів, створення відповідної атмосфери.

У складі відділення на посадах оператора розмножувальної техніки та старшого наукового співробітника відповідно з'явилися Н.В. Білясова та відомий генетик, доктор біологічних наук І.Ю. Горбатенко. Було розроблено Головні напрямки наукових досліджень Херсонського юридичного інституту НУВС на 2003–2005 рр. У 2003 р. з'явився перший навчальний посібник за грифом МВС України – Пащенко О.Ю., Стратонов В.М., Губенко В.В. “Особливості організації розкриття та розслідування умисних вбивств”. До останнього часу таких видань уже 12. Працівники інституту взяли участь у 25 наукових форумах, зокрема 11 міжнародних, опублікували понад 100 статей, три монографії та 13 навчальних посібників. Плідно працювали в цій царині В.В. Задорожній (“Основи естетики: Навчальний посібник”), О.Л. Жильців (“Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: Навчальний посібник”), Т.Ф. Слепченко (“Трудове право: Навчально-методичний посібник”), М.М. Дідик і І.Ю. Горбатенко (“ДНК-аналіз у криміналістиці: Монографія”), В.М. Демченко (“Органічна та неорганічна українська мова: Монографія”), В.М. Бевзенко (“Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: Монографія”), Т.С. Вайда і І.Є. Удовіченко (“Організація навчання з топографії в системі підготовки слідчих органів внутрішніх справ: Навчально-методичний посібник”).

У 2003 р. було захищено дві кандидатські дисертації В.В. Зубенком з юридичних наук і В.П. Барковським з педагогічних наук. Організовано та проведено Міжвузівську курсантську (студентську) науково-практичну конференцію “Правова система України: реформи та правопорядок” та VI звітну науково-практичну конференцію професорсько-викладацького складу інституту. Курсанти та студенти інституту взяли участь у 12 наукових форумах, проведених у відомчих і цивільних університетах, причому серед їх учасників провідну роль відігравали майбутні магістранти В. Ігнатенко, І. Мінько, І. Сінгаївська, М. Магда.

У 2004 р. було впроваджено у практику ОВС 5 наукових розробок, у навчально-виховний процес – 9 розробок, зокрема праці В.М. Великого “Конфліктологія: Навчальний посібник”, О.В. Дручек “Вивчення та впровадження у діяльність ОВС міжнародного поліцейського стандарту: Навчально-методичний посібник”, С.Г. Водотики і Л.А. Савенок “Виховання корпоративних цінностей у процесі викладання історико-правових дисциплін: Навчально-методичний посібник”, Т.Г. Зайцевої “Технологічні аспекти формування позитивного іміджу міліції України: Науково-методичний посібник”. Цього року в інституті відповідно до пропозицій кафедр було проведено 4 наукові конференції – “Адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини та громадянина”, “Підготовка спеціалістів-юристів для ОВС: здобутки, проблеми та перспективи”, “Проблеми формування позитивного іміджу міліції”, “Актуальні проблеми протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”, а також конференція курсантів і студентів “Правова система України: реформи та правопорядок”.

Полковник міліції І.Л. Бородін у 2004 р. успішно захистив у Харківському національному університеті внутрішніх справ першу підготовлену в інституті докторську дисертацію з юридичних наук. Тема дисертації є вкрай актуальною і стосується адміністративно-правових способів захисту прав та свобод людини і громадянина. У виступах офіційних опонентів на захисті, в рецензіях на праці дослідника наголошувалось, що висновки та пропозиції І.Л. Бородіна можуть послужити основою для подальшого наукового дослідження проблем захисту прав і свобод людини і громадянина, можуть

бути використані при вдосконаленні чинного законодавства, регламентуючого процес розгляду справ у судах, вони спрямовані на розбудову системи адміністративних судів, удосконалення практики застосування адміністративного законодавства щодо захисту прав і свобод громадян. Одержані результати мають неабияке значення і для удосконалення навчально-виховного процесу, зокрема при підготовці підручників і навчальних посібників з курсів “Адміністративне право України” та “Адміністративний процес”. Варто наголосити на тому, що І.Л. Бородін став першим доктором юридичних наук не лише в інституті, але й у Херсоні. Естафету підхопили В.М. Бевзенко і В.В. Галуцько, а тому є всі підстави з оптимізмом дивитися у майбутнє підготовки докторів наук у стінах нашого навчального закладу.

Результати наукових досліджень курсантів і студентів інституту в 2004 р. були висвітлені на 13 міжвузівських наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах наукових робіт. Здібними молодими дослідниками зарекомендували себе Ю. Орлов (нині – ад’юнкт ХНУВС), М. Пашенко, І. Бичкова, Г. Мазур.

Редакційно-видавнича робота склала 30 найменувань друкованої продукції загальним обсягом 292 умовних друкованих аркушів. Гриф “Допущено МВС України” отримали навчальні посібники “Менеджмент” В.В. Миронова, “Основи етики” В.В. Задорожнього, “Криміналістика. Керівництво до криміналістичної техніки” В.М. Стратонова. Результати наукових досліджень традиційно регулярно використовувались у всіх видах навчальних занять, у підготовці навчальних і методичних матеріалів, впроваджувались у практику ОВС.

У 2005 р. в інституті проводилась цілеспрямована робота щодо налагодження творчих контактів з іншими ВНЗ системи МВС України шляхом забезпечення участі науковців інституту в роботі наукових конференцій та круглих столів, підготовки сумісних праць і проведення досліджень на рівні кафедр і окремих науковців. На базі інституту було проведено п’ять міжвузівських науково-практичних конференцій – “Взаємодія міліції та органів освіти з профілактики делінквентної поведінки учнівської молоді”, “Удосконалення взаємодії ДІМ, ППСМ з іншими підрозділами ОВС у

попередженні злочинів”, “Підготовка спеціалістів-юристів для ОВС: здобутки, проблеми та перспективи” (VIII звітна), “Тактичні особливості проведення огляду місця події при розкритті та розслідуванні злочинів загалом кримінальної спрямованості”, “Правова система України: реформи та правопорядок”.

Наслідки наукових пошуків курсантів і студентів 2005 р. були оприлюднені на 20-ти міжвузівських наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах наукових робіт. Як здібний науковець зарекомендувала себе Л. Луценко (продовжувач родинної династії Л.І. Величка). Світова і вітчизняна історія науки знає чимало прикладів родин науковців. Родина полегшує “наукову соціалізацію”, створює в родинному колі сприятливий мікроклімат та інші умови для творчої праці. Вірність цієї тези підтверджена в нашому інституті. Це родини Новікових (Миколи Михайловича – кандидата юридичних наук, начальника кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності, його доньки Марії – випускниці нашого вузу, кандидата юридичних наук, викладача кафедри тактико-спеціальних дисциплін), Миронових (Віктора Вікторовича – завідувача кафедри економіки та фінансів, кандидата економічних наук, доцента та його дружини Валентини – колишньої нашої курсантки, нині викладача, що нещодавно захистила кандидатську дисертацію з юридичних наук).

У 2005 р. науковцями інституту було підготовлено 16 наукових і навчально-методичних праць, зокрема – В.М. Бевзенком (“Управління природно-заповідним фондом України (організаційно-правові питання): Монографія”), В.М. Демченком (“Культура спілкування правоохоронця: мовний аспект: Практикум”), Т.С. Вайдою (“Соціально-педагогічні технології у діяльності кримінальної міліції у справах неповнолітніх: Навчально-методичний посібник”), Т.Г. Зайцевою і Г.О. Пономаренко (“Технологічні аспекти формування позитивного іміджу міліції України: Науково-методичний посібник”). Захистили кандидатські дисертації з юридичних наук В.М. Бевзенко і О.М. Борідько, з педагогічних – І.П. Марчук.

У 2006 р. відповідно до рішення Вченої ради інституту, з урахуванням наукового потенціалу кафедр в інституті було створено міжкафедральні творчі колективи, які проводили дослідження за 4

темами “Моральні та соціально-психологічні засади формування позитивного іміджу міліції” (замовник – Штаб УМВС України в Херсонській області, Центр громадських зв’язків); “Особливості кваліфікації злочинів, передбачених ст. 209 Кримінального кодексу України “Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом” (замовник – Слідче управління УМВС України в Херсонській області), “Огляд місця події та обшук – окремі методи пізнання в процесі розслідування злочинів” (замовник – Слідче управління УМВС України в Херсонській області), “Удосконалення взаємодії ДІМ та ППСМ з попередження правопорушень” (замовник – ВАСМ УМВС України в Херсонській області). Цього року впроваджено у практику ОВС 10 наукових розробок, у навчально-виховний процес – 13 розробок, зокрема О.А. Борідько, К.В. Парасочкіної, Г.О. Пономаренко “Тактика слідчих оглядів: Навчальний посібник”, А.П. Седової “Політологія: Навчальний посібник”.

Було проведено п’ять планових науково-практичних конференцій з актуальних питань правоохоронної діяльності та підготовки кадрів для ОВС – “Проблеми теорії і практики фіксації та оформлення результатів слідчих дій”, “Теоретико-прикладні засади профілактики правопорушень органами міліції та громадськими формуваннями”, “Використання інтерактивних технологій у навчанні іноземних мов у ВНЗ МВС України”, “Партнерство міліції, органів освіти і громадськості у процесі профілактики правопорушень серед неповнолітніх” та традиційну ІХ звітну конференцію. За наслідками цих наукових заходів було видано збірники наукових праць (вони традиційно надсилаються в практичні підрозділи та служби УМВС України в Херсонській області, до ВНЗ МВС України). Науково-педагогічний склад інституту взяв участь у 39 наукових конференціях, курсанти і студенти – 16-ти. Кандидатську дисертацію з юридичних наук захистив Г.С. Поліщук. Друком з редакційно-видавничого відділу вийшло 26 найменувань праць – 2 монографії (Водотика С.Г. “Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування”, Демченко В.М. “Українська буденна мова”), 6 збірників наукових праць, 6 методичних рекомендацій для ОВС, 13 навчальних посібників, зокрема: В.М. Великий “Технологічні аспекти підготовки правоохоронців до взаємодії з громадськістю”, Т.Г. Зайцева, Г.О. Пономаренко “Шляхи формування психічної

культури працівника міліції”, Водотика С.Г., Савенок Л.А. “Організаційні та нормативні передумови формування позитивного іміджу міліції України” та інші.

У 2007 р. науково-педагогічним складом відповідно до плану було здійснено впровадження результатів наукових досліджень: у практичну діяльність ОВС – 10, у навчальний процес – 12 наукових розробок. Редакційно-видавнича діяльність охопила 5 збірників наукових праць, 2 монографії, 8 навчальних посібників, 11 методичних посібників і рекомендацій для ОВС. Серед останніх слід відзначити такі – Юркова Г.В. “Кримінальний процес України: Навчальний посібник”, Марчук І.П. “Професійно-моральне становлення майбутніх правоохоронців в умовах вищого навчального закладу МВС України: Монографія”, Цибуленко Г.В. “Кредитна кооперація – шлях селянства у ринок (На матеріалах Півдня України кінця ХІХ – початку ХХ століття): Монографія”, Водотика С.Г. “Історія держави і права України: Навчальний посібник”, Савенок Л.А. “Історія держави і права зарубіжних країн”, Галунько В.В. “Адміністративно-правова охорона суб’єктів права власності в Україні: Монографія”. На базі інституту організовано і проведено 5 наукових міжвузівських конференцій “Особливості виявлення, кваліфікації та запобігання злочинів проти довкілля”, “До 90-річчя ІІІ Універсалу Української Центральної Ради. Державно-правові основи формування позитивного іміджу правоохоронних структур української держави”, “Формування позитивного іміджу міліції: проблеми та перспективи”, “Проблемні питання правового закріплення особистих немайнових та майнових прав громадян” та Х звітна конференція. За матеріалами заходів видано збірники наукових праць.

Кандидатські дисертації з юридичних наук захистили С.В. Діденко, О.Л. Жильцов, М.М. Новікова, В.П. Маковій.

Результати наукових досліджень курсантів і студентів було висвітлено на щорічній звітній науково-практичній конференції та 22 міжвузівських наукових конференціях, олімпіадах та конкурсах наукових робіт. У співавторстві з викладачами підготовлено 19 наукових статей і доповідей.

На найближчу перспективу визначено такі напрямки наукових досліджень – професійна підготовка правоохоронців до роботи з різними групами населення; особливості кваліфікації, розслідування та запобігання злочинам проти довкілля як чинники забезпечення внутрішньої безпеки держави; виявлення, фіксація доказів та методика розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у кримінологічних дослідженнях; актуальні проблеми захисту особистих немайнових та майнових прав громадян при здійсненні правоохоронної діяльності.

Підсумовуючи огляд науково-дослідної роботи наголосимо, що за 10 років в інституті склалась система науково-дослідної роботи як підмурок якісної підготовки фахівців сучасного рівня. Ця робота проводиться на підставі чинних нормативно-правових документів МВС України і Міністерства освіти і науки України, Концепції наукової діяльності ХНУВС, а проблематика наукових досліджень визначається Планом основних заходів інституту, Головними напрямками науково-дослідних та дослідницько-конструкторських робіт інституту та щорічним планом науково-дослідних робіт. Тематика наукових досліджень пов'язана з актуальними проблемами правоохоронної діяльності та підготовки кадрів для ОВС, охоплює актуальні питання підготовки фахівців ОВС у вищій школі. Вона поєднує фундаментальні, передусім теоретико-методологічні аспекти права, участь у законотворчій діяльності з прикладними дослідженнями. Йдеться про наукове супроводження провідних напрямків діяльності міліції щодо розкриття та розслідування злочинів, розробку новітніх технологій підготовки фахівців для підрозділів слідства і дізнання. Наголосимо, що науково-дослідна та науково-педагогічна робота здійснюється шляхом взаємодії та творчого співробітництва з фахівцями інших відомчих і цивільних навчальних закладів, академічними науково-дослідними структурами.

В інституті склалась чітка система апробації та впровадження наукових досліджень, що відбувається на щорічних звітних науково-практичних конференціях і різноманітних (інститутських та університетських, відомчих та освітянських, регіональних і всеукраїн-

ських, вітчизняних і міжнародних) наукових, здебільшого науково-практичних форумах, знаходить свою реалізацію у вигляді колективних та індивідуальних монографій, тематичних збірників, наукових статей, навчальної літератури (підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, курси лекцій, методичні розробки), впроваджуються в практичну діяльність служб і підрозділів ОВС, зокрема шляхом підготовки відповідних науково-методичних рекомендацій.

За 2002–2007 рр. науково-педагогічний склад інституту взяв участь у роботі 177 наукових форумів різного формату. Лише на базі інституту проведено 26 науково-практичних конференцій, круглих столів, наукових семінарів. За цей період опубліковано 13 монографій, 68 навчальних і навчально-методичних праць (зокрема 7 з грифом МВС України), близько 359 наукових статей.

В сучасних умовах реалізації положень Болонського процесу принципової ваги набуває впровадження результатів наукових досліджень у навчально-виховний процес. У цьому контексті зазначимо, що близько 60% наукових праць мають науково-методичний характер і використовуються в навчальній роботі.

Такий важливий напрямок науково-дослідної роботи як підготовка кандидатів і докторів наук набуває вирішального значення для майбутнього інституту в світлі вимог входження України в європейській освітній простір. Не менш важливим є той факт, що тематика дисертаційних праць органічно пов'язана з планами науково-дослідних робіт інституту й є складовою координаційних планів загальнодержавного рівня. Дисертаційні дослідження готують понад 20 співробітників інституту, зокрема три працюють над докторськими. У цій справі за час існування інституту простежується позитивна динаміка. Так, за 2001–2006 рр. було захищено 12 дисертацій, зокрема 2 докторські. З них половина з юридичних наук. Наступне п'ятиріччя, а наразі про це можна впевнено говорити, принесе набагато кращі результати, бо лише за один 2007 р. науковий ступінь кандидата юридичних наук здобули чотири працівника вузу, а за перші місяці 2008 р. – два (В.О. Миронова і К.Г. Костенко). “На виході” ще одна докторська та чотири кандидатських дисертації.

Провідною ланкою якісної підготовки сучасних спеціалістів, джерелом формування молодого покоління науково-педагогічного складу інституту, що цілком відповідає вимогам Болонського процесу, є науково-дослідна робота курсантів і студентів. В інституті склались своєрідні сходинки шляху від курсантської парти до інститутської кафедри: науковий гурток – наукове товариство – магістратура – ад'юнктура – захист дисертації. Для дієвості цієї схеми в інституті створюються відповідні умови: курсантською науково-дослідною роботою керують провідні науковці інституту, ретельно проводиться пошук обдарованої молоді, створюються умови для здорової конкуренції в курсантському середовищі, оскільки шлях до наукових вершин має нагадувати піраміду. Так, за період 2002–2007 рр. в інституті проведено п'ять курсантських (студентських) наукових конференцій, результати наукових пошуків курсантів і студентів оприлюднені на 83 наукових заходах. Лише за 2005–2007 рр. курсантами і студентами у співавторстві з викладачами опубліковано 35 наукових праць.

Розбудова незалежної України, докорінні зміни в діяльності правоохоронних органів держави викликали необхідність удосконалення системи підготовки кадрів для української міліції. З цією метою на базі Херсонського факультету Запорізького юридичного інституту у 2002 р. було утворено Херсонський юридичний інститут ХНУВС. Відбулась не просто зміна назви навчального закладу. Інститут впевнено взяв курс на нові напрямки підготовки кадрів, навчально-виховної та науково-дослідної роботи, кардинального поліпшення діяльності навчального закладу в цілому. Ці зміни відбувались і відбуваються на базі використання багатого досвіду, накопиченого за роки діяльності закладів – попередників юридичного інституту.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ. Структурні підрозділи інституту (2008 рік)

Кафедра оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки

Основними завданнями кафедри є забезпечення навчально-виховного процесу курсантів, студентів, слухачів заочної форми навчання і курсів післядипломної освіти та підвищення кваліфікації працівників ОВС з таких дисциплін: “Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ”; “Режим таємності”; “Спеціальна техніка ОВС”; “Основи інформатики та обчислювальної техніки”; “Інформатика”; “Комп’ютерні мережі (Інтернет)”; “Комп’ютерні технології автоматизованої обробки даних”; “Комп’ютерне діловодство”; “Інформаційні технології в юридичній діяльності”; “Інформаційні технології в правозастосовчій діяльності”; “Основи інформаційної безпеки”; “Основи економічної безпеки”; “Правові та організаційно-тактичні основи безпеки підприємницької діяльності”.

Кафедрою створено належну навчальну матеріальну базу, яка включає в себе спеціалізований клас для проведення занять з курсу “Оперативно-розшукова діяльність ОВС”, два комп’ютерні класи, обладнані сучасною комп’ютерною технікою та мережним обладнанням.

За всіма дисциплінами, які викладаються на кафедрі, наявний лекційний фонд, розроблені методичні матеріали для проведення семінарів і практичних занять, проміжного та підсумкового контролю.

У навчальному процесі з дисциплін комп’ютерно-інформаційного напрямку використовується педагогічне програмне забезпечення – електронні посібники, навчальні презентації, комп’ютерні тести, розроблені викладачами кафедри спільно з фахівцями інформаційно-технічного відділення навчально-методичного відділу інституту, правова інформаційно-пошукова система “Ліга”, освітні ресурси мережі Інтернет.

На кафедрі працюють 2 кандидати наук, які мають вчене звання доцента, 2 співробітники є здобувачами наукових ступенів з юридичних і педагогічних наук.

Навчально-методична робота. Однією з активних і прогресивних форм навчання є практичні заняття. Саме при проведенні цих видів занять викладачами кафедри використовуються рольові та ділові ігри, рішення ситуаційних задач, прийняття курсантами в екстремальних ситуаціях нестандартних рішень тощо.

На кафедрі протягом останніх років стало педагогічною нормою, що заняття з найбільш актуальних тем проводяться за участю провідних фахівців оперативних підрозділів УМВС України в Херсонській області, а з окремих тем проводяться виїзні практичні заняття в базових ОВС м. Херсона та УМВС.

За останні роки до проведення бінарних лекцій з курсу “Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ” залучалось 55 працівників ОВС, які мають достатній професійний досвід оперативної роботи, добре володіють педагогічними якостями, зокрема на рівні керівників оперативних підрозділів УМВС України в Херсонській області (Калніболоцький І.А., Велічко В.І., Олігорський В.Ф., Вишневий В.Г., Флоринський В.В., Кузь М.М.).

Набуті знання, як засвідчує анкетування випускників інституту, значною мірою сприяють їх професійній підготовці для роботи в оперативному апараті та слідчих підрозділах.

За останній час доопрацьовано тексти лекцій, збірники планів практичних занять і завдань для самостійної роботи з курсу “Основи економічної безпеки”, “Правові та організаційно-тактичні основи безпеки підприємницької діяльності”, а також методичні поради щодо підготовки реферативних повідомлень з дисциплін “Комп’ютерні мережі (Інтернет), “Інформатика”, впроваджено у навчальний процес тестові завдання з курсу “Основи економічної безпеки”, підготовлено матеріали для здійснення підсумкового контролю (іспити, заліки).

Науково-дослідна робота. Стратегія реформування професійної освіти у контексті вимог Болонського процесу орієнтує вищі на-

вчальні заклади на пошук ефективних шляхів підвищення якості професійної підготовки випускників за рахунок розробки, апробації та впровадження у навчальний процес інноваційних педагогічних технологій. Концептуальною основою створення нових і модифікації існуючих педагогічних технологій є компетентнісний підхід, кінцевою метою якого є напрацювання предметних компетенцій, що в свою чергу є складовими професійної компетентності майбутнього бакалавра, спеціаліста або магістра.

Особливе місце у процесі професійного становлення майбутніх правоохоронців займають дисципліни “Кримінологія” та “Правова статистика”. Опанування цими дисциплінами має на меті формування у курсантів (студентів) теоретичних знань і практичних навичок встановлення, вимірювання й дослідження закономірностей та тенденцій розвитку суспільно-правових процесів й аналізу криміногенної обстановки у суспільстві.

На сьогодні у доступних нам літературних джерелах не сформувалось однозначної точки зору на проблеми інструментального забезпечення вирішення типових завдань кримінологічного дослідження, зокрема щодо пошуку, збору та зберігання вихідних даних, виконання розрахунків параметрів описової статистики, кореляційно-регресійного аналізу, прогнозування тощо. Дана ситуація обумовлена низкою чинників об'єктивного та суб'єктивного характеру, починаючи від існуючих традицій у галузі правових досліджень і закінчуючи недоліками у комп'ютерно-інформаційній підготовці випускників вищих юридичних навчальних закладів.

У цьому зв'язку вважається достатньо обґрунтованою тема міжкафедрального дослідження “Засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у кримінологічних дослідженнях”. За звітний період викладачами кафедри в контексті вимог програми дослідження підготовлено п'ять наукових і навчально-методичних посібників і ряд статей та тез виступів на наукових форумах.

На кафедрі функціонує науково-практичний гурток з проблем теорії та практики оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки (керівник – професор Морозов А.С.). Згідно з планом робо-

ти за кожним гуртківцем закріплені теми з найбільш актуальних питань боротьби зі злочинністю, що мають пріоритетний характер.

Співробітниками кафедри проводиться робота за темами дисертаційних досліджень:

Шерман М.І. працює над дослідженням на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за темою “Система комп’ютерно-інформаційної підготовки майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах МВС України”.

Проценко М.В. працює над дослідженням на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою “Особливості розслідування злочинів, вчинених організованими групами, у криміналістичній методиці”.

Міжвузівські зв’язки та співробітництво з ОВС. З метою спільної творчої роботи, спрямованої на підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів-юристів для підрозділів слідства та дізнання ОВС України, кафедрою оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки укладено договори про наукове, навчальне, методичне та практичне співробітництво з УМВС України в Херсонській області; Донецьким юридичним інститутом ЛДУВС; з кафедрою кримінології ХНУВС заплановано підготувати навчально-методичні посібники з правової статистики.

Досягнуто домовленості щодо створення спільного творчого колективу в рамках міжкафедральної угоди з підготовки підручника із Загальної частини курсу “ОРД ОВС” з кафедрами ХНУВС; ОДУВС; Кримського юридичного інституту ОДУВС; Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС.

Склад кафедри:

Шерман Михайло Ісаакович – начальник кафедри, кандидат технічних наук, доцент, підполковник міліції (16.02.1965 р.н., в ОВС – з січня 1995 року). Працював в ОВС на посадах оперуповноваженого відділу обробки інформації, оперуповноваженого в особливо важливих справах відділу обробки інформації АПС “Скорпіон” УБОЗ УМВС України в Херсонській області, викладача, старшого викладача кафедри спеціальних дисциплін, доцента інституту. У

1990 р. закінчив Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка. У 1997 р. захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю “Теоретична електротехніка”. Має понад 100 наукових праць.

Проценко Микола Вікторович – викладач кафедри (18.08.1980 р.н., в ОВС – з серпня 1997 року). Працював в ОВС на посадах оперуповноваженого відділення боротьби з економічною злочинністю Комсомольського ВМ ХМВ УМВС України в Херсонській області, оперуповноваженого УМВС України в Херсонській області, командира навчального взводу факультету № 1 – з підготовки слідчих інституту. У 2001 р. закінчив наш інститут. Має у доробку понад 12 наукових праць, 2 навчально-методичних посібники.

Морозов Анатолій Семенович – професор кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент (21.03.1947 р.н., в ОВС – з 1971 по 2002 роки). 16 років працював в апаратах карного розшуку УВС Херсонської області, 17 років був начальником кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки. У 1999 році захистив кандидатську дисертацію, у 2002 році отримав вчене звання доцента. За період служби в ОВС зарекомендував себе сумлінним співробітником і досвідченим педагогом. На належному науково-теоретичному та методичному рівні проводить різні види занять, використовуючи ефективні форми й методи. Постійно підтримує зв’язки з територіальними ОВС міста Херсона. В навчальному процесі, при проведенні занять зі спеціальних дисциплін використовує узагальнений досвід роботи оперативних підрозділів кримінальної міліції УМВС України в Херсонській області. Ним підготовлено і видано 5 збірників комплексних навчально-методичних матеріалів зі спеціальних дисциплін, посібники, наукові статті, доповіді на науково-практичні конференції. Загальна кількість друкованих праць – 44.

Жованнік Анатолій Григорович – викладач кафедри, ветеран ОВС, забезпечує викладання дисциплін оперативно-розшукового спрямування та спеціальної техніки (10.02.1952 р.н., в ОВС – з 1973 р.) 13 років працював у слідчих підрозділах ОВС, 15 – в оперативних підрозділах. Закінчив службу на посаді начальника УВБ МВС України в Херсонській області, полковник міліції. У 1982 р.

закінчив Київську вищу школу МВС СРСР. На викладацькій посаді з 2004 р.

Анікіна Олена Миколаївна – старший лаборант кафедри (03.08.1958 р.н.) У навчальному закладі – з 1987 року. З 1987 по 1999 рр. працювала в спеціальній бібліотеці. В займаній посаді з 2002 року. Закінчила Херсонське культурно-освітнє училище в 1987 році.

Кафедра державно-правових дисциплін

Кафедрою здійснюється викладання 10 дисциплін для курсантів факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, для слухачів факультету заочного та дистанційного навчання працівників ОВС, курсів післядипломної освіти працівників ОВС: “Історія держави і права України”; “Міжнародне право”; “Державне право зарубіжних країн”; “Європейське право”; “Міжнародне приватне право”; “Історія держави і права зарубіжних країн”; “Конституційне право України”; “Теорія держави і права”; Спецкурс з теорії держави і права; “Юридична деонтологія”.

Науково-педагогічний склад кафедри бере участь в організації та проведенні занять у системі службової підготовки й підвищення кваліфікації практичних працівників різних структурних підрозділів УМВС України в Херсонській області та УМВС інших областей України.

План роботи кафедри щодо навчально-методичної роботи зорієнтований на розв’язання поточних і перспективних завдань. У функціональних обов’язках всіх працівників кафедри провідне місце посідає саме навчально-методична робота. Кафедра організовує впровадження нових освітніх, передовсім інформаційних технологій та технічних засобів навчання, забезпечує підготовку матеріалів на проведення ліцензування, атестації та акредитації навчального закладу, здійснює аналіз стану поточної успішності, реалізують заходи, спрямовані на поліпшення навчально-методичної роботи.

Кафедрою впроваджено систему оцінювання знань із врахуванням поточної успішності курсантів, виконання ними індивідуальних завдань. Розроблені, схвалені кафедрою і використовуються в навчально-виховному процесі з усіх кафедральних дисциплін завдання модульних контрольних робіт. З усіх дисциплін розроблені і використовуються комплекси мультимедійних засобів навчання, причому ці комплекси отримали схвальну оцінку курсантів, слухачів, колег з інших кафедр.

Кафедра у тісній співпраці з бібліотекою інституту систематично опікується поповненням фондів навчальною, методичною, довідковою і науковою літературою. Викладачі кафедри поповнюють бібліотеку своїми науковими, навчальними і методичними працями. Навчально-методичні комплекси, які містять робочу навчальну програму, тематичний план, тексти лекцій, плани семінарів з методичними вказівками, завдання для самостійної роботи, завдання для виконання контрольних робіт слухачами-заочниками, через електронну систему доступні курсантам і слухачам.

Науково-педагогічним складом кафедри постійно проводяться відкриті та показові заняття з дисциплін кафедри. Особлива увага при цьому приділяється наданню методичної допомоги молодим викладачам та вивченню, узагальненню й поширенню передового досвіду.

Співробітники кафедри постійно проходять стажування в практичних підрозділах ОВС, під час якого вивчається передовий досвід роботи підрозділів міліції та практичні проблеми діяльності ОВС за напрямком кафедри.

Науково-дослідна робота. Науково-дослідна робота кафедри є складовою частиною підготовки фахівців та науково-педагогічних кадрів, діалектично пов'язаною з навчально-виховним процесом. Цей вид роботи здійснюється на кафедрі за такими напрямками:

- підготовка монографій, посібників, методичних рекомендацій для ОВС, статей з актуальних проблем діяльності ОВС і підготовки кадрів;

- робота щодо науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу (підготовка навчальних посібників та інше);
- підготовка дисертаційних досліджень, рецензування дисертаційних та інших наукових праць;
- підготовка наукових виступів (доповідей і повідомлень) та участь у наукових форумах;
- заходи з підготовки науково-педагогічних кадрів;
- керівництво НДР курсантів і слухачів, передусім роботою курсантських наукових гуртків.

Зусилля науково-педагогічного складу кафедри протягом останнього періоду спрямовувались на виконання міжкафедральної теми “Моральні та соціально-психологічні засади формування позитивного іміджу міліції”. Наукові розробки кафедри відповідно до плану впроваджуються у практичну діяльність ОВС і навчальний процес. Зокрема за період 2004–2007 рр. за вказаною темою було видано 14 публікацій (5 посібників і 9 наукових статей). Підсумком розробки теми слід також вважати проведення низки форумів – науково-практичного семінару “Формування позитивного іміджу міліції: проблеми та перспективи” (26.10.2007 р.), міжвузівського круглого столу “Державно-правові основи формування позитивного іміджу правоохоронних структур української держави” (28.10.2007 р.), написання колективної монографії, в якій беруть участь всі виконавці теми.

Формами реалізації наукових досліджень є підготовка та видання монографій, посібників, науково-практичних конференцій викладачів і курсантів тощо.

Протягом останніх двох років кафедра опублікувала 16 статей у фахових виданнях; 28 статей в інших наукових виданнях; монографію; 6 навчально-методичних посібників; працівники кафедри взяли участь у 37 наукових форумах (зокрема 8 міжнародних, 6 загальнодержавних, 12 – за участю практичних працівників).

Викладачами кафедри у навчально-виховному процесі використовуються власні наукові та навчально-методичні праці. Мова йде про наукові праці “З історії правоохоронних органів Півдня Украї-

ни”, “Історія Херсонщини”, “Академік Михайло Слабченко. Нарис життя і творчості” С.Г. Водотики та праці інших кафедралів.

Важливою складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри є забезпечення діяльності наукового гуртка “Захист прав людини в Україні”, на базі якого готуються наукові праці курсантів і студентів.

Науковці кафедри не лише систематично керують підготовкою наукових праць курсантами і слухачами, але й забезпечують їх високий рівень, оприлюднення доповідей на конференціях, участь у конкурсах. Традиційно кафедрою проводяться курсантські наукові конференції з актуальних проблем вітчизняної та світової історико-юридичної спадщини. Під керівництвом викладачів кафедри курсанти беруть участь у Всеукраїнських конкурсах на кращу наукову роботу, Херсонських краєзнавчих читаннях, регіональних конференціях молодих гуманітаріїв тощо.

У цілому кафедра додає чимало зусиль для створення належного іміджу науковців-міліціонерів серед науковців міста і всієї України, має творчі контакти з іншими ВНЗ України, Інститутом історії України НАН України, Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України, Інститутом біографічних досліджень НБУ – ЦНБ ім. В. Вернадського НАН України та іншими.

Склад кафедри. На 1 січня 2008 р. на кафедрі працюють:

Нечипоренко Ольга Михайлівна – начальник кафедри, кандидат політичних наук, полковник міліції. У 1982 р. закінчила Симферопольський державний університет, у 1994 р. захистила кандидатську дисертацію за темою “Екологічна політика в діяльності західно-європейської демократії (на прикладі СДПН)”. В ОВС – з вересня 1997 р. на посаді начальника кафедри. Напрямками наукової діяльності в останні роки є проблеми формування позитивного іміджу міліції, розвиток партнерства міліції та церкви. Має наукові публікації за результатами досліджень з цієї проблематики. Підготовлено 12 навчальних посібників.

Водотика Сергій Григорович – професор кафедри, полковник міліції, доктор історичних наук, професор. У 1979 р. закінчив Харківський державний університет ім. В.Н. Каразіна, в 1983 р. – аспі-

рантуру Інституту історії НАН України. В ОВС – з вересня 1996 р. Захистив кандидатську дисертацію у 1984 р., докторську – у 2001 р. Доцент з 1986 р., професор з 2002 р. З вересня 1979 р. працює у вищій школі. Напрямки наукової діяльності – історія науки в Україні, краєзнавство, історія ОВС. Має близько 200 наукових публікацій, зокрема 6 індивідуальних монографій, 2 підручники, 10 навчально-методичних посібників. Під керівництвом С.Г. Водотики захищено вже дві кандидатські дисертації.

Савенок Людмила Андріївна – професор кафедри, підполковник міліції, кандидат історичних наук. В ОВС – з травня 1997 р. У 1981 р. закінчила Гомельський державний університет. У 1991 р. захистила кандидатську дисертацію, у 1993 р. отримала вчене звання доцента, науково-педагогічною діяльністю займається з 1993 р. Напрямки наукової діяльності – методика викладання історико-правових дисциплін, науково-організаційні основи поступу соціального знання. Має близько 100 наукових публікацій. За роки служби в Херсонському юридичному інституті опублікувала 54 наукові праці, зокрема 9 навчальних і навчально-методичних посібників.

Дручек Олена Василівна – старший викладач кафедри, капітан міліції. Має вищу педагогічну (1991 р., Миколаївський державний педагогічний інститут) та вищу юридичну (2007 р., Херсонський юридичний інститут ХНУВС) освіту. В ОВС – з 2001 року, в займаний посаді – з 2002 року. Коло наукових інтересів складають дослідження історії міліції, питання регламентації діяльності ОВС міжнародно-правовими актами. Має наукові публікації за вказаною темою. Є здобувачем ЛЬДУВС. Брала участь у 5 науково-практичних конференціях. Підготувала 4 навчально-методичні посібники.

Волкович Олена Юрївна – викладач кафедри державно-правових дисциплін, капітан міліції. В 2002 році закінчила най інститут, має диплом з відзнакою. В період з 2002 до 2005 рр. навчалась в ад'юнктурі Харківського національного університету внутрішніх справ. В ОВС – з 15.08.1997 р. На посаді викладача кафедри – з серпня 2006 р. Працює над дисертаційним дослідженням з теми “Адміністративно-правові засади в господарчих товариствах”. Бра-

ла участь у 4-х науково-практичних конференціях. Підготовлено та опубліковано 7 наукових статей у фахових наукових виданнях.

Нагорна Анна Олександрівна – викладач кафедри, лейтенант міліції. В ОВС – з 2002 р. У 2006 р. закінчила Херсонський юридичний інститут ХНУВС, у 2007 р – магістратуру Харківського національного університету внутрішніх справ. На викладацькій роботі – з серпня 2007 р. Працює над написанням дисертаційного дослідження. Має понад 10 наукових публікацій.

Якісний склад кафедри дозволяє виконувати всі види навчального навантаження на достатньо високому рівні. Про збалансованість кафедри свідчить і аналіз вікової структури: досвідчені викладачі (зі стажем роботи у вищій школі 15 років і більше) складають 50%, викладачі зі стажем роботи 8–10 років – 16%, молоді викладачі (стаж роботи у вищій школі до 3 років) – 33%. Інакше кажучи, в складі кафедри практично оптимально поєднано досвід, традиції вищої школи із завзятістю та оптимізмом молоді.

Кафедра спеціальної фізичної та вогневої підготовки

Професійна підготовка фахівців для ОВС передбачає вивчення дисциплін, що забезпечуються кафедрою спеціальної фізичної та вогневої підготовки. Це важливе завдання об'єднує науково-педагогічний склад підрозділу у загальній справі формування фахівців-правоохоронців і правознавців сучасного зразка. Зокрема силами кафедри успішно забезпечується професійна готовність майбутніх слідчих та юристів на рівні відомчих стандартів і освітня вимог із таких напрямків, як спеціальна фізична підготовка (фізичне виховання), вогнева підготовка, автомобільна підготовка, охорона праці.

Навчально-методична робота. Високий рівень викладання та практичної спрямованості навчання забезпечується застосуванням новітніх педагогічних та інформаційних технологій (ділових та рольових ігор, технічних засобів навчання (засобів мультимедійної

презентації, відеофільмів, програми контролю якості знань “Екзаменатор” тощо), використання нетрадиційних методик, безпосередньою апробацією сил курсантів та викладачів у спортивних змаганнях з професійно-прикладних видів спорту на чемпіонатах Спартакіади МВС України серед відомчих ВНЗ, Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства “Динамо”, в студентських іграх Універсиади Херсонської області серед ВНЗ III-IV рівнів акредитації та інших турнірах різного рівня, запрошенням на заняття спеціалістів-практиків, ветеранів і пенсіонерів ОВС.

З метою підвищення практичної спрямованості занять за укладеними угодами визначені тематичним планом практичні заняття з вогневої підготовки (навчальні стрільби з АКС-74У) проводяться на військовому стрільбищі в/ч 3056 с. Микільське, заняття зі спеціальної фізичної підготовки (плавання) – на базі водної станції ХОО ФСТ “Динамо” України.

Щорічно викладачами кафедри готуються та видаються близько 10 методичних розробок, навчальних посібників на допомогу курсантам, студентам і практичним працівникам ОВС, регулярно проводяться міжкафедральні науково-практичні семінари, традиційними стали звітні конференції кафедри.

Організація спортивно-масової роботи. Крім основної педагогічної діяльності працівники кафедри активно займаються спортом, пропагандою прикладних його видів, розвитком в інституті спортивно-масової роботи. Організація фізичного виховання та спорту в Херсонському юридичному інституті ХНУВС згідно з Директивою № 10 МВС України від 05.10.2004 року відноситься до основних та проводиться з метою підвищення рівня фізичної підготовки працівників та курсантів інституту, необхідної для виконання оперативно-службових завдань, створення умов для підвищення фізичних якостей кожного правоохоронця.

Рівень фізичної підготовленості, загартованості та витривалості молоді, яка прийшла до інституту, після чотирьох років навчання істотно поліпшується завдяки виховному впливу особистого прикладу викладачів кафедри, які успішно виступають на змаганнях

високого рівня, поповнюють скарбничку навчального закладу новими нагородами.

Відповідно до графіка роботи в інституті в позанавчальний час організовано роботу 10 спортивних секцій, зокрема секції волейболу, міні-футболу (футболу), баскетболу, настільного тенісу, боротьби самбо та дзюдо, легкої атлетики (легкоатлетичний крос), важкої атлетики (гирьового спорту), шахів, кульової стрільби, офіцерського триборства, в яких займаються понад 120 курсантів інституту та готуються збірні команди інституту до участі у змаганнях різного рівня.

Фізкультурно-масова та оздоровча діяльність в інституті реалізується шляхом проведення та участі курсантів, студентів та викладачів у внутрішньоінститутських першостях з професійно-прикладних видів спорту; обласних, відомчих (МВС), всеукраїнських та міжнародних спортивних змаганнях.

Курсанти і студенти активно беруть участь у спортивних змаганнях різного рівня, є переможцями та призерами обласних, відомчих, загальнодержавних і міжнародних турнірів. Кафедра гордиться такими спортсменами інституту, які не раз здобували в особистому та командному заліку перемоги і призові місця:

- майстрами спорту рядовими міліції Вагіфом Сурхаєвим; Валентином Каррієвим; Крістіною Устименко; підполковником міліції Олесем Пришвою; майором міліції Ігорем Кравченком; призером міжнародних змагань та чемпіонату МВС України серед ВНЗ старшим лейтенантом міліції Максимом Євсюковим, лейтенантом міліції Олексієм Гетьманенком;
- кандидатами в майстри спорту – майором міліції Олегом Кузнецовим; рядовими міліції Ісаком Єдігаровим, Олександром Павловим, Сергієм Чернявським, Оленою Омельченко та іншими.

Навчальним закладом і зокрема кафедрою спеціальної фізичної та вогневої підготовки протягом останніх п'яти років проведено на належному рівні два чемпіонати МВС України з легкоатлетичного кросу (2004, 2006 рр.) та один – з боротьби самбо (2008 р.).

Науково-дослідна робота. Одним із пріоритетних напрямів роботи кафедри є проведення наукових досліджень з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Загальнокафедральна тема наукових досліджень – “Професійна підготовка правоохоронців до роботи з різними групами населення”.

Щорічно викладачі кафедри беруть участь у вузівських, відомчих, Всеукраїнських та міжнародних конференціях, симпозіумах і семінарах з відповідної тематики, роблять до 20 наукових доповідей, науково-педагогічним складом готуються та виходять друком до 15 тез і статей, а також навчально-методичні посібники.

Науково-педагогічний склад кафедри залучає до самостійної наукової діяльності і майбутніх фахівців. При кафедрі діють наукові гуртки “Актуальні проблеми фізичного виховання та спорту” й “Актуальні проблеми вогневої підготовки”, результатами діяльності яких є виступи близько 30 курсантів та студентів на традиційних щорічних кафедральних (“Удосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців”) та вузівських (“Підготовка спеціалістів-юристів для ОВС: здобутки, проблеми та перспективи”) конференціях, а також спільні з викладачами публікації в збірниках наукових праць регіональних, всеукраїнських і міжнародних науково-практичних форумів.

Кафедра підтримує співробітництво з усіма спорідненими підрозділами відомчих навчальних закладів МВС України на основі укладених договорів про співпрацю. З метою впровадження передового досвіду роботи та сучасних методик викладання фізичного виховання у навчальний процес співробітники кафедри беруть участь у щомісячних нарадах-семінарах керівників кафедр фізичного виховання III–IV рівнів акредитації Херсонської області.

Матеріально-технічна база. Для занять спортом в інституті наявна матеріально-технічна база – стадіон площею 5250 м², три спортивні зали (зала для ігрових видів спорту (700 м²), борцівська зала для занять із рукопашного бою та самбо й дзюдо (80 м²), тренажерна зала “Атлант” (70 м²), відкритий спортивний майданчик (780 м²), які укомплектовані різноманітними сучасними тренажерами й спортивним інвентарем, стрілецький тир (300 м²), спеціалі-

зовані кабінети з автомобільної підготовки (80 м²), обладнані технічними засобами навчання тощо.

У 2006 та 2007 роках кафедра брала участь у огляді-конкурсі на кращий стан фізичного виховання та спорту у ВНЗ Херсонської області, де за підсумками серед ВНЗ III–IV рівнів акредитації посіли двічі поспіль почесне II місце.

Міжвузівські зв'язки та міжнародне співробітництво. Науково-педагогічним складом проводиться планомірне вивчення викладачами позитивного досвіду підготовки курсантів в інших ВНЗ МВС України та на споріднених факультетах і кафедрах МОН України, продовжується надалі практика укладання з ними договорів про творче співробітництво, враховуючи особливості та вимоги до діяльності відповідних служб міліції у сучасних умовах.

Постійний та перемінний склад постійно беруть участь у міжнародних змаганнях, що проводяться на території України та за її межами, здобуваючи призові місця. Зокрема за останні три роки:

- курсант Валентин Карриєв – у 24-му Міжнародному турнірі з боксу на призи льотчика-космонавта П.Р. Поповича (2005 р., м. Біла Церква, 3 місце) та Міжнародному турнірі пам'яті майстра спорту Мангера (2006 р., м. Херсон, 1 місце);
- курсант Василь Бібленко – у міжнародних змаганнях з спортивного орієнтування (2006 р., м. Алушта, 4 місце);
- курсант Марія Лисенко – у Відкритому кубку з кіокушин-карате (2005 р., м. Новий Бідзов (Чехія), 1 місце у ваговій категорії до 65 кг);
- збірна команда інституту з міні-футболу у складі викладачів В.М. Долженка, А.О. Воробйова, курсантів А. Цуканова, Ю. Скорика, В. Венгера, М. Шуби, О. Здобнікова, С. Пономаренка – у Міжнародному турнірі серед навчальних закладів МВС країн СНД (2004 р., м. Харків, 4 призове місце);
- студент В'ячеслав Чичинадзе – у Міжнародному турнірі з боротьби дзюдо (м. Дніпропетровськ, 2004 р.);
- курсант Крістіна Устименко – у навчально-тренувальних зборах для відбору на чемпіонат Європи серед поліцейських з кульової стрільби (2007 р., м. Київ); у Міжнародних змаганнях

“Олімпійські надії” з кульової стрільби (пневматична зброя, вправа ГП-5, 2007 р., м. Нітра, Словаччина, 7 місце);

- викладач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки М.А. Євсюков – у Міжнародному турнірі з дзюдо серед юнаків та дівчат на призи народного депутата України, почесного громадянина м. Цюрупинська, радника Міністра кабінету Міністрів України Журавка О.В. (2007 р., м. Цюрупинськ, 1 місце у ваговій категорії до 100 кг та 2 місце в абсолютній ваговій категорії), курсант О. Павлов у цьому ж турнірі посів 3 місце у ваговій категорії до 73 кг, І. Паламарчук – 3 місце у ваговій категорії до 81 кг, Е. Тропанець – 2 місце у ваговій категорії до 90 кг), а також у Міжнародному турнірі з дзюдо серед юнаків і дівчат на призи начальника УМВС України в Миколаївській області генерал-майора міліції М.П. Пихтіна (2007 р., м. Снігурівка) – Е. Тропанець (3 місце у ваговій категорії до 90 кг), І. Паламарчук (1 місце у ваговій категорії понад 90 кг та 3 місце у ваговій категорії до понад 81 кг), О. Павлов (3 місце у ваговій категорії до 81 кг), І. Єдігаров (1 місце у ваговій категорії до 66 кг) та ін.

Науково-педагогічний склад розвиває кращі традиції минулих поколінь співробітників кафедри та ветеранів інституту, робить вагомий внесок у почесну справу навчання та фізичного виховання майбутніх офіцерів ОВС України, прагне, щоб випускники стали справжніми правозахисниками, готовими професійно вирішувати завдання щодо підтримки внутрішньої безпеки держави.

Склад кафедри. Сьогодні професорсько-викладацький склад кафедри представлений двома кандидатами педагогічних наук, доцентами, двома магістрами фізичного виховання (4 майстри та 3 кандидати в майстри спорту).

Вайда Тарас Степанович – начальник кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент, підполковник міліції. Автор понад 110 наукових та навчально-методичних праць, зокрема 10 навчальних посібників і методичних рекомендацій, які використовуються у навчальному процесі професійної підготовки майбутніх слідчих і призначені на допомогу працівникам практичних підрозділів ОВС. Основні напрямки наукових інтересів – проблеми педагогіки вищої

школи, профілактика ОВС девіантної та делінквентної поведінки неповнолітніх. Здійснює керівництво науковою роботою курсантів та студентів інституту, веде спортивну секцію з настільного тенісу.

Пришва Олесь Борисович – старший викладач, кандидат педагогічних наук, доцент, майстер спорту з кульової стрільби, кандидат в майстри спорту з карате-до, підполковник міліції. Автор понад 30 наукових і навчально-методичних праць. Бере безпосередню участь у спортивних змаганнях ХОО ФСТ “Динамо”, чемпіонатах МВС України з офіцерського триборства та стрільби з бойової зброї. Відповідає за підготовку збірних команд інституту з кульової стрільби, футболу та міні-футболу.

Топал Віктор Володимирович – викладач кафедри, кандидат у майстри спорту з легкої атлетики, майор міліції. Автор близько 10 наукових статей. Здійснює керівництво курсантським (студентським) науковим гуртком. Керує спортивними секціями з волейболу та легкої атлетики, проводить тренування збірних команд інституту із зазначених видів спорту. Організовує спортивні змагання між курсами та навчальними взводами.

Кравченко Ігор Васильович – викладач кафедри, майстер спорту з греблі на байдарках та каное, майор міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України, проблеми професійної (фізичної та вогневої) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Автор 5 наукових статей. Бере участь у спортивних змаганнях ХОО ФСТ “Динамо” та чемпіонатів МВС з офіцерського триборства, стрільби з бойової зброї. Керує роботою спортивних секцій з волейболу, баскетболу, шахів.

Євсюков Максим Анатолійович – викладач кафедри, старший лейтенант міліції, майстер спорту з самбо та дзюдо. Основні напрямки наукових інтересів – проблеми професійної (фізичної) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Сам бере участь у спортивних змаганнях ХОО ФСТ “Динамо”, чемпіонатах МВС України та міжнародних змаганнях з боротьби самбо і дзюдо. Керує роботою спортивної секції з даного виду спорту.

Кузнецов Олег Ілліч – старший викладач кафедри, магістр фізичного виховання та спорту, кандидат у майстри спорту з кульової стрільби, майор міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України, проблеми професійної (фізичної) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Автор 5 наукових статей. Активно бере участь у спортивних змаганнях ХОО ФСТ “Динамо” й чемпіонатах МВС України з офіцерського триборства та стрільби з бойової зброї. Керує роботою спортивної секції з офіцерського триборства.

Колісниченко Владислав Васильович – викладач кафедри, магістр фізичного виховання та спорту, кандидат у майстри спорту з важкої атлетики, старший лейтенант міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України, проблеми професійної (фізичної та вогневої) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Автор 5 наукових статей, здобувач наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Бере участь у спортивних змаганнях ХОО ФСТ “Динамо” та чемпіонатів МВС України з гирьового спорту.

Хілько Юрій Вікторович – викладач кафедри, капітан міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України, проблеми професійної (вогневої) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Відповідає за підготовку збірної інституту зі стрільби з бойової зброї.

Щенко Микола Миколайович – викладач кафедри, майор міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС України, проблеми професійної (вогневої) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Проводить заняття зі службової підготовки (вогнева підготовка) з постійним складом інституту.

Гетьманенко Олексій Сергійович – викладач кафедри, лейтенант міліції. Основні напрямки наукових інтересів – підвищення ефективності фізичної підготовки правоохоронців, проблеми професійної (вогневої) підготовки майбутніх співробітників ОВС. Керує роботою спортивної секції з гирьового спорту.

Зінковський Андрій Сергійович – викладач кафедри, майор міліції, майстер спорту з самбо та дзю-до.

Гузь Наталя Василівна – старший лаборант кафедри. Відповідає за ведення діловодства кафедри, створення умов для ефективної організації та проведення викладачами навчально-виховного процесу. Здійснює інформування викладацького складу підрозділу щодо участі та проведення в інституті й на кафедрі організаційних заходів. Забезпечує зберігання і правильне використання майна та устаткування, є матеріально відповідальною особою.

Всі викладачі кафедри мають спеціальні звання старшого офіцерського складу міліції, що в цілому відображає специфіку кадрового забезпечення викладання навчальних предметів кафедри. Під їх керівництвом в інституті навчаються та тренуються понад 30 першорядників та близько 60 осіб, що мають II спортивний розряд, 18 майстрів і кандидатів у майстри спорту.

Всі викладачі систематично проходять стажування в практичних підрозділах ОВС УМВС України в Херсонській області.

Кафедра економіко-правових дисциплін

Одним із завдань практичного напрямку роботи є забезпечення економіко-правової підготовки майбутніх фахівців, озброєння їх знаннями та вміннями, необхідними для подальшої роботи. Вихідними положеннями концепції діяльності кафедри є об'єктивність і наукова обґрунтованість викладання, послідовність навчання, практична цінність отриманих результатів, взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Все це формується в результаті використання нових досліджень у галузі сучасного законодавства, застосування ефективних методик викладання в системі лекційних і практичних занять.

З метою покращення підготовки майбутніх спеціалістів викладачі постійно проводять бесіди, зустрічі, лекції з учнями випускних класів шкіл та ліцеїв міста. Кафедрою постійно впроваджуються

сучасні методики та інноваційні технології навчання, розвивається навчально-методичне забезпечення.

Дисципліни, що викладаються на кафедрі: “Підприємницьке право”; “Господарське право”; “Міжнародні економічні відносини”; “Мікроекономіка”; “Макроекономіка”; “Біржове право”; “Торгове право”; “Основи товарознавства та технологія виробництва”; “Економічна безпека фірми”; “Фінансове право”; “Банківське право”; “Економіко-правовий аналіз та аудит”; “Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності”.

Наукова робота. На кафедрі створено сприятливі умови щодо наروщення наукового потенціалу. Викладачами проводяться дослідження, що дозволять не тільки поліпшити діяльність практичних підрозділів ОВС, а й підвищити якість підготовки фахівців з урахуванням європейських стандартів.

Кафедра проводить міжкафедральне наукове дослідження за темою “Актуальні проблеми захисту особистих немайнових та майнових прав громадян при здійсненні правоохоронної діяльності”.

Щорічно науково-педагогічний склад проводить конкурси науководослідних робіт курсантів і студентів; студентські конференції та круглі столи.

Наукова робота на кафедрі проводиться за такими напрямками: написання та підготовка до друку наукових статей у фахових та науково-методичних збірниках, участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах (підготовка виступів, написання тез), підготовка наукових посібників, підручників, методичних рекомендацій, організація та керівництво науково-дослідною роботою студентів, курсантів, слухачів (підготовка виступів, презентацій, написання рефератів, тез, наукових статей та ін.).

Склад кафедри:

Безуглова Ірина Василівна – начальник кафедри, кандидат економічних наук, доцент, полковник міліції.

Велічко Віктор Миколайович – доктор технічних наук, професор.

Граділь Андрій Іванович – кандидат економічних наук.

Степанова Ірина Вадимівна – кандидат економічних наук, доцент.

Кузьменко Юлія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, капітан міліції.

Кафедра кримінального процесу

На кафедрі викладаються такі навчальні дисципліни: “Кримінальний процес”, “Досудове слідство в ОВС”, “Складання процесуальних документів з кримінальних справ”, “Введення в посаду слідчого”, “Дізнання в ОВС”, “Психологія слідчої діяльності”, “Психологія допиту (тренінг)”.

Для підготовки кваліфікованих спеціалістів кафедра має належну навчально-матеріальну базу, в навчальному процесі широко використовуються такі форми та методи проведення занять, як рольові ігри, колоквіуми, безмашинний та комп’ютерний контроль. З метою вдосконалення навчального процесу до проведення занять залучаються практичні працівники ОВС, суду, прокуратури.

Кафедрою укладено 13 договорів про співпрацю зі спорідненими кафедрами Харківського національного університету внутрішніх справ; Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Запорізького юридичного інституту та практичними підрозділами – ХМВ УМВС України в Херсонській області; Дніпровським ВМ ХМВ УМВС України в Херсонській області; Комсомольським ВМ ХМВ УМВС України в Херсонській області, прокуратурою Херсонської області, СУ УМВС України в Херсонській області; податковою міліцією, Управлінням СБУ в Херсонській області, Херсонським міським управлінням юстиції.

Основними напрямками договорів є: забезпечення проведення практичних занять з курсантами та студентами інституту на базі практичних органів; взаємне відвідування кафедри та практичних органів з метою передачі, набуття та застосування у практичній

діяльності передового досвіду; створення необхідних умов та надання дозволу для використання власних приміщень з метою проведення сумісних семінарських занять, круглих столів, конференцій тощо; співробітництво у співпраці з населенням та налагодження партнерських відносин.

Наслідками дії укладених договорів є проведення практичних занять на базі практичних підрозділів. В I семестрі навчального року на базі практичних підрозділів проведено 18 практичних занять. У II семестрі на базі практичних підрозділів (СУ УМВС України в Херсонській області) проведено три практичних заняття, залучення практичних працівників та ветеранів ОВС до проведення практичних занять. У I семестрі навчального року залучено до проведення занять 8 практичних працівників та 4 ветерани ОВС. У II семестрі – 8 ветеранів ОВС, 14 практичних працівників.

Навчально-методична і наукова робота. На кафедрі діє науковий гурток з кримінального процесу “Гарант законності”. Традицією кафедри стало проведення вікторини, в ході якої курсанти демонструють не тільки знання з курсу кримінального процесу, досудового слідства та криміналістики, але й здатність швидко приймати рішення, логічно думати.

Кафедра здійснює методичне керівництво при проходженні практики та стажування курсантами 2–4-х курсів, слухачами випускного курсу факультету заочного та дистанційного навчання працівників ОВС і при проходженні навчальної практики курсантами 3 курсу у складі СОГ.

Пріоритетними напрямками наукових досліджень кафедри є питання захисту прав і законних інтересів суб’єктів кримінального процесу, забезпечення законності в діяльності слідчих.

Теми кафедрального дослідження завжди пов’язані з майбутньою діяльністю слідчого: “Огляд місця події та обшук як окремі методи пізнання в процесі розслідування злочинів”; “Проблеми виявлення, фіксації доказів та методика розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів”; ”Організаційно-тактичні та психологічні

засади проведення обшуків при розслідуванні окремих видів злочинів”.

Видані науково-методичні рекомендації для практичних працівників: “Застосування в слідчій практиці запобіжного заходу взяття під варту”; “Проведення обшуку у слідчій практиці (Процесуальний аспект)”; “Огляд місця події: кримінально-процесуальний та криміналістичні аспекти”; “Складання та оформлення протоколів слідчих дій”.

Наукові статті науково-педагогічного складу кафедри протягом 2006-2008 років опубліковані у таких фахових юридичних виданнях, як “Право України”, “Право і безпека”, “Правова держава”, “Криміналістичний вісник”, “Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ”, “Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ”, “Вісник Національного університету внутрішніх справ”, “Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України”, “Вісник Одеського інституту внутрішніх справ”, “Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського” та багато інших.

Склад кафедри:

Юркова Галина Володимирівна – начальник кафедри, кандидат юридичних наук, полковник міліції. У минулому – працівник слідчого підрозділу. Має 25 наукових праць. Добре володіє табельною зброєю, неодноразово брала участь у змаганнях зі стрільби за честь інституту. Професію обрала за покликанням: її батько в минулому працівник міліції. Галина Володимирівна виховує трьох дітей, двоє з яких є курсантами інституту. Неодноразово заохочувалася керівництвом інституту. Має багато відомчих нагород.

Свою роботу у навчальному закладі Г.В. Юркова розпочала із започаткування традиції проведення вікторини з курсу кримінального процесу “Гарант законності”, під час якої курсанти демонструють не тільки свої знання з дисциплін кафедри, але й набувають практичних навичок; готуються до практичної діяльності, складання державного іспиту. Проведення вікторин дозволяє виявити си-

льніших і розумніших, виявити таланти, адже обов'язковим елементом вікторини є проведення театралізованої слідчої дії.

Кретчак Олена Миколаївна – доцент кафедри, кандидат психологічних наук, доцент, майор міліції (17.11.1971 р.н., у 1997 р. закінчила Херсонський педагогічний інститут.

Предместніков Олег Гарійович – доцент кафедри, кандидат юридичних наук. У 2002 році закінчив Харківську національну юридичну академію ім. Я. Мудрого. У 2007 р. закінчив Національну академію державного управління при Президентові України. У 2005 р. призначений за конкурсом на посаду начальника Херсонського міського управління юстиції.

Коваль Алла Анатоліївна – старший викладач кафедри, магістр права, старший лейтенант міліції, 07.02.1982 р.н., у 2003 році закінчила Херсонський юридичний інститут НУВС, в 2004 – магістратуру Національного університету внутрішніх справ.

Барна Євген Йосипович – викладач кафедри, магістр права, старший лейтенант міліції, 16.05.1983 р.н., у 2004 році закінчив Херсонський юридичний інститут НУВС, у 2007 році – магістратуру Львівського державного університету внутрішніх справ.

Черниш Інна Анатоліївна – старший лаборант кафедри, 26.01.1983 р.н., у 2005 році закінчила Херсонський юридичний інститут НУВС.

Кафедра тактико-спеціальної підготовки

Актуальність удосконалення управлінської діяльності ОВС обумовлена активним розвитком місцевого самоврядування та встановлення партнерських відносин між населенням і міліцією з питань охорони громадського порядку, безпеки громадян, захисту прав і свобод людини, інтересів держави та суспільства.

Успішне вирішення цих завдань на практиці значною мірою залежить від рівня теоретичної та практичної підготовки майбутніх слі-

дчих, курсантів і слухачів початкової підготовки дільничних інспекторів та міліціонерів патрульної служби в процесі їх навчання. Силами кафедри забезпечується їх професійна готовність на рівні відомчих та освітянських стандартів за такими напрямками: тактико-спеціальна підготовка; спеціальна тактика; безпека життєдіяльності та цивільний захист; загальновійськова підготовка.

Навчально-методична робота. Високий рівень викладання та практичної спрямованості навчання забезпечується застосуванням новітніх педагогічних та інформаційних технологій, технічних засобів навчання (відеофільми, програми контролю якості “Екзамнатор” тощо). Безпосередня апробація сил курсантів та перевірка якості засвоєного матеріалу здійснюється під час рольових ігор за темами “Тактика перевірки документів у затриманій особі”, “Тактика особистого огляду”, “Тактика затримання особи, що підозрюється у вчиненні злочину”, а також проведення показових практичних занять і навчань з тактико-спеціальної підготовки на території Херсонського юридичного інститут ХНУВС із залученням практичних підрозділів УМВС України в Херсонській області. Покращення методичного рівня проведення занять здійснюється за рахунок залучення спеціалістів-практиків, ветеранів і пенсіонерів ОВС до навчального процесу.

Щорічно викладачами кафедри готуються та видаються методичні розробки, науково-практичні рекомендації на допомогу курсантам, студентам і практичним працівникам правоохоронних органів, регулярно береться участь у міжкафедральних науково-практичних семінарах, звітних і міжвузівських конференціях.

Науково-дослідна робота. Пріоритетним напрямком роботи кафедри є проведення наукових досліджень з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх правоохоронців та практичної діяльності працівників ОВС.

Викладачі беруть участь у вузівських, відомчих, всеукраїнських конференціях, симпозіумах і семінарах з відповідної тематики.

Кафедра підтримує співробітництво з усіма спорідненими підрозділами відомчих навчальних закладів МВС України, а також Навчально-методичним центром безпеки життєдіяльності та цивільного

захисту населення в Херсонській області на підставі укладених договорів про співпрацю.

Тільки за останній час підготовлено науково-практичні рекомендації “Тактичні дії працівників міліції при виявленні адміністративних порушень виборчих прав громадян України”, опубліковано монографію “Особливості формування професійно-моральних якостей майбутніх правоохоронців у вищих навчальних закладах МВС України”, у грудні 2007 року старшим викладачем кафедри М.М. Новіковою захищено дисертаційне дослідження “Юридичний компроміс як фактор оптимізації механізму правового регулювання”.

Матеріально-технічна база. Керівництвом інституту враховано пропозиції кафедри щодо формування належної матеріально-технічної бази з метою покращення методичного забезпечення проведення занять. Потреба у створенні навчально-методичного комплексу “Тактико-спеціальна підготовка” та “Спеціальна тактика” викликана необхідністю отримання курсантами та слухачами теоретичних знань і практичних навичок поведінки в типових і екстремальних ситуаціях під час виконання службових обов’язків.

У 2008 році для кафедри відведені приміщення для створення такого навчально-методичного комплексу, на базі якого планується створити макет місцевості з розташуванням сил і засобів ОВС на початковому етапі проведення спеціальної операції із затримання озброєних злочинців. У закріплених за кафедрою аудиторіях будуть розміщені стенди зі спеціальними засобами активної оборони, засобами забезпечення спеціальних операцій та засобами індивідуального захисту, а також плакати-схеми “Тактика дій нарядів ОВС при виконання службово-бойових завдань”, “Схема підходу груп бойового порядку до укриття злочинця (зайняття вихідних позицій)”, “Угрупування сил та засобів за планом “Набат”.

Склад кафедри. Навчальні дисципліни кафедри викладаються науково-педагогічним складом, що має значний теоретичний і практичний досвід служби в системі МВС України з питань виконання функціональних обов’язків під час несення служби працівниками міліції в типових і екстремальних ситуаціях, правового застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї, їх ефективного вико-

ристання для вирішення службових завдань у суворо обмеженому правовому полі. До складу кафедри входять:

Марчук Ігор Петрович – начальник кафедри, кандидат педагогічних наук, підполковник міліції. Має 24 наукові публікації. Підготував 4 навчальних посібники. Здійснює керівництво науковою роботою курсантів та студентів інституту;

Новікова Марія Миколаївна – старший викладач кафедри, кандидат юридичних наук, капітан міліції. Розробила методичні рекомендації за темами “Тактичні дії працівників міліції при виявленні адміністративних порушень виборчих прав громадян України”, “Тактика дій працівника міліції у конфліктних ситуаціях”;

Сандецький Сергій Олександрович – викладач кафедри. Основні напрямки наукових інтересів: особливості забезпечення особистої безпеки працівників міліції під час надзвичайних ситуацій та проведення спеціальних операцій. Має 4 наукові публікації.

Лукашевич Володимир Олександрович – викладач кафедри.

Кафедра цивільного права та процесу

Відповідно до наказу МВС України від 08.04.2006 р. № 350 “Про затвердження штату ХНУВС” кафедра цивільно-правових дисциплін була реорганізована в кафедру цивільного права та процесу.

На сьогодні кафедра забезпечує викладання 16 навчальних дисциплін: “Цивільне та сімейне право”; “Трудове право”; “Аграрне право”; “Земельне право”; “Екологічне право”; “Цивільний процес”; “Господарчо-процесуальне право”; “Нотаріат України”; “Правове регулювання відносин власності”; “Житлове право”; “Право інтелектуальної власності”; “Складання процесуальних документів з цивільних справ”; “Право соціального забезпечення”; Спеціальний курсу “Виконавче провадження”; “Техніка і технологія договірних відносин”; “Основи охорони праці”.

На етапі побудови й утвердження суверенної України з соціально-орієнтованою ринковою економікою набувають особливого значення проблеми реалізації закладених в Конституції України принципів регулювання майнових відносин, захисту прав власника, розвитку підприємницької діяльності. Але процес створення нових матеріальних, культурних цінностей безпосередньо пов'язаний із застосуванням праці. Природа поєднання здатності до праці громадянина із засобами виробництва визначає ставлення працівника до трудового процесу і його зацікавленість у наслідках цієї роботи. Цивільне та трудове право протягом усього розвитку людства відігравали і будуть відігравати надзвичайно важливу роль у захисті інтересів громадян і суспільства. Не дарма Цивільний кодекс називають другою конституцією держави.

Тому одним із завдань кафедри є забезпечення цивільно-правової підготовки майбутніх працівників, озброєння їх знаннями та вміннями, необхідними для їх подальшої роботи.

Вихідними положеннями концепції діяльності кафедри є об'єктивність і наукова обґрунтованість викладання, послідовність вивчення, практична цінність результатів навчання, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Навчально-методична і наукова робота. При проведенні лекційних занять з курсів “Трудове право”, “Цивільне та сімейне право”, “Цивільний процес” застосовується мультимедійна програма “Презентація”.

Підсумковий контроль знань з трудового права здійснюється з допомогою комп'ютерної програми “Екзаменатор”. Основна навчально-методична документація (тематичний план, робоча програма, тексти лекцій, плани практичних занять, питання для підготовки до іспиту) розміщені в комп'ютерній мережі інституту.

До підготовки спеціалістів широко залучаються й провідні юристи – працівники господарського, апеляційного судів, управління юстиції тощо. Установлені ділові контакти та укладено угоду про творче співробітництво зі слідчим управлінням УМВС України в Херсонській області, спорідненими кафедрами ХНУВС, Одеського

державного університету внутрішніх справ, Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС.

Кафедра з 2007 р. працює над темою “Актуальні проблеми захисту особистих немайнових та майнових прав громадян при здійсненні правоохоронної діяльності”.

Тільки в 2007 році викладачі кафедри взяли участь у 16 конференціях, опублікували 12 наукових статей, підготували 24 курсантів та студентів для участі в наукових конференціях, круглих столах, читаннях.

У 2007 році науково-педагогічний склад провів додатково такі заходи, як:

- студентський круглий стіл “Сучасний стан та перспективи розвитку інституту дисципліни праці”;
- круглий стіл “Проблемні питання реалізації особистих немайнових та майнових прав громадян в цивільному судочинстві”;
- конкурс науково-дослідних робіт курсантів з цивілістики.

Склад кафедри:

Слепченко Тетяна Федорівна, закінчила Ленінградський державний університет у 1983 р., полковник міліції, очолює кафедру з листопада 1997 р.;

Маковій Віктор Петрович, закінчив НАВСУ в 2000 р., на посаді доцента кафедри з грудня 2003 р., майор міліції, кандидат юридичних наук;

Томашевський Віталій Анатолійович, закінчив НАВСУ в 1999 р., на посаді доцента з вересня 2005 р.;

Яременко Артур Олександрович, закінчив НАВСУ в 2002 р., на посаді старшого викладача з вересня 2005 р., майор міліції;

Спіжов Віталій Вікторович, у липні 2005 р. закінчив магістратуру ХНУВС, на посаді викладача кафедри з січня 2007 р., старший лейтенант міліції;

Зубко Сергій Петрович, закінчив Київську вищу школу МВС України в 1991 р., на посаді викладача кафедри з вересня 2005 року, підполковник міліції;

Луценко Лідія Анатоліївна, у червні 2007 р. закінчила магістратуру ХНУВС, на посаді викладача кафедри з вересня 2007 року, лейтенант міліції;

Міленчук Олена Петрівна, закінчила Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської в 1996 р., на посаді старшого лаборанта кафедри з вересня 1999 року.

Слід зазначити, що викладачі – випускники нашого інституту (С.П.Зубко, Л.А.Луценко, В.В.Спіжов, А.О.Яременко) – під час навчання в ньому були відмінниками, плідно займалися науково-дослідною роботою, і зараз А.О. Яременко закінчує наукове дослідження “Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження правопорушень при проведенні масових заходів”, В.В. Спіжов підготував в робочому варіанті текст дисертаційного дослідження “Договір банківського вкладу депозиту за цивільним законодавством України”, а Л.А. Луценко працює над дисертаційним дослідженням “Договір про надання утримання між подружжям”.

Кафедра кримінального права та кримінології

Кафедрою кримінального права та кримінології здійснюється викладання 7 дисциплін для курсантів факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, слухачів факультету заочного та дистанційного навчання працівників ОВС, юридичного факультету, курсів післядипломної освіти працівників ОВС: “Кримінальне право” (Загальна та Особлива частини); “Кримінально-виконавче право”; “Кримінологія”; “Правова статистика”; спецкурсів: з кримінального права, “Посадові злочини”, “Злочини у сфері економічної діяльності”.

Науково-педагогічний склад кафедри бере участь в організації та проведенні занять у системі службової підготовки й підвищення

кваліфікації практичних працівників різних структурних підрозділів УМВС України в Херсонській області та УМВС інших областей України.

Навчально-методична та науково-дослідна робота. За час існування кафедри пріоритетними напрямками наукових досліджень її були: теоретико-правове забезпечення діяльності ОВС по боротьбі зі злочинами проти власності; особливості кваліфікації ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів; кваліфікація злочинів, вчинених організованими злочинними групами; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; повторність злочинів у кримінальному праві України; злочини проти навколишнього природного середовища та їх запобігання (на прикладі Причорноморського регіону України). За результатами розробки зазначених тем підготовлено та видано навчальні та науково-методичні посібники.

Так, у 2007 році підготовлено три посібники: “Проблеми кваліфікації легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом”, “Особливості кваліфікації, розслідування та запобігання злочинам проти довкілля”, “Кримінальне право: Альбом схем”. У 2008 році науково-педагогічним складом кафедри підготовлено до видання навчальний посібник з правової статистики.

Викладачами кафедри підготовлено 4 навчально-методичних комплекси з предметів кафедри.

Важливою складовою частиною НДР кафедри є забезпечення діяльності наукового гуртка кафедри “Правознавець”, на базі якого готуються наукові праці курсантів та студентів.

Науковці кафедри не лише систематично керують підготовкою наукових праць курсантами і слухачами, але й забезпечують їх високий рівень, оприлюднення доповідей на конференціях, участь у конкурсах. Традиційно кафедрою проводяться курсантські наукові конференції з актуальних проблем кримінального законодавства, кримінології та кримінально-виконавчого законодавства. Під керівництвом викладачів кафедри курсанти беруть участь у всеукраїнських конкурсах на кращу наукову роботу, регіональних конференціях молодих гуманітаріїв і т. ін.

З метою співробітництва з ОВС, координації, рецензування та практичного спрямування наукових досліджень з актуальних проблем правоохоронної діяльності, охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю укладено договір про співпрацю та наукове співробітництво з УМВС України в Херсонській області при проведенні досліджень за кафедральною темою “Особливості кваліфікації, розслідування та запобігання злочинам проти довкілля”.

Для розширення міжкафедральних і міжвузівських зв'язків, з метою обміну досвідом, координації наукових досліджень та реалізації спільних заходів із впровадженням результатів наукових розробок укладено договори про творчу співпрацю у межах наукового дослідження за кафедральною темою “Особливості кваліфікації, розслідування та запобігання злочинам проти довкілля” з суміжними кафедрами вузів МВС України, зокрема ДДУВС, ЛДУВС, Донецьким юридичним інститутом ЛДУВС, ОДУВС, Кримським юридичним інститутом ОДУВС. Крім того укладено договір про творчу співпрацю з Управлінням Державного департаменту України з питань виконання покарань в Херсонській області, на базі якого проводяться практичні заняття з кримінально-виконавчого права у курсантів IV курсу.

Позитивним у підготовці слідчих для ОВС є втілення в навчальний процес практичних занять з кримінального права в райвідділах ОВС м. Херсона та залучення ветеранів ОВС до проведення таких занять.

Склад кафедри:

Крючек Сергій Васильович – в.о. начальника кафедри, підполковник міліції (01.11.1961 р.н., в ОВС – з вересня 1983 року). В 1989 році закінчив Ленінградське вище політичне училище МВС СРСР. На викладацькій роботі з 1996 р. Напрямами наукових досліджень є кримінально-виконавче право, кримінальне право. З липня 2007 р. призначений на посаду доцента, а з вересня 2007 р. виконує обов'язки начальника кафедри.

Пономаренко Ганна Олександрівна – професор кафедри, ректор ХНУВС, заслужений юрист України, кандидат педагогічних наук, доцент, полковник міліції. У 1982 році закінчила Харківський юри-

дичний інститут. У 1998 році захистила кандидатську дисертацію, у 2006 році отримала вчене звання доцента. Має понад 30 наукових публікацій. Підготувала 16 навчальних посібників.

Нікітенко Олександр Іванович – професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, полковник міліції (14.08.1949 р.н., в ОВС – з грудня 1977 р. На посаді начальника кафедри кримінального права та кримінології інституту був з травня 2005 р. Має понад 50 наукових публікацій. Підготовлено 12 навчальних посібників. Професор МАУП.

Діденко Сергій Володимирович – професор кафедри, заступник начальника інституту, кандидат юридичних наук, полковник міліції (14.12.1952 р.н.) У 2007 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, опублікував близько 20 праць, зокрема навчальний посібник і монографію.

Делієв Олександр Миколайович – професор кафедри, суддя Апеляційного суду в Херсонській області, кандидат юридичних наук, доцент (19.08.1946 р.н., в ОВС – з 1970 по 1993 рр.) У 1975 році закінчив Ташкентську вищу школу МВС СРСР. У 1984 р. захистив кандидатську дисертацію. У 1989 році отримав вчене звання доцента. Науково-педагогічною діяльністю займається з 1987 р. за напрямками: кримінальне та кримінально-процесуальне право.

Костенко Костянтин Григорович – викладач кафедри, майор міліції (21.05.1976 р.н., в ОВС – з серпня 1993 р.) У 1995 р. закінчив НУВС. Працював у слідчих та оперативних підрозділах. У 2002 р. закінчив ад'юнктуру НУВС. У вищій школі з 2002 р. У травні 2007 р. захистив дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Напрямок наукової діяльності – оперативно-розшукова діяльність. Має 19 наукових публікацій, 7 навчально-методичних посібників.

Біла Юлія Вікторівна – викладач кафедри, старший лейтенант міліції (31.08.1981 р.н., в ОВС – з серпня 1998 р.) У 2002 р. закінчила наш інститут. На викладацькій роботі з 2006 р. Напрямок дисертаційного дослідження – проблеми кримінальної відповідальності за групові злочини. Має 5 наукових публікацій в фахових виданнях. Керує науковим гуртком кафедри “Правозахисник”.

Кривцун Борис Петрович – викладач кафедри (13.09.1953 р.н., в ОВС – з 1974 р.) У 1984 році закінчив Київську вищу школу МВС СРСР. З 1994 по 2002 роки обіймав посаду проректора інституту по роботі з персоналом. З 2002 по 2003 роки – начальник навчально-методичного відділу інституту. На викладацькій роботі з січня 2004 року. Напрямок наукових досліджень – кримінальне право. Має наукові публікації).

Видин Олена Миколаївна – старший лаборант кафедри (19.07.1969 р.н., в навчальному закладі працює з 1987 року). В займаній посаді – з 2002 року.

Кафедра криміналістики

Нинішнім керівником кафедри криміналістики з початку 2008 року є майор міліції, кандидат юридичних наук, доцент **Володимир Михайлович Бевзенко**.

На кафедрі працюють викладачі із досвідом практичної роботи у підрозділах слідства та дізнання, з власними науковими здобутками. Так, вихованець інституту, доцент кафедри, кандидат юридичних наук, майор міліції **Олена Анатоліївна Борідько**, колишній дізнавач, у 2005 році успішно захистила дисертаційне дослідження на тему “Криміналістична профілактика як структурний елемент методики розслідування злочинів”.

На посадах викладачів кафедри працюють випускники нашої інституту: магістр права, капітан міліції **Вікторія Вікторівна Логінова** та старший лейтенант міліції **Віталій Миколайович Рябикін**, які свій досвід практичної роботи у слідчих підрозділах Херсонської області передають курсантам та студентам. Перша є ад’юнктом заочної форми навчання КНУВС, працює над дисертаційним дослідженням “Тактика розкриття тяжких тілесних ушкоджень”, другий готується до вступу в ад’юнктуру.

На умовах сумісництва на кафедрі працюють кандидати медичних наук **Євген Миколайович Лисенко** – начальник обласного бюро

судово-медичної експертизи та **Наталія Володимирівна Шахман** – лікар лікарні Дніпровського району ім. О.С. Лучанського.

Професори кафедри (на умовах суміщення) – полковник міліції **Максим Юрійович Бездольний** та підполковник міліції **Олег Олександрович Горішній** з 1994 по 2004 рік працювали на посадах слідчих і керівників слідчих підрозділів УМВС в Херсонській області, Головного Управління МВС України АР Крим. Нині перший з них очолює Навчально-науковий інститут підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС, а другий – факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС інституту.

Сьогодення кафедри. Кафедра криміналістики є профільною, забезпечує підготовку фахівців для підрозділів слідства й дізнання за спеціальністю “Правознавство” (спеціалізація слідчо-криміналістична).

На кафедрі відповідно до розподілу дисциплін по інституту викладаються такі навчальні дисципліни: “Криміналістика”; “Судова медицина та психіатрія”; Спецкурс з криміналістики “Тактика розслідування окремих видів злочинів”; Спецкурс із судової медицини; “Судова експертологія”; Долікарська допомога”; “Основи криміналістики”.

Навчально-методична і наукова робота. На кафедрі працює науковий гурток “Нашадки Холмса”, в роботі якого беруть участь курсанти інституту. Гурток працює під керівництвом викладача кафедри В.М. Рябікіна. На засіданнях гуртка обговорюються зокрема такі теми: “Проведення обшуку в жилих приміщеннях у справах про незаконний обіг наркотичних засобів”, “Проблеми використання цифрової фотографії”, “Криміналістична характеристика основних способів вчинення інформаційних злочинів”.

Кафедра криміналістики підтримує постійні зв’язки із іншими навчальними закладами – такими, наприклад, як ХНУВС, КНУВС, ОДУВС, з якими укладено договори про співробітництво.

Серед основних навчально-методичних та наукових видань, підготовлених кафедрою криміналістики, слід відзначити такі: “Тактика слідчих оглядів”, “Судове зброєзнавство”. Викладачі кафедри бе-

руть участь у роботі науково-практичних конференцій, семінарів та круглих столів.

Матеріально-технічна база. За кафедрою криміналістики закріплено криміналістичний полігон (макети квартири, робочого кабінету слідчого, бару), на якому з курсантами та студентами з дисципліни “Криміналістика” проводяться практичні заняття.

Склад кафедри. На постійній основі на кафедрі криміналістики працює шестеро осіб:

Бевзенко Володимир Михайлович – начальник кафедри, кандидат юридичних наук, доцент, майор міліції;

Борідько Олена Анатоліївна – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, майор міліції;

Парасочкіна Ксенія Вікторівна – доцент кафедри, підполковник міліції;

Логінова Вікторія Вікторівна – викладач кафедри, магістр права, капітан міліції;

Рябикін Віталій Миколайович – викладач кафедри, старший лейтенант міліції;

Садова Олена Федорівна – завідувача навчальною лабораторією, здобуває вищу гуманітарну освіту в Херсонському державному університеті.

Кафедра адміністративного права та адміністративної діяльності

Професійна підготовка фахівців для ОВС передбачає вивчення дисциплін, що забезпечуються кафедрою адміністративного права та адміністративної діяльності. Це важливе завдання об’єднує науково-педагогічний склад підрозділу у загальній справі формування фахівців-правоохоронців та правознавців сучасного зразка. На кафедрі успішно забезпечується професійна підготовка майбутніх

юристів на рівні відомчих стандартів та освітянських вимог із таких важливих дисциплін, як “Адміністративне право”; “Адміністративна діяльність ОВС”; “Адміністративна відповідальність”; “Адміністративний процес”; “Загальноправова підготовка”; “Корпоративне право”; “Митне право”; “Основи управління в ОВС”; “Правовий та соціальний захист працівників ОВС”; спецкурс “Правопорушення в господарській діяльності фірми”; “Перепідготовка та підвищення кваліфікації дільничних та старших дільничних інспекторів міліції”; “Судові та правоохоронні органи України”.

Навчально-методична робота. Дисципліни кафедри забезпечені навчально-методичними комплексами з курсів “Адміністративне право”, “Адміністративна відповідальність”, “Адміністративний процес”, “Судові та правоохоронні органи України”, “Адміністративна діяльність ОВС”, “Основи управління в ОВС”, “Основи правових знань”, “Загальноправова підготовка”, “Підвищення кваліфікації ДІМ”. З інших дисциплін підготовлені програми, тематичні плани, збірники семінарських і практичних завдань, зокрема й для самостійної роботи, контрольні-кваліфікаційні завдання для курсантів і студентів денної та заочної форми навчання.

Роками зміцнювалися партнерські відносини з Комсомольським відділом юстиції м. Херсона, УМВС України в Херсонській області, УМВС України в Миколаївській області, Центром правової допомоги населенню Херсонського юридичного інституту, громадською організацією “Чоловіки проти насильства”, що призвело до підвищення якості організації та проведення занять викладачами й поглиблення професійно-правової орієнтації студентів вузу. Зазначена робота висвітлюється на шпальтах газет, журналів, місцевому телебаченні.

Для участі в проведенні занять, конференцій, засідань кафедри систематично запрошуються практичні працівники різних служб УМВС України Херсонської та Миколаївської областей.

Укладені договори про співпрацю в навчально-методичній та науковій сферах зі спорідненими кафедрами ДДУВС, ХНУВС, КНУВС, Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС і Крим-

ського інституту ОДУВС є результатом плідної співпраці, що доводилося в ефірі радіопрограми “Юридична клініка”.

Викладачами кафедри підготовлені матеріали для серверу комп’ютерної мережі Інституту; ними використовується програма-екзаменатор для перевірки знань курсантів і студентів з дисциплін, що викладаються. Для методичного забезпечення навчального процесу створено кафедральну електронну бібліотеку та фільмотеку. У навчально-методичному комплексі “Навчальний відділ міліції” демонструються щотижнево відеофільми професійно-патріотичної спрямованості.

Науково-дослідна робота на кафедрі проводиться відповідно до наукових програм та планів МВС, МОН України, а також планів ХНУВС і Херсонського юридичного інституту.

Основною міжкафедральною темою дослідження, що здійснюється за участю кафедри, є “Удосконалення взаємодії дільничних інспекторів міліції та патрульно-постової служби міліції з попередження правопорушень”, яка розроблялася на замовлення УМВС України в Херсонській області у період 2005–2008 років.

У зв’язку з цим кафедрою сумісно з іншими підрозділами інституту було організовано та проведено науково-практичні конференції “Теоретичні та прикладні проблеми удосконалення адміністративної діяльності зі взаємодії дільничних інспекторів міліції та патрульно-постової служби міліції з іншими підрозділами ОВС у попередженні правопорушень” (22 квітня 2005 року), “Теоретико-прикладні засади профілактики правопорушень органами міліції та громадськими формуваннями” (27 квітня 2006 року), “Про результати навчально-методичної та науково-практичної діяльності кафедри щодо взаємодії з практичними підрозділами ДІМ та ПСМ з попередження правопорушень” (9 квітня 2008 року).

Кафедра семінарах, конференціях, зокрема міжнародних, на базі інших вищих навчальних закладів. У зв’язку з цим викладачами, курсантами та студентами підготовлено більше 100 статей та доповідей до наукових форумів. Значна частина підготовленого матеріалу знайшла апробацію у навчальному процесі чи реалізована на практиці.

Під час наукової роботи науково-педагогічним складом кафедри розроблено такі законопроекти: “Про місцеву міліцію”, “Про прикордонну міліцію”, а також внесені зміни і доповнення до закону України “Про вищу освіту”, “Про міліцію”.

Склад кафедри. Сьогодні професорсько-викладацький склад кафедри представлений одним доктором юридичних наук, трьома кандидатами юридичних наук, доцентом і магістром правознавства. Навчальний процес забезпечують такі працівники кафедри:

Новіков Микола Михайлович – начальник кафедри, кандидат юридичних наук, полковник міліції (02.02.1957 р.н., в ОВС – з липня 1977 р.) Працював міліціонером ОБ ППСМ, мав понад 30 особистих затримань різного роду злочинців, зокрема й озброєних. Закінчив ХССШМ у 1986 р. та Київську вищу школу МВС України у 1991 р. З цього року став викладачем в Херсонському училищі міліції МВС України, з 1997 р. – старший викладач у Херсонському факультеті ЗЮІ, з 2002 року – начальник кафедри Херсонського юридичного інституту ХНУВС). Має понад 20 наукових праць. Захистив дисертацію за темою “Об’єднання громадян в механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства”. Основними проблемами його досліджень є вдосконалення взаємодії ДІМ та ПСМ з попередження правопорушень при охороні громадського порядку, реалізація окремих елементів антикорупційної теорії в діяльності ОВС України.

Бородін Іван Лук’янович – професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент, полковник міліції у відставці (11.07.1954 р.н., в ОВС – з 1976 року). У 1984 р. закінчив Київську вищу школу МВС СРСР ім. Ф.Е. Держинського. Працював викладачем та на керівних посадах в Херсонському училищі міліції МВС України. В 1991 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, а в 2003 – на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Має понад 50 наукових праць. У займаній посаді професора кафедри Херсонського юридичного інституту ХНУВС перебуває з 2002 року по теперішній час. Основними проблемами його досліджень є адміністративно-правові способи захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні; окремі аспекти вдоско-

налення взаємодії ДІМ та ПСМ з попередження правопорушень при охороні громадського порядку.

Поліщук Геннадій Сергійович – професор кафедри, підполковник міліції (04.12.1967 р.н.), має вищу юридичну освіту, в 1992 р. закінчив КІЦА, 2000 р. – ад’юнктуру НАВСУ, у 2006 р. захистив дисертацію на тему “Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти довкілля (за матеріалами Причорноморського регіону України)”. В займаній посаді професора кафедри з 2007 р., займається проблемами правової екології, науковий консультант Центру правової допомоги населенню та гуртка “Адміністративна юрисдикція”.

Волкова Софія Григорівна – викладач кафедри, майор міліції (17.11. 1978 р.н., в ОВС – з серпня 1996 року). У 2004 році закінчила наш інститут, а тоді й магістратуру НАВС України за спеціальністю “Правознавство” та спеціалізацією “Викладачі кафедр ВНЗ”. На викладацькій роботі з 2006 року. Працює над підготовкою дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою “Організаційно-правові засади міжнародного співробітництва у протидії нелегальній міграції”. Має 2 наукові публікації у фахових виданнях. Організовує роботу студентської громадської організації “Центр правової допомоги населенню”, а також навчально-методичного комплексу “Навчальний відділ міліції”.

Бондар Валерія Валеріївна – викладач кафедри, капітан міліції (07.03.1981 р.н. В ОВС – з серпня 1997 р.) Освіта вища юридична, у 2002 р. закінчила наш інститут. На викладацькій роботі з 2007 р. Працює над підготовкою дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою “Прийняття рішень в справах про адміністративні правопорушення”. Має 6 наукових статей у фахових виданнях. Організовує роботу студентської громадської організації “Центр правової допомоги населенню” та наукового гуртка “Адміністративна юрисдикція”.

Онищук Олександр Олександрович – викладач кафедри, майор міліції (05.03.1970 р.н., в ОВС – з 1 березня 1991 р.) Вихованець нашого навчального закладу. У 1997 р. закінчив НАВС МВС Укра-

---

їни. На викладацькій роботі з 1997 р. Працює над дисертаційним дослідженням на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за темою “Адміністративно-правова діяльність суб’єктів владних повноважень у боротьбі з браконьєрством”. Має 6 наукових статей у фахових виданнях і участь у міжнародних та регіональних наукових конференціях. Організовує роботу та керує науковим гуртком “Адміністративна юрисдикція”.

Нестеренко Людмила Станіславівна – старший лаборант кафедри (17.02.1955 р.н. В ОВС працює з 1982 року, в навчальному закладі – з 1983 року. У займаній посаді перебуває з 2002 року. Здійснює підготовку навчальних матеріалів для навчально-методичного комплексу “Навчальний відділ міліції”. Сприяє роботі студентської громадської організації “Центр правової допомоги населенню”, гуртка “Адміністративна юрисдикція”.

Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

Кафедра забезпечує викладання дисциплін гуманітарного та соціального спрямування, покликаних забезпечити формування широко освіченої, культурної особистості майбутнього правоохоронця, – філософії, логіки, релігієзнавства, професійної етики, соціології, політології, психології, конфліктології, етики ділового спілкування, юридичної психології, основ демократії, конфліктології та соціально-психологічної деформації, основ психології та педагогіки, тактико-спеціальної підготовки (психологічний тренінг), професійної етики й культури поведінки працівника міліції, соціальної педагогіки в правоохоронній діяльності.

Кафедра має потужний професорсько-викладацький склад – 5 кандидатів філософських наук, 2 кандидати педагогічних наук, кандидат психологічних наук, що відображає специфіку навчальних предметів, які викладаються на кафедрі.

Члени кафедри активно залучаються до виступів перед практичними працівниками ОВС і населенням.

До спілкування з курсантською та студентською аудиторією запрошуються практичні працівники ОВС. Майбутні правоохоронці та юристи під керівництвом викладачів кафедри залучаються до громадської діяльності – проводять правовиховні заходи в освітніх закладах міста Херсона.

Навчально-методична і наукова робота. Науковою проблемою кафедри упродовж 2003–2007 рр. була розробка соціально-психологічних засад формування позитивного іміджу міліції та профілактики делінквентної поведінки серед учнівської молоді.

У даний час розробляється тема “Професійна підготовка правоохоронців до роботи з різними групами осіб”.

Спільно з кафедрою філософії та політології ХНУВС проводиться експеримент з упровадження курсу “Основи демократії”.

Лише за останні три роки існування кафедрою підготовлено та видано 16 методичних розробок на допомогу курсантам, студентам і практичним працівникам правоохоронних органів, зокрема й під грифом МВС України. Відповідними актами підтверджено впровадження частини розробок у практику. Курсанти і студенти, підготовлені під керівництвом викладачів кафедри, неодноразово ставали переможцями всеукраїнських наукових конкурсів.

Кафедра нагороджена Почесною грамотою за плідну наукову роботу.

З метою підвищення якості підготовки спеціалістів та обміну досвідом кафедра підтримує усталені професійні контакти з 6 спорідненими кафедрами як навчальних закладів системи МВС України, так і МОН України – зокрема з кафедрами філософії і соціальних дисциплін ОДУВС; філософії і політології Кіровоградського юридичного інституту ХНУВС; соціально-економічних дисциплін ЗЮІ; соціальної педагогіки та соціальної роботи ХДУ.

Професорсько-викладацький склад кафедри намагається широко залучати майбутніх фахівців до самостійної наукової діяльності. При кафедрі діють науковий філософський гурток, психологічний клуб, здійснюється індивідуальне керівництво науковою роботою курсантів і студентів.

За останні роки кафедрою організовано й проведено науково-практичні форуми “Проблеми формування позитивного іміджу міліції” (30.09.2004 р.); “Взаємодія міліції та закладів освіти з профілактики делінквентної поведінки учнівської молоді” (28.10.2005 р.); “Партнерство міліції, органів освіти та громадськості в процесі профілактики правопорушень серед неповнолітніх” (26.10.2006 р.); “Формування позитивного іміджу міліції: проблеми та перспективи” (26.10.2007 р.).

Протягом 2007 та 2008 років викладачами кафедри захищено дисертації представлені на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук (Попович І.С. “Соціально-психологічні очікування в міжособистісній взаємодії у групах курсантів вищих навчальних закладів МВС України”, Швидкий В.О. “Особливості формування Я-концепції в професійному становленні особистості”).

Під керівництвом професорсько-викладацького складу кафедри на зовнішні конкурси були підготовлені наукові роботи курсантів і студентів, які здобули:

- на всеукраїнських конкурсах наукових робіт з кримінології та соціології “Конфлікти та злочин” в м. Луганську (ЛАВС) – II місце (двічі – 2004, 2006 рр.);
- на регіональному міждисциплінарному конкурсі з соціології та соціально-гуманітарних наук “Молоді інтелектуали за прозорість суспільства і подолання корупції” – II та III місця.

Склад кафедри:

Великий Віктор Миколайович – завідувач кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент. Закінчив з відзнакою у 1979 р. Херсонський державний педагогічний інститут. За фахом – інженер-педагог. З 1984 по 1987 рр. навчався в аспірантурі НДІ загальної педагогіки АПН СРСР (м. Москва). В цей же час захистив дисертацію з теми “Спільна діяльність школи і вищого навчального закладу з психолого-педагогічної підготовки вчителів”, яку виконав в Лабораторії проблем підготовки вчителів. Після аспірантури працював завідувачем кафедри психології і педагогіки, заступником директора з наукової роботи Херсонського обласного інституту вдосконалення

вчителів та завідувачем кафедри соціальної та правової педагогіки ХДПУ. У 1996 році додатково закінчив навчання у ХДПІ за спеціальністю “правознавство”. З 2003 року працює завідувачем кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського юридичного інституту ХНУВС. Має понад 150 наукових робіт, зокрема 5 праць, підготовлених за останній час (одній надано гриф МВС України). Під його керівництвом захищено дві кандидатські дисертації.

Кулик Валерій Сергійович – доцент, кандидат філософських наук. У 1966 році закінчив філософський факультет Ленінградського державного університету. В 1969 році – аспірантуру на кафедрі історії філософії ЛДУ. У тому ж році захистив кандидатську дисертацію з релігієзнавства. Після закінчення аспірантури працював в музеї історії релігії та атеїзму (м. Ленінград) і ряді вузів СРСР. У Херсоні працює з 1981 року – доцентом та завкафедрою філософії педагогічного інституту (університету) – 1981–2001 рр. З липня 2001 року – доцент Херсонського юридичного інституту ХНУВС. Сфера наукових інтересів – історія філософії та релігієзнавство. Ним опубліковано 10 монографій та наукових посібників.

Седова Ала Пилипівна – доцент, кандидат філософських наук. У 1969 році закінчила філософський факультет МДУ. Після закінчення факультету працювала у Новочеркаському політехнічному інституті. В 1972 році вступила в очну аспірантуру філософського факультету МДУ. Захищалася з проблем формування індивідуальної свідомості особистості у 1976 році. Після захисту була розподілена в Херсонський державний педагогічний інститут, де працювала викладачем наукового комунізму, соціології, політології до 2002 року. З 2002 року – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін у Херсонському інституті ХНУВС.

Швидкий Владислав Олегович – доцент, кандидат психологічних наук. У 1992 р. закінчив з відзнакою агрономічний факультет Херсонського сільськогосподарського інституту, а в 1996 р. – аспірантуру кафедри зрошувального землеробства даного інституту. З 1997 по 2007 рр. працював у Херсонському державному університеті (кафедра педагогіки та психології). У 2000 році одержав диплом практичного психолога у закладах освіти, отримав диплом магістра за напрямками “психологія, валеологія”. У 2007 р. захистив

кандидатську дисертацію з психології. Фахівець з психології та логотерапії. З 2007 р. працює доцентом кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського інституту ХНУВС. Захоплюється поезією – видав дві збірки віршів.

Решетняк Людмила Олександрівна – доцент, кандидат педагогічних наук. У 2000 р. закінчила факультет української філології ХДУ, отримала диплом з відзнакою за спеціальністю “вчитель української мови та літератури”: спеціалізація зарубіжна література. У 2000 р. вступила до аспірантури Криворізького державного педагогічного університету (кафедра педагогіки і психології) на стаціонарне відділення. У 2006 р. захистила дисертацію “Підвищення педагогічної майстерності вчителя літератури в системі післядипломної освіти”.

Задорожній Володимир Васильович – професор кафедри, заступник начальника інституту з наукової роботи, кандидат філософських наук.

Недзельська Наталія Іванівна – професор кафедри, кандидат філософських наук, доцент. У 1984 році закінчила Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю “філософія”. У 2004 році захистила дисертацію на тему “Роль жінки в авраамістичних релігіях”. На кафедрі соціально-гуманітарних дисциплін працює за сумісництвом з 2005 року.

Недзельський Костянтин Казимирович – професор, кандидат філософських наук, доцент. У 1983 році закінчив Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка за спеціальністю “психологія”. У 2003 р. захистив дисертацію на тему “Історіософія релігії Івана Огієнка”. На кафедрі соціально-гуманітарних дисциплін працює за сумісництвом з 2003 р.

Кафедра історії державності України та українознавства

Робота кафедри спрямована на формування у курсантів і студентів високих гуманістичних цінностей, патріотичних почуттів, активної

громадянської позиції, високого рівня культури, знань і навичок у професійній сфері. Науково-педагогічний склад кафедри забезпечує викладання 9 курсів: “Історія України”, “Історія Сучасного світу”, “Громадські об’єднання в Україні”, “Конституційні права, свободи та обов’язки людини і громадянина”, “Українська мова професійного спрямування”, “Українське ділове мовлення”, “Етика та естетика”, “Культурологія”, “Риторика”. Кафедрою забезпечується викладання на всіх факультетах і курсах початкової підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників ОВС.

Навчально-методична і наукова робота. До 2007 р. науково-педагогічний склад кафедри працював у межах міжкафедрального дослідження “Моральні та соціально-психологічні засади формування позитивного іміджу міліції” за напрямками “Історичний досвід роботи органів внутрішніх справ щодо формування іміджу міліції” і “Мовна культура міліціонера в системі формування іміджевого сприйняття ОВС як носіїв державницьких традицій”, за якими у 2005–2007 рр. було підготовлено 12 доповідей на науково-практичні конференції і видано стільки ж публікацій. З 2008 р. науково-педагогічний склад кафедри у межах нової міжкафедральної теми дослідження “Професійна підготовка правоохоронців до роботи з різними групами населення” залучився до наукового пошуку в напрямку “Професійна підготовка правоохоронців до роботи з молоддю”.

Кафедрою з 2004 р. активно залучаються курсанти і студенти до участі у міжнародному конкурсі з української мови ім. П. Яцика (керівник – викладач Гапоненко А.Д.). Кращі з них завойовували призові місця на обласних турах.

Склад кафедри. На сьогодні на кафедрі працює 5 працівників, зокрема 1 доктор наук і 3 кандидати наук:

Цибуленко Геннадій Володимирович – завідувач кафедри, кандидат історичних наук, доцент. Автор 58 наукових та навчально-методичних праць і низки методичних рекомендацій до курсів. Основні напрямки наукових інтересів – історія кредитної кооперації, аграрна історія України, історія ОВС, стародавня історія України, розвиток громадянського суспільства.

Руденко Людмила Миколаївна – доцент кафедри (за сумісництвом), доктор філологічних наук, професор. Автор близько 60 наукових та навчально-методичних праць. Основні напрямки наукових інтересів – синтаксис, семантика і стилістика української мови.

Чабан Наталія Іванівна – професор кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент. Автор 98 наукових і навчально-методичних праць. Активно залучає курсантів і студентів до участі у міжнародних та національних науково-практичних конференціях. Основні напрямки наукових інтересів – формування морально-вольових якостей особистості, морального іміджу правника, проблеми морально-етичного й естетичного виховання молоді, методика викладання художньої культури.

Цибуленко Лариса Олександрівна – доцент кафедри (за сумісництвом), кандидат історичних наук, доцент. Автор 34 наукових та навчально-методичних праць. З моменту заснування кафедри керувала кафедральним науковим гуртком. Основні напрямки наукових інтересів – історія самоврядування, політична і економічна історія України кінця XIX – початку XX століття, розвиток громадянського суспільства.

Гапоненко Алла Дмитрівна – викладач. Активно залучається до проведення службових занять у практичних підрозділах ОВС з мовної підготовки, в ході яких надає рекомендації щодо сучасних вимог діловодства та мовлення. Нею підготовлено ряд методичних рекомендацій до курсів. Основні напрямки наукових інтересів – мовна культура правоохоронця, мовні особливості виховання.

Кафедра іноземних мов

Динамізм глобальних перетворень у світі та інтеграція України у світове співтовариство зумовили зростання ролі вивчення іноземних мов у процесі формування кваліфікованого фахівця. Здійснювати цю мету покликана кафедра іноземних мов Херсонського юридичного інституту ХНУВС.

Навчальний процес забезпечується висококваліфікованим викладацьким колективом у складі 5 осіб, зокрема 1 кандидатом наук, 2 магістрами. Очолює кафедру з моменту її створення і донині кандидат педагогічних наук, доцент **Огородник Наталя Євгеніївна**.

Кафедра забезпечує викладання англійської, німецької та французької мов; курсів ділової іноземної мови, передбачених як на денній, так і на заочній формі навчання, а також на курсах початкової підготовки міліціонерів. Досягнення курсантів і студентів у навчанні іноземних мов відзначені нагородами загальноінститутських, міських та всеукраїнських олімпіад.

Навчально-методична і наукова робота. Наукова діяльність кафедри спрямована на вивчення впливу іншомовної комунікативної компетенції на рівень культури професійного мовлення майбутніх правників. Природно, що напружена наукова діяльність викладачів кафедри знаходить своє продовження у відповідних студентських пошуках. Курсанти та студенти беруть активну участь у щорічних наукових конференціях з іноземних мов – від міського до міжнародного рівнів. При кафедрі діє гурток поглибленого вивчення англійської мови, покликаний поглибити знання з іноземної мови та підвищити рівень володіння іншомовною фаховою термінологією, сприяти формуванню у курсантів і студентів первинних навичок науково-дослідної роботи та вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці. Досягнення курсантів та студентів у навчанні іноземних мов відзначено нагородами загальноінститутських, міських та всеукраїнських олімпіад. За плідну наукову роботу, високі досягнення у вихованні молодих науковців серед курсантів та студентів інституту кафедрі нагороджено Почесною грамотою.

Уклавши договори про творчу співпрацю, колектив кафедри активно співпрацює зі спорідненими кафедрами ХНУВС, Донецького інституту внутрішніх справ ЛДУВС та іншими кафедрами відповідного профілю. Основні напрямки співпраці становлять: спільні теоретико-прикладні дослідження з конкретних напрямків підготовки спеціалістів, підготовка та видання наукових та науково-методичних публікацій у співавторстві, спільне планування, організація та проведення науково-практичних семінарів, конференцій, інших науково-освітніх заходів тощо.

За роки існування значно зросла матеріально-технічна база кафедри, яка на сьогодні налічує дві навчальні аудиторії та спеціалізований навчально-методичний кабінет, обладнаний відповідною наочністю та технічними засобами навчання, що полегшують сприймання іншомовного мовлення й урізноманітнюють способи подачі навчального матеріалу.

Основними принципами організації виховної роботи кафедри є органічне поєднання навчання і виховання, максимальне використання всіх можливих форм навчального процесу для розширення світогляду, формування країнознавчих знань, збагачення культури майбутніх правників. Традиційними стають проведення Тижня іноземних мов, країнознавчих вікторин, предметних олімпіад.

Склад кафедри:

Огородник Наталя Євгенівна – завідувач кафедри, кандидат педагогічних наук, доцент. Викладає практичний курс з англійської мови професійного спрямування. Викладацький стаж – 15 років. Має понад 50 друкованих праць, з них близько 40 статей, решта – навчально-методичні матеріали різного формату. Предмет наукового дослідження на даному етапі – питання про роль іноземної мови у формуванні професійної комунікативної компетенції майбутніх правоохоронців. Є постійним головуючим на щорічному міжвузівському науково-методичному семінарі з актуальних проблем навчання іноземних мов професійного спрямування.

До розробки аспектів загальнокафедральної теми дослідження активно залучає курсантів, прищеплюючи їм навички та вміння науково-дослідної роботи. Зокрема під її керівництвом видано понад 25 статей і тез наукових доповідей та виступів курсантів на науково-практичних конференціях іноземними мовами.

Миснік Наталія Іванівна – старший викладач кафедри. Викладає курси “Іноземна мова професійного спрямування” та “Ділова іноземна мова”. Бере активну участь у науковій роботі кафедри, залучає до неї курсантів та слухачів. Займається дослідженням питання про самостійне вдосконалення іншомовних професійних знань як фактор підвищення міжнародного авторитету міліції. Організовує та проводить консультації для курсантів та слухачів, здійснює ме-

тодичне керівництво їх самостійною роботою. Є автором понад 10 наукових статей. Як висококваліфікований досвідчений фахівець є наставником молодих викладачів кафедри.

Киселевич Ірина Валентинівна – викладач кафедри. Фахівець з двох мов – англійської та французької, підготувала солідне навчально-методичне забезпечення курсу “Французька мова” з усіх аспектів процесу навчання – аудиторної, самостійної, позааудиторної роботи. Працює над удосконаленням власного рівня підготовки з урахуванням змін і вимог часу. Постійний учасник наукових конференцій та семінарів. У межах загальнокафедральної наукової теми досліджує роль фонетико-граматичного аспекту у підвищенні іншомовної мовленнєвої грамотності. З проблеми дослідження має 14 публікацій, з них 5 статей та 9 навчально-методичних розробок у вигляді рекомендацій, вказівок, довідників.

На кафедрі відповідає за науково-дослідну роботу курсантів і студентів. Керує науково-дослідним гуртком з іноземних мов, надаючи його учасникам необхідну консультативну допомогу з підготовки виступів та публікацій іноземною мовою.

Полушкіна Наталя Павлівна – викладач кафедри, магістр іноземної філології. Має високий рівень фахової підготовки, який повністю реалізує під час проведення занять, спрямовуючи курсантів та студентів на оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування на побутовому та професійному рівнях. Проводить практичні заняття з двох іноземних мов – німецької та англійської. Є перспективним науковцем. Успішно закінчила магістратуру, склала два кандидатських екзамени. Щорічно бере участь у роботі Міжнародного семінару від Німецького культурного центру Гете-інституту, результати якого у подальшому впроваджуються нею у процес навчання курсантів і студентів. Нею підготовлено понад 20 науково-методичних робіт, серед яких 12 статей та 8 навчально-методичних рекомендацій. Активно залучає курсантів та студентів до проведення власних досліджень та участі у конкурсах наукових робіт, науково-практичних конференціях, олімпіадах тощо.

Соловйова Олена Миколаївна – викладач кафедри, магістр філологічних наук. Викладає дисципліни “Англійська мова професійно-

го спрямування”, “Ділова англійська мова”. Є автором 6 наукових статей. У межах загальнокафедральної теми дослідження розробляє аспект позааудиторної роботи з іноземної мови. Активно співпрацює з науковцями споріднених кафедр інших вузів, а також з курсантами і студентами, видаючи спільні публікації.

Баркалова Марія Сергіївна – старший лаборант кафедри. Здібний та працьовитий працівник кафедри, відповідає за організаційне забезпечення роботи кафедри та ведення внутрішньої документації.

Кафедра економіки і фінансів

Історія становлення. Кафедру економіки і фінансів було створено у червні 2006 р. Матеріально-технічна база, методи і прийоми забезпечення наукової, організаційної та навчально-методичної роботи кафедри створювалися нині працюючими завідувачем кафедри **В.В. Мироновим** і викладачем кафедри **В.М. Поленчук**, які працюють на кафедрі з дня її заснування.

Сьогодення кафедри. На сьогодні кафедрою здійснюється викладання 14 дисциплін для курсантів факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання, слухачів факультету заочного та дистанційного навчання працівників ОВС, студентів юридичного факультету: основи економічної теорії; економічна теорія; принципи менеджменту; податкове право; судова бухгалтерія; судова бухгалтерія та основи аудиту; бухгалтерський облік; ефективність інновацій та інвестицій; правові основи інвестиційної діяльності; економічні основи страхового ринку; правове регулювання економічних основ страхового ринку; введення до маркетингу; кредитування; правове регулювання господарчої діяльності фірми.

Кафедра економіки і фінансів підтримує постійний зв'язок з суміжними кафедрами у вищих навчальних закладах як системи МВС, так і МОН України, а також з практичними підрозділами УМВС України в Херсонській області та установами й організаціями фінансово-кредитної сфери.

У складі кафедри працюють 4 працівники, серед яких 3 кандидати економічних наук, один магістр обліку та аудиту.

Навчально-методична і наукова робота. За час свого існування науково-педагогічним складом кафедри опубліковано понад 15 навчально-методичних комплексів, підготовлено до друку ряд навчальних посібників з дисциплін, що викладаються. За час існування кафедри її працівниками опубліковано: 9 навчальних посібників, 11 методичних рекомендацій; 12 навчально-методичних матеріалів; понад 10 наукових статей. За цей час працівники кафедри взяли участь у міжнародних, всеукраїнських і міжвузівських конференціях, на яких зроблено понад 15 доповідей.

Науковці кафедри постійно здійснюють наукові дослідження. Кафедра економіки і фінансів працює сумісно з іншими кафедрами інституту над науковою темою “Актуальні питання забезпечення майнових та немайнових прав громадян у цивільному судочинстві”.

Викладачі кафедри рецензують наукові праці, кандидатські дисертації, автореферати, виступають офіційними опонентами в спеціалізованих вчених радах.

Склад кафедри:

Миронов Віктор Вікторович – завідувач кафедри, кандидат економічних наук. Автор 54 наукових та навчально-методичних праць. Активно залучає курсантів і студентів до участі у різноманітних науково-практичних конференціях. Основні напрямки наукових інтересів – злочинність в сфері економіки.

Саврадим Вікторія Михайлівна – професор кафедри (за сумісництвом), кандидат економічних наук, доцент. Автор близько 50 наукових та навчально-методичних праць. Основні напрямки наукових інтересів – діяльність фінансово-кредитних установ.

Балахнічова Марія Михайлівна – доцент кафедри (за сумісництвом), кандидат економічних наук. Автор 28 наукових та навчально-методичних праць. Основні напрямки наукових інтересів – проблеми фінансування державного бюджету.

Поленчук Вікторія Миколаївна – викладач кафедри, магістр обліку та аудиту. Автор 14 наукових та навчально-методичних праць. Активно залучає курсантів і студентів до участі у різноманітних науково-практичних конференціях. Основні напрямки наукових інтересів – використання облікових документів при виявленні та розслідуванні корисливих злочинів.

Кафедра загальноправових дисциплін

Історія становлення та сьогодення кафедри. Кафедра загальноправових дисциплін створена 1 вересня 2006 р.

Головним завданням кафедри є підготовка майбутніх спеціалістів-юристів у галузі теорії та історії держави і права, міжнародного права, міжнародного приватного права, визначення загальноправових та спеціально правових аспектів.

Основними принципами такої підготовки є науково обґрунтоване викладання навчальних дисциплін, об'єктивне оцінювання знань, використання різноманітних методичних прийомів і засобів для більш ефективного засвоєння матеріалу, застосування новітніх технічних засобів навчання.

Навчально-методична робота. Відповідно до завдань на кафедрі викладаються наступні дисципліни: “Теорія держави і права України”; “Конституційне право України”; “Державне будівництво і місце самоврядування в Україні”; “Історія держави і права України”; “Історія держави і права зарубіжних країн”; “Державне право зарубіжних країн”; “Юридична деонтологія”; “Порівняльне правознавство”; “Основи римського приватного права”; “Міжнародне право”; “Міжнародне приватне право”; “Кримінальний процес”; “Адвокатура України”; “Складання процесуальних документів”.

Для методичного забезпечення навчальних дисциплін підготовлені посібники, рекомендації до самостійної підготовки, семінарських занять, написання курсових і контрольних робіт, підготовлено тес-

тові завдання, а також мультимедійні презентації для проведення лекційних занять.

Наукова робота. Науково-педагогічний склад кафедри займається дослідженням проблем охорони права власності в Україні, проблем теорії держави і права України.

З моменту створення кафедри опубліковано 2 монографії, 4 навчальних посібники, 6 методичних посібників, 34 наукових статей у фахових виданнях, 16 тез виступів на конференціях.

Проводиться також робота із залучення студентів до наукової діяльності кафедри, зокрема здійснюється написання рефератів, наукових доповідей, статей.

Склад кафедри:

Галуцько Валентин Васильович – завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент;

Шикшина Марія Леонтіївна – доцент кафедри, заслужений юрист України;

Божок Григорій Денисович – старший викладач кафедри, магістр права;

Бойков Олег Юрійович – викладач кафедри, магістр історії;

Мкртчян Роман Сейранович – викладач кафедри, магістр права.

Кафедра цивільного і екологічного права

Склад кафедри:

Лазаренко Яків Іванович – доцент кафедри, кандидат юридичних наук. Народився 29 квітня 1943 року в с. Підстепне Цюрупинського району Херсонської області. Служив в МВС України з 1968 по 2006 рр. З 1999 р. по теперішній час працює в Херсонському юридичному інституті ХНУВС.

В 1992 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидат юридичних наук по темі “Адміністративно-правова охорона лісів України”. Має понад 40 наукових публікацій у фахових виданнях, посібники, є співавтором коментаря Закону України “Про міліцію”.

Займається дослідженнями в напрямі запобіжних мір в сфері охорони навколишнього середовища.

Викладає дисципліни: “Екологія”, “Екологічне право”, “Аграрне право”, “Основи адвокатської діяльності в сфері охорони довкілля”.

Жильцов Олександр Леонідович – доцент кафедри, кандидат юридичних наук. Народився 7 червня 1964 року в с. Дібрівка Миргородського району Полтавської області. В МВС служив з 1991 по 2005 рр.

На сьогоднішній день очолює юридичний факультет Херсонського юридичного інституту, та на посаді доцента кафедри цивільного і екологічного права викладає дисципліну “Цивільний процес” як на денній, так і на заочній формі навчання.

Боднарчук Інна Олексіївна – старший викладач кафедри за сумісництвом. Народилася 8 лютого 1975 р. у м. Копиченці Гусятенського району Тернопільської області.

Працює в ТВПМ ДПУ у м. Херсоні, ст. оперуповноваженим податкової міліції. З жовтня 2007 р. – за сумісництвом в ХЮІ ХНУВС, старшим викладачем кафедри цивільного та екологічного права, викладає “Цивільне право”. З листопада 2007 р. – керівник юридичної клініки.

Риженко Ірина Миколаївна – викладач кафедри. Народилася 1 грудня 1977 року. В інституті працює з листопада 2000 року. Приймає активну участь у громадському житті інституту. З 2007 року обрана головою комісії ФСС з ТВП Херсонського юридичного інституту ХНУВС.

Викладає дисципліну “Цивільне та сімейне право” на денній та заочній формі навчання. Здійснює керівництво науковою роботою студентів, виконує функції куратора.

Має наукові публікації у фахових виданнях, працює над дисертаційним дослідженням.

Факультет підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання

Сьогодні керівний склад факультету представлений висококваліфікованими фахівцями, які мають багатий досвід роботи в ОВС. Факультет очолює полковник міліції **Гусак Ю.О.**, який понад 20 років працював у слідчих підрозділах, зокрема й на керівних посадах. Нещодавно був призначений на посаду заступника начальника інституту зі строювої частини. Заступники начальника факультету – підполковник міліції **Новіков А.Р.** (працював заступником начальника Суворовського відділу міліції ХМВ УМВС України в Херсонській області), підполковник міліції **Рудь С.М.** (з 1983 р. – у навчальному закладі, з 1985 року працює на керівних посадах).

Структурно факультет складається з 4 навчальних курсів загальною чисельністю 520 курсантів. Штатна чисельність постійного атестованого складу факультету – 16 працівників.

Навчальні курси очолюють досвідчені працівники міліції – капітан міліції **Луцюк О.М.**, капітан міліції **Коваленко А.А.**, майор міліції **Підгірний В.І.**, капітан міліції **Лапчук В.С.**

Станом на 1 січня 2008 року на факультеті навчається 501 курсант, з них:

	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	Всього
Юнаки	106	103	88	96	393
Дівчата	32	34	24	18	108
Всього	138	137	112	114	501

Функції факультету. Є основним організаційно-адміністративним, навчально-науковим структурним підрозділом Херсонського юридичного інституту ХНУВС, комплектується постійним і перемінним складом згідно зі штатним розкладом інституту.

Факультет здійснює підготовку юристів за державним замовленням, спеціальність “Правознавство”, спеціалізація – слідчо-криміналістична.

Діяльність факультету базується на основі чинного законодавства України, наказів і розпоряджень МВС України, ректора ХНУВС, начальника інституту, а також Статуту інституту.

Головне призначення факультету – всебічна підготовка висококваліфікованих фахівців для слідчих підрозділів ОВС України, виховання курсантів в дусі безмежної відданості народові України, вірності Присязі працівника ОВС України, готовності до захисту інтересів держави та громадян, формування у них високих моральних якостей – стійкості, мужності, героїзму, самовідданості, чесності та безкомпромісності у виконанні службових обов'язків, високої вимогливості до себе й оточуючих, почуття товариства, сумлінного ставлення до навчання, виконання службових обов'язків, непримиримості до порушень дисципліни та законності, формування свідомого ставлення до суспільного та службового обов'язку, суворого дотримання норм і принципів моралі, службової етики, виховання високої загальної та професійної культури.

Навчальна та наукова робота. Організація навчального процесу здійснюється на підставі вимог сучасної педагогічної науки із залученням провідних професорів, доцентів інституту, досвідчених керівних і практичних працівників правоохоронних органів. Керівництвом факультету постійно вивчається передовий досвід організації навчання курсантів у вищих навчальних закладах освіти системи МВС України, що узагальнюється та впроваджується в діяльність факультету.

Факультетом налагоджено тісну взаємодію з УМВС областей та на транспорті, з міськрайорганами внутрішніх справ. Так, у лютому 2008 року між Херсонським юридичним інститутом ХНУВС та УМВС України в Херсонській області укладено договір та спільне розпорядження про наукове, навчальне, методичне й практичне співробітництво, складовими якого є:

- взаємна співпраця, спрямована на формування позитивного іміджу міліції України та належну підготовку професіоналів-правоохоронців;

- участь у підготовці науково-практичних та навчально-методичних розробок, навчальних посібників, здійснення рецензування зазначених праць;
- спільне планування, організація та проведення, а також участь практичних працівників з науково-педагогічним складом у науково-практичних і методичних семінарах, конференціях, інших науково-освітнянських заходах, нарадах, брифінгах, тактичних навчаннях, охороні громадського порядку та інших заходах, що проводитимуться сторонами сумісно;
- взаємне консультування, інформаційне забезпечення та відображення на шпальтах газет, в ефірі ЗМІ результатів взаємної співпраці;
- надання іншої взаємодопомоги за домовленістю сторін.

За час свого існування факультет випустив понад 800 фахівців, яким присвоєно звання лейтенанта міліції. Випускники факультету працюють майже в усіх областях України. Багато з них сьогодні займають посади керівників обласних служб міліції, працюють у центральному апараті МВС України, захистили дисертації та плідно займаються науково-дослідною й педагогічною діяльністю.

Для підготовки майбутніх науковців створено наукове товариство курсантів і студентів, члени якого щорічно стають переможцями та дипломантами загальнодержавних студентських олімпіад з правових наук, а найбільш обдаровані рекомендуються до вступу в ад'юнктуру провідних вищих навчальних закладів.

З моменту створення курсанти факультету постійно беруть участь у різноманітних міжвузівських і інститутських науково-практичних конференціях, у міжвузівських, державних та інститутських конкурсах наукових робіт. 135 курсантів факультету є членами 8 наукових гуртків, створених на кафедрах інституту. 22 курсанти є членами Центру правової допомоги населенню. Члени центру проводять лекції у навчальних закладах міста, здійснюють прийом громадян на дільничних пунктах охорони громадського порядку міста тощо.

Виховна, культурно-масова та спортивна робота. Значна увага приділяється вихованню у курсантів поваги до обраної професії, підвищенню загального рівня культури та світогляду. З цією метою

в інституті організуються та проводяться різноманітні заходи: урочисті військові ритуали, присвячені прийняттю першокурсниками Присяги на вірність українському народу, щорічні випуски офіцерів міліції з посвяченням їх у правоохоронці, зустрічі з практичними працівниками, ветеранами ОВС і Великої Вітчизняної війни, провідними діячами культури та мистецтв.

22 курсанта факультету є учасниками художньої самодіяльності, неодноразово ставали лауреатами міжрегіональних фестивалів і різноманітних оглядів-конкурсів. З курсантів факультету створений духовий оркестр.

Курсанти факультету стали лауреатами 1-го Всеукраїнського фестивалю пісні і танцю “Оберіг” та переможцями у конкурсі художньої самодіяльності “Краща пара” серед ВНЗ м. Херсон.

Команда КВН брала участь та стала напівфіналістами Херсонської ліги КВН на Кубок мера.

Ансамбль сучасного танцю у складі 12 курсантів посів 1 місце на чемпіонаті Херсонської області з сучасного та естрадного танцю.

37 курсантів взяли участь у міських заходах “Вулиця сміху”, присвячених Дню сміху.

15 курсантів виступили з концертною програмою для ветеранів “Заспіваємо, друзі” в УМВС Херсонської області до Дня перемоги.

12 курсантів виступили на Гала-концерті “Останній дзвоник”, присвяченому випускникам загальноосвітніх шкіл м. Херсон.

18 курсантів виступили з концертною програмою у благодійному святі для вихованців Обласного інтернату, присвяченою Дню захисту дітей.

Для набуття і зміцнення сили та загартованості, спритності, швидкості орієнтування та реакції, здатності успішно діяти в умовах значного фізичного та психологічного навантаження, досягнення високого рівня навчально-виховного процесу та фізичного виховання курсантів керівництво факультету сприяє створенню належних умов для участі курсантів у різноманітних спортивних секціях. Так, в інституті створено 10 спортивних секцій, в яких займаються

понад 120 курсантів факультету та здійснюють підготовку збірні команди навчального закладу для участі у змаганнях різного рівня. Збірна команда навчального закладу у змаганнях на першість облради “Динамо” щорічно посідає перші та призові місця зі стрільби з бойової зброї, військово-прикладних видів спорту, легкої атлетики, боротьби самбо, волейболу та інших видів спорту, а також у чемпіонаті МВС України з легкоатлетичного кросу серед вищих навчальних закладів системи МВС та в студентських універсіадах серед ВНЗ м. Херсона.

Факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС

Підготовка фахівців з вищою юридичною освітою для ОВС за заочною формою навчання в Херсонському юридичному інституті ХНУВС започаткована у 1996 році.

Наказом МВС України від 08.04.2006 року № 350 “Про затвердження штату Харківського національного університету внутрішніх справ” в структурі Херсонського юридичного інституту ХНУВС створено факультет заочного та дистанційного навчання працівників ОВС.

Структурно факультет складається з 5-х навчальних курсів.

Сьогодні керівний склад факультету представлений висококваліфікованими фахівцями, які мають багатий досвід роботи в ОВС. Факультет очолює підполковник міліції **Горішній Олег Олександрович** (на посаді начальника факультету з листопада 2004 року, понад 10 років працював у слідчих підрозділах, зокрема на керівних посадах).

Функції факультету:

1. Ступенева підготовка за заочною формою навчання фахівців для ОВС освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “спеціаліст” за спеціальністю “Правознавство”:

- на базі повної загальної середньої освіти з терміном навчання 5 років, щорічний набір – 80 осіб;
- на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” з терміном навчання 3 роки, щорічний набір – 30 осіб.

Загалом щорічний набір становить 110 осіб. Зараз на факультеті навчається 409 слухачів.

2. Формування у слухачів сумлінного ставлення до навчання, виконання службових обов’язків, непримиримості до недоліків, порушень дисципліни та законності, прагнення стати висококваліфікованими спеціалістами.

3. Набуття та закріплення у слухачів високих моральних якостей, високої вимогливості до себе і оточуючих, почуття товарищескості.

4. Формування свідомого ставлення до суспільного та службового обов’язку, суворого дотримання норм і принципів моралі, службової етики, виховання високої загальної та професійної культури.

5. Вивчення організації навчання слухачами у вищих навчальних закладах освіти системи МВС України, узагальнення передового досвіду навчальної, наукової та виховної роботи, а також його впровадження в діяльність факультету.

6. Прищеплення слухачам стійкої потреби у самоосвіті та вмінні самостійної роботи з підвищення професійних знань.

7. Взаємодія з УМВС областей та на транспорті, міськрайорганами внутрішніх справ в організації підбору кандидатів в слухачі, а також у здійсненні зворотного зв’язку з випускниками факультету.

На факультеті працює 5 осіб:

- начальник факультету – підполковник міліції Горішній Олег Олександрович;
- заступник начальника факультету – майор міліції Горшков Дмитро Юрійович;
- старший інспектор – підполковник міліції Марар Олександр Валентинович;

- інспектор – старший лейтенант міліції Пироженко Інна Євгенівна;
  - методист – Задорожня Валентина Василівна.
-
-

Юридичний факультет

Історія становлення. Юридичний факультет Херсонського юридичного інституту ХНУВС був створений у 2006 році згідно з наказом МВС України № 350 від 08.04.2006 р. Першим деканом факультету була **Цибуленко Лариса Олександрівна**, кандидат історичних наук, доцент, яка працювала на цій посаді до грудня 2007 р. Незважаючи на нетривалий час роботи на цій посаді, вона зробила значний внесок у становлення та розвиток факультету.

Сьогодення факультету. Юридичний факультет здійснює підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр”, “спеціаліст” за напрямом підготовки “Право”, спеціальністю “Правознавство”, спеціалізація “господарсько-правова” на госпрозрахункових (платних) засадах.

Ліцензійний обсяг – за денною формою навчання – 70 осіб, термін навчання – 5 років; за заочною – 100 осіб: 75 осіб – термін навчання 5 років (на базі повної загальної середньої освіти) і 25 осіб – 3 роки (на базі освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст-юрист” вищої, неюридичної освіти).

Кількість студентів юридичного факультету станом на 06.03.2008 р. становить:

- денна форма навчання (за контрактом) – 302 студенти;
- заочна форма навчання (за контрактом) – 331 студент.

Навчально-виховний процес у студентів денної та заочної форми навчання забезпечують три кафедри юридичного факультету: цивільного і екологічного права; загальноправових дисциплін; економіки і фінансів, а також відповідні кафедри інституту.

Особовий склад факультету:

Жильцов Олександр Леонідович – декан юридичного факультету, кандидат юридичних наук;

Кривцун Борис Петрович – заступник декана;

Бойкова Євгенія Леонідівна – методист факультету;

Гиніна Любов Іванівна – старший інспектор;

Оксенюк Яна Іванівна – старший інспектор;

Діденко Альона Миколаївна – інспектор.

Навчально-методичний відділ

Головна мета діяльності інституту полягає у підготовці згідно з державним замовленням і договірними зобов'язаннями висококваліфікованих фахівців для підрозділів слідства та дізнання ОВС України, інших правоохоронних органів, а також для підприємств та установ.

Тому навчально-методичний відділ, який забезпечує організацію навчального процесу, завжди вважався центральним підрозділом інституту.

Навчально-методичний відділ безпосередньо підпорядкований першому заступнику начальника інституту з навчальної та методичної роботи, а через нього – начальнику інституту. Розпорядження навчально-методичного відділу є обов'язковими для факультетів, кафедр, бібліотек, науково-педагогічного складу та навчально-допоміжного персоналу інституту.

Навчально-методичний відділ працює в тісному контакті з факультетами, кафедрами, відділами та іншими структурними підрозділами інституту, координуючи та контролюючи їх роботу в частині планування, організації та здійснення підготовки фахівців за всіма формами навчання.

До головних функцій навчально-методичного відділу належать:

- розробка робочих навчальних планів інституту на підставі типових навчальних планів Харківського національного університету внутрішніх справ, графіків навчального процесу за денною формою навчання;
- розробка у взаємодії з факультетами розкладів навчальних занять та інших документів з організації навчального процесу;
- координація роботи факультетів і кафедр щодо планування та організації навчального процесу, аналіз стану навчальної та навчально-методичної роботи кафедр і розробка заходів щодо її вдосконалення;
- координація планування та обліку на кафедрах навчального навантаження науково-педагогічного складу, контроль за його виконанням;
- організація семестрових і випускних екзаменів, забезпечення діяльності Державних екзаменаційних комісій;
- координація роботи факультетів і кафедр із проведення навчальної практики та стажування;
- забезпечення роботи Методичної ради інституту, школи педагогічної майстерності для молодих викладачів
- координація роботи із впровадження в навчальний процес сучасних педагогічних технологій та методів навчання, технічних засобів і комп'ютерної техніки;
- облік та аналіз успішності навчання курсантів, студентів і слухачів, контроль за своєчасним відпрацюванням академічної заборгованості;
- підготовка документації для ліцензування освітньої діяльності та акредитації навчального закладу;
- забезпечення державних вимог до офіційного документування результатів освітньої діяльності.

Свою роботу навчально-методичний відділ інституту здійснює у взаємодії з центром організації навчальної роботи та використання новітніх освітніх технологій ХНУВС.

Навчально-методичний відділ бере свій початок з 31 травня 1973 року, тобто з першого дня заснування відомчого навчального

закладу. Повторюючи кроки становлення навчального закладу, цей структурний підрозділ отримував нові функції та змінював назву:

- навчальний відділ Міжреспубліканської школи підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР (31.05.1973 р.), Херсонської середньої спеціальної школи міліції МВС СРСР (27.05.1983 р.), Херсонського училища міліції МВС України (1988 р.);
- навчально-методичне відділення Херсонського факультету ЗЮІ МВС України (29.05.1997 р.);
- навчально-методичний відділ Херсонського юридичного інституту НУВС (13.03.2002 р.).

Сьогодні навчально-методичний відділ очолює полковник міліції **Барановська Олена Миколаївна** – досвідчений фахівець-практик та викладач, яка розпочала службу в ОВС з 1985 року на посаді слідчого Н. Сірогозького РВВС. У 2004 році була призначена заступником начальника ГУ – начальником слідчого управління ГУ МВС України в АР Крим. З 2005 року Барановська О.М. розпочала наукову та навчальну діяльність на посаді старшого викладача кафедри ОРД та СТ Кримського юридичного інституту ХНУВС.

Відповідно до ліцензії Міністерства освіти та науки України від 24.05.2006 року (серія АВ № 048669) нашим інститутом здійснюється підготовка:

- бакалаврів, спеціалістів за напрямом “Право, спеціальністю Правознавство” (ліцензований обсяг 210 осіб – денна форма навчання, 210 осіб – заочна форма навчання) за спеціалізаціями: слідство та дізнання (бюджет), господарсько-правова (госпрозрахунок);
- підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ України (ліцензований обсяг – 250 осіб);
- підготовка до вступу у вищі навчальні заклади громадян України (ліцензований обсяг – 300 осіб).

Ключовим завданням інституту та навчально-методичного відділу на поточному етапі є реформування навчального процесу з метою переходу на міжнародні стандарти освітньої діяльності.

Відповідно до типового навчального плану МВС України, затвердженого 1 вересня 2006 року, та навчального плану Харківського національного університету внутрішніх справ, Херсонський юридичний інститут ХНУВС з 2006-2007 навчального року розпочав підготовку фахівців за денною та заочною формами навчання (як за державним замовленням, так і на госпрозрахункових засадах) за кредитно-модульною системою.

Впровадження кредитно-модульної системи в інституті здійснюється у двох напрямках .

Перший – це створення об’єктивних умов для впровадження кредитно-модульної системи. При наявності нових норм часу і навчальних планів це означає, по-перше, якісну переробку навчально-методичного забезпечення дисциплін з урахуванням самостійної роботи курсантів та студентів; по-друге, суттєве нарощування матеріальної бази та інформаційного забезпечення навчального процесу – комп’ютерного оснащення, бібліотечних фондів, можливостей доступу до інформаційних ресурсів інституту та всесвітньої комп’ютерної мережі.

Другим напрямком є інформаційна і психологічна підготовка викладацького складу, курсантів та студентів до нової структури та принципів організації навчального процесу.

Відповідно до вимог Болонського процесу навчання у вищому навчальному закладі все більше спирається на самостійну діяльність курсантів. Тому сьогодні завдання науково-педагогічного складу інституту полягає не тільки в тому, щоб забезпечити засвоєння майбутніми правоохоронцями необхідних професійних знань, умінь, навичок, але і в тому, щоб сформувані в них потребу до постійного самовдосконалення професійної майстерності.

Для проведення занять на належному рівні у процесі викладання нормативних і професійно-орієнтованих навчальних дисциплін використовуються як апробовані, так і новітні методики навчання: ситуативні, рольові та ділові ігри, круглі столи, заняття-бесіди, метод роботи малих груп з індивідуальними завданнями, які дозволяють підвищити рівень оволодіння курсантами та студентами знаннями, вміннями, навичками. З метою узагальнення передових форм

навчання на базі навчального закладу згідно із планом, щоквартально проводиться методологічний семінар з питань розробки та впровадження новітніх технологій в підготовку фахівців ОВС.

При викладанні фахових і загальноюридичних дисциплін використовуються цифрова проекційна техніка, аудіотехніка, відеотехніка, тренажери, макети (зокрема макети кримінальних і цивільних справ) та інші засоби наочності.

Для вдосконалення фахових вмінь та навичок курсантів і студентів в інституті функціонують: криміналістичний полігон, навчальний райвідділ, кабінети спеціальної техніки, вогневої підготовки, правил дорожнього руху, українознавства; класи оперативнорозшукової діяльності; класи іноземної мови; стрілецький тир; три спортивні зали тощо.

Для забезпечення практичної направленості навчального процесу існує практика проведення навчальних занять на базі практичних підрозділів та залучення ветеранів, пенсіонерів ОВС і працівників ОВС до проведення навчальних занять в інституті.

Викладацьким складом кафедр інституту забезпечується проведення практичних занять в умовах, наближених до реальних, із застосуванням спеціальних засобів, які знаходяться на озброєнні в ОВС.

З метою вдосконалення навчально-виховного процесу, розгляду найбільш важливих питань організації навчально-методичної роботи організовано роботу Методичної ради інституту, де розглядаються питання щодо узагальнення роботи кафедр з вивчення передового досвіду галузевих служб міліції та його використання в навчальному процесі; впровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес кафедрами інституту; методики проведення модульних контрольних робіт; використання електронних підручників і посібників у навчальному процесі інституту, зокрема з навчальних дисциплін, які недостатньо забезпечені навчально-методичною літературою; впровадження передового практичного досвіду та новітніх технологій у навчальний процес на кафедрах.

Для удосконалення педагогічної майстерності, розвитку творчого потенціалу молодих викладачів і надання їм практичної допомоги в

професійній діяльності на базі кабінету педагогічної майстерності інституту працює Школа молодого викладача. Заняття там проводяться керівництвом інституту та досвідченими фахівцями.

Значна увага приділяється інформаційному забезпеченню навчального процесу.

Всі навчальні дисципліни, які викладаються на кафедрах, забезпечені навчально-методичною літературою (навчальними посібниками, методичними вказівками тощо). Впроваджена правова інформаційно-пошукова система “Ліга-Закон”, яка використовується під час проведення навчальних занять з дисциплін юридичного профілю.

Бібліотечні фонди постійно оновлюються – як за рахунок придбання навчальної літератури, так і шляхом підготовки та друку власних видань. З метою вдосконалення та автоматизації бібліотечарських технологічних процесів впроваджена розроблена фахівцями ХНУВС бібліотечарська інформаційна система “Університетська бібліотека”.

У 2008 році обладнано комп’ютерний клас при загальній бібліотеці інституту, завдяки якому курсанти та студенти мають змогу у позанавчальний час користуватися інформаційними ресурсами локальної мережі та Інтернет.

На центральному сервері локальної мережі зберігається в електронному вигляді вся навчально-методична література, яка була підготовлена викладачами кафедр, а також електронні підручники інших авторів. Загалом у локальній мережі розміщено понад 6000 документів з зазначеного переліку у форматі документів Microsoft Word та близько 1000 – у форматі електронних книг (PDF).

Окрім заходів з інформаційного забезпечення навчального процесу, використовуються комп’ютерні програми, які дозволяють реалізувати сучасні педагогічні технології. Наприклад, розроблена фахівцями інформаційно-технічного відділення НМВ система автоматизованого контролю знань “Екзаменатор” надає можливість викладачам створювати комп’ютерні тести для проведення проміжного та підсумкового контролю знань курсантів, студентів і слухачів і

створила потенційні можливості визначення особистого рейтингу суб'єкта навчання в межах групи або курсу.

Навчально-методичним відділом та керівництвом факультетів і курсів здійснюється аналіз навчання курсантів та студентів за підсумками кожного тижня. Поточна та підсумкова успішність накопичується в електронному вигляді та аналізується за допомогою автоматизованої інформаційної системи “Аналіз успішності”, створеної інформаційно-технічним відділенням НМВ.

Всі пропуски занять та отримані курсантами і студентами незадовільні оцінки у обов'язковому порядку відпрацьовуються. Науково-педагогічний склад кафедр постійно проводить індивідуальні та групові консультації відповідно до затверджених на кафедрах графіків.

Склад навчально-методичного відділу:

Начальник НМВ – полковник міліції **Барановська Олена Миколаївна**, у 1985 році закінчила Харківський юридичний інститут (освіта вища юридична).

Заступник начальника НМВ – майор міліції **Шавалда Світлана Григорівна**, у 1991 році закінчила Тюменський державний університет, у 1993 році – Миколаївський державний педагогічний інститут (освіта вища педагогічна).

Викладач-методист НМВ – старший лейтенант міліції **Пономарьов Олексій Олександрович**, у 2003 році закінчив наш інститут, у 2007 році – Херсонський державний аграрний університет (освіта вища юридична, вища економічна), навчається в магістратурі Київського національного університету внутрішніх справ.

Викладач-методист НМВ – старший лейтенант міліції **Чеботарьова Ольга Геннадіївна**, у 2002 році закінчила Мелітопольський педагогічний університет (освіта вища педагогічна).

Методист НМВ – **Тесленко Альона Василівна**, у 2007 році закінчила Херсонський державний педагогічний університет (освіта вища педагогічна).

До складу навчально-методичного відділу входять група практичного навчання, група дистанційного навчання та інформаційно-технічне відділення.

Група практичного навчання у взаємодії з керівництвом факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства і дізнання забезпечує організацію та проведення навчальних практик і стажування курсантів інституту, здійснює контроль за їх проходженням, узгальнює підсумки практик та стажування.

Старший викладач-методист групи практичного навчання – лейтенант міліції **Костенко Наталія Євгенівна**, у 2002 році закінчила Херсонський державний педагогічний університет, у 2003 році – магістратуру ХДПУ (освіта вища педагогічна).

Викладач-методист групи практичного навчання НМВ – старший лейтенант міліції **Дундич Лейла Валєддинівна**, у 2005 році закінчила Херсонський юридичний інститут НУВС, у 2006 році – магістратуру ХНУВС, навчається в ад'юнктурі ХНУВС.

Викладач-методист групи практичного навчання – молодший лейтенант міліції **Косіченкова Ірина Андріївна**, у 2007 році закінчила Харківський державний університет харчування та торгівлі (освіта базова вища).

Група дистанційного навчання координує роботу кафедр щодо впровадження та розвитку дистанційної освіти та інших сучасних технологій навчання.

Старший викладач-методист групи дистанційного навчання НМВ – майор міліції **Слушаєва Лариса Леонідівна**, у 1996 році закінчила Херсонський державний педагогічний інститут ім. Н.К. Крупської, у 2006 році – Херсонський юридичний інститут ХНУВС (освіта вища педагогічна, вища юридична).

Оператор комп'ютерного набору – **Сатир Олена Олександрівна**, у 1989 році закінчила Херсонське медичне училище (освіта середня спеціальна).

Інформаційно-технічне відділення навчально-методичного відділу

Інформаційно-технічне відділення є структурним підрозділом навчально-методичного відділу інституту. Відділення було створене у 2006 році на базі групи технічних засобів навчання.

Відбулася не просто зміна назви та розширення штату. Статус та функції цього оновленого підрозділу більш повно відображають сучасну сутність технічного забезпечення навчального процесу.

Діяльність відділення. Нині співробітники відділення безпосередньо забезпечують всі аспекти використання комп'ютерної техніки в інституті, здійснюючи:

- планування заходів з інтенсифікації навчального процесу за рахунок впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та автоматизації управління навчальним закладом;
- створення програмного забезпечення для використання у навчальному процесі та діяльності структурних підрозділів інституту;
- розробку методичних вказівок та рекомендацій, консультування співробітників інституту з питань використання комп'ютерної техніки у професійній діяльності;
- вивчення та впровадження новітніх технологій і програмного забезпечення, узагальнення й використання позитивного досвіду ХНУВС та інших навчальних закладів;
- подальше розширення локальної комп'ютерної мережі;
- технічне обслуговування та ремонт комп'ютерної техніки;
- обслуговування програмного забезпечення на серверах і робочих станціях з метою забезпечення його належного функціонування;
- поточне адміністрування домену інституту, забезпечення інформаційної безпеки в локальній мережі та контрольованого доступу до ресурсів серверів локальної мережі й до мережі Інтернет;
- ведення статистичних обліків та аналіз результатів використання комп'ютерної техніки у навчальному процесі.

Таким чином, історія та сьогодення ІТ відділення невід’ємно пов’язані з процесами використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному закладі.

Загальна кількість комп’ютерів в інституті становить на сьогоднішній день 200 одиниць, у тому числі 10 серверів. Лише у 2007/2008 навчальному році було придбано 50 комп’ютерів.

Близько 80% від загальної кількості комп’ютерів підключені до інститутської локальної мережі.

Інститут має безлімітне підключення до мережі Інтернет. Усім користувачам домену інституту надається контрольований доступ до всесвітньої мережі.

Підтримується безперебійна робота інститутських поштового та веб-серверів (адреса останнього: <http://www.kli.kherson.ua>). Щомісяця реєструється понад 1000 відвідувань веб-сайту зовнішніми відвідувачами. Кожна кафедра та відділ має щонайменше одну поштову скриньку на інститутському поштовому сервері.

Значна увага приділяється інформаційному забезпеченню навчального процесу.

Вся навчально-методична та наукова література, підготовлена науково-педагогічним складом інституту, існує в електронному вигляді. Ця література, а також інші навчальні матеріали розміщуються на центральному інститутському файловому сервері, де вони доступні для користувачів локальної комп’ютерної мережі. Загальний обсяг цих документів перевищує 20 гігабайт.

Всі категорії користувачів, у тому числі курсанти та студенти, мають право доступу до цих ресурсів; можливість оновлення опублікованих документів та додавання нових мають співробітники кафедр – в межах свого підрозділу.

Розроблена та використовується система автоматизованого контролю знань “Екзаменатор” – універсальна оболонка, для якої професорсько-викладацьким складом кафедр підготовлено біля 350 тестових модулів з 45 дисциплін. Програма широко використовується для поточного та підсумкового контролю успішності. Застосову-

ються також комп'ютерні програми, орієнтованих на зміст конкретних навчальних дисциплін юридичного профілю.

В діяльності інституту використовуються понад 10 автоматизованих інформаційних систем, з них майже половина – власної розробки.

Триває наповнення електронного каталогу бібліотекарської інформаційної системи Unilib. На поточний час описано всі книги, що були придбані інститутом з 2005 року включно.

В діяльності навчально-методичного відділу використовується АІС “Розклад занять”, призначена для автоматизованого складання розкладу занять, та АІС “Аналіз успішності”, призначена для накопичення поточних і підсумкових оцінок та аналізу успішності курсантів та студентів.

Дві автоматизовані інформаційні системи було розроблено протягом 2007 року: АІС “Плагіат”, призначену для контролю за унікальністю текстів письмових робіт – курсових та контрольних робіт курсантів, студентів та слухачів інституту, та АІС “Навантаження”, призначену для автоматизації складання планів навчального навантаження науково-педагогічного складу кафедр і звітів по його виконанню.

Під час проведення вступних іспитів використовуються інформаційні системи “Абітурієнт” та “Вступні іспити”, призначені для автоматизації обліку особових справ кандидатів на навчання, аналізу результатів складання вступних іспитів та складання регламентованої та внутрішньо-інститутської звітності.

ППС “Ліга: Закон” використовується у викладанні всіх дисциплін юридичного профілю.

Діяльність відділу фінансових ресурсів та економіки автоматизована шляхом використання інформаційної системи “ІС-Бухгалтерія”.

Керівництво навчального закладу завжди приділяло значну увагу інформатизації діяльності навчального закладу. Тому інформаційно-технічне забезпечення Херсонського юридичного інституту ХНУВС перебуває на досить високому рівні і постійно підвищується.

Особовий склад відділення складається з трьох осіб:

Шорохов Олексій Валерійович – начальник відділення, кандидат технічних наук, підполковник міліції (1972 р.н., інженер електронної техніки за фахом. У 1994 р. закінчив Херсонський індустріальний інститут. До служби в міліції працював інженером-програмістом у ЮЦ Херсонського суднобудівного заводу, старшим науковим співробітником Херсонського філіалу інституту фізики напівпровідників НАН України. Дисертацію захистив у 1997 р.). До навчального закладу прийшов у 1998 році. До 2001 р. працював науковим співробітником науково-дослідного та редакційно-видавничого відділення, після цього – старшим інженером-програмістом групи ТЗН.

Ізмайлов Ігор Васильович – старший інженер-електронник відділення, підполковник міліції (1965 р.н., інженер з експлуатації радіоелектронних засобів за фахом. У 1986 році закінчив Красноярьське вище командне училище радіоелектроніки військ ППО. З 1986 по 1993 роки проходив службу на різних посадах у військах протиповітряної оборони Закавказького військового округу. Закінчив службу в збройних силах капітаном, на посаді інженера служби озброєння радіотехнічної бригади ППО. З 1993 по 1995 служив старшим інспектором-інженером державної служби охорони Суворівського району м. Херсона). З 1995 р. по теперішній час виконує у навчальному закладі функції інженера-електронника та системного адміністратора.

Саунін Роман Дмитрович – старший інженер-програміст, лейтенант міліції (1982 р.н., у 2004 році закінчив Херсонський державний технічний університет та здобув кваліфікацію спеціаліста за спеціальністю “Комп’ютерні системи та мережі”. До вступу на службу до ОВС працював в АТ “Медтехніка” на посаді програміста, проходив строкову службу у Збройних силах України. В інституті з 2007 року.

Відділ організації наукової роботи

Склад відділу. Колектив відділу організації наукової роботи сьогодні складається з досвідчених працівників як у педагогічній сфері, так і в технічній.

Задорожній Володимир Васильович – начальник відділу, заступник начальника інституту з наукової роботи, кандидат філософських наук, полковник міліції у відставці (1952 р.н., закінчив філософський факультет Московського державного університету, там же вчився в аспірантурі та захистив кандидатську дисертацію, працював у Херсонському філіалі МКІ, з 1983 р. – у навчальному закладі), у доробку – близько 30 науково-методичних посібників і методичних розробок;

Демченко Володимир Миколайович – старший науковий співробітник, кандидат філологічних наук, доцент, підполковник міліції (1960 р.н., закінчив ХДПІ, вчився в аспірантурі ОДУ, захистив кандидатську дисертацію, працював у ХДПУ 10 років, де отримав звання доцента), займається видавничою діяльністю (редагування наукових і навчально-методичних праць, підготовка їх до друку та видання), у доробку – 65 наукових і навчально-методичних праць, зокрема три монографії.

Глоба Катерина Павлівна – науковий співробітник, старший лейтенант міліції (1980 р.н., закінчила наш інститут, нині – у декретній відпустці – доглядає дитину).

Смагіна Аліса Анатоліївна – науковий співробітник (1972 р.н., закінчила Херсонський індустріальний інститут за спеціальністю “інженер електронної техніки”, мати двох дітей), займається підготовкою до зовнішніх і внутрішніх конференцій, плануванням і контролем наукової роботи в інституті, науковою роботою курсантів;

Маленкова Світлана Анатоліївна – інспектор (1974 р.н., закінчила ХДПУ за спеціальністю “вчитель української мови і літератури”, має досвід педагогічної роботи в школі), займається науковою роботою студентів.

Наталія В'ячеславівна Білясова – оператор друкарського устаткування (1962 р.н., у навчальному закладі – з 1996 р., у відділі – з 2002 р., мати двох дітей), займається веденням документації відділу, розмножувальними роботами на ризографі.

Відділ роботи з персоналом

Відділ роботи з персоналом є окремим структурним підрозділом, який безпосередньо підпорядковується начальнику інституту. Основними завданнями ВРП є:

- Забезпечення комплектування штатної чисельності ХЮІ ХНУВС і контроль за проходженням служби постійним та перемінним складом інституту.
- Облік, оформлення та ведення особових справ постійного та перемінного складу відповідно до вимог наказів МВС № 010-2001, 1276-2005.
- Забезпечення зберігання особових справ, жетонів з особистими номерами, перепусток.
- Контроль за дотримання дисципліни та законності постійним та перемінним складом інституту.
- Забезпечення контролю за проведенням виховної та соціальної роботи.

Штатна чисельність постійного складу інституту складає 299 одиниць, зокрема атестованого складу – 151. В інституті проводиться робота з відбору працівників ОВС та цивільних осіб на вакантні посади, зокрема з інших навчальних закладів та з числа практичних працівників УМВС ГУМВС України в областях.

Проводиться ретельне вивчення кандидатів для подальшого проходження служби, зокрема на посади науково-педагогічного складу. Проводиться робота з резервом кадрів на висунення. Вивчення кандидатів, які зараховані до резерву кадрів на висунення, проводяться згідно з вимогами МВС України.

З метою якісного відбору кандидатів на навчання в інституті створена приймальна комісія. Особові справи кандидатів на навчання відповідно до вимог МВС ретельно вивчаються, за результатами чого до комплектуючих органів направляються аналітичні довідки для реагування та усунення недоліків при відборі.

Відділ роботи з персоналом до закінчення навчання ознайомлює кожного випускника з посадою, запропонованою замовником. Підтримується зв'язок з підрозділами ОВС, до яких для подальшого проходження служби було направлено випускників інституту, аналізується стан використання випускників та закріплення їх на службі в ОВС. Так, 2007 році інститутом за державним замовленням підготовлено 113 фахівців за денною формою навчання, яких направлено до 20 комплектуючих органів ГУ-УМВС-УМВСТ, 105 випускників призначено на посади згідно з отриманою спеціалізацією, 8 призначено не за фахом. Випускників, які не приступили до виконання службових обов'язків без поважних причин, немає. Працівники практичних підрозділів залучаються до навчального процесу (занять, семінарів на кафедрах), засідань комісії з розподілу випускників, підведення підсумків стажування та в урочистостях з нагоди прийняття Присяги, Дня знань, Дня міліції та випуску молодих фахівців. Керівники стажування та практики з науково-педагогічного складу інституту з метою контролю виїжджають до територіальних ОВС.

Виховну роботу в ХЮІ ХНУВС, на підпорядкованих факультетах, інших структурних підрозділах організовано відповідно до вимог наказів МВС Концепції виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України, Положення про психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах МВС України та Положення про порядок організації та проведення виховної роботи з перемінним складом вищих навчальних закладів МВС України". Відділом роботи з персоналом ХЮІ ХНУВС здійснюється ряд організаційно-управлінських та практичних заходів, спрямованих на удосконалення кадрового забезпечення навчально-виховного процесу та дотримання особовим складом останніх вимог Міністерства у питаннях дисципліни та законності.

Виховну роботу організовано відповідно до вимог наказів МВС: за навчальними взводами курсантів і групами студентів юридичного факультету закріплено кураторів з науково-педагогічного складу. Спільно з керівництвом факультетів і курсів куратори беруть участь у забезпеченні навчально-виховного процесу, підведенні підсумків навчання та стану дисципліни, в організації дозвілля, спортивних і культурно-масових заходів, проведенні бесід, зустрічей, диспутів. Куратори залучаються до організації виховної роботи з перемінним складом у вихідні та святкові дні, під час проведення спортивних заходів, а також відвідування кінотеатрів, обласного музично-драматичного театру, концертів тощо.

В інституті проводиться робота щодо соціального захисту працівників та курсантів. В інституті навчаються курсанти, які є сиротами, з сімей працівників ОВС, які загинули при виконанні службових обов'язків, яким надається допомога у вирішенні матеріально-побутових проблем, безкоштовному забезпеченні підручниками, канцелярським приладдям тощо.

В інституті функціонують Рада ветеранів (до складу входить 50 осіб) і профспілковий комітет вільнонайманого складу, які надають значну допомогу в організації виховного процесу з усіма категоріями особового складу. У профорієнтаційній роботі навчального закладу активну участь бере Центр правової допомоги населенню, до якого входять студенти та курсанти.

До виховної роботи залучено науково-педагогічний склад, керівників кафедр, служб, курсів, кураторів взводів. Кураторами здійснювалось інформування курсантів та студентів про політичне життя країни, реформування системи ОВС, відомчої освіти, ознайомлення з нормативними документами МВС України щодо зміцнення дисципліни серед особового складу, особистої відповідальності працівника міліції за виконання покладених обов'язків.

Працівники ВРП систематично здійснюють шефську роботу над 8-Б класом Херсонської школи інтернату імені Т.Г. Шевченка. У підшефному класі проводяться зустрічі-бесіди, лекції виховного та правового характеру, надається посильна матеріальна допомога та організовується дозвілля (відвідування закладів культури і спорту).

Значна увага в навчальному закладі приділяється профорієнтаційній роботі, яка проводиться у школах, гімназіях, ліцеях, серед військовослужбовців строкової служби та працівників практичних підрозділів ОВС.

Працівниками ВРП ведеться щоденний прийом школярів та їх батьків з питань вступу до інституту та його функціонування. Кваліфіковану інформацію майбутні абітурієнти можуть отримати як під час відвідання інституту, так і за телефоном. У холі навчального закладу, а також у приміщенні приймальної комісії розміщено профорієнтаційні стенди, що містять інформацію про умови прийому до інституту. Проводяться “дні відкритих дверей” для абітурієнтів та їх батьків.

Склад відділу:

Начальник ВРП – майор міліції **Ліпіна Ірина Вікторівна**.

Заступник начальника – підполковник міліції **Плаксій Зінаїда Дмитрівна**.

Начальник відділення комплектування та проходження служби – підполковник міліції **Чечина Тетяна Вікторівна**.

Начальник відділення виховної та соціальної роботи – старший лейтенант міліції **Харченко Сергій Миколайович**.

Старший інспектор відділення комплектування та проходження служби – майор міліції **Уварова Олена Борисівна**.

Старший інспектор центру дозвілля – майор міліції **Барковська Світлана Валентинівна**.

Старший інспектор групи зв'язків з громадськістю та міжнародних зв'язків – лейтенант міліції **Чухалов Роман Анатольович**.

Старший інспектор відділення виховної та соціальної роботи – **Погрібна Ірина Миколаївна**.

Старший інспектор відділення комплектування та проходження служби – **Бушнєва Валерія Олександрівна**.

Інспектор відділення виховної та соціальної роботи – лейтенант міліції **Созанський Андрій Володимирович**.

Загальна бібліотека

Загальна бібліотека навчального закладу має читальні зали, книгосховища, вдалі дизайнерські рішення, оформлені вітражі, експозиції, художній розпис стін, що займає площу близько 500 м². Сьогодні бібліотека Херсонського юридичного інституту ХНУВС – головна юридична бібліотека області, найбільше книгосховище юридичної літератури, депозитарій наукових, методичних, навчальних видань викладачів та співробітників закладу.

Сучасна структура бібліотеки складає: абонемент, читальний зал, зал наукової інформації, зал художньої літератури, бібліографічна служба, відділ книгосховища.

Інформаційні ресурси бібліотеки – це бібліотечний фонд: видання за всіма напрямками підготовки фахівців, література іноземними мовами, рідкісні видання, колекції з особистого зібрання.

Основну частину довідково-бібліографічного апарату складають каталоги і картотеки, які дають повну уяву про фонд бібліотеки. Пошук нормативних і законодавчих актів забезпечується використанням також правової інформаційно-пошукової системи “Ліга” та Інтернет-ресурсів.

Сучасний період інформатизації поставив перед колективом бібліотеки завдання: переорієнтувати стратегію володіння інформаційними ресурсами на стратегію оперативного доступу до них. Так, з 2002 року було розпочато комп’ютеризацію бібліотечно-бібліографічних процесів, що значно підвищило оперативність і повноту обслуговування. Бібліотека використовує інформаційно-бібліотечну систему UNILIB, розроблену фахівцями Херківського національного університету внутрішніх справ.

Повне задоволення інформаційних потреб читачів забезпечують шість високопрофесійних ініціативних спеціалістів.

Колектив бібліотеки багато уваги приділяє організації дозвілля курсантів. У бібліотеці постійно відбуваються літературні вечори, дискусії, презентації книжково-ілюстративних виставок, які залу-

чають курсантів і студентів до культивування загальнолюдських цінностей, виробляють почуття пошани до визначних пам'яток літератури, науки та культури.

Набуває розвитку наукова діяльність бібліотеки, ознакою якої стали наукові конференції та науково-практичні семінари, публікації фахівців з досвіду діяльності бібліотеки.

Надалі бібліотека планує розвивати організаційні та технологічні рішення з питань корпоративної співпраці з відомчою мережею бібліотек МВС України та провідними бібліотеками України.

Склад бібліотеки. З 2007 року бібліотеку очолює **Кругій Тетяна Миколаївна**, що має багаторічний досвід роботи в обласній бібліотеці ім. О. Гончара. Поряд з нею просвітницьку справу багато років здійснюють **Демченко Марія Іванівна** та **Рубльова Алла Іванівна**, що крім безпосередньої бібліографічної роботи організують книжкові виставки та читацькі зустрічі з курсантами.

ЗАМІСТЬ ЗАКЛЮЧЕННЯ.

На шляху до європейського правового й освітнього простору

Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ разом з міліцією України і українським народом пройшов складний і славний шлях довжиною у 35 років. Сенс цього шляху полягає в поступовому утвердженні норм і стандартів правової, демократичної, соціальної держави з соціально орієнтованою ринковою економікою. Відповідно і міліція перетворюється в демократичну структуру, метою якої є захист прав і свобод людини, а методи роботи переважно соціально-сервісні. Природно, що при цьому українська міліція творчо засвоює здобутки світової цивілізації з урахуванням вітчизняних соціально-правових та історичних реалій. Цю ідею чітко висловив Т. Шевченко: “Чужого навчайтесь і свого не цурайтесь”.

Як навчальний заклад Міністерства внутрішніх справ інститут існує з 1973 року, відколи пройшов різні етапи становлення:

- 1973–1983 рр. – Міжреспубліканська школа підготовки молодшого та середнього начальницького складу МВС СРСР;
- 1983–1991 рр. – Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС СРСР;
- 1991–1992 рр. Херсонська спеціальна середня школа міліції МВС України;
- 1992–1997 рр. – Херсонське училище міліції МВС України;
- 1997–2002 рр. – Херсонський факультет Запорізького юридичного інституту МВС України.
- З 13 березня 2002 р. – Херсонський юридичний інститут Національного університету внутрішніх справ (з вересня 2005 р. – Херсонський юридичний інститут Харківського національного університету внутрішніх справ).

За цей час навчальний заклад очолювали: полковник міліції Г.П. Шевченко (1973–1975 рр.), полковник міліції О.А. Долішній (1975 – 1982 рр.), генерал-майор міліції Б.М. Персіанов (1982–1988 рр.), полковник міліції Л.І. Величко (1988–1992 рр.), генерал-майор міліції А.М. Потапенко (1992–1995 рр.), полковник міліції, кандидат педагогічних наук О.Ю. Пашенко (1995–2000 рр.), генерал-майор міліції, кандидат педагогічних наук М.М. Дідик (2000–2003 рр.), полковник міліції, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений юрист України Г.О. Пономаренко (2004–2007 рр.).

З лютого 2008 р. (наказ МВС України № 204 від 04.02.2008 р.) на посаді проректора Харківського національного університету внутрішніх справ – начальника Херсонського юридичного інституту працює генерал-майор міліції М.П. Пихтін.

Микола Порфірович Пихтін народився в с. Березівка Устинівського району Кіровоградської області, освіту здобув в Новобузькому педагогічному училищі Миколаївської області, Миколаївському педагогічному інституті, Національній академії внутрішніх справ. Очевидно, що ґрунтовна педагогічна й юридична освіта є базою для керівництва вищим навчальним закладом. Протягом 1978–1980 рр. він проходив службу в Збройних силах СРСР. В ОВС – з січня 1983 р.

М.П. Пихтін розпочинав службу з посад дільничного інспектора міліції у справах неповнолітніх, інспектора та старшого оперуповноваженого відділення карного розшуку Новобузького районного відділу внутрішніх справ УВС Миколаївської області. У 1989–1993 рр. він – заступник начальника, перший заступник начальника Новобузького районного відділу внутрішніх справ – начальник кримінальної міліції УВС Миколаївської області. У 1994–1996 рр. Микола Порфірович служив першим заступником начальника Баштанського районного відділу – начальником кримінальної міліції УМВС України в Миколаївській області, а потім два роки був начальником Казанківського районного відділу УМВС України в Миколаївській області. Отже, на першому етапі служби М.П. Пихтін пройшов усі службові шаблі на рівні райвідділу – від дільничного інспектора міліції та інспектора карного розшуку до начальника райвідділу міліції.

Набув М.П. Пихтін і чималого досвіду управлінської діяльності на керівних посадах УМВС та ГУМВС України. За період з вересня 1998 р. по січень 2002 р. він працював заступником начальника та начальником управління карного розшуку УМВС України в Миколаївській області. У 2002–2006 рр. Микола Порфірович обіймав керівні посади в Головному управлінні МВС України в Автономній Республіці Крим: протягом 2002–2005 рр. першого заступника начальника ГУ МВС України в АР Крим – начальника кримінальної міліції, 2005–2006 рр. заступника начальника ГУ МВС України в АР Крим – начальника штабу. У 2007 р. М.П. Пихтін повернувся на рідну Миколаївщину й обійняв посаду начальника Управління МВС України в Миколаївській області. За час служби М.П. Пихтін неодноразово нагороджувався урядовими та відомчими нагородами, зокрема орденом “За заслуги”.

Досвід служби та керівництва провідними підрозділами міліції, високий рівень педагогічної та фахової освіти переконали Миколу Порфіровича розпочати у 2004 р. науково-педагогічну діяльність на посаді професора кафедри оперативно-розшукової діяльності, опанувати методичні секрети навчально-виховного процесу у вищій школі. Одночасно М.П. Пихтін почав працювати над дисертаційним дослідженням щодо організаційно-правових основ діяльності поліції Швеції, підготував низку наукових і навчально-методичних праць. До речі, науково-педагогічна діяльність вже багато років є частиною життя Миколи Порфіровича, причому з обох боків інститутської кафедри: його сестра, викладач, кандидат педагогічних наук викладає за кафедрою, а улюблена дочка Ольга на студентській лаві перед кафедрою здобуває освіту.

Безумовно, читачів цікавлять професійні та суто людські риси нового начальника інституту. Микола Порфірович саме за самовіддану роботу в карному розшуку отримав високе звання генерал-майора міліції. Ініціативний і наполегливий, він не приймає показухи й імітації “бурхливої діяльності”. Кредо М.П. Пихтіна лаконічне: “Я – військова людина, для мене – перш за все дисципліна, офіцерська честь, обов’язок”. Він винятково дисциплінований та організований, вимогливий до себе та підлеглих, добре пам’ятає всі накази, свої й чужі обіцянки, позбавлений пихи та самовпевненості.

На новій посаді начальника інституту Микола Порфирович швидко зорієнтувався і поставив перед колективом чітку та зрозумілу мету – розпочати кафедрам і службам конкретну роботу щодо підвищення статусу інституту шляхом переходу до підготовки магістрів. Згуртуванню колективу для здійснення нового завдання мають сприяти особисті риси керівника – стройова виправка, енергійність, батьківське уважне ставлення до підлеглих як до власної родини. Очевидно, що служба в міліції в ім'я людини, закону та справедливості – це природний стан генерал-майора міліції М.П. Пихтіна.

Сьогодні в інституті вже всі знають про захоплення нового начальника спортом (він є майстром спорту з легкої атлетики), і передусім футболом. Захоплення є характерним, оскільки футбол – командна гра, в якій загальний успіх залежить від сумлінності дій кожного – тренера і капітана, лідерів і запасних, менеджера і лікаря. М.П. Пихтін цілком свідомо взяв на себе відповідальність за долю інституту і готовий багато та сумлінно працювати разом з колективом задля високої мети. Переконані, що наш навчальний заклад, як це було завжди в його діяльності, підтримає свого керівника, і в славу історію Херсонського юридичного інституту будуть вписані нові яскраві сторінки.

Сьогодні інститут впевнено взяв курс на нові напрямки підготовки кадрів, навчально-виховної і науково-дослідної роботи, кардинального поліпшення діяльності навчального закладу в цілому. Ці зміни відбувались і відбуваються на базі використання багатого досвіду, накопиченого за роки діяльності закладів – попередників юридичного інституту. Інститут отримав у спадщину від своїх попередників не лише розвинену матеріальну та навчальну базу, а й кваліфіковані кадри керівного і професорсько-викладацького складу, здобутки та традиції навчально-виховної, методичної та наукової діяльності, традиції активної участі в охороні громадського порядку.

Практично 10 тисяч вихованців Херсонського юридичного інституту працювали і працюють в усіх областях України, зарекомендувавши себе кваліфікованими та самовідданими правоохоронцями, захисниками законних прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави. Багато з них обіймали й обіймають керівні посади в

практичних підрозділах ОВС та інших правоохоронних структур, плідно працюють у науково-педагогічній сфері у провідних вищих навчальних закладах. Значна кількість випускників проявили справжню мужність і героїзм не лише в екстремальних ситуаціях при ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, в зонах етнічних конфліктів у СРСР і Косово, але й у повсякденній непримиренній боротьбі зі злочинністю.

У сучасних умовах перед ВНЗ системи МВС України стоять складні завдання з підготовки якісно нового покоління юристів-правоохоронців. Водночас слід продовжувати інтенсивно розбудовувати інститут, поліпшувати якість професорсько-викладацького складу і навчально-виховної роботи у відповідності з новими умовами. Не менш важливим є наукове супроводження змін у діяльності слідчих підрозділів.

Підводячи підсумки 35-річного шляху нашого навчального закладу слід наголосити, що головний резерв реального підвищення ефективності діяльності й інституту, й міліції в цілому полягає в докорінній зміні філософії роботи з кадрами. Йдеться про комплексність і системність, органічне поєднання високоякісної юридичної та спеціальної підготовки, підвищення професійної майстерності, моральне виховання, прищеплення всім працівникам ОВС, і курсантам в першу чергу, загостреного почуття справедливості та законності.

Поширення серед працівників ОВС та населення знань про героїчну історію міліції України, про організацію та діяльність Херсонського юридичного інституту ХНУВС є важливою, навіть необхідною складовою підвищення національної свідомості та патріотичного виховання курсантів, студентів і слухачів для зростання довіри населення до міліції та зміцнення її авторитету.

Нині Херсонський юридичний інститут ХНУВС – один із чільних в Україні вищих навчальних закладів юридичної освіти правоохоронного спрямування. Він здійснює цільову підготовку фахівців для слідства та дізнання.

В інституті розроблена та втілюється в життя концепція подальшого розвитку, здійснюються цілеспрямовані заходи щодо вдоскона-

лення навчально-виховного процесу, науково-дослідної діяльності, впровадження новітньої техніки, інформатизації, оновлення навчальної бази.

Збереження і вивчення історії інституту, використання багатого досвіду, накопленого за 35 років, мають безцінне значення для колективу закладу і широких кіл громадськості. Адже нові часи в Україні зумовлюють нагальну потребу творчо враховувати весь історичний досвід діяльності Херсонського юридичного інституту і всієї української міліції.

Херсонський юридичний інститут
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Історія та сучасність

1973–2008 рр.

Здано до набору 17.05.2008. Підписано до друку __.__.2008.

Формат А5. Папір для КМА. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 19,80. Тираж 500 прим. Вид № ____.

Херсонський юридичний інститут
Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Херсон, вул. Фонвізіна, 1
